

Církevní dějiny (Ecclesiastica historia)

Vybral, přeložil, úvody a poznámkami opatřil **Josef Novák**
Další šíření textu je možné jen se souhlasem autora. Budete-li text knihy nebo jeho části dál užívat v elektronické či jiné formě, uveďte, prosím, citaci a odkaz na naši stranu www.fatym.com.

On-line text vytvořen dle:

Novák, J: *Církevní dějiny (Ecclesiastica historia) (Teol. studie)*, Praha: Česká katolická charita, 1988

Omlouváme se, že zatím je kniha bez odkazů na poznámky!

Církevní historik EUSEBIUS PAMPHILI

Kniha I.

1. Úvod a obsah díla
2. O božské preexistenci našeho Pána Ježíše Krista
3. Jména Ježíš a Kristus byla již i ve staré době ve velké
4. Kristovo učení nebylo ani nové ani cizí
5. O době příchodu Krista na zem
6. Proroci předpověděli, že v době Kristova příchodu přestanou domácí
judejští knížata
7. O rozdílném podání Kristova rodokmenu u evangelistů
8. Ukřutnost Heroda vůči dětem a jeho konec
9. O Pilátově době
10. Velekněží, za kterých Kristus hlásal evangelium
11. Svědectví o Janu Křteli a Kristu
12. O učednících našeho Spasitele
13. O Abgarově dopisu

Kniha II.

1. Ustanovení apoštolů po Kristově nanebevstoupení
2. Pilát zpravuje Tiberia o Kristových činech
3. Křesťanské učení se rychle rozšířilo po celém světě
4. Gaius po Tiberiově smrti ustanovuje židovským králem Agripu a Herod
trestá vyhnanstvím
5. Philo je poslán s poselstvím Židů ke Gaiovi
6. Co stihlo Židy pro zločin na Kristu
7. Pilátova sebevražda
8. Hlad za vlády Klaudia
9. Mučednická smrt apoštola Jakuba
10. Heroda Agrippu hned po pronásledování apoštolů stihl trest

11. Podvodník Theudas
12. Královna Osroenů Helena
13. Šimon Magus
14. Petr v Římě
15. Markovo evangelium
16. Marek přinesl evangelium Egyptanům
17. Philo o asketech v Egyptě
18. Philovy spisy
19. Vyhnání Židů za císaře Klaudia
20. Neštěstí Židů v Jeruzalémě o velikonocích
21. Nero nástupce Claudiův
22. Události v Jeruzalémě za vlády Nerona
23. Egyptan, o kterém se zmiňují Skutky
24. Pavel odveden v poutech z Judeje do Říma a tam byl propuštěn na svobodu
25. Jakub zvaný bratr Pána zemřel mučednickou smrtí
26. Jakubův list
27. Po Markovi se stává v Alexandrii prvním biskupem Annianus
28. Za Neronova pronásledování zemřeli v Římě mučednickou smrtí Petr a Pavel
29. Nespočetné útrapy Židů a jejich poslední válka s Římany

Kniha III.

1. Kde apoštolové hlásili křesťanství
2. První představený římské církve
3. Listy apoštolů
4. První nástupci apoštolů
5. Poslední obléhání Židů po Kristově smrti
6. Hlad, který postihl Židy
7. Kristovy předpovědi
8. Znamení před válkou
9. Josef a jeho spisy
10. Josefova zmínka o Písmu svatém
11. Po Jakobovi řídil jeruzalémskou církev Symeon
12. Vespasianův rozkaz vypátrat Davidovy potomky
13. Anacletus, druhý biskup římské církve
14. Abilius, druhý biskup v Alexandrii
15. Klement, třetí biskup římský
16. Klementův list
17. Pronásledování křesťanů za Domitiana
18. Apoštol Jan a jeho Zjevení
19. Domitianův rozkaz usmrtit Davidovy potomky
20. Příbuzní našeho Spasitele
21. Cerdo, třetí biskup alexandrijské církve
22. Ignatius, druhý biskup v Antiochii
23. Symeon, druhý biskup v Jeruzalémě
24. Vyprávění o apoštolovi Janovi

25. Pořadí evangelií
26. Pravé a nepravé spisy Nového Zákona
27. Podvodník Menander
28. Hereze ebionitů
29. Heresiarcha Cerinthus
30. Mikuláš a po něm nazvaná sekta
31. Apoštolové, kteří byli ženatí
32. Smrt Jana a Filipa
33. Jeruzalémský biskup Symeon umírá mučednickou smrtí
34. Trajanův zákaz vyhledávat křesťany
35. Evaristus, čtvrtý biskup římské církve
36. Justus, třetí biskup jeruzalémské obce
37. Ignatius a jeho spisy
38. Tehdejší význační hlasatelé evangelia
39. Klementův list a pod Klementovým jménem uvedené spisy
40. Papiovy spisy

Kniha IV.

1. Biskupové v Římě a Alexandrii za Trajanovy vlády
2. Utrpení Židů
3. Po Trajanovi nastoupil Hadrian
4. Apologeti za Hadrianovy vlády
5. Biskupové v Římě za Hadriana
6. Jeruzalémští biskupové od Krista až po Hadriana
7. Biskupové římské a alexandrijské církve
8. Poslední porobení Židů za Hadriana
9. Marcus, první jeruzalémský biskup po biskupech z obřizky
10. Původci tak zvaného falešného poznání, gnóze, v tehdejší době
11. Hereze Saturnina a Basilida
12. Církevní spisovatelé tehdejší doby, mezi nimiž vynikali Hegesippos a Justin
13. Hadrianův přípis, jímž zakazuje potrestat křesťany bez soudního výsledku
14. Římské a alexandrijské biskupové za Antoniovu vlády
15. Zakladatelé sekt v tehdejší době
16. Biskupové v Římě a v Alexandrii
17. Justinova kniha proti Marcionovi
18. Justinova Apologie císaři Antoniovi
19. Přípis císaře Antonia úřadům asijské provincie o našem náboženství
20. Melitonova Apologie Verovi
21. Zpráva o žáku apoštolů Polykarpovi
22. Po Antoniovi nastoupil jeho syn Verus s bratrem Luciem
23. Polykarpova mučednická smrt spolu s jinými se Smyrny za vlády Vera
24. Filozof Justin zemřel mučednickou smrtí
25. Mučedníci, o kterých se zmiňuje Justin

26. Justinovy spisy zachované až do naší doby
27. Biskupové římské a alexandrijské církve za Verovy vlády
28. Biskupové antiochijské církve
29. Církevní spisovatelé tehdejší doby
30. Hegesippus, heretici jeho doby a apokryfní spisy
31. Dionysius, korintský biskup, a jeho spisy
32. Theophilus, biskup v Antiochii
33. Filip a Modestus
34. Melito a ti, o kterých se zmiňuje
35. Spisy hierapolského biskupa Apollinaria
36. Musanus a jeho spisy
37. Tatianova hereze
38. Syřan Bardesanes a jeho až dosud zachované spisy

Kniha V.

1. Eleutherus, biskup římské církve
2. Mučedníci v Gallii za vlády Vera a způsob jejich smrti
3. Mučedníci pomáhali těm, kteří při pronásledování selhali
4. Vidění mučedníka Attala
5. Dopisy mučedníků v záležitosti montanistů
6. Svědectví mučedníků o Ireneovi
7. Bůh na prosbu křesťanů sesílá císaři déšť
8. Seznam římských biskupů podle Irene
9. Dar konat zázraky měli věřící ještě v této době
10. Ireneova zpráva o svatých knihách
11. Biskupové za Commodovy vlády
12. Filozof Panteanus
13. Klement Alexandrijský
14. Jeruzalémští biskupové
15. Rhoden a rozštěpení marcionitů
16. Fryžští falešní proroci
17. Schisma v Římě způsobené Blastem
18. Montanus a jeho falešní proroci
19. Miltiades a jeho spisy
20. Apollonius a jeho vyvrácení názorů frygijské sekty
21. Serapionův názor na frygijskou herezi
22. Ireneus proti schismaticům v Římě
23. Apollonius zemřel v Římě mučednickou smrtí
24. Vynikající biskupové tehdejší doby
25. Tehdejší spor o slavení velikonoce
26. Odpor obcí v Asii
27. Všeobecný souhlas v záležitosti slavení velikonoce
28. Ireneovy spisy zachované až do naší doby
29. Spisy ostatních v tehdejší době slavných mužů
30. První přívrženci Artemonovy hereze a jejich zfalšování Písma svatého

Kniha VI.

1. Pronásledování za Severa
2. Origenova horlivost v jeho mládí
3. Origenes již od mládí učil Božím slovu
4. Origenovi žáci, kteří zemřeli mučednickou smrtí
5. Potamiaena
6. Klement Alexandrijský
7. Spisovatel Judas
8. Smělý Origenův čin
9. Narcissovy zázraky
10. Jeruzalémští biskupové
11. Alexander
12. Serapion a jeho spisy
13. Klementovy spisy
14. Klementem uváděné knihy Písma svatého
15. Heraclas
16. Origenova horlivost pro Písmo svaté
17. Překladatel Symmachus
18. Ambrosius
19. Svědectví pohanů o Origenovi
20. Dochované spisy z této doby
21. Slavní biskupové tehdejší doby
22. Zachované Hippolytovy spisy
23. Origenova horlivost. Žádá kněžské svěcení
24. Exegetické Origenovy knihy, které napsal v Alexandrii
25. Origenův seznam kanonických knih
26. Heraclas biskupem v Alexandrii
27. Biskupové si váží Origerra
28. Pronásledování za Maximina
29. Fabianus obdivuhodným způsobem určen za římského biskupa
30. Origenovi žáci
31. Africanus
32. Origenovy komentáře napsané v palestinské Caesarei
33. Beryllův blud
34. Císař Philippus
35. Dionysius nástupcem biskupa Heracla
36. Další Origenovy spisy
37. Rozkol mezi Araby
38. Hereze helcessaitů
39. Pronásledování za Decia a Origenovo utrpení v něm
40. Dionysiův osud
41. Alexandrijští mučedníci
42. Dionysius - pokračování
43. Novatus - jeho charakter a hereze
44. Dionysiovo vyprávění o Serapionovi
45. Dionysiův dopis Novatovi
46. Ostatní spisy Dionysiovy

Kniha VII.

1. Špastnost Decia a Galla
2. Tehdejší římscí biskupové
3. Cyprian byl pro nový křest vracejících se z hereze
4. Dionysiovy dopisy o této otázce
5. Jednota obcí po pronásledování
6. Sabelliův blud
7. Dionysius dostává od Boha zjevení. Zděděná církevní pravidla
8. Novatova Hereze
9. Hříšný křest heretiků
10. Valerianus a pronásledování za něho
11. Osud Dionysia a křesťanů v Egyptě v tehdejší době
12. Mučedníci v palestinské Caesareji
13. Klid za Galliena
14. Významní biskupové tehdejší doby
15. Mučednictví Marina v Caesareji
16. Vyprávění o Astyriovi
17. Zázračné znamení našeho Vykupitele u Paneas
18. Žena trpící krvotokem dala postavit sochy
19. Jakubův biskupský stolec
20. Dionysiovy velikonoční promluvy a v nich obsažený velikonoční kánon
21. Události v Alexandrii
22. Tehdejší nemoc
23. Gallienova vláda
24. Nepos a jím způsobený rozkol
25. Janovo Zjevení
26. Dionysiovy dopisy
27. Pavel ze Samosaty a jím v Antiochii založená hereze
28. Významní biskupové tehdejší doby
29. Pavel usvědčen bývalým sofistou knězem Malchionem je zbaven své hodnosti
30. Rozhodnutí synody proti Pavlovi
31. Tehdy vzniklá hereze manichejců
32. Významní církevní učitelé naší doby a kdo z nich žili až do boření kostelů
33. Anatoliův velikonoční kánon

Kniha VIII.

1. Poměry v naší době před pronásledováním
2. Rozboření kostelů
3. Boj mučedníků za pronásledování
4. Významní mučedníci
5. Událost v Nikomedii
6. Císařské dvorní služebnictvo
7. Egyptřané, kteří se stali mučedníky ve Fénicii
8. Mučedníci v Egyptě
9. Thébští mučedníci

10. Události v Alexandrii podle zprávy mučedníka Philea
11. Události ve Frygii
12. Velmi mnoho mužů a žen podstoupilo rozličný způsob boje
13. Církevní představení, kteří pravost svého náboženství dosvědčil krví
14. Charakter nepřátel náboženství
15. Chování pohanů
16. Zlepšení našeho postavení
17. Císaři odvolávají svá nařízení

Kniha IX.

1. Předstíraná Maximinova laskavost
2. Změna situace
3. V Antiochii byla znovu postavena modla
4. Rozhodnutí měst proti křesťanům
5. Vymyšlené Skutky Piláta (Acta Pilati)
6. Mučedníci této doby
7. Výnos proti nám vyvěšen na sloupech
8. Události v době hladu, moru a války
9. Zánik tyranů a jejich poslední slova před jejich ,koncem
10. Vítězství bohumilého císaře
11. Zánik ostatních nepřátel křesťanského náboženství

Kniha X.

1. Bohem darovaný klid
2. Znovubudování kostelů
3. Svěcení kostelů na všech místech
4. Slavnostní řeč
5. Opisy císařských nařízení
6. Záležitosti týkající se křesťanů
7. Osвобоzení kleriků od veřejných úřadů a břemen
8. Liciniova špatnost a jeho konec
9. Konstantinovo vítězství a čeho se dostalo poddaným římské říše

Církevní historik EUSEBIUS PAMPHILI

Přístavní město palestinská Caesarea - nyní Kesari na izraelském středomořském pobřeží poblíž Jaffy. Sídlo římských prokurátorů, odkud v Kristově době Pontius Pilát každoročně o velikonocích se vydával se svými vojáky do Jerusalema. Město známé ze života sv. Pavla (SK 9,30;18,22;21,8). Zde pobýval evangelista sv. Filip (SK 8,40;21,8). Zde měl sídlo římský setník Kornelius, v jehož domě kázal sv. Petr (SK 10). Zde

později byl svým vojskem povolán za císaře Diokleciana. Město po rozboření Jerusaléma se stalo hlavním městem území tzv. Palestina Prima a záhy také sídlem biskupa.

Zde nebo v okolí se narodil (kolem r. 263) Eusebius, který položil základy církevní historiografie.

Když císař Caracalla připravil r. 215 krvavou lázeň filozofům a jejich školám, uchýlil se tehdy Origenes do Caesaree, kde na přání tamního biskupa založil katechetickou školu. V době, kdy vyrůstal Eusebius, panoval v této krajině poměrný náboženský klid, a mladý Eusebius dychtivý hlubšího poznání a vědění prožíval studijní léta v této Origenem zde založené škole pod vedením učeného kněze Pamphila. Tento Origenovský zaměřený kněz - byl Origenovým žákem - ovlivnil nejen svými vědomostmi, ale i jím rozšířenou biskupskou knihovnou natolik mladého Eusebia, že přijal z úcty k němu i jeho jméno - Eusebius Pamphili (duchovní syn Pamphilův). Po mučednické Pamphilově smrti za Maximina zvaného Gaza (r. 309/310) uprchl do Tyru a pak do Egypta, kde byl uvězněn. Toleranční patent císaře Konstantina z ledna či února r. 313 vrátil církvi znovu klid a Eusebius, jemuž byl císař Konstantin pro jeho učenost velmi nakloněn, se stal asi r. 313 biskupem v palestinské Caesarei. Podle Sozomena (H.E.II,18) se měl na přání císaře stát antiošským biskupem po odstoupivším Eustathiovi, ale tuto nabídku odmítl. Měl zemřít asi kolem r. 340.

Po věroučné stránce jsou u něho vidět určité rozpaky. Jako odchovanec Origenovy školy zastával Origenův subordinatianismus (Bůh Otec je nezrozený; Syn nevychází z podstaty, nýbrž z vůle Otce). Přesto ani subordinatianismus mu zcela nevyhovoval ani nicejské dogma o soupodstatnosti božských osob, jak je vidět z jednání na nicejském koncilu (r. 325). Byl však naprostým odpůrcem Arioova názoru, že druhá božská osoba je něčím stvořeným.

Ve svých apologetických spisech zachovaných většinou jen ve fragmentech uplatnil veškerou svou učenost a znalost jak řecké tak židovské literatury. Jsou důležité pro četné výtahy ze ztracených spisů antické literatury. Názor, že pohanští filozofové, především Plato, čerpali ze Starého Zákona, má jistě od Tertulliana. Jeho biblické práce se nesou v duchu alexandrijské školy vykládající Písmo sv. alegoricky. Bohužel jsou zachovány jen ve zlomcích (Komentář k žalmům, k Izaiášovi). I nejcennější práce v tomto oboru o slavení velikonoce (Peri tés tou Pascha heortés) s krásným svědectvím o mši sv. je rovněž bohužel zachována ve větším zlomku.

Eusebiovi možno z hlediska věroučného vytknout neortodoxnost. Myslím si, že

jej nelze paušálně za to odsuzovat. Přednicejská doba, ve které prožil více než polovinu svého života byla dobou hledání výrazů, které by nejlépe vystihovaly hlavně veliké tajemství Božího vtělení a vůbec celé christologie. Byla to však také doba

nechtěných i chtěných omylů jak dokazují nesčetné hereze od gnosticizmu až po ariánství. Nepříliš vzdálenou Alexandrii, kde působil na tamní katechetické škole Origenes a odkud její vliv se rozšířil i na Caesareu, nazval sv. Řehoř Vel. v dopise alexandrijskému patriarchovi Eulogiovi "městem heretiků". V té různé směsici názorů a vlivů se podařilo rozpoznat správné od nesprávného a hlavně jaký to bude mít dopad pro víru příštích generací jen opravdu bystrozrakému teologu. Eusebius tímto velkým teologem nebyl. Co by mu bylo možno vytknout, to byla jeho nedůslednost, jak dosvědčuje jeho chování na nicejském koncilu (r. 325) a po něm. Z počátku měl výhrady proti "homoousios - stejné podstaty" poněvadž přál spíše subordinatianismu a ve formulaci "homoousios" viděl určitý druh sabellianismu - (Sabellius podle Epiphania učil: , Jeden Bůh Otec, věčný, netrpící, nezrozený; pokud vzal na sebe svobodnou vůlí tělo z Panny a narodil se, trpěl, zemřel, pak se jmenuje Syn; papež Dionysius (259-268): , Sabellius učí rouhavé věci že Syn je Otcem a naopak"). Eusebius trochu váhal" uvádějí souhlasně Sokrates (H.E.I,S) a Sozomenus (H.E.I,20). Když viděl, že 318 biskupů je pro homousios a jen 5 proti, podepsal. Záhy se však obrátil proti velkému bojovníkovi za prosazení dogmatu "homoousios" tehdy již alexandrijskému biskupu Athanasiovi a na synodě svolané Athanasiovými intrikujícími odpůrci z řad ariánů do Tyru r. 335 se postavil na ariánskou stranu. Sozomenus (Eusebiův pokračovatel) uvádí ve svých Církevních dějinách (II,17): "V té době když zkoumali to slovo (pozn.: homousios), považovali to za rouhání v domnění, že Syn nemá vlastní bytí, jak tomu učil Montanus a Sabellius. Druhá část zase obviňovala ty, kteří měli opačné mínění, že se snaží zavést kult mnoha bohů. V této debatě vystoupil proti antiošskému biskupu Eustathiovi Eusebius příjmením Pamphilus proslulý svou učeností. I když oba přiznali Synu vlastní bytí (essentia), přece jeden druhého obviňoval z různého mínění o tom. Eustathius obviňoval Eusebia, že se snaží do dekretů nicejského koncilu zavést novoty. Eusebius mu však odpověděl, že je sice schválil, ale Eustathiovi vytýká náklonnosti k Sabelliovu názoru". Co vedlo Eusebia, aby se postavil na stranu ariánů proti Athanasiovi? Jistě to nebyla nějaká náklonnost pro ariánství. Ariánský názor na Krista odmítal. Spíše tu šlo asi o vyrovnání soních účtů. Sv. Athanasius byl impulsivní povahy, zapálený pro věc a nelekající se překážek. Eusebius byl naproti tomu ochotný ke kompromisům. Jak dokazují jeho dva dogmatické spisy (Contra Marcellum a De ecclesiastica theologia) namířené proti průkopníkovi nicejského vyznání biskupu Marcellovi z Ancyry, snažil se protlačit origenovskou nauku o Logu (Slovu) jako církevní teologii. Když se mu to nepodařilo jako člověk ochotný ke kompromisům, podal na koncilu svůj kompromisní návrh (Socrates, H.E.I,S). A když ani s tím neuspěl, podrobil se většině, třebaže vnitřně nesouhlasil. Navíc asi v něm zůstal

pocit porážky od mladého diakona a jen sekretáře alexandrijského biskupa. A kdo chce psa bít, vždycky si najde hůl, říká se. Příležitost k tomu mu dala ariánská synoda v Tyru. Hlavním těžištěm Eusebiovy práce byla historie. Zde jej možno plným právem nazvat otcem církevních historiků. Bez jeho práce a úsilí by byly církevní dějiny (chuzeny o dnes již zaniklé literární dokumenty. Jeho stěžejní dílo Církevní dějiny Ekklesiastiké historia) předcházel spis zvaný Kronika. Byl to krátký přehled dějin starých národů (Chaldeů, Assyřanů, Hebreů, Egyptů, Řeků a Římanů) ve výtazích z nejstarších jemu dostupných spisů. S velkou pravděpodobností čerpal ze spisu Julia Africana Chronografiai. Toto Eusebiovo dílo uveřejněné kolem r. 303 je v řeckém textu zachováno jen ve fragmentech.

Při sepsání Církevních dějin si byl vědom všech obtíží, které budou s touto prací spojeny. "Předem prosím", říká v úvodu k tomuto dílu, "o laskavou shovívavost vůči mé práci. Musím přiznat, že je často nad mé síly splnit, co jsem si umínil, a zcela to vysvětlit, ježto jako první přistupuji k takovému úkolu a v jisté míře se pokouším jít pustou, nevyšlapanou cestou. Nenašel jsem lidi, kteří by volili mou cestu. Ti jen příležitostně ve své době zanechali úryvkovité vyprávění. Jejich hlasy jsou jako pochodeň v dáli svítící a jako vzdálené strážní věže staré doby volají ke mně a poučují mne, jakou cestou se mám ubírat, abych své vyprávění vedl bez nebezpečí omylu správnou cestou. Vše, co se zdálo mému úmyslu vhodné, potřebná místa starých spisovatelů jsem posbíral jako na nivách Ducha z rozptýlených zpráv. Chci je organicky spojit tak, abych, i když ne o všech nástupcích Pána, přece jen o těch vynikajících mezi vynikajícími a těšícími se velké pověsti u křesťanských obcí, podal svědectví pro budoucí věky. Doufám, že moje práce bude velmi užitečná historikům".

Měl pravdu. Kdo psal o dějinách staré církve, musil sáhnout k tomuto dílu o 10 knihách zachycujícím obraz církve od jejího založení až po vítězství Konstantina nad Liciniem r. 324. Sedm knih Dějin bylo uveřejněno již před počátkem Dioklecianova pronásledování r. 303. Tím snad chtěl ukončit své dílo. Nové události a přání biskupa v Tyru Paulina přiměly jej práci rozšířit a doplnit. Poslední kniha byla dokončena brzy po pádu Licinia r. 324. Nebudu podrobně rozebírat toto dílo. Úsudek o Eusebiově dílu nechť si čtenář udělá sám. Jaké vážnosti se těšil tento spis, svědčí četné překlady. U nás již r. 1594 u Veleoslavína vydal překlad či spíše volnou parafrázi původní předlohy Jan Kocín z Kocínětu. Chci jen ukázat na Eusebiovu mravenčí práci při shromažďování dokumentů, mnohých dnes již ztracených. Jeho práci napomáhala na tehdejší dobu neobvyklá vědecky fundovaná znalost historie, kterou také v plné míře využil. Při tom všem základní myšlenkou byla apologie křesťanství, vítězství pravdy nad nepravdou. "Jiní historici", píše v úvodu 5. knihy, "by vyličili jen válečná vítězství, kolik bylo ukořistěno

válečných trofejí, vylíčili by hrdinské činy velitelů a vojáků, kteří v boji za vlast, děti a jiná dobra se poskvrnili krví a nespočetným vražděním. Mé Dějiny Božího státu obsahují nanejvýš mírové boje za pokoj v duši. Mluví o těch, kteří v těchto bojích si statečně vedli spíše za pravdu než za vlast, spíše za víru než za své nejbližší. Chci napsat k jejich nepomíjející památce o statečnosti bojovníků za víru, o jejich vítězství nad neviditelným nepřítelem a konečně o jejich vítězné koruně (H.E.V,1)". Citace svědků jako by apostrofovaly opravdovost křesťanské víry. Sám, pokud nebyl očitým svědkem některých událostí, jako by ustupoval do pozadí. Místo aby pronášel filozofické úvahy, cituje spisy a dopisy, z nichž některé známe dnes již jen díky jeho citacím. Opravdu cenné dokumenty bez básnických příkras a subjektivních názorů.

Naskýtá se otázka, odkud čerpal prameny ke své práci. Jako žák učeného kněze a Origenova žáka Pamphila čerpal počáteční vědomosti nejen od něho, ale i z jeho bohaté knihovny. "Když jsme mluvili o velké Pamphilově lásce k teologii, uvedli jsme také seznam všech Origenových spisů jakož i jiných církevních spisovatelů" (H.E.6,32). Že soukromé knihovny měli nejen římská a řecká a jiných národů bibliofilové, ale i učení křesťanští duchovní, svědčí příklad Julia Africana (+ po r. 240), který vedle své knihovny zřídil v Římě za císaře Severa veřejnou knihovnu.

Sbírkou knih k veřejné i soukromé potřebě byly od počátku pro církve předmětem obzvláštní péče. Po vzoru knihoven předkřesťanské kultury se starala, aby všechny písemné památky křesťanských i mimo křesťanských autorů zůstávaly uchovány. Biskup měl za povinnost postarat se o výchovu kleriků a jejich vzdělání. K tomu byly nezbytné knihy Písma sv., výklady Písma, ale i knihy filozofů i tehdejší i dřívější doby. Ke knihovnám patřily archivy, kam se ukládala korespondence mezi jednotlivými křesťanskými obcemi, korespondence jednotlivců, žádosti, stížnosti a jiné dokumenty důležité nejen pro celou církev, ale i pro jednotlivé tehdejší diecéze. Proto tyto knihovny spolu s archívy obsahovaly vedle Písma sv. i Constitutiones, koncilní a synodní akta, homilie Otců, zprávy o mučednících a životě jednotlivých církví, lekcionáře dyptychy, dopisy i matriky ("Kněz si poznamená jména všech", píše poutnice Aetheria, když se zmiňuje o přípravě na křest). "V tehdejší době (pozn.: v době Origena) žilo mnoho učených církevních spisovatelů. Jejich listy, které si navzájem posílali, jsou ještě dnes poruce a snadno k dostání. Byly až do naší doby uchovávány v knihovně v Aelii (Jerusalémě), kterou tamní biskup Alexander založil a z níž jsme čerpali bohatou látku k naší práci", píše Eusebius (H.E.VI,20). Bohužel Dioklecianovým dekretem De tradendis et comburendis libris z r. 305 vzaly za své četné církevní knihy - podle Isidora Sevillského to mělo být na 30 000 svitků. Bylo to 19. roku vlády císaře Diokleciana v březnu blízko

svátku Utrpení našeho Vykupitele. Všude byly vyvěšeny císařské výnosy, které přikazovaly rozbořit až do základů kostely a svaté knihy hodit do ohně" (H.E.VIII,2).

Vedle knihoven zřizovaných biskupy, existovaly ještě soukromé knihovny. Měl ji Eusebiův učitel Pamphilus. Pro svou sbírku vlastnoručně opsal většinu Origenových spisů a současně rozmnožoval i jiné rukopisy, aby je mohl dát v nutných případech těm kteří je potřebovali. Význačnou knihovnu řeckých i jiných filosofů měl Origenes. „Aby nepotřeboval žádnou podporu od jiných, uvádí Eusebius (H.E. VI,3) prodával knihy milovníkům knih za 4 oboly denně. O Juliu Africanovi jsem se již zmínil. Při Eusebiově nuceném pobytu v Egyptě neušla pozornosti ani bohatá knihovna v Alexandrii. Při svém zájmu o historii využil každé možnosti - tedy jistě i knihoven neznámých bibliofilů - získat a ověřit si prameny ke svému dílu. Nesmí nás ovšem zarazit jeho vyprávění o korespondenci Ježíše Krista s edeským králem Abgarem (H.E.I 13). I poutnice Aetheria z konce IV. st. se o tom zmiňuje. Tedy údajná korespondence byla v tehdejší době považovaná za věrohodnou a tak ji také jako takovou vsunul Eusebius do svého díla. Jakým způsobem získával zprávy z římské církve, ještě než byl v úzkém kontaktu s císařem Konstantinem a než mu byl umožněn přístup do státních archívů a ještě než ukončil 7. knihu, mi není známo. Z korespondence sv. Řehoře Vel. však víme, že mezi patriarcháty východu i západu byla živá korespondence, takže opisy či sdělení římského patriarchátu byly pečlivě ukládány v tamních archívech k nimž měl v tehdejší době velmi proslavený Eusebius snadný přístup. Toto jeho dílo je jakýmkoli bombastem nezátíženou apotheosou prvotní církve. Na faktech ukazuje tu obrovskou sílu Boží milosti projevující se při zápolení Kristu oddaných služebníků za Boží věc a poukazem na různé hereze, které do církve vnášely neklid, i přímo nevyslovené přání jednoty v celé církvi.

K překladu použito textu Migne, Patrologia series graeca 1857.

Církevní dějiny

Kniha I.

ÚVOD A OBSAH DÍLA

Rozhodl jsem se napsat o událostech od doby našeho Spasitele a nástupců svatých apoštolů až po naši dobu, totiž o velkých a obzvláštních událostech, které se udály v historii církve, o činech velkých mužů, kteří vynikajícím způsobem řídili nejvýznamnější křesťanské církve či z pokolení na pokolení ústně nebo písemně hlásali Boží slovo. Dále jsem se rozhodl

napsat o mužích, kteří v rozličných dobách se ve snaze po novotě dali strnout do velmi velkých omylů a honosili se, že jsou zakladateli jakéhosi falešného poznání (gnose), čímž jako draví vlci hanebným způsobem napadali Kristovo stádo. Pak i o osudu celého židovského národa kvůli zločinu vůči našemu Spasiteli. Dále chci napsat o tom, jak často pohanské národy v rozličných dobách zuřili proti Božímu Slovu a kdo v těchto dobách pro toto Boží Slovo dávali krev a podstupovali mučení. Chci psát také o svědectvích víry v našich dnech a milostivé a láskyplné ochraně našeho Spasitele. Při tom však musím začít u prvního příchodu a smrti našeho Spasitele a Pána, Pomazaného Božího. Při tom předem prosím o laskavou shovívavost vůči mé práci. Musím přiznat, že je často nad mé síly splnit, co jsem přislíbil, a zcela vysvětlit, ježto jako první přistupuji k takovému úkolu a do jisté míry se pokouším jít pustou, nevyšlapanou cestou. Upřímně prosím Boha, aby byl mým vůdcem a síla Pána mně pomáhala. Opravdu nenašel jsem lidi, kteří by volili mou cestu, leda že nám příležitostně každý ve své době zanechali úryvkovité vyprávění. Jejich hlasy jsou jako pochodeň v dáli a ze staré doby svítící. Jako ze vzdálené hlídky volají ke mně a poučují mne, jakou cestou se mám ubírat, abych své vyprávění vedl správnou cestou bez nebezpečí omylu. Proto vše, co se k mému úmyslu zdálo vhodné, jsem z rozptýlených míst shromáždil a potřebná místa starých spisovatelů jako bych natrhal v zahradě moudrosti. Historickým vyličením chci se proto pokusit organicky je spojit tak, abych i když ne o všech nástupcích apoštolů Pána, přece jen o vynikajících mezi vynikajícími a těšícími se velké pověsti u křesťanských obcí podal svědectví následujícím věkům. Ostatně věřím, že toto pojednání bude potřebné pro budoucnost, poněvadž až dosud jsem nepoznal žádného církevního spisovatele, který by se ujal napsat. Také doufám, že má práce bude velmi užitečná historikům. Ve své dřívější Kronice jsem sice podal jakýsi stručný výtah, avšak bez ohledu na to jsem si nyní umínil co nejpodrobněji vyličit události.

Jak jsem řekl, mé vyprávění musí začít osobou Krista Spasitele, jeho vznešeným, skutečným a všechno lidské převyšujícím zjevením a stejně tak i naukou o jeho božství. Vždyť každý, kdo chce psát o dějinách církve - a takového si vážím - musí začít u Krista.

2. O BOŽSKÉ PREEXISTENCI NAŠEHO PÁNA JEŽÍŠE KRISTA

Kristus má dvě přirozenosti. Jednu, pokud máme na mysli jeho božství, můžeme přirovnat lidské hlavě. Druhou, pokud Kristus vzal na sebe naši trpící lidskou přirozenost, aby nás zachránil, můžeme přirovnat k nohám. Má-li si tudíž naše následující

vyprávění činit nárok na úplnost, musí začít u toho, co je hlavní a důležité na Slovu. Tím také současně jasně dokážeme úctyhodné stáří a božský původ křesťanství těm, kteří je považují za něco nového a z ciziny zavedeného, které teprve včera a ne dříve spatřilo světlo světa. .

Co se týče původu, důstojnosti, bytí a přirozenosti Kristovy, to nemůže vylíčit žádné vyprávění. "Kdo pomyslí na jeho pokolení?" říká Boží Duch u proroka (Iz 53,8). Opravdu, jako nikdo nezná Otce kromě Syna, tak zase naopak nikdo nemůže dokonale poznat Syna krom toho, který jej zplodil. Vždyť kdo by krom Otce mohl plně pochopit Světlo, které existovalo dříve než všechen svět, a věčnou Moudrost, Slovo, které jako Bůh má život a bytí od začátku u Otce? Kdo by mohl plně pochopit krom Otce toho, kterého jedině Bůh zplodil přede vším viditelným i neviditelným světem, nejvyššího vůdce nesmrtelných duchových zástupů, anděla veliké rady, vykonavatele skryté vůle Otce, toho, který spolu s Otcem stvořil svět a je druhou příčinou stvoření světa po Otci, pravého a jediného Božího Syna, Pána a Krále veškerého tvorstva; toho, který současně s božstvím přijal od Otce království a vládu, moc a čest, jak se říká v tajemných slovech Písma o jeho božství: "Na počátku bylo Slovo a Slovo bylo u Boha a Bůh bylo to Slovo. Všechno povstalo skrze ně a bez něho nepovstalo nic" (J 1,1)? Tak učí i nejstarší z proroků veliký Mojžíš, když naplněn Božím Duchem popisuje stvoření a řád vesmíru. Stvořitel a tvůrce všeho přenechal svému pomazanému a žádnému jinému jako svému zřejmě božskému prvorozenému Slovu stvoření nižších bytostí a tím i stvoření člověka. "I řekl Bůh", říká se, Učiňme člověka, aby byl našim obrazem podle naší podoby" (Gen 1,26). Stejně se vyjádřil i jiný z proroků ve svých písních o Bohu: "I řekl a stalo se; přikázal a bylo to stvořeno" (Ž 33,9). Zde uvádí Otce jako všemohoucího stvořitele všeho, který přikazuje jako král a hned po něm jako druhého Božské Slovo, které však není nikým jiným než tím, o kterém vyznáváme, že plnil rozkaz Otce.

Na toho (Krista) už od počátku lidského pokolení poukazovali všichni, kteří se vyznačovali spravedlností a ctností Boží bázně. Veliký služebník Mojžíš, před ním již Abraham se svými dětmi a všichni spravedliví a proroci viděli jej čistýma očima svého ducha, poznali jej a prokazovali mu úctu jako Božímu Synu. Sám Abraham však při tom nepřestával vzdávat povinnou úctu jeho Otci a všechny učil poznávat Otce. Bůh se zjevil, říká Písmo, jako obyčejný muž Abrahamovi, když seděl pod dubem v údolí Mambre (Gen. 18,1). Ačkoli Abraham jej viděl jako nějakého člověka, přece padl na zem, modlil se k němu jako k Bohu. Vzával jej jako Pána a doznal, že ví, kdo se to zjevil. "Pane, který soudíš celý svět, to bys přece neudělal" (Gen. 18,25). Jestliže nyní žádný rozumný důvod nepřipouští, že by nestvořené a neměnné bytí všemohoucího Boha se proměnilo v lidskou bytost či že by v podobě stvořené bytosti chtěl oklamat

oči diváka či že by si Písmo něco takového vymyslelo, a jestliže přece potom Pána Boha, který vyšetřuje a soudí celý svět, je vidět v lidské podobě, koho jiného možno tím rozumět než jediné především existující Slovo? První příčinu všeho (Otce) nelze tím rozumět. V žalmech se říká: "Poslal svoje Slovo, uzdravil je a z jejich hrobu je osvobodil" (Ž 106,20). Mojžíš velmi jasně jej nazývá druhým Pánem po Otcí, když říká: "Hospodin začal chrlit na Sodomu a Gomorrhru síru a oheň" (Gen 19,24). Také Jakubovi se zjevil v podobě muže a Písmo je nazývá Bohem, který mluvil k Jakubovi: "Nebudu tě nazývat Jákob (Úskočný) nýbrž Izrael (Zápasí Bůh), neboť jsi zápasil s Bohem" (Gen. 32,28). Proto také Jakub nazval ono místo "Zjevení Boha", když řekl: "Viděl jsem Boha tváří v tvář a byl mi zachován život" (Gen 32,30). Avšak ani v Písmě uvedená zjevení podřízených andělů a Božích služebníků nesmíme považovat za Boha. Jestliže někdo z nich se zjevil lidem, Písmo to nezatajuje. Výslovně říká, že ne Bůh a také ne Pán, nýbrž anděl to řekl, jak se dá snadno dokázat z tisíce svědectví. I Josue, nástupce Mojžíšův jej nazývá vůdcem nebeských andělů, archandělů a nadzemských bytostí, silou a moudrostí Otce, jemuž je hned po Otcí svěřena vláda a moc nad vším, nejvyšším velitelem Pánových vojsk, ač jej neviděl jinak než v lidské podobě. Vždyť takto je napsáno: "Když Jozue byl u Jericha, rozhlédl se, a hle naproti němu stojí muž a má v ruce tasený meč. Jozue šel k němu a zeptal se ho: Patříš k nám nebo k našim protivníkům? Odvětil: Jsem velitelem Hospodinova zástupu, právě jsem přišel" (Jos. 5,13-15). Tu padl Jozue k zemi a řekl: "Pane, co přikazuješ svému služebníkov?" A nejvyšší velitel Hospodinova zástupu řekl Jozuovi: "Zuj si s nohou opánky, neboť místo, na němž stojíš, je svaté". Také z tohoto místa možno usoudit, že to nebyl nikdo jiný než ten, který mluvil k Mojžíšovi. Vždyť týmiž slovy a stejným způsobem říká Písmo: "Když Hospodin viděl, že odbočuje, aby se podíval, zavolal na něho z prostředku keře: "Mojžíši, Mojžíši! Ten však řekl: Co je to? On však pokračoval: Nepřibližuj se! Zuj si opánky, neboť místo, na kterém stojíš, je svaté". A pokračoval: "Já jsem Bůh tvého otce, Bůh Abrahamův, Bůh Izákův a Bůh Jakubů (Ex 3,4n).

Že však skutečně existuje bytost (ousia), která žila a existovala před stvořením světa a pomáhala Bohu Otcí celého světa při stvoření všech tvorů, totiž Boží Slovo a Moudrost, to mimo uvedené důkazy ještě říká Moudrost, která Šalamounovými ústy velmi jasně poukazuje na tajemství slovy: "Já Moudrost umím vždy poradit, účelnou rozvahu mám ve své moci, Skrže mne kralují králové a vydávají spravedlivá nařízení vládcí. Skrže mne jsou velcí velikými a skrže mne vládnou vládcí na zemi". K tomu ještě dodává: "Hospodin mne vlastnil jako počátek své cesty, dříve než co konal odedávna. Od věčnosti jsem ustanovena, od věků, prve nežli byla země. Ještě nebyly propastné tůně, když jsem se zrodila, ještě nebyly prameny

vodami obtěžkány. Když ještě byly hory ponořeny, před pahrbky jsem se narodila. Když upevňoval nebesa, byla jsem při tom. Když zakládal nebesa, byla jsem tam. Když dával zákon, aby obloha hradila vody, byla jsem s ním všechno pořádajíc. Byla jsem j2ho potěšením den ze dne, když se radoval z dokonání stvoření" (Přísl. 8,12n). Že Slovo existovalo dříve než všechno a že se některým - i když ne všem- zjevilo, to ve stručnosti dokážeme.

Vysvětlím, proč božské Slovo nebylo již dříve ohlášeno všem lidem a všem národům tak, jako je tomu dnes. Život předků nebyl takový, aby mohli přijmout Kristovo učení, moudrost a ctnosti. Vždyť hned na počátku po prvním šťastném životě dbal první člověk málo o boží přikázání. Stal se smrtelným a dřívější blaženost u Boha v ráji zaměnil za tuto prokletou zemi. Jeho potomci, kteří zalidnili celou zemi, s výjimkou jednoho či několika, stali se horšími a vedli nejvšš bědný život podobný zvířatům. Ano, nepřišlo jim skoro na mysl stavět města nebo založit stát, starat se o umění a vědu. Zákony a právní normy, ctnost a filozofii nezachovávali ani podle jména. Žili jako kočovníci na poušti po způsobu barbarů a divochů. Přemírou zloby v lidském srdci zničili přirozeností jim daný rozum a vlohy k myšlení a mírnosti. Zcela se oddali bezbožnosti, takže se vzájemně trýznili, zabíjeli, jedli lidské maso, ano, odvážili se bojovat i proti Bohu. Země se stala odpalovací rampou proti nebi, a ve své zaslepenosti a nezměrné pýše se připravovali k válce proti samotnému Pánu celého světa. Poněvadž takto žili, poslal na ně i na celou zemi nad vším bdícím Bůh potopu a ohnivý déšť. Na celé zemi se rozprostřel prales. Trvajícím hladomorem, morem, válkou, blesky a hromy s nebe je drtil. Těmito dosti hořkými léky brzdil hroznou a nanejvšš nebezpečnou nemoc duší.

Když přemíra špatnosti se rozlila skorem na všechny lidi a jako strašné opojení zatížilo a zatemnilo skorem všechna srdce, ukázala se jednorozená a prvorozená Moudrost Otce, totiž samo věčné Slovo, z nezměrné lásky k lidem jednou v podobě andělů, jednou ve vlastní podobě tomu i onomu bohobojnému člověku ve starověku jako zachraňující síla. Přece ne v lidské podobě, poněvadž to jinak nebylo možné. Jakmile již prostřednictvím uvedených lidí bylo zaseto semeno úcty k Bohu, zjevil se, když celý od Hebreů pocházející národ se oddal právě Boží úctě. Ježto to byli lidé lpějící na starých zvyklostech, dal tomuto národu prostřednictvím proroka Mojžíše obrazy a znamení tajemného sabbatu a obřízky jako předznamenání jiného duchovního učení, nedal mu však jasné pochopení samého tajemství.

Tomuto lidu byl oznámen Zákon a rozšířil se mezi všemi lidmi jako líbezná vůně. Následek toho byl, že od té chvíle se smýšlení u mnoha národů zjemňovalo všude na scénu vystupujícími zákonodárci a filozofy. Divoká, surová a zvířecí povaha se přeměnila v lidskost, takže národy žili v hlubokém

míru a v přátelství. Teprve nyní na počátku římského panství nad Judeou se konečně zjevilo Slovo všem lidem a národům země, ježto byli připraveni a schopni poznat Otce. Tento učitel tajemství, pomocník Otce ve všem dobrém, božské a nebeské Slovo Otce jako člověk, aniž by naši lidskou přirozenost změnil v něco jiného, jednal a trpěl, jak to předpověděli proroci. Zvláště předpověděli, že bohočlověk veřejně vystoupí, učiní obdivuhodné věci a všem lidem se projeví jako učitel pravé úcty k Bohu Otci. Stejně tak předpověděli jeho obdivuhodné narození, jeho nové učení, jeho zázraky, způsob jeho smrti, jeho zmrtvýchvstání a konečně i jeho obdivuhodné nanebevstoupení. Prorok Daniel uchvácen božským Duchem viděl jeho království na konci světa. Popisuje jeho vzhled opravdu podle lidských představ asi těmito slovy: "Viděl jsem, že byly postaveny stolce a že usedl Věkovitý. Jeho oblek byl bílý jako sníh, vlasy na jeho hlavě jako čistá vlna. Jeho stolec - plameny ohně, jeho kola - hořící oheň. Řeka ohnivá proudila a vycházela z něho, tisíce tisíců sloužili jemu a desetitisíce desetitisíců stáli před ním. Zasedl soud a byly otevřeny knihy". A později říká prorok: "Viděl jsem, hle, s nebeskými oblaky přicházel jakoby Syn člověka; došel až k Věkovitému, přivedli ho k němu. A byla mu dána vladařská moc, sláva a království, aby ho uctivali všichni lidé z různých národností a jazyků. Jeho vladařská moc je moc věčná, která nepomine, a jeho království nebude zničeno" (Dan 7,9n). Je jasné, že to nemožno vztahovat na nikoho jiného než na našeho Spasitele, který na počátku byl Bůh, Bůh Slovo, který kvůli svému poslednímu vtělení v nejnovější době nese jméno "Syn člověka".

Poněvadž jsem ve zvláštní práci shromáždil prorocká místa o našem Spasiteli Ježíši i to, co o něm uvádějí, ať nám postačí, co zde bylo řečeno.

3. JMÉNA JEŽÍŠ A KRISTUS BYLA JIŽ VE STARÉ DOBĚ VE VELKÉ ÚCTĚ

Nyní je správný okamžik ukázat, že zmíněné jméno Ježíš a stejně tak i jméno Kristus bylo již u starých Bohu milých proroků v úctě. První, kdo rozpoznal jméno Kristus jako obzvlášť hodné úcty a vynikající, je zase Mojžíš. On na Boží příkaz nařídil přebrazná znamení nebeských věcí a tajemné obrazy. Bůh mu přikázal: Hleď, abys všechno udělal podle vzoru, který ti byl ukázán na hoře" (Ex 25,40). Určil tedy jednoho člověka za velekněze - to je nejvyšší možná pocta pro člověka - a nazval ho Kristem. Tímto způsobem tedy ustavil velekněžskou důstojnost, která podle jeho názoru daleko převyšovala všechny ostatní lidské počty. Poctu a vznešenost projevil jménem Kristus. Tím musil vědět, že na Kristu je něco božského. Právě tento Mojžíš osvěcen

Božím Duchem poznal jasně také jméno Ježíš a obzvlášť je ctil. Jméno Ježíš totiž dříve před Mojžíšem nikdy mezi lidmi nevyslovené dal poprvé tomu, o kterém věděl, že po své smrti podle předobrazu- obdrží moc nade vším. Svému nástupci, který se před tím nejmenoval Ježíš - jmenoval se Naum, jak se jeho rodiče nazývali - tedy dal jméno Ježíš a chtěl tímto jménem ho vyznamenat vyznamenáním cennějším než každý královský diadém. Učinil tak proto, že tento Ježíš, Syn Nauma byl předobrazem našeho Spasitele a když vykonal Mojžíšem uvedené symbolické bohoslužby, převzal povinnost uctívat Boha pravou a nejčistší úctou. A tak právě Mojžíš dvěma mužům, kteří tehdy vynikali ctností a slávou přede vším národem, totiž veleknězi a jeho nástupci jako vůdci lidu propůjčil jako nejvyšší vyznamenání jméno našeho Spasitele Ježíše Krista.

Také další proroci jasně a výslovně ohlašovali Krista, když mu předpovídali úklady se strany židovského národa a jeho povolání pohanů. Tak ku příkladu říká prorok Jeremiáš: "Dech našeho chřípí, Hospodinův Pomazaný byl jat za naše hříchy, ten, jemuž jsme řekli: V tvém stínu žítí budeme mezi národy" (Pláč 4,20). A stejně pln obdivu mluví David: „Proč se bouří pohané, proč národy kují plané plány? Srocují se králové země, vládcové se spolu umlouvají proti Hospodinu a jeho Pomazanému" (Ž 2,1). K tomu připojil jako by mluvil sám Kristus: Řekl Pán ke mně: Ty jsi můj syn, já jsem tě dnes zplodil. Požádej, a národy ti předám do dědictví, v trvalé vlastnictví i dálavy země" (Ž 2 7). Dále u Hebreů jméno Kristus zdobilo nejen velekněze, kteří kvůli předobrazu byli mazáni zvláštním olejem, nýbrž i krále, které jako proroky podle Boží vůle mazali olejem a tak jistým způsobem se stali předobrazem Krista. Nosili na sobě předobraz královské moci Božího Slova, jediného pravého Krista, Pána všeho. Avšak o některých prorocích víme, že pomazáním olejem se stali předobrazem Krista. Všichni tito mají nějaký vztah k pravému Kristu, božskému a nebeskému Slovu, který jediný je veleknězem celého světa, jediný král všeho tvorstva a jediný velký prorok mezi proroky Otce. Důkazem toho je, že žádný ze všech, kteří ve staré době kvůli předobrazu byli pomazáni, žádný kněz, žádný král, žádný prorok neměli takovou sílu božské moci jako náš Spasitel a Pán Ježíš, který je jediný a pravý Kristus. Žádný z těch, kdo vynikali u svých přívrženců ku příkladu slávou a vznešeností, nedokázal aby jeho přívrženci podle předobrazného jména Kristus se nazývali křesťany. Také žádnému z nich poddaní nevzdávali božskou poctu a ani když zemřeli, nikdo se nenadchl za oslaveného zemřít. Také kvůli kterému z nich vznikl mezi obyvateli takový rozruch? Je to přirozené, poněvadž síla předobrazu v nich nic takového nevyvolala jako sama skutečnost u našeho Spasitele. On nenosil na sobě symboly a odznaky velekněžské důstojnosti, neodvozoval svůj tělesný původ z kněžského rodu, nezmocnil

se trůnu pomocí tělesné stráže, nebyl ani takovým prorokem, jako byli v dřívější době, neměl v židovském národě vůbec žádnou hodnost či nějaké výhody. Přece však byl vyzbrojen vším od svého Otce, i když ne předobrazně. Ačkoli tedy neměl žádné přednostní výhody jako dříve uvedení, přece je nazván Kristem a sice v tom vyšším řádu než všichni velekněží. Jako jediný a pravý Kristus-Pomazaný Boží naplnil celý svět svým opravdu důstojným a svatým jménem "křesťané". Již ne znamenání a předobrazy, nýbrž zjevně zjevil svým ctitelům ctnosti a život potřebný pro nebe současně s učením pravdy. Olej nebyl připraven z vonných bylin, nýbrž skrze Božího Ducha přijal svou božskou účast na nestvořeném božství Otce. Toto učí i Izaiáš, jestliže jménem Krista říká: "Duch Panovníka Hospodina je nade mnou. Hospodin mě pomazal k tomu, abych nesl radostnou zvěst pokorným. Poslal mne obvázat rány srdce, vyhlásit svobodu zajatcům, vězňům propuštění a slepým abych vrátil vidění" (Iz 61,1,2). Ale ne pouze Izaiáš. I David jej takto oslovuje: "Tvůj trůn, Bože, bude stát věčně a navždy, tvým žezlem královským je žezlo práva. Miluješ spravedlnost, nenávidíš zvlí; proto tě, Bože, pomazal Bůh tvůj olejem veselí nad tvoje druhy" (Ž 44,7). Zde v prvním verši jej nazývá Bohem, za druhé poctívá jej královským žezlem, mluví o jeho královské a božské moci, za třetí představuje jej jako toho, který se pomazáním olejem stal Kristem. Ne olejem z olivy, nýbrž olejem Boží radosti. Tím také ukazuje na jeho obzvláštní a nade vše mocné přední postavení před těmi, kteří byli ve staré době obrazně pomazáni na těle. Na jiném místě říká David jasně toto: "Řekl Pán mému Pánu: Zasedni po mé pravici, já ti položím tvé nepřátele za podnož k nohám" a z lůna před jitřenkou zplodil jsem tě. Přisáhl Hospodin a želet toho nebude: Ty jsi knězem na věky jako byl Melchisedech" (Ž 109,1-4).

Tento Melchisedech vystupuje v Písmu svatém jako kněz nejvyššího Boha, aniž byl k tomu zvláště pomazán olejem nebo že by kněžské hodnosti dosáhl původem, jak tomu bylo zvykem u Židů. Proto i náš Spasitel byl přísežně prohlášen za Krista a kněze ze své moci, ne jako jiní předobrazně a symbolicky. Dějiny nám také nevyprávějí, že byl od Židů pomazán nebo že pocházel z kněžského rodu, nýbrž že byl samým Bohem pomazán před svítáním, to je před stvořením světa svým bytím z Boha, že má nesmrtelné věčné kněžství, ne jako to dřívější kněžství. Velikým důkazem pro to, že se mu dostalo nehmotného, ale božského pomazání, je, že On jediný z lidí, kteří žili až po naše dny, u všech obyvatel celého světa je nazýván Kristem, že u všech národů je pod tímto jménem znám a dosvědčován, od Řeků i Neřeků oslavován a ještě nyní od svých ctitelů na celém světě je uctíván jako král, více než prorok obdivován, jako pravý a jediný velekněz Boha ctěn a konečně jako svým bytím věčné Boží Slovo Bohem Otcem ctěn a jako Bůh uctíván. Nejobdivuhodnější ze všeho je že, my kteří jsme se mu zasvětili, jej ctíme ne pouze hlasem či zvukem slov,

nýbrž s opravdovou upřímností svého srdce a svého vyznání si více vážíme než svého vlastního života. Toto jsem musil nutně ke své Historii předeslat, aby nikdo s ohledem na čas Ježíšova tělesného pobytu na zemi si nemyslel, že Ježíš Kristus náš Spasitel a Pán začal existovat teprve nedávno.

4. KRISTOVO UČENÍ NEBYLO ANI NOVÉ ANI CIZÍ

Aby nikdo nepovažoval Kristovo učení za nové a cizí, jako by bylo zavedeno nějakým novotářem, který se nijak neliší od ostatních lidí, tedy si o tom něco povězte. Po příchodu našeho Spasitele Ježíše Krista na zem ke všem lidem, vynořil se náhle podle tajemného Božího úradku nový lid. Ne malý, ne slabý, ne v nějakém koutu země, nýbrž lid mezi všemi národy velmi početný a velmi zbožný, k tomu, pokud mu Bůh pomáhal, nevyhleditelný a nepřemožitelný. Všichni jej nazývali podle Krista. Že se tak stane, to viděl i jeden z proroků očima Božího Ducha a stržen takovým obdivem vyslovil tato slova: "Kdo slyšel kdy něco takového? Kdo co takového spatřil? Což se rodí země v jediném dni? Nebo zda může se zrodit národ najednou?" (Iz 66,8). Tentýž prorok naznačuje také budoucí jméno tohoto lidu, když říká: "Těm, kteří mi slouží, dám nové jméno, které bude velebeno na zemi" (Iz 65,15,16)

Jsme novým lidem, a ve skutečnosti toto nové jméno „Křesťané“ se stalo známým u všech národů teprve před krátkou dobou. Přesto můžeme dokázat, že náš život, naše mravy jakož i zásady, co se týče uctívání Boha, nejsou nové a od nás jakoby vymyšlené, Ty, abych se tak vyjádřil, znali od samého počátku lidstva i bohabojní muži starověku.

Všem je známo, že hebrejský národ nebyl novým národem a pro své stáří byl u všech národů váženým lidem. Jeho dějiny a spisy vyprávějí o mužích dávné doby. Co do počtu bylo jich málo ale vyznačovali se Boží bázni, spravedlností a obzvláštními ctnostmi. Byli před potopou, jiní patřící mezi děti a potomky Noema zase po ní. I Abraham sem patří a Hebreové ho ctí jako svého zakladatele a praotce. Kdyby nyní všechny tyto znamenité muže - od Abrahama až k prvnímu člověku - pro jejich spravedlivé jednání, pravda, ne podle jména nazval křesťany, byl by blízko pravdy. Vždyť toto jméno chce zřejmě říci, že křesťané v důsledku poznání učení Kristova se mají vyznačovat moudrostí spravedlností, umírněností v životě, pevností, stejně jako vyznáním a úctou jediného nejvyššího Boha. V tomto všem byli neméně horlivými jako my. Nemyslili jako my na žádnou tělesnou obřizku, stejně tak ani na zachovávání sabatu. Rovněž nepovažovali za nutné vyvarovat se některých pokrmů či něčeho podobného, jak to jako předobraz zanechal svým potomkům Mojžíš. To všechno se

nenajde ani u křesťanů.

Avšak znali dobře samého Pomazaného Božího. Zjevil se, jak vyprávějí, Abrahamovi zjevil se Izákovi mluvil s Jakubem, stýkal se s Mojžíšem a ostatními proroky. Možno také shledat, že tito bohumilí muži byli poctěni příjmením "Pomazaný-Kristus". Vždyť jedno místo v Písmu zní takto: "Nesahejte na mé pomazané, chraňte se ublížit mým prorokům" (Paralip. 16, 22). Z toho je zřejmé, že již od doby Abrahama tito bohumilí muži ustanovili nejvyšší důstojný a velmi starý způsob uctívání Boha, který nejnověji se stal známým všem národům Kristovým učením. Jestliže však někdo řekne, že Abraham až dlouho potom dostal rozkaz obřízky, je tím potvrzeno, že před tím byl již ospravedlněn vírou, poněvadž božské slovo říká asi toto: Abraham uvěřil a on mu to připočetl jako spravedlnost." (Gen. 15,6). Poněvadž Abraham byl již před obřízkou takový, Bůh, který se mu zjevil - byl to sám Kristus Boží Slovo - proto mu sdělil ono proroctví o těch, kteří v následujících dobách měli být stejným způsobem ospravedlněni. Proroctví zní doslovně takto: "Ve tvém potomstvu dojdou požehnání všechny národy" (Gen. 22,18) a opět "Stane se velkým a zdatným národem a budou v něm požehnány všechny národy země (Gen 18,18)". Že se to splnilo na nás, to musí každý uznat. Vždyť Abraham byl ospravedlněn vírou v Boží Slovo v Pomazaného, který se mu zjevil, když se odřekl dřívějších pověr a omylů svých předků a přihlásil se k jedinému všemohoucímu Bohu a sloužil mu ctnostnými skutky nikoli náboženskými zvyky pozdějšího mojžíšského Zákona. Poněvadž takto jednal, bylo mu také řečeno, že v něm budou požehnána všechna pokolení a všechny národy. Právě tento způsob Abrahamovy úcty uctívat Boha skutky, které jsou srozumitelnější než slova, nachází se v celém světě pouze u křesťanů. Co by tedy nám mohlo zabránit tvrdit, že my, kteří se nazýváme po Kristu (křesťané), máme tentýž způsob života a též způsob uctívání Boha jako ti bohumilí muži dávných dob? Tím jsme dokázali, že dokonalá úcta Boha, která nám byla předána Kristovým učením není něčím novým a cizím, nýbrž po pravdě řečeno první, jedinou a pravou. Tolik o tom.

5. O DOBĚ PŘÍCHODU KRISTA NA ZEM

Po tomto úvodu, který byl nutný k mým Církevním dějinám, můžeme se konečně vydat na cestu a začneme tělesným příchodem Spasitele. Prosím Boha, Otce Slova i našeho Spasitele a Pána našeho Ježíše Krista, o němž zde chceme mluvit, nebeské Slovo Otce i Svatého Ducha, aby mi pomáhali a stáli při mém pravdivém vyprávění.

Byl to právě 42. rok vlády Augusta a 28. rok po podmanění Egypta a smrti Antonia a Kleopatry, čímž skončilo panství

Ptolemejů v Egyptě,² když se narodil náš Spasitel a Pán Ježíš Kristus v době tehdejšího prvního soupisu za syrského místodržícího Quirinia v judském Betlémě, jak to předpovědělo proroctví. O tomto soupisu v době Quirinia se zmiňuje nejvýznačnější židovský spisovatel Josefus Flavius³ a spojuje s tím jiné vyprávění o sektě Galilejských vzniklé v tehdejší době, o níž se také náš Lukáš zmiňuje ve svých Skutcích apoštolských takto: "Po něm povstal za dnů soupisu Juda Galilejský a svedl za sebou lid. Také on zahynul a všichni jeho přívrženci byli rozprášeni" (Sk 5,37). S tím souhlasí i zmíněný Josefus. V 18. knize svých Starožitností říká doslovně: "Quirinius, muž ze senátorského stavu, který zastával již jiné veřejné úřady a postupně se dostal až k nejvyšší hodnosti konsula a také na jiných úsecích získal velký vliv, přišel na příkaz císaře s málo průvodci do Syrie, aby lidem vrátil právo a při tom aby mu odňal majetek" (kap. 1). A na to říká: "Gaulanitský Juda, který pocházel z města Gamaly, podněcoval s farizeem Sadokem lid ke vzpouře. Oba tvrdili, že placení daní není ničím jiným než zjevným porobením, a vyzývali lid bránit svou svobodu". A v 2. knize dějin Židovské války píše o tom takto: "Tehdy vyzýval jistý galilejec Juda obyvatele ke vzpouře. Namluvil jim, že se nesluší odvádět Římanům daně, ježto smrtelní lidé nemají jiného pána než Boha" (kap. 8,1). Tolik Josefus.

6. PROROCI PŘEDPOVĚDĚLI, ŽE V DOBĚ KRISTOVA PŘÍCHODU PŘESTANOU DOMÁCÍ JUDEJŠTÍ KNÍŽATA

Když se kníže Herodes, původem cizinec, první zmocnil vlády nad židovským národem, splnilo se Mojžíšovo proroctví: "Juda nebude nikdy zbaven žezla ani palcátu, jež mu leží u nohou, dokud nepřijde ten, který z něho vzejde". A toho že budou národy očekávat (Gen. 49,10). Toto proroctví zůstalo nesplněno pokud se Židům dařilo žít pod knížaty vlastního kmene. To trvalo od Mojžíše až do vlády Augusta. Za Augusta poprvé Římané přenesli vládu nad Židy na cizince, totiž na Heroda. Jak sděluje Josefus, Herodes byl z otcovy strany Idumejec⁴ a z matčiny strany Arab. Podle Africana⁵ - byl to rovněž vynikající spisovatel - říkají někteří, kteří o něm uvádějí podrobnosti, že byl synem Antipatra. Tento Antipater byl synem jistého Heroda z Ascalonu a patřil k těm, kteří byli jmenováni služebníky Apollonova chrámu. Jako malý chlapec byl prý Antipater unesen idumejskými lupiči a zůstal s nimi, poněvadž jeho otec pro chudobu nemohl zaplatit výkupné. Byl vychován podle jejich mravů a později získal přátelství židovského kněze Hirkana.⁶ Synem tohoto Antipatra byl Herodes, který žil v době našeho Spasitele. Poněvadž vláda nad Židy takto přešla na cizince, bylo splnění

očekávání národů podle proroctví téměř blízko. Od Mojžíše nepřetržitá řada vládců nad

Izraelem byla nyní přerušena. Před zajetím a odvečením do Babylona vládli jim králové, kteří se Saulem jako prvním králem, potom Davidem tu měli svůj začátek. Před králi však jim vládli zvaní soudcové, a sice hned po Mojžíšovi a jeho nástupci Josuovi. Po návratu z Babylona měli nepřetržitě aristokraticko oligarchické zřízení. Na vrcholu vlády stáli totiž velekněží do doby, kdy se objevil římský velitel Pompeius. Ten dobyl Jeruzalém⁷ a znesvětil svatyni, když vnikl až do velesvatyně. Aristobula, který podle starého nástupnického práva byl v té době králem a veleknězem, poslal v poutech i s dětmi do Říma a velekněžskou důstojnost přenesl na jeho bratra Hyrkana a celý židovský národ od této chvíle učinil poplatným Římanům. Když však brzy na to i Hyrkanus, poslední z řady velekněží upadl do parthského zajetí, přijal poprvé, jak bylo řečeno cizinec Herodes z ruky římského senátu a císaře Augusta vládu nad židovským národem. Za něho přišel Kristus na zem a splnilo se tím proroctví o očekávaném vykoupení a povolání pohanů. Od té doby přestali knížata a judští vládcí, to znamená z judského národa. Tím přirozeně bylo porušeno staré zřízení velekněžské důstojnosti, které až dosud podle práva bylo dědičné a přecházelo na následující pokolení.

Také pro toto máme v Josefovi hodnověrného svědka, který o tom vypráví takto: "Když Herodes byl Římany pověřen vládou, neustanovoval již velekněze ze starého pokolení, nýbrž propůjčoval tu hodnost neznámým mužům. Toto jednání při ustanovování velekněží považovali jak Herodes tak i jeho syn Archelaus a po něm i Římané za osvojení si vlády nad Židy." Týž zpravuje dále, že Herodes první také svaté velekněžské roucho zapečetil svým vlastním pečetidlem a nedovolil veleknězi si je ponechat. Totéž že udělali i jeho nástupce Archelaus a po něm i Římané. I následující budiž důkazem pro splnění proroctví k době příchodu našeho Pána Ježíše Krista. V knize Daniel totiž uvádí svaté Písmo zcela přesně počet tak zvaných ročních týdnů až k jednomu knížeti označenému jménem Kristus. O tom jsem pojednal na jiném místě (pozn. Demonstratio evangelica -Dan. 9,26) a vyvodil jsem z toho, že Písmo předpovědělo skončení mazáním olejem. I to, jak je dokázáno, se splnilo v době narození našeho Spasitele Ježíše Krista. Tolik jsem musil předeslat, abych ukázal, jak tomu v Kristově době skutečně bylo.

7. O ROZDÍLNÉM PODÁNÍ KRISTOVA RODOKMENU U EVANGELISTŮ

Evangelisté Matouš a Lukáš nám uvádějí Kristův rodokmen rozličným způsobem a mnozí věří, že je tu skutečný rozpor.

Ježto nyní všichni věřící - pravda z neznalosti - se namáhají najít vysvětlení těchto míst, proto i my chceme uvést k nám došlou zprávu kterou nám krátce před tím zmíněný Africanus v dopise Aristidovi⁸ podává o souhlasu rodokmenu v evangeliích. Vyvrací tím důkladně mínění jiných násilné a na omylu spočívající. Uvádí tradici, jak ji sám slyšel přesně těmito slovy: "Jména pokolení byla v Izraeli počítána buď podle přirozeného původu (kata fysin) nebo podle původu ze zákona (kata nomon). Podle přirozeného původu jestliže se (otci) narodil vlastní syn; podle původu ze zákona, jestliže někdo přijal rodinné jméno bezdětného zemřelého bratra. - Poněvadž tu nebyla zcela určitá naděje na zmrtvýchvstání, vytvářeli si budoucí příslibení jistým druhem smrtelného z mrtvých vstání, aby tak nezaniklo jméno zemřelého -. V rodokmenu jsou uvedeni i ti, kteří měli přirozeného otce, i ti, kteří se narodili jiným rodičům a byli adoptováni. Je tu tedy zmínka jak o těch, kteří byli skutečnými otci, tak o těch, kteří byli jakoby otci. Nemýlí se tedy evangelia, když jedny počítají podle přirozeného původu a druhé podle původu ze zákona. Rody, které odvozují svůj původ od Šalamouna a Nathana, byly vzájemně promíšeny jednak tím, že přijaly jméno toho, který zemřel bez dětí, jednak tím, že uzavřeli druhé manželství a z toho se narodily děti. Tudíž možno právem považovat děti jednoho otce i za děti druhého otce, totiž za děti nepravého i přirozeného otce. Tímto způsobem obě evangelia, i když uvádějí obě linie, přece jen se ve své zprávě dostávají oklikou k Josefovi a sice obě skutečně pravdivě. Že je správné, co jsem řekl, objasním to na obou rodokmenech.

Jestliže se počítá pokolení od Davida k Šalamounovi, podle Matouše jako třetího od konce shledáme Mathanta, který zplodil Josefova otce Jakuba. Počítáš-li stejným způsobem od Davidova syna Nathana shledáš podle Lukáše na třetím místě od konce Melcha, jehož syn Heli je Josefovým otcem. Lukáš totiž říká: Josef byl synem Heli a ten Melchův. Ježto nyní je náš pohled zaměřen na Josefa, musíme vysvětlit proč uvádějí jako jeho otce Jakuba, který svůj původ odvozuje od Šalamouna, i Heliho, který odvozuje svůj původ od Nathana; dále proč jejich otcové Mathat a Melchi, ač různého rodu, jsou přece uváděni jako dědové Josefa. Mathat a Melchi si vzali tutéž ženu a měli s ní děti. Měla tedy s oběma děti. Zákon totiž nezakazoval, aby rozvodem či smrtí muže se po druhé vdala. Z Esthy - tak se podle tradice jmenovala - zplodil Mathat, který odvozoval svůj původ od Šalamouna, napřed Jakuba. A když Mathat zemřel, oženil se s ní Melchi který svůj původ odvozoval od Nathana sice z téhož kmene, avšak z jiného rodu, a obdržel od ní syna Heliho. Tím shledáváme Jakuba a Heliho, ač rozdílného původu jako bratry narozené z téže matky. Jeden z nich, když jeho bratr Heli zemřel bezdětný, vzal si jeho ženu za manželku a zplodil s ní Josefa jako třetí dítě. Byl jeho přirozeným synem. Proto stojí psáno: "Jakub zplodil Josefa". Podle zákona byl však synem

Heliho poněvadž jej zplodil jeho bratr Jakub. V důsledku toho evangelista Matouš říká: "Jakub zplodil Josefa" a evangelista Lukáš, který postupuje od dětí k rodičům říká: "Domnívali se, že Ježíš je syn Josefův" - toto výslovně uvádí - "a ten Heliův a ten zase Melchův", což nelze považovat za nesprávné. Vždyť původ ze zákona nemohl být jasněji vyjádřen. V tomto rodokmenu, kde mluví o Božím Synu po linii vzestupné až k Adamovi, zamlčuje slovo "zplodil".

Toto tvrzení není v žádném případě nedokazatelné nebo lehkomyšlně vykonstruované. Tělesní příbuzní Spasitele - ať už se chtěli chlubit svým původem či jen prostě sdělovali skutečnost - nám toto také ústně předali. Idumejští lupiči přepadli palestinské město Ascalon a odvedli z Apollonova pohanského chrámu vybudovaném na městské zdi, Antipatra, syna jistého chrámového služebníka Heroda a ostatní kořistí jako zajatce. Kněz za svého syna nemohl zaplatit výkupné. Proto Antipater byl vychován podle zvyku Idumejců. Později se spřátelil s židovským veleknězem Hyrkanem. Hyrkan jej záhy poslal jako vyslance k Pompeiovi, který Hyrkanovi vrátil zcela svobodně moc okleštěnou jeho bratrem Aristobulem. Antipater obdržel úřad prokurátora Palestiny. Byl však ze závisti usmrčen. Po něm nastoupil jeho syn Herodes, kterému později z rozhodnutí Augusta a Antonia bylo přiznáno panství nad Židy. Jeho synové Herodes a ostatní se stali tetrarchy. Toto všechno souhlasí s historickými knihami řeckými. Až do tehdejší doby se nacházely v archívech rodokmeny hebrejských rodin i těch, kteří odvozovali svůj původ z proselytů, jako od amonity Achora a maobitky Ruth, stejně jako těch, kteří s nimi vytáhli z Egypta a svatbami se s nimi smísili. To tam bylo zaznamenáno. Ježto nyní Herodes věděl, že není v žádném příbuzenském vztahu s izraelským národem, a vědom si svého nízkého původu, spálil tyto písemné záznamy rodokmenů. Tímto způsobem věřil že jej budou považovat za narozeného z urozeného rodu, poněvadž nikdo neměl možnost již odvozovat svůj původ od patriarchů či od proselytů nebo od tak zvaných cizinců, kteří se smísili s Izraelity podle záznamu ve veřejných listinách. Jen málo jich bylo, kteří měli své soukromé záznamy, když si buď jména zapamatovali nebo si obstarali opisy a mohli se chlubit, že pro své potomky zachránili vznešený původ. K těm náleželi dříve zmínění kteří v souvislosti s rodem Pána byli zvaní "příbuzní Pána". Byli roztroušeni z židovských krajů Nazareta a Cochaby do ostatního světa a uváděli uvedené rodokmeny podle svých deníků tak věrně, jak jen mohli.

Ať je tomu jakkoli, aspoň podle mého a každého rozumného názoru nemohl nikdo nalézt lepší vysvětlení. I když se to nedá doložit, nechť nám také ve vysvětlení postačí, poněvadž lepší a správnější nejsme schopni podat. Jistě v každém případě říká evangelium pravdu".

Na konci tohoto listu Aristidovi uvádí Africanus ještě toto:

"Mathan který pocházel od Šalamouna, zplodil Jakuba. Když Mathan zemřel, zplodil Melchi, který pocházel od Nathana, z téže ženy Heliho. Heli a Jakub byli podle toho bratři, poněvadž se narodili z jedné a téže matky. Poněvadž Heli zemřel bezdětný, vzbudil mu Jakub potomka, když zplodil Josefa. Tento Josef podle přirozeného původu byl synem Jakuba a podle zákona synem Heliho. Tak byl Josef synem obou". Potud Africanus.

Z výkladu rodokmenu Josefova vysvítá také že Maria spolu s ním pochází z téhož kmene. Podle Mojžíšova zákona nebylo totiž dovoleno směšovat se s jinými kmeny. Aby rodinné dědictví nepřecházelo z jednoho kmene, bylo přikázáno uzavírat manželství v rámci téhož kmene. Tolik o tom.

8. UKRUTNOST HERODA VŮČI DĚTEM A JEHO KONEC.

V té době kdy se Kristus podle proroctví narodil v judském Betlémě, ptali se mudrci od východu Heroda, kde je narozený král Židů. Viděli totiž hvězdu a proto se rozhodli vydat se na velkou cestu, poněvadž si velmi přáli poklonit se narozenému jako Bohu. Herodes se velmi polekal, neboť tušil, že jeho vládě hrozí velké nebezpečí. Vyzvídal na zákonících, kde by očekávali narození Krista. A když se dozvěděl, že proroctví Micheáše oznamuje, že v Betlémě, vydal rozkaz zabít v celé krajině mužská nemluvňata do dvou let stará v době, kterou vyzvěděl od mudrců. Každopádně věřil, že tam bude pravděpodobně i Ježíš a bude tak sdílet osud se stejně narozenými. Dítě však uniklo tím, že anděl sdělil jeho rodičům, co se má stát. Uprchli tedy do Egypta. Toto nám vypráví v evangeliu Písmo svaté.

Stojí za to pohlédnout na odměnu, které se Herodovi na sklonku jeho života kvůli Kristu a ostatním dětem dostalo.

Bezprostředně na to stihla jej Boží spravedlnost a ukázala mu, co ho čeká po smrti. Za sebou jdoucími pohromami v rodině vyprchal vysněný lesk jeho vlády. Zabil svou ženu, děti i ostatní, kteří mu původem a přátelstvím stáli nejbliže. Nedá se to ani podrobně vylíčit. Každá jiná tragédie stála ve stínu. I Josef ve svých Dějinách o něm podrobně pojednává.

Bezprostředně po útoku proti Kristu a ostatním dětem stihl jej Boží trest a přivedl jej až k smrti. To možno nejlépe poznat z vlastních slov historika. V 17. knize svých Židovských starožitností popisuje jeho život takto: "Herodova nemoc se zhoršovala. Byl Božím trestem za jeho zločin. Byl to totiž pomalý oheň který postižené vnitřnosti ani tak nepálil jako stravoval vnitřnosti. K tomu se přidružovala nenasytná žádost něco jíst, které nemohl odolat. Také měl vředy na vnitřnostech a palčivou bolest ve střevech, nohy mu mokvaly. Podobnou hrůzu

měl i na dolní části těla. Ano, i pohlavní úd hnil a byl plný červů.

Těžce dýchal a dech odporně zapáchal, často se dusil.

Odpadávaly mu i kusy masa. Bylo to nesnesitelné. Muži, kteří měli dar vidění a poznání takové věci vykládat, říkali, že to Bůh vyžaduje od krále jako trest za jeho mnohostrannou zlobu."

Toto vypráví uvedený Josef ve svém díle.

Podobně zpravuje o Herodovi ve 2. knize svých Dějin (války židovské) takto: "Od té doby zachvátila nemoc celé Herodovo tělo a působila mu v jednotlivých údech hrozná bolest. Horečka nebyla sice tak velká, ale celé tělo jej nesnesitelně svrbělo a v útrokách jej trýznily ustavičně bolesti. Nohy mu jako

vodnatelnému otekly, spodní část těla se mu zanítla a na

pohlavním ústrojí se mu provalil hnisavý vřed, do něhož se dali červi. Mimo to jej trápila i záducha, takže nemohl ani ležet.

Křeče jej soužily ve všech údech. Věštci říkali, že nemoc je trestem Božím za popravení zákoníků. On sám však, ať byla muka sebevětší, lpěl na životě. Doufal v záchranu, doufal v léky.

Nechal se přenést přes Jordán a léčil se v teplých pramenech u Kallirhoe⁹, jehož voda teče do Asfaltového jezera¹⁰ a je také sladká, že ji možno pít. Zde mínili lékaři, že

teplý olej znovu prohřeje celé tělo. Sotva jej posadili do vany plné oleje, přepadla jej slabost a rozevřely se mu oči jako mrtvému. Když však na to služebnictvo začalo křičet, přišel sice

znovu k sobě, vzdal se však naděje na záchránění. Rozkázal vyplatit vojákům každému po 50 drachmách a větší sumu peněz rozdělit mezi velitele a své přátele. Když se vrátil do Jericha,

ještě více zatrpkl. Jako by se chtěl smrti vysmát, připadal na hrozný zločin. Zavolal si totiž k sobě nejvznešenější muže každé vesnice z celé Judeje a zavřel je v jízdně. Načež zavolal

svou sestru Salomé a jejího muže Alexandra a řekl: "Vím, že Židé se budou radovat z mé smrti. Ale necht' i jiní přispějí k tomu, abych byl jaksepatří oplakáván, což jedině záleží na vás,

vykonáte-li, co poručím. Až naposled vydechnu, dejte stít ozbrojené muže, aby celá Judea a každý dům mne i když proti své vůli oplakávali." (Válka židovská 1,32). A brzy na to říká

Josef: "Znovu jej soužily hlad a křečovitý kašel. I rozhodl se přemožen bolestmi vyjít vstříc svému osudu. Vzal jablko a požádal o něj. Bylo totiž zvykem, že si je každý sám rozkrájel.

Když se rozhlédl kolem, zda tu nikdo není, který by mu v tom mohl zabránit, zdvihl svou pravici, aby se probodl". Mimo to

vypráví tento historik, že Herodes krátce před svou smrtí nechal ještě třetího ze svých vlastních synů zavraždit - dva před tím již zavraždil - a krátce na to skončil svůj život za strašných bolestí.

Tak skončil Herodes. Vytrpěl zasloužený trest za zavraždění dětí z okolí Betléma a za svůj postoj vůči našemu Spasiteli. Po Herodově smrti se Josefovi, který se zdržoval v Egyptě, ve snu zjevil anděl a přikázal mu, aby se ihned s dítětem a jeho matkou vrátil do Judeje. Zjevil mu, že ti kteří usilovali o život dítěte již zemřeli. K tomu evangelista připojuje ještě toto: "Když uslyšel,

že Archelaus kraluje v Judsku místo svého otce Heroda, obával se tam jít; po napomenutí ve snách se odebral do území galilejského" (Mt 2,22).

O Archelaově nastoupení na trůn po svém otci vypráví uvedený historik (Antiquit. XVII, 8,9). Popisuje způsob, jak Archelaus podle závěti svého otce a rozhodnutí císaře Augusta obdržel vládu nad Židy a jak, když po 10 letech ztratil vládu, jeho bratři Filip a Herodes mladší spolu s Lysaninem spravovali tetrarchie.

9. O PILÁTOVĚ DOBĚ

Týž historik vypráví v 18. knize svých Starožitností že ve 12. roce Tiberiovy vlády - tento totiž vládl nad celým světem po 57. roční Augustově vládě - Pontius Pilát se stal správcem Judeje a zůstal v tomto úřadě plných 10 let až do smrti Tiberia.

Tím je také jasně vyvrácena lež těch, kteří nedávno vydali spis Acta (Pilati 11 -Pilátovo jednání) proti našemu Spasiteli.

Především tam uvedený časový údaj je vymyšlená nepravda. Co tam bylo vyprávěno o utrpení našeho Spasitele, mělo se stát za čtvrtého Tiberiova konsulátu, který padl do sedmého roku jeho vlády. V té době však nebyl jak bylo ukázáno, Pilát dosazen do Galileje, možno-li jinak věřit Josefovu svědectví. Ten ve zmíněném spise zcela jasně říká, že Pilát byl Tiberiem ustanoven za správce Judeje ve 12. roce Tiberiovy vlády. Mimo to i evangelisté říkají, že to bylo 15. roku vlády císaře Tiberia, kdy Pontius Pilát spravoval Judsko, zatím co ostatní Judeu spravovali tetrarchové Herodes, Lysanias a Filip, když náš Spasitel Ježíš Kristus, Boží Pomazaný přišel asi jako třicetiletý k Janovu křtu a počal odtud hlásat evangelium.

10. VELEKNĚŽÍ, ZA KTERÝCH KRISTUS HLÁSAL EVANGELIUM

Písmo svaté vypráví, že Ježíš učil v době velekněží Annáše a Kaifáše. Říká totiž, že jeho učitelská činnost padla do let jejich velekněžského úřadu. Ježto (Ježíš) začal učit za velekněze Annáše a pokračovala až do začátku velekněžství Kaifášova, netrvala tudíž celé čtyři roky. Poněvadž bohoslužebné zvyky již tehdy nebyly zcela podle zákonných předpisů, byl odstraněn i zvyk, že velekněží nevykonávali svůj úřad doživotně ani nebyl již dědičný. Římsí správci přenášeli velekněžskou hodnost brzy na toho, brzy na onoho a nepověřovali je často více než na jeden rok. Josef vypráví však, že po Annášovi byli do Kaifáše čtyři velekněží. Ve svém díle Židovské starožitnosti říká totiž toto: "Valerius Gratus odňal velekněžskou hodnost Annášovi a dal ji synu Phabiho Izmaelovi. I tohoto ne po delší době sesadil a

ustanovil za velekněze Eleazara, syna velekněze Annáše. Po jednom roce sesadil Gratus i tohoto a přenesl velekněžskou důstojnost na Simona, syna Camitha. Avšak ani tento se jí netěšil déle než jeden rok. Jeho nástupcem se stal Jozef zvaný Kaifáš" (Aniquit. XVIII,2).

Tím doba učitelství našeho Spasitele neobnášela celé 4 roky, ježto ve čtyřech letech od Annáše až k ustanovení Kaifáše byli čtyři velekněží a sice každý jeden rok. Právem označuje evangelijní zpráva Kaifáše za velekněze roku (J 11,49; 18,13), ve kterém trpěl náš Spasitel. Z téhož také vysvítá, že doba učitelství Kristovy souhlasí s naší úvahou. Ostatně náš Spasitel a Pán ne dlouho po začátku svého učitelství povolal 12 apoštolů a nazval jedině je mezi ostatními učedníky apoštolů, což bylo jako vyznamenání. Mimoto vyvolil 70 jiných, které po dvou a dvou poslal před sebou do každé vesnice a města, kam sám chtěl přijít.

11. SVĚDECTVÍ O JANU KŘTITELI A KRISTU

Nedlouho potom byl Jan Křtitel, jak sděluje Písmo svaté v evangeliích, sťat Herodem Mladším. Ví o tom i Josef (Antiquit. XVIII,6). Výslovně se zmiňuje o Herodiadě a říká, že ji Herodes pojal za manželku, ač byla manželkou jeho bratra, když odstrčil svou dřívější zákonitou manželku - byla dcerou krále Petraiů (arabského) Areta. Herodiadu svedl ještě za života jejího muže. Kvůli ní po Janově zavraždění začal válku s Aretou, poněvadž mu zneuctil dceru. Když v této válce, jak říká Josef, došlo k boji, ztratil Herodes všechno vojsko. To se mu stalo kvůli zločinu na Janovi. Týž Josef dosvědčuje, že Jan byl naprosto spravedlivý muž a že křtil. To naprosto souhlasí s tím, co je napsáno v evangeliích. Josef také sděluje, že Herodes kvůli této Herodiadě ztratil trůn a byl poslán do vyhnanství, kam s ním byla vykázána i ona. Byl totiž odsouzen žít v gallském městě Vienně.¹² Toto vypráví v 19. knize Židovských starožitností, kde doslovně píše o Janovi: "Mnozí z Židů věřili, že Herodovo vojsko zničil Bůh jako zcela spravedlivý trest za zavraždění Jana, který byl zván Křtitelem. Jana totiž nechal Herodes popravit, ač to byl spravedlivý muž a Židy vybízel, aby žili ctnostně, byli spravedliví vůči bližním a zbožní vůči Bohu, jedině tak že mohou přijít ke křtu. Křest že bude teprve potom Bohu milý, jestliže se nejen vyvarují některých zločinů, nýbrž přes očistu těla bude i duše očištěna spravedlností. Poněvadž k Janovi se všech stran proudili lidé - každému se totiž líbila jeho slova -, obával se Herodes, že by Jan svou přitažlivostí svedl celý národ ke vzpouře. Lidé by totiž udělali vše, co by chtěl. Proto Herodes považoval za mnohem vhodnější jej odstranit hned, dříve než vypukne vzpoura a dříve než by se změnou událostí jeho postavení zhoršilo a musil litovat své

nerozhodnosti. Pro Herodovo podezření byl Jan v okovech poslán do pevnosti Macherus, a jak bylo řečeno, s'at." Toto vypráví Josef o Janovi. Také o Spasiteli se v těchto Dějinách zmiňuje těmito slovy: V této době žil Ježíš, muž plný moudrosti, jestli jej ovšem možno nazvat člověkem. Činil totiž neuvěřitelné věci a byl učitelem takových lidí, kteří rádi přijímali pravdu. Přitáhl k sobě mnoho Židů i pohany. Tento byl Kristus. Na podnět vlivných lidí u nás odsoudil jej Pilát k smrti na kříži, avšak ti, kteří jej dříve milovali, od něho neodešli. Zjevil se jim totiž opět třetí den, jak to od Boha poslaní proroci vedle tisíce jiných věcí o něm zvěstovali. A také až do dnešního dne nezaniklo pokolení křesťanů, kteří se podle něho jmenují" (Antiquit. XIII 4?). Když historik, který sám pochází z Hebreů, toto vypráví ve svém díle o Janovi Křtiteli a našem Spasiteli, jakou mají výmluvu ti, kteří si vybásnili Acta proti němu, jen aby mohli jako nestoudní lidé odvést od Krista? Dost již o tom.

12. O UČEDNÍCÍCH NAŠEHO SPASITELE

Jména apoštolů našeho Spasitele jsou sice každému z evangelii známa, avšak o 70 učednicích nikde není záznam. Jeden z nich měl být Barnabáš, kterého Skutky apoštolské tu a tam uvádějí. Zvláště Pavel se o něm zmiňuje ve svém listě Galat'ánům. Právě tak je tomu i se Sosthenem. Podle Pavla listu Korint'ánům (1 K 1,1) má patřit také k učedníkům. Rovněž Klement v 5. knize svých Poučeních (Clemens Alexandr., Hypotyposeis) nás o tom zpravuje. V této knize říká také, že Kephas, o kterém říká Pavel "Když potom přišel Kephas do Antiochie, otevřeně jsem se proti němu postavil" (Gal. 2,11), je z těch sedmdesáti a měl stejné jméno jako Petr. Tak je uvedeno, že Matěj, který byl přijat do počtu apoštolů místo Jidáše, i ten, který s ním losoval, patřili mezi těch sedmdesát. Stejně i Tadeáš byl jedním z nich. O něm budu ihned vyprávět událost, která se dostala až k nám. Při pozorném pozorování se také shledá, že Spasitel měl více než 70 učedníků. Svědkem toho je Pavel (1 K 15,5), který říká že Kristus se po svém zmrtnýchvstání zjevil napřed Kéfovi, potom dvanácti a po nich více než 500 bratřím, z nichž někteří podle jeho zprávy zemřeli, většina však v době, kdy to psal, byli ještě naživu. Na to se zjevil Jakubovi. Tento však byl ještě k tomu jedním z tak zvaných bratří Spasitele. Konečně protože mimo tyto byli ještě mnozí stejně jako těch dvanáct zvaní apoštolové, ke kterým patřil sám Pavel, připojuje Pavel ještě toto: „Potom se zjevil všem apoštolům" (1 K 15,7). Tolik o tom. S vyprávěním o Tadeášovi je tomu takto.

13. O ABGAROVĚ DOPISU

Poněvadž božství našeho Pána a Spasitele Ježíše Krista pro svou zázračnou moc bylo známo po celém světě, přitahovalo nespočet lidí i z cizích a od Judeje vzdálených krajin v naději na uzdravení z nemocí a všelijakého utrpení. Tak ku příkladu král Abgarus¹³, který slavně vládl národům za Eufratem a byl strašně soužen utrpením, které se nedalo lidským uměním vyléčit. Když uslyšel o daleko proslaveném jménu Ježíše a jeho zázračné moci jednoznačně všemi dosvědčené, poslal Ježíši dopis s prosbou, aby ho zbavil nemoci. Ježíš však právě teď nevyslyšel jeho prosbu, počtil jej však svým vlastním dopisem, ve kterém mu slíbil poslat jednoho ze svých učedníků a současně slíbil, že uzdraví jeho duši i duši jeho rodinných příslušníků. Nedlouho potom se splnilo, co slíbil. Po Kristově zmrtvýchvstání a nanebevstoupení poslal totiž Tomáš, jeden z dvanácti apoštolů Tadeáše, patřícího mezi 70 učedníků Kristových z Božího vnuknutí do Edessy hlásat tam Kristovo učení. Tím se splnil slib našeho Spasitele. Máme o tom písemné svědectví,¹⁴ které jsem vzal z archívů města Edessy, ovládaného tenkrát králem. V tamnějších veřejných dokumentech, které obsahují staré i v době Abgarově odehrávající se události, nacházíme to uchované až po naše časy. Je proto nejvhodnější slyšet sám list, který jsme vzali z archívů a ze syrštiny doslovně takto přeložili.

Opis dopisu, který král Abgarus napsal Ježíši a po poslu Ananioví poslal do Jeruzaléma

"Kráľ Abgarus vzkazuje Ježíši, dobrému Spasiteli, který se zjevil v krajině u Jeruzaléma, svůj pozdrav. Slyšel jsem o tobě a tvých uzdraveních, která jsi bez léků a koření učinil. Jak se povídá vracíš slepým zrak, ochrnulí chodí, očisťuješ malomocné, vyháníš zlé duchy a démony, uzdravuješ dlouho nemocné a křísíš mrtvé k životu. Poněvadž toto všechno jsem o tobě slyšel, myslil jsem v duchu na jedno z obou: Buď jsi sám Bůh a činiš to, když jsi sestoupil s nebe; nebo jsi Boží Syn, který to vše činí. Proto nyní píšu tobě a prosím tě, aby ses namáhal ke mně přijít a zbavil mne mého utrpení. Slyšel jsem také, že Židé proti tobě reptají a chtějí ti zlé učinit. Mám sice malé, ale úctyhodné město, které postačí pro nás oba".

Toto napsal Abgarus, ač jej božské světlo dosud málo osvítilo. Stojí za námahu slyšet také list, který mu Ježíš po témže poslu poslal. Obsahuje sice jen několik řádek, je to však silný list. Zní takto:

Odpověď Ježíše králi Abgarovu po poslu Ananioví.

"Blahoslavím tě, že jsi mně uvěřil, aniž jsi mne viděl. Vždyť stojí psáno: Neuvěří ve mne, kdo mne uviděli, aby ti, kteří mne neviděli, věřili a žili. Co se však týká tvé prosby, abych k tobě přišel, musím nejprve zde splnit všechno, k čemu jsem byl poslán, a potom odejít k tomu, který mne poslal. Až budu přijat, pošlu ti jednoho z mých učedníků, aby uzdravil tvou nemoc a

dal tobě i tvým život."

K tomuto dopisu bylo v syrské řeči také připojeno následující.
Po Ježíšově nanebevstoupení poslal mu Juda zvaný také Tomáš apoštola Tadeáše, jednoho ze sedmdesáti. Tento po svém příchodu žil u Tobiášova syna Tobiáše. Abgarovi se donesla zpráva, že přišel jeden Ježíšův apoštol, jak mu o tom Ježíš ve svém dopise napsal. Tadeáš začal uzdravovat všechny nemoci a utrpení, takže nad tím všichni žasli. Když Abgarus slyšel o velkých činech a zázracích a jak uzdravoval nemoci, vzpomněl si, že to může být ten, o kterém mu Ježíš napsal "Až odejdu, pošlu ti svého učedníka, který tě uzdraví z nemoci". Povolal proto k sobě Tobiáše, u kterého Tadeáš pobýval, a řekl: "Slyšel jsem, že přišel mocný muž a bydlí ve tvém domě. Přiveď mi jej!" Tobiáš přišel k Tadeášovi a řekl mu: "Král Abgarus mne zavolal a řekl mi, abych tě k němu přivedl, abys ho uzdravil". A Tadeáš odpověděl: "Jdu. Proto jsem také byl poslán". Časně ráno následujícího dne šel Tobiáš a Tadeáš k Abgarovi. Když Tadeáš vstoupil, spatřil Abgarus v přítomnosti velmožů, kteří stáli kolem krále, něco zvláštního v Tadeášově tváři. Jak to Abgarus viděl, padl před Tadeášem. Všichni kolem žasli. Neviděli totiž to, co viděl jen Abgarus. Tento se nyní otázal Tadeáše: "Jsi skutečně Ježíšův učedník, toho Božího Syna, který mně řekl: Pošlu ti svého učedníka, aby tě uzdravil a dal ti věčný život?" A Tadeáš odpověděl: "Poněvadž jsi velmi důvěroval v toho, který mne poslal, proto jsem byl k tobě poslán". A hned na to: "Uvěříš-li v něho, splní se ti přání tvého srdce, jak jsi uvěřil". A Abgarus mu řekl: "Já jsem tak pevně v něho uvěřil, že jsem chtěl Židy, kteří jej ukřižovali, si podmanit a pobít, kdyby mne bývala moc Římanů nezadržela: ` Tadeáš odpověděl: "Náš Pán splnil vůli svého Otce a potom přišel k němu". Abgarus mu řekl: "Věřím v něho jako v jeho Otce". "Proto", řekl Tadeáš, "vzkládám v jeho jménu na tebe svou ruku". A když to učinil, okamžitě byl Abgarus uzdraven i od všeho, čím trpěl, jak to slyšel od Ježíše. Ve skutečnosti to splnil prostřednictvím svého učedníka Tadeáše, který Abgara uzdravil bez léků a bylin. Tadeáš uzdravil nejen jeho, nýbrž i Abdua, Abduova syna, který trpěl dnou. Tento také sám přišel k němu a vrhl se mu k nohám. A jak přijal požehnání vzkládáním rukou, byl uzdraven. Když tento apoštol dokonal obdivuhodné skutky a hlásal Boží slovo, uzdravil i mnoho jiných občanů. Potom řekl Abgarus: "Tadeáši, učinil jsi to s Boží mocí, a my jsme žasli. Ale ještě tě nyní prosím, vyprávěj mi o příchodu Ježíše, jak se to tehdy stalo, o jeho moci a jakou silou to činil, co jsem slyšel o něm: ` Tadeáš odpověděl: "Pro dnešek budu mlčet, ježto jsem byl poslán veřejně hlásat Boží slovo; avšak zítra shromáždí mi všechny občany a já jim budu kázat a zasévat mezi ně slovo života. Budu k nim mluvit o příchodu Ježíše, jak se to stalo, o jeho poslání a proč byl od Otce poslán, dále o jeho moci, jeho skutcích i tajemstvích, která mezi lidmi ohlásil, v jaké moci to učinil, o jeho nové zvěsti, životě i ponížení, jak se ponížil,

podřídil se smrti, skryl své božství a byl ukřižován; dále jak sestoupil do podsvětí a otevřel od věčnosti uzavřené prostory, jak vzkřísil mrtvé a jak sestoupil z nebe a vystoupil tam s velikými zástupy". Abgarus nyní přikázal svým občanům, aby se časně ráno shromáždili a vyslechli Tadeášovo kázání. Nato přikázal dát Tadeášovi zlato a stříbro. Ten však nic nepřijal se slovy: "Jestliže jsme opustili, co máme, jak si můžeme vzít, co není naše?". To se stalo ve 340. roce (pozn. podle edeského počítání). Myslím, že jsem to ze syrštiny nepřeložil zbytečně, i když ne doslovně.

Kniha II.

Úvod

V předcházející knize, která byla jakousi předmluvou k Církevním dějinám jsem stručně promluvil o božství Slova, starobylosti našeho učení, o životě křesťanů podle evangelia, zvláště pak o Kristovu příchodu na zem, jeho utrpení, o vyvolení apoštolů.

V této knize chci uvažovat o událostech po jeho nanebevstoupení, které vybírám z Písma svatého a vyprávím podle zpráv, které při vhodné příležitosti uvedu.

1. USTANOVENÍ APOŠTOLŮ PO KRISTOVĚ NANEBEVSTOUPENÍ

Jak již bylo řečeno, pro apoštolskou službu byl místo Jidáše vylosován učedníky Pána Matěj. Modlitbou a vzkládáním rukou apoštolů bylo dále ustanoveno 7 osvědčených mužů k službě církevní obce. Mezi prvními byl Štěpán, který po svém vysvěcení na jáhna první po Pánu byl vrahy ukamenován. Tím také první přijal vítězný věnec Kristova mučedníka. Samo jeho jméno to naznačovalo. Podle zprávy Skutků byl tehdy Jakub, příjmením "bratr Pána" jako první dosazen na biskupský stolec v Jerusalemě. Staří jej pro jeho vynikající ctnosti nazývali spravedlivým. I Jakub byl nazýván Josefovým synem¹. Za Kristova otce byl však považován Josef, snoubenec Panny, která počala z Ducha Svatého dříve, než se sešli, jak učí Písmo svaté v evangeliu (Mt 1,18). Klement (Alexandrijský) v 6. knize svých Poučení (Hypotyposeis) říká doslovně: "Po nanebevstoupení Pána Petr, Jakub a Jan, ačkoli jim Pán dával přednost před ostatními, neusilovali o první místo a jerusalémským biskupem zvolili Jakuba Spravedlivého". Podobně v 7. knize tohoto spisu říká: "Pán po svém

zmrtvýchvstání dal Jakubu Spravedlivému, Janovi a Petrovi dar poznání, které sdělili ostatním apoštolům, apoštolové pak 70 učedníkům, z nichž jeden byl i Barnabáš". Existovali dva Jakobové. Jeden měl příjmení Spravedlivý a byl svržen z chrámové věže a valchář jej ubil klackem. Ten druhý je ten, který byl s'at. O Jakubu Spravedlivém se zmiňuje i Pavel, když píše: "Jiného z apoštolů jsem neviděl, leda Jakuba, bratra Pána" (Gal. 1,19).

Tehdy se splnilo, co přislíbil náš Vykupitel králi Osroenů. Na vyšší podnět poslal totiž Tomáš Tadeáše hlásat křesťanské učení do Edessy, jak jsem se již o tom zmínil. Tadeáš po svém příchodu do oné krajiny uzdravil Kristovým slovem Abgara, všechny tamní obyvatele svými zázraky přivedl k úctě Kristovy moci a učinil z nich učedníky spasitelného učení. Od té doby a do dneška zůstalo město Edessa věrně Kristovu učení, protože nemá žádné obyčejné důkazy o dobrotě našeho Spasitele. Toto je vzato ze starých zpráv.

Nyní chceme zase předat slovo svatému Písmu.

Po Štěpánově mučednické smrti v důsledku prvního židovského pronásledování

církve v Jeruzalémě se krom dvanácti rozprchli všichni učedníci do Judeje a Samařska. Někteří z nich, jak říká Písmo, přišli až do Fénicie, na Kypr a do Antiochie. Neodvažovali se však ještě sdělit slovo víry pohanům. Hlásali je jen Židům. Tehdy proti církvi běsnil i Pavel. Vnikal do domů věřících, odvlékal muže i ženy a vsazoval je do vězení.

Mezi těmi, kteří se tehdy rozutekli byli i Filip, jeden z těch, kteří se Štěpánem byly vyvoleni k jáhenské službě (Sk 8,9) Šel do Samarie a pln božské síly první hlásal tamním obyvatelům evangelium. Působila v něm tak velká milost, že byli jeho slovy uchvázeni dokonce i Šimon Magus a velmi mnoho mužů. Tento Šimon byl tehdy tak slavný a svým kejklířstvím sváděl lidi natolik, že jej považovali za "velkou Boží sílu". V úžasu nad zázračnými činy Filipovými vykonanými z Boží moci tajně se přiblížil a předstíral že se chce dát pokřtít na víru v Krista. Že je tomu až do dnešního dne, s údivem shledáváme, že i dnes někteří patří k jeho sektě. Po příkladu svého původce jako morová nemoc se plíží do církve a vrhají se na ty, kterým chtějí přinést skrytý, zkázu přinášející nezdravý jed. Většina z nich byla vyloučena z církve, když byl jejich podvod odhalen. Stalo se jim, co Šimonovi, který dostal od Petra zasloužený trest. (Sk. 8,26,40).

Zatím spasitelné učení se den ze dne více šířilo. Boží prozřetelnost přivedla z Egypta komořího tamní královny. Egyptanům totiž podle starého zvyku až do dneška vládne žena. Tento komoří byl prvním pohanem, kterému Filip zjevil tajemství Božího slova, a byl tak prvním věřícím z pohanského světa. Jak se povídá, po svém příchodu do vlasti učil poznávat Boha celého světa a o spásu přinášejícím příchodu našeho Spasitele. Takto se skutečně skrze něho splnilo přislíbení

"Etiopie spěchá pozdvihnout své ruce k Bohu" (Ž 67,32?). Mezitím Pavel, nádoba vyvolená ne od lidí ani skrze lidi, nýbrž skrze zjevení samého Ježíše Krista a Boha Otce, který vzkřísil Ježíše Krista, byl ustanoven apoštolem. Zjevením a hlasem doprovázejícím toto zjevení byl povolán za apoštola.

2. PILÁT ZPRAVUJE TIBERIA O KRISTOVÝCH ČINECH.

Když zázračné zmrtvýchvstání a nanebevstoupení našeho Spasitele bylo veřejně známo, Pilát podle starého zvyku provinčních správců ohlásit císaři co se nového událo, uvědomil císaře o tom, co se vyprávělo o zmrtvýchvstání našeho Spasitele Ježíše, o jeho zázracích, o kterých se dozvěděl a zvláště pak o tom, že jej po jeho zmrtvýchvstání považují lidé za Boha. Tiberius má pak věc přednést senátu. Ten to však odmítl s odůvodněním, že si to předtím nemohl přesně ověřit. U Římanů totiž existoval starý zákon, že jen s výslovným povolením senátu smí být někdo uznán za Boha. Ve skutečnosti se to však stalo proto, že spásu přinášející učení božského evangelia nepotřebovalo nějaké lidské pomoci a autority. Když římský senát, jak bylo řečeno odmítl zprávu o našem Spasiteli, trval Tiberius na svém dřívějším názoru o nepodnikl nic tvrdého proti křesťanskému učení. Potvrzuje to Tertullian, muž sběhlý v římských zákonech, který měl již jméno a je jeden z nejvýznačnějších mužů, ve svém latinsky psaném spise Apologeticum - Obrana a do řečtiny přeloženém, který je obhajobou křesťanů. Jeho vlastní slova znějí takto: "Pojednejme nyní o starém zákonu. Byla tu stará zásada, že císař nemůže nikoho prohlásit za boha, dokud jej neuznal senát. Tak to učinil Marcus Aurelius s jistým bohem Alburnem². To hovní pro naši věc, protože u vás je propůjčováno božství lidským rozhodnutím.

Jestliže se bůh člověku nelíbí, nebude považován za boha. Podle toho tedy musí být člověk bohu příznivě nakloněn. Tiberius, za jehož vlády přišlo na svět křesťanské jméno, když mu to bylo oznámeno z Palestiny, kde učení poprvé vystoupilo, oznámil to nejdříve senátu a veřejně přiznal, že se mu to učení líbí. Senát je však zamítl, poněvadž je neschválil. Tiberius zůstal při svém názoru a pohrozil žalobcům křesťanů smrtí". Nebeská prozřetelnost mu to vnukla proto, aby slovo evangelia nebylo na začátku brzděno a mohlo se tak rozšířit po celém světě.

3. KŘESŤANSKÉ UČENÍ SE RYCHLE ROZŠÍŘILO PO CELÉM SVĚTĚ

Tak slovo spásy působením nebeské síly rychle jako sluneční paprsek osvítilo celou zemi. "Okamžitě se roznesl hlas jeho vznešených evangelistů a apoštolů po celé zemi až ke konci světa." Ve všech městech a městečkách vznikaly v krátké době církevní obce, plné jako plné stodoly tisíci vyznavačů. Ty, kteří v důsledku dědictví svých předků, totiž bludu dřívější doby byli v poutech staré nemoci, pověrečné modloslužby, osvobodila Kristova moc prostřednictvím učení a zázraků učedníků od této hrozného tyranie, a tak se zbavili nemilých pout. S odporem se odvraceli od ďábelského mnohobožství a vyznávali, že je jen jeden Bůh, Stvořitel všeho, a toho uctívali rozumnou Bohem ustanovenou úctou, jak ji lidskému pokolení oznámil náš Spasitel. Božská milost se tak rozlila i na ostatní národy. Nejprve v důsledku Božího zjevení a Petrovy pomoci přijal víru v palestinské Caesareji Kornelius s celým svým domem, pak i velmi mnoho jiných pohanů v Antiochii, kterým v době pronásledování Štěpána hlásali evangelium rozptýlení učedníci. Církev v Antiochii tehdy velmi vzkvétala a měla mnoho členů. Bylo tu nejen pouze mnoho proroků z Jerusaléma mezi nimi byl i Barnabáš a Pavel -, nýbrž i velké množství jiných bratří. Tam poprvé se objevilo jméno "křesťané", jako by vytrysklo z čerstvého bohatého pramene. Agabus, jeden z tam přítomných proroků předpověděl, že je nablízku hlad. Pavel a Barnabáš byli posláni do Jerusaléma pro pomoc bratřím.

4. GAIUS PO TIBERIOVĚ SMRTI USTANOVUJE ŽIDOVSKÝM KRÁLEM AGRIPPU A HERODA TRESTÁ VYHNANSTVÍM

Tiberius zemřel asi po 22 leté své vládě. Po něm vládl Gaius. Tento dal ihned Agrippovi židovskou korunu a učinil jej králem nad Filipovou a Lysaniovou tetrarchií. Mimo to mu nedlouho potom daroval i Herodovu tetrarchii. Heroda - byla o něm zmínka při Spasitelově utrpení - i jeho manželku Herodiadu kvůli zločinům odsoudil k doživotnímu vyhnanství. To dosvědčuje Josef.

5. PHILO JE POSLÁN S POSELSTVÍM ŽIDŮ KE GAIIOVI

V této době byl velmi známý Philo. Požíval velké vážnosti nejen mezi svými, nýbrž i u těch, kteří vyšli z pohanské filozofické školy. Byl rodem Žid a v Alexandrii neměl žádné vysoké hodnosti. Všem svými skutky dokázal, kolik námahy

věnoval božským a od otců zděděným vědám. Jak byl sběhlý i ve filozofii a svobodných vědách Řeků, o tom netřeba mluvit. Podle historických zpráv v platonské a pythagorejské filozofii, na čemž si obzvláště zakládal, překonal všechny své současníky. Tento Philo v 5 knihách vypráví o utrpení Židů za Gaia. Současně popisuje Gaiovu zbesilost, jak se vydával za boha, jak vydal svévolně nespočet vládních nařízení. Dále popisuje utrpení Židů za jeho vlády, poselství, které jménem krajanů přinesl do Říma. Líčí, jak vystupoval před Gaiem ve prospěch rodných zákonů a jak za to sklídl jen posměch, ano, jak se dokonce ocitl v nebezpečí života. Zmiňuje se o tom i Josef v 18. knize Starožitností. Doslovně píše toto: Když vypukl spor mezi alexandrijskými Židy a Řeky, byli zvoleni z každé strany 3 vyslanci, kteří odcestovali ke Gaiovi. Jeden z vyslaných alexandrijských byl Apion,⁴ který častoval Židy potupami a mezi jiným jim předhazoval, že císaři nevzdávají patřičnou úctu. Vždyť zatímco jiní poddaní římské říše stavěli Gaiovi oltáře a chrámy a ihned jej uctívali jako boha, považovali Židé za potupu zasvěcovat Gaiovi sochy a přísahat při jeho jménu. Když Apion přednesl mnoho obvinění, čím chtěl, jak se dalo čekat, rozzlobil Gaia, začal vedoucí židovského poselství Philo⁵, široko velmi známý muž, bratr vrchního celního úředníka (alabarches, arabarches) Alexandra a velmi vzdělaný filozof, vyvracet jeho urážky. Gaius mu však v tom bránil a přikázal mu okamžitě se vzdálit. Hněvivě dal zřetelně najevo, že s ním zatočí. Uražený Philo odešel a kolem stojícím Židům řekl, aby neztráceli odvahu. Gaius že se sice na ně zlobí, ale že si Boha udělal nepřítelem." Tolik Josef. I sám Philo v knize, kterou napsal o poselství, podrobně popisuje, co tehdy zažil. Přejdu zde větší část a uvedu jen to, z čeho si může čtenář učinit názorný obraz toho, co stihlo Židy za provinění na Kristu.

6. CO STIHLO ŽIDY PRO ZLOČIN NA KRISTU

Nejprve vypráví Philo, že za vlády Tiberia v Římě Seianus, který tehdy měl u císaře velký vliv, usiloval zničit celý židovský národ. V Judeji že Pilát, za kterého se dokonal zločin vůči našemu Spasiteli, velmi podráždil Židy, poněvadž se dopustil vůči jerusalémskému chrámu, který tehdy ještě stál, něčeho, co se přičilo židovským zvykům a nařízením. Gaius, který nastoupil po Tiberiově smrti, že si dovolil mnoho svévolných přehmatů vůči mnohým, zvláště však že velmi zle zacházel s židovským národem. To možno vyčíst z jeho slov, když doslovně říká toto: "Gaius běsnil proti všem, zvláště však proti židovskému národu. Ve městech vyvlastnil jejich modlitebny - začal tím již v Alexandrii - a naplnil je svými obrazy a sochami. Když něco takového dovolil jiným, jako by to dělal sám. Chrám

ve svatém městě, který až dosud zůstal nedotčen a platil za nedotknutelnou svatyni, přeměnil ve svůj vlastní chrám a měl se nazývat chrámem nového viditelného Jupitera Gaia." (Poselství - Legatio ad Gaium 43).

Ve svém druhém spisu O ctnostech (De virtutibus) vypráví Philo ještě o jiných nesčetných pohromách, které postihly Židy v Alexandrii za zmíněné vlády. S ním souhlasí i Josef, když poznamenává, že neštěstí celého národa začalo v době Piláta současně se zločinem vůči Vykupiteli. Slyš nyní, co tento ve 2. knize Války židovské doslovně píše: "Pilát, kterého Tiberius poslal spravovat Judeu, nechal v noci přinést zahalené císařovy obrazy, zvané signa (odznaky). To na rozbřesku dne Židy velmi pobouřilo, zvláště ty, kteří to viděli zblízka, poněvadž tím byly pošlapány jejich zákony. Zákony totiž zakazovaly postavit ve městě sochy." Srovná-li se to s vyprávěním evangelií, možno vidět, že je to trest, který nedávno před Pilátem na sebe svolávali a nechtěli mít za svého vládce žádného jiného než císaře. Pak vypráví tento historik ještě o jiné pohromě, která je stihla. "Nato povstala vzpoura", píše,

když jiné svaté místo zvané korbanó zneuctil tím že peníze tam vložené použil k postavení vodovodu. Vodovod byl dlouhý asi 300 stadií⁷. V národě nad tím nastalo pobouření. Když přišel Pilát do Jerusalema, shromáždili se u soudní síně a hlasitě křičeli. Ten však, poněvadž předvídal vzpouru, poručil vojákům vmísit se v civilním šatu mezi lidi sice s příkazem nepoužít meč, ale s příkazem zbít na smluvené znamení křiklouny. Vojáci nyní tloukli Židy. Mnoho Židů ztratilo v pranicí život, mnoho jich bylo při útěku rozšlapáno. Dav umlkl, když s hrůzou viděli zabitě."

Tento historik vypráví, že v Jerusalemě vypuklo nespočet jiných bouří, Ukazuje, že od té chvíle v hlavním městě i v celé Judeji neutichla povstání, války, že Židy stihaly pohromy za pohromami, které vyvrcholily obležením (Jerusalema) za Vespasiana.⁸ Tímto způsobem pronásledovala Boží spravedlnost Židy kvůli zločinu na Kristu.

7. PILÁTOVA SEBEVRAŽDA

Je třeba také vědět, že Pilát, který odsoudil k smrti našeho Spasitele, za Gaiovy vlády, o jehož době jednáme, upadl po zprávě o těch událostech v takovou nemilost, že byl donucen sám se zabít. Vlastní rukou pomstil sám sebe. Jak brzy jej stihla Boží spravedlnost! Vyprávějí to Řekové, kteří popisovali olympiady a události, které se v nich udály.

8. HLAD ZA VLÁDY KLAUDIA

Po Gaiovi, který neseděl na trůnu ani celé 4 roky, nastoupil Claudius.⁹ Za tohoto postihl celý svět hlad. O tom mluví ve svých knihách i historici vzdálení našemu náboženství (Antiquit. XX, 2,6). Tím se splnilo proroctví proroka Agaba, o němž mluví Skutky apoštolské (11,28), že propukne hlad po celém světě.

9. MUČEDNICKÁ SMRT APOŠTOLA JAKUBA

O hladu za Claudia se zmiňuje Lukáš ve Skutcích. Vypráví, jak bratří v Antiochii poslali prostřednictvím Pavla a Barnabáše do Judeje dary, kolik kdo měl. Potom pokračuje (Sk 12,1,2): "V tom čase (totiž za Claudiovy vlády) Herodes vztáhl ruce, aby trápil některé z křesťanské obce. Janova bratra Jakuba dal stít mečem". O tomto Jakobovi zaznamenává Klemens v 7. knize svých Poučení jednu zaznamenanou událost, jak o ní slyšel od svých předků. Říká totiž: "Když viděl ten, který jej předvedl k soudu, jak pevně (Jakub) vyznával svou víru, byl tak ohromen, že se sám prohlásil za křesťana. Oba byli nyní současně odvedeni na popravu. Jakub se trochu zamyslel a pak řekl: Pokoj s tebou! a políbil jej. Pak byli společně sťati." Tehdy, jak nás zpravuje Písmo svaté, dal Herodes¹⁰, když viděl, že Židé mají radost z popravení Jakuba, zatknout také Petra a uvěznit jej. Byl by jej bez průtahů dal odsoudit k smrti, kdyby Petr Božím řízením, když k němu v noci přistoupil anděl, zázračným způsobem nebyl zbaven pout a osvobozen pro službu evangelia. Tak to Bůh zařídil s Petrem.

10. HERODA AGRIPU IHNED PO PRONÁSLEDOVÁNÍ APOŠTOLŮ STIHL BOŽÍ TREST

Za jednání vůči apoštolům nečekal král dlouho na trest. Jak vypráví Skutky apoštolské (12,19n), mstící vykonavatel Boží spravedlnosti si pospíšil hned po úderu na apoštoly. Herodes se odebral do Caesareje a tam o svátku oblečen do královského roucha měl od trůnu k lidu řeč. Když lidé tleskali jeho řeči, jako by to byla řeč samého Boha a ne člověka, podle zprávy Písma svatého jej srazil anděl Pána a on rozežrán červy zemřel. Obdivuhodné na tom je, jak Josef v 19. knize svých Starožitností stejně jako Písmo svaté dosvědčuje pravdivost této obdivuhodné události. "Uplynuly tři roky" říká, "co byl (Herodes) králem nad celou Judeou. Tu se odebral do Caesareje, která se dříve jmenovala Stratonova věž. Zde na císařovu počtu pořádal hry¹¹, poněvadž věděl, že je to jeden ze svátků slavených za šťastné zachování císaře. K tomuto svátku se

shromáždilo velké množství hodnostářů z provincie. Druhého dne her odebral se ráno k divadlu v šatu umělecky šitém a vyšívaném stříbrem. Stříbro osvětlené prvními paprsky slunce obdivuhodně zářilo, takže třpyt, když na to oko ostře pohlédlo, budil strach a hrůzu. Tu lichotníci se všech stran křičeli a nazývali jej bohem, což nic dobrého nevěstilo. Volali: Bud' nám milostiv; jestliže až dosud jsme tě ctili jako člověka, od nynějška tě chceme uznávat za něco více než smrtelnou bytost. Král proti tomu nic nenamítal. Neodmítl jejich rouhavé pochlebování. Když však brzy na to pohlédl vzhůru, viděl nad svou hlavou anděla (pozn.: Josef má: viděl nad sebou sedět sovu výra). Ihned poznal, že tento posel přináší neštěstí, i když mu před tím přinesl štěstí, a bylo mu z toho smutno. Náhle se mu dostavily bolesti v dolní části těla, které hned zpočátku byly úporné. Pohlédl na své přátele a řekl: "Já, který jsem vašim bohem, musím zemřít; vaše neupřímná slova mi v jednom okamžiku přinesly neštěstí. Já, který jsem byl nazván nesmrtelným, jsem právě na cestě k smrti. Nutno však přijmout osud, jak to Bůh rozhodl. Nežil jsem v poníženosti, ale v nádheře, kterou lidé považují za štěstí" (Antiquit. 19,8,2). Při tom jej trápily ještě větší bolesti. Přinesli ho tedy rychle do jeho královského paláce, a všude se rozšířila zpráva, že mu zbývá jen krátký čas života. Lidé, ženy i děti podle zvyku předků se vrhli na žínice a prosili Boha za krále. Všude byl nářek a slzy. Král, který ležel ve výše položeném pokoji paláce a viděl je dole ležet na zemi, nemohl se zdržet slz. Po pěti dnech nepřetržitých bolestí v dolní části těla rozloučil se se životem v 54. roce svého života a v 7. roce své vlády¹². Byl 4 roky králem za císaře Gaia, 3 roky panoval nad tetrarchií Filipovou a ve 4. roce obdržel i Herodovu tetrarchii; tři následující roky padly do vlády císaře Claudia.

Musím žasnout, jak zde Josef se shoduje s Písmem svatým. Kdyby se někdo domníval, že je tu rozdíl ve jménech krále, doba a událostí dokazují, že je to týž král a že chybou písaře bylo změněno nebo že měl dvě jména, jak tomu bylo v mnoha případech.

11. PODVODNÍK THEUDAS

Lukáš uvádí ve svých Skutcích, že Gamaliel při vyšetřování apoštolů říká: V uvedené době povstal Theudas a pravil o sobě, že je cosi velkého; byl však usmrcen a všichni kteří mu uvěřili, byli rozptýleni (Sk 5,36). Nuže, slyšme zprávu o tom u Josefa¹³! Ve své právě uvedené knize vypráví doslovně toto: "Když byl v Judeji zemským správcem Fadus, přemluvil jistý podvodník jménem Theudas velké množství lidí, aby jej i se svým majetkem následovali až k Jordánu. Vydával se totiž za jakéhosi proroka a sliboval že svými slovy rozdělí řeku a tím

jim umožní snadný přechod. Tím mnohé svedl. Fadus jim nedovolil radovat se z nesmyslného jednání. Poslal oddíl jezdců proti nim. Ti je znenadání přepadli, část jich pobili a část zajali. Zajali i samého Theudu, uťali mu hlavu a přinesli do Jerusaléma" (Antiquit. 9,20,5). Potom se Josef zmiňuje o hladu za Claudia takto:

12. KRÁLOVNA OSROENŮ HELENA

"V té době nastal v Judeji velký hlad, za něhož královna Helena koupila za velkou sumu peněz v Egyptě obilí a nechala je rozdělit potřebným v Judeji" (Antiquit. 20,5). I toto naprosto souhlasí s vyprávěním ve Skutcích apoštolů, kde se říká, že učedníci v Antiochii se rozhodli každý podle svých možností poslat pomoc bratřím bydlícím v Judeji. To se také stalo a prostřednictvím Pavla a Barnabáše předali pomoc starším (církve). Ostatně ještě dnes jsou vidět nádherné sloupy stojící mimo město Aelia,¹⁴ které dala postavit historikem zmíněná Helena. Byla prý královnou Adiabénů.¹⁵

13. ŠIMON MAGUS

Zatím co víra v našeho Spasitele a Pána Ježíše Krista se rozšířila téměř mezi všemi lidmi, snažil se nepřítel věčné spásy lidí zmocnit se především hlavního královského města. Přivedl sem zmíněného Šimona, pomáhal mu v jeho podvodech. Tím svedl mnoho obyvatel Říma k bludu a tak se jich zmocnil. Dosvědčuje nám to Justin, který nedlouho po apoštolech se vyznamenal jako obhájce našeho náboženství. V příhodné době uvedu o něm, co bude nutné. Zatím si vezmi a čti spis tohoto Justina, který ve své Antoniovi adresované první Apologii říká: "Po nanebevstoupení Pána vyslali zlí duchové několik lidí, kteří se vydávali za bohy. Ti nebyli od vás pronásledováni, nýbrž dostalo se jim velkých poct. Mezi ně patří jistý Samaritán Šimon, pocházející z vesnice Gitton. Za vlády Claudia uměním a působením démonů prováděl kouzla a byl ve vašem císařském městě považován za boha. Jako bůh byl u vás poctěn sochou u Tibery mezi dvěma mosty, na níž byl tento nápis: Svatému bohu Šimonovi. Skorem všichni Samaritáni a také mnozí z jiných národů jej uznávají a ctí jako nejvyššího boha. Uctívají i jistou Helenu a nazývají ji jeho první myšlenkou (ennoia). V oné době s ním žila a před tím však byla v jakémsi nevěstinci v Tyru ve Fenicii." Tolik Justin.

S ním souhlasí i Ireneus ve své první knize proti heretikům (Contra haer. I,1,23), kde podává bližší zprávu o něm a jeho bezbožném a hříšném učení. Mohlo by se to zdát zbytečným o

tom mluvit. Každý, komu na tom záleží, může se poučit o původu, životě, falešném učení zakladatele sekty i o všem, co nařizoval ze zmíněného Ireneova díla, kde je to přesně popsáno. Nyní víme, že Šimon je prvním původcem oné hereze. Od něho až po naši dobu přívrženci jeho hereze sice předstírali rozumné a mravnosti všude proslulé křesťanské učení, avšak přesto neméně lpěli na pověrečném uctívání démonů, které zdánlivě odvrhli. Padají před obrazy a sochami Šimona stejně jako před zmíněnou Helenou a nestydí se uctívat je kadidlem, obětní zvířaty a úlitbami. Mají prý skrytější tajemství, ze kterých, kdo je slyší, dostane strach jako z nějaké věštby. Ve skutečnosti jsou to úžasné bláznivé nesmysly. Obsahují totiž něco takového, že mravně založený člověk je nejen nemůže vyličit, ale ani vyslovit pro přemíru odporného hnusu. To nejodpornější, co vůbec možno vymyslet, to všechno tato ohavná sekta překonala. Za doprovodu písní a rouhání páchají s veskrze špatnými ženami smilstvo všeho druhu.

Tohoto Šimona, původce a zakladatele takové špatnosti postavila zlá moc nenávidějící vše vznešené a která je proti spáse člověka proti velkým a obdivuhodným apoštolům. Boží nebeská milost však stála při svých služebnících. Jejich příchodem a přítomností velmi rychle uhasila zlem zapálený oheň, pokořila a přemohla onu pýchu, která se zvedla proti Bohu. Tím z přísahání Šimona i těch, kteří tehdy povstali v apoštolské době, nemělo trvání. To vše přemohla jasná pravda. Božské Slovo, které se před krátkou dobou zjevilo lidem, rozkvetlo v plný květ na zemi a přebývalo v apoštolech. Krátce na to tento podvodník omráčen nečekaným jasem Božího světla, a usvědčen v Judeji apoštolem Petrem ze špatnosti podnikl velkou cestu přes moře a kvapně prchl z východu na západ. Věřil, že tak může vést svůj život podle libosti. Přišel do Říma a byl s mocnou pomocí číhající tam zlé moci v krátké době ve svém podnikání tak šťastný, že dokonce mu obyvatelé postavili sochu a uctívali jej jako boha. Nebylo mu to však dovoleno na dlouho.

14. PETR V ŘÍMĚ

Ještě v době vlády Claudia přivedla všemohoucí a nade vše lidi milující božská prozřetelnost do Říma velmi statečného a velikého mezi apoštoly Petra. Pro své ctnosti byl mluvčím ostatních apoštolů. Měl se postavit proti nepříteli lidského života. Tento statečný Boží vojevůdce ozbrojen Božími zbraněmi přivezl z východu obyvatelům západu cenné zboží, světlo osvěcující rozum, slovo přinášející lidem spásu. Kázal o Božím království.

15. MARKOVO EVANGELIUM

Když nyní Boží slovo u Římanů zakotvilo, moc Šimona zhasla a s ním zanikla. Světlo víry tak osvítilo srdce Petrových posluchačů, že nepovažovali za dostačující spokojit se pouze s posloucháním a nepsaným učením božského slova. Mnohokrát proto žádali Petrova průvodce Marka, od něhož je evangelium, aby jim zanechal písemnou památku jimi hlásaného učení. A neustali ve svých prosbách, dokud jej k tomu nepohnuli. Tak dali podnět k písemnému evangeliu, které se nazývá podle Marka. Když se apoštol osvícen Duchem svatým prý o tom dozvěděl, měl radost z horlivosti lidí a knihu schválil, aby byla čtena v církevních obcích. Vypráví to Klement v 8. knize svých Poučení. Totéž říká i hierapolský¹⁶ biskup Papias. O Markovi se zmiňuje Petr ve svém prvním listě, který napsal v Římě, když Řím nazývá Babylonem. Říká totiž: "Pozdravuje vás sesterská obec v Babyloně a můj syn Marek" (1 P 5,13).

16. MAREK PŘINESL EVANGELIUM EGYPTANŮM

Tento Marek měl odcestovat do Egypta a tam hlásat evangelium, které napsal. V Alexandrii založil křesťanskou obec. Hned na začátku uvěřilo velmi mnoho mužů a žen. Vedli velmi zdrženlivý a přísný život, takže i Philo uznal za vhodné napsat o jejich shromážděních, jejich hostinách, zaměstnání i o celém jejich způsobu života.

17. PHILO O ASKETECH V EGYPTĚ

Philo se prý v době Claudiově stýkal v Římě s Petrem, který tehdy tam tammním obyvatelům hlásal evangelium. Nemuselo by to být nepravděpodobné, poněvadž jeho spis, který později po mnoha letech vydal, zřetelně obsahuje církevní předpisy, které i my ještě nyní zachováváme. Poněvadž popisuje život našich asketů tak přesně, budí to dojem, že je Philo nejen viděl, nýbrž i jejich způsob života schvaloval. Obdivuje a chválí tehdy žijící apoštolské muže, kteří byli pravděpodobně hebrejského původu a proto většina jich velmi úzkostlivě zachovávala starožidovské obyčeje. Napsal spis "O rozjímavém životě či o prosebnících" (De vita contemplativa seu supplicum virtutibus-Peri biou theoretikou e iketón). V úvodu říká, že k vyprávění nechce nic přidat, co by nebylo pravda. Říká, že oni muži byli nazýváni therapeuty a ženy, které tam s nimi žily, therapeutkami. Jako důvod jejich zvláštního pojmenování uvádí, že podobně jako lékaři léčili a uzdravovali ty, kteří k nim přicházeli, nebo že

uctívali Boha čistou neposkvrněnou službou. Zda jim sám Philo dal toto jméno, když je tak nazval podle jejich způsobu života, či zda se skutečně první zakladatelé hned na začátku tak nazývali, poněvadž jméno "křesťan" nebylo ještě všude rozšířeno, o tom netřeba pátrat. Ostatně dosvědčuje, že se především zřikali majetku. Říká totiž: "Jakmile se oddali tomuto životnímu řádu, přenechávají svůj majetek příbuzným. A když se nyní zřekli všech světských starostí, odejdou z města a pobývají na osamělých místech a v zahrádkách, poněvadž vědí, že styk s lidmi, kteří nemají stejné zásady jako oni, je pro ně škodlivý a není pro ně. Toto v oné době asi činili ze šlechetné pravé víry, poněvadž se snažili napodobit život proroků. Jako ve Skutcích apoštolů je uvedeno, že všichni žáci apoštolů prodávali svůj majetek a své jmění a rozdělovali všechno podle potřeby všem, takže nebylo mezi nimi žádného chudého (Sk 2,45)". "Prodávali totiž", tak zní toto místo, "majetníci polí nebo domů vše a stržené peníze přinášeli a kladli apoštolům k nohám. Rozdávalo se pak každému, jak komu bylo potřebí" (Sk. 4,34,35). Po tom, co zde bylo uvedeno doslovně dodává toto: "V mnoha krajinách se najdou lidé druhu terapeutů. Vždyť i Řekové i barbaři toužili po účasti na dokonalém dobru. Zcela zvláště co do počtu je jich hodně v Egyptě, jmenovitě v blízkosti Alexandrie v tak zvaných nomoi, pastvinách. Ze všech krajů přicházejí sem ti nejšlechetnější jako by do vlasti terapeutů. Nejvhodnějším místem byla krajina na druhé straně jezera Mareotis na mírně vyvýšené planině, kde se cítili bezpeční a bylo tam mírné podnebí." (De vita contempl. 3). Když popisuje jejich obydlí, mluví o kostelích nacházejících se v krajině. "V každém domě" říká, "je posvátný pokoj zvaný svatyně (semneion) a místo k bydlení (monastérion). Zde odloučení od světa prožívají tajemství dokonalého života. Jedí a pijí jen tolik, kolik je potřebné k udržení života. Dovnitř si berou sebou jen Zákon, proroctví proroků, chvalozpěvy (žalmy) a podobně, aby se zdokonalovali v poznání a úctě k Bohu". Krátce na to říká: "Všechn čas od rána do večera věnují rozjímání. Čtou Písmo svaté a jako jejich předkové si je vysvětlují alegoricky. Věří totiž, že slova jsou obrazy skryté pravdy, kterou musí z obrazů odhalit. Mají také spisy starých mužů, kteří jako zakladatelé jejich sekty zanechali jim mnoho památek v alegoriích zachovaného učení. Ty používají jako vzor a řídí se jejich zásadami". Toto řekl muž, který asi sám slyšel, jak oni vykládali evangelium. Co uvádí o jimi používaných spisech starých, je velmi pravděpodobné, že jsou to evangelia a spisy apoštolů, jakož i domnělé komentáře ke starým prorokům, z nichž některé obsahují list Židům a jiné Pavlovy listy. Pak mluví o nových žalmech, které si vytvářejí. "Neoddávají se pouze rozjímání, nýbrž skládají i chvalozpěvy a Boží chvály v rozličných verších a nápěvech skládaných do rytmu."

Také mnoho jiného uvádí o nich Philo v této knize. Myslím si,

že je nutno porovnat jejich život s životem církve a pak se ukáže, že žijí životem podle zásad církve. Jestliže však někdo nevěří, že to odpovídá evangelijnímu pojetí církve, nechť se dá přesvědčit aspoň Philovými slovy. Jestliže má jiné mínění, on jej přesvědčí. Philo totiž píše: "Zdrženlivost považují za základ, na ní pak stavějí ostatní ctnosti. Pokrm nebo nápoj by nikdo z nich nepřijal před západem slunce. Usilovat o moudrost považují za hodné světla, potřeby těla za hodné tmy. Proto prvnímu věnují celý den, druhému však jen krátkou část noci. Kdo více žízni po moudrosti, ti teprve až po třech dnech pomýšlejí na jídlo. Jiní zase ze samé lásky k moudrosti si odříkají i dvojnásobnou dobu a až po šesti dnech přijmou nutnou potravu".

Tato Philova slova se podle mého názoru vztahují na přívržence našeho náboženství. Kdyby však někdo tvrdošijně trval na svém názoru, ať se dá přesvědčit ještě nápadnějšími znaky, které nejsou nikde jinde než u náboženských zvyků křesťanů, které odpovídají předpisům evangelia. To jej usvědčí z tvrdošijnosti. Philo totiž říká, že u těch, o kterých byla řeč, jsou i ženy. Většina z nich jsou staré panny, které se rozhodly zachovávat panenství ne z nutnosti jako některé řecké kněžky, nýbrž dobrovolně. Odříkají se tělesných žádostivostí, poněvadž netouží po smrtelném potomku, nýbrž po potomku nesmrtelném, kterého může zrodit jedině duše milá Bohu. Dále Philo pokračuje ještě jasněji: "Písmo svaté vysvětluje v alegoriích. Celý Zákon podle názoru těchto lidí se podobá živé bytosti: vnější podoba slova je tělo a ve slovech skrytý smysl je duše. Tohoto smyslu se snaží tato sekta přesně dopátrat a prostřednictvím slov jakoby v zrcadle se dívá na obdivuhodnou krásu myšlenek."

Co mám krom tohoto ještě uvést? O jejich společných shromážděních, jejich zaměstnání, kde muži i ženy jsou odděleni? O jejich náboženských úkonech, které až dodnes jsou konány zvláště v době svátků utrpení našeho Pána, kdy se postíme, bdíme a rozjímáme o slovech Písma? Toto dost přesně popisuje často námi zmíněný Philo ve svém díle tak, jak až do dneška lze to vidět jen u nás. Zmiňuje se o nočním bdění, o velkých svátcích, o svatých cvičeních při tom; o zpěvech, které zpíváme, jak jeden důstojným způsobem předzpěvuje zatímco ostatní klidně naslouchají a jen při poslední strofě zpívají rovněž. Dále popisuje, jak ve zmíněných dnech spí na slámě na zemi, že se zdržují vína a dokonce i každého masa, že pijí jen vodu a že příkrmem ke chlebu je jim sůl a yzop. Popisuje i druh služeb těch, kterým byla svěřena služba v církvi, totiž službu diaconů a všechny jiné hodnosti převyšující služba biskupa. Kdo si přeje více a podrobněji o tom se dozvědět, může to získat ze zmíněného

Philova spisu. Ze Philo, když to psal, měl na mysli první heroldy evangelijního učení a zvyky ustanovené apoštoly, o tom nikdo nemusí pochybovat.

18. PHILOVY SPISY

Philo, bohatý myšlenkami, velmi poctivý ve svém prošetřování Písma svatého vydal mnoho různých komentářů psaných krásnou řečí. Předně je to pojednání o událostech v Genesi, kde probírá jednotlivé události pod názvem "Alegorie svatého Zákona". Dále jsou to podrobná vysvětlení některých obzvláště těžkých kapitol Písma svatého, v nichž řeší některé otázky. Dal jim vhodný název "Otázky a odpovědi k první a druhé Mojžíšově knize". Mimo to vypracoval různá pojednání, ku příkladu 2 knihy "O rolnictví", "O opilství" a jiné rozličného obsahu jako o tom, co si zdravý rozum přeje a čeho se hrozí, o jazykovém zmatku, o útěku a opětném shledání, o tom kdo je dědicem Božích dober či O rozdělení na rovné a nerovné díly, O třech ctnostech, které s jinými popsal Mojžíš. Dále o těch, jejichž jména byla změněna a proč byla změněna. V tomto pojednání říká, že psal o dvou Zákonech. Krom toho napsal pojednání O vystěhování, O životě jednoho moudrého, který se zdokonalil ve spravedlnosti, O nepsaných zákonech, O gigangech, O neměnnosti Boha. Dále 5 knih o tom že podle Mojžíšova názoru jsou sny od Boha. To je to, co se nám zachovalo z jeho komentářů ke Genesi.

K druhé knize Mojžíšově (Exodu) víme, že napsal 5 knih Otázky a odpovědi pak knihu O svatostánku, O deseti příkázáních, potom O obětních zvířatech a druzích obětí, O odměně dobrých a trestu, který je v Zákoně určen špatným. K těmto přistupují ještě jednotlivé spisy, ku příkladu kniha O prozřetelnosti, O Židech, O Alexandrovi či o tom, že nerozumná zvířata mají rozum. Dále napsal o tom, že každý špatný člověk je otrokem. K tomu je připojena kniha o tom, že každý ctnostný člověk je svobodný. Vedle těchto je od něho kniha o rozjímavém životě či o modlitebnících. Z této knihy jsme vzali zprávy o životě apoštolských mužů. Také komentáře ke jménům vyskytujícím se v Zákoně a Prorocích mají být jeho prací. Když za Gaia přišel do Říma napsal knihu o Gaiově hněvu vůči Bohu, kterou ironicky nazval Ctnosti a za vlády Claudia ji měl přečíst před celým římským senátem. Byl přijat s takovým obdivem, že jeho spisy byly poctěny uložením ve veřejných knihovnách.

19. VYHNÁNÍ ŽIDŮ ZA CÍSAŘE CLAUDIA

V téže době kdy Pavel vykonal svou cestu z Jerusaléma až do Illyrie, vyhnal Claudius Židy z Říma. Proto Aquilas a Priscilla odešli s ostatními Židy z Říma a vydali se do Asie. Tam se stýkali a apoštolem Pavlem, který před nedávnem založené obce

utvrdil v Božím slovu. I o tomto nás zpravuje Písmo svaté ve Skutcích apoštolských (Sk 18,2,3).

20. NEŠTĚSTÍ ŽIDŮ V JERUSALÉMĚ O VELIKONOCÍCH

Když ještě Claudius spravoval záležitosti říše, vypukla v Jerusalémě o velikonocích vzpoura. Prý na 30 000 Židů bylo kolem chrámu buď pobito nebo ušlapáno. Slavnost se v celém národě proměnila ve smutek a pláč, který bylo slyšet v každém domě (Antiquit. 20,5). Vypráví o tom Josef. Mezitím Claudius dosadil za židovského krále Agrippu, syna Agrippy, a Felixe ustanovil za správce celého Samařska, Galileje a Pereje.

21. NERO NÁSTUPCE CLAUDIŮV

Claudius vládl 13 roků a 8 měsíců. Po jeho smrti nastoupil Nero.17

22. UDÁLOSTI V JERUSALÉMĚ ZA VLÁDY NERONA

V době císaře Nerona, když byl Felix zemským správcem Judeje, vznikly mezi kněžími rozepře. O tom nám vypráví Josef ve 20. knize Starožitností. "Nyní se také velekněží hádali s kněžími a představenými jerusalémského obyvatelstva. Každý z nich si shromažďoval ty nejsmělejší a po novotách toužící lidi a postavil se do jejich čela. Při setkáních se častovali nadávkami a kamením. Nikdo se v tom ohledu neznal. Všude vládla anarchie jako ve městě, kde není žádná vrchnost. Velekněží šli ve svých přehmatech a drzosti tak daleko, že se neostýchali poslat své služebníky do stodol, kde se mlátilo, aby vybrali od kněží patřičný desátek. To mělo za následek, že chudší kněží měli bídu. Zvůle potlačila právo".

Tento historik také vypráví, že právě v té době se vynořil v Jerusalémě jakýsi druh lupičů, kteří prý ve dne a uprostřed města zabíjeli, koho potkali. Jmenovitě o svátcích se mísili mezi lidi a dýkami ukrytými pod šatem zabíjeli urozené muže. Když byli zraněni, předstírali své rozhořčení s těmi, co stáli kolem. Když jim lidé uvěřili, zůstali zcela neodhaleni. První, kdo jim padl za oběť, byl velekněz Jonathan, po něm však jich bylo mnoho zabíjeno. Nakonec byli lidé tak vystrašení, že každý očekával smrt, jako by byla válka.

23. EGYPTĀN, O KTERÉM SE ZMIŇUJÍ SKUTKY

Potom trochu dále uvádí Josef toto: "Větší neštěstí než toto způsobil Židům falešný prorok z Egypta. Objevil se totiž v krajině podvodník, který se vydával za proroka. Shromáždil kolem 30 000 lidí oklamaných jeho uměním. Ty vedl z pouště na tak zvanou Olivovou horu a chtěl odtud udeřit na Jeruzalém, násilím se ho zmocnit a pak se prohlásit pánem nad římskou posádkou i nad národem. Účastníci na vpádu měli mu sloužit jako tělesná stráž. Felix se dozvěděl o jeho úmyslu a postavil se proti němu se svými římskými vojáky. Také všechen lid se účastnil obrany. Když došlo k utkání, uprchl Egyptan s několika málo svými přívrženci. Většina jeho přívrženců byla však pobita nebo zajata." Tak vypráví Josef ve své druhé knize Války židovské. Stojí za to srovnat co vypráví Josef o Egyptanovi s tím, co vyprávějí Skutky apoštolů. (Sk 21,38). V době Felixově tehdy řekl velitel (Lysanias) v Jeruzalémě Pavlovi, když se Židé vzbouřili: "Nejsi ten Egyptan, který nedávno pobouřil lid a na poušť odvedl 4 000 zbojníků?" (Sk 21,38). Toto jsou události za zemského správce Felixe.

24. PAVEL ODVEDEN V POUTECH Z JUDEJE DO ŘÍMA A TAM BYL PROPUŠTĚN NA SVOBODU

Jako Felixova nástupce¹⁸ poslal Nero Festa. Za něho měl Pavel obrannou řeč a byl odveden v poutech do Říma. Jeho průvodcem byl Aristarchos, kterého také ve svém listě nazývá svým spoluvězněm (Kol 4,10). Lukáš, který napsal Skutky apoštolské, uzavírá své vyprávění tím, že dosvědčuje, že Pavel plně 2 roky žil ve svobodné vazbě a nerušeně hlásal Boží slovo (Sk 28,30). Když tehdy apoštol obhájil před soudci svou věc, znovu ve službě evangelia podnikl cestu. Nakonec po druhé přišel do uvedeného města a tam ukončil svůj život mučednickou smrtí. Ve vězení napsal svůj druhý list Timotheovi, ve kterém se zmiňuje o své dřívější obhajobě i jasně naznačuje svou blízkou smrt. Slyš jeho vlastní svědectví! "Při mé první obhajobě nebyl nikdo při mně, všichni mne opustili. Nebudiž jim to přičítáno za vinu! Ale Pán byl při mně a posílil mne, aby skrze mne se naplnilo kázání (evangelia) a aby je slyšeli všichni národové; i byl jsem vysvobozen z tlamy lví" (2 Tim 4,16). Těmi slovy jasně naznačuje, že poprvé byl vysvobozen ze lví tlamy, aby se mohlo evangelium skrze něho rozšířit. Jak se zdá, má tu na mysli Nerona kvůli jeho ukrutnosti. Pak však nic podobného jako "osvobodí mne ze lví tlamy" nepřipojuje. Viděl již v duchu blížící se svůj konec. Proto po slovech "Budu vysvobozen ze lví tlamy" připojuje větu

"Pán mne vysvobodí ode všeho zlého a ochrání mne pro své nebeské království", čímž naznačuje svou mučednickou smrt. Tuto smrt ještě jasněji předpovídá v témže dopise slovy "Vždyť já se vydávám již v oběť a čas mé smrti nastává" (2 Tim 4,6). V tomto druhém listě Timotheovi sděluje, že jediný Lukáš byl při něm, když jej psal, při jeho první obhajobě však Lukáš nebyl. Zdá se, že Lukáš v té době ukončil své Skutky apoštolů poněvadž vyprávěl o všech událostech, pokud byl s Pavlem. Toto jsem uvedl, abych ukázal, že Pavel nezemřel mučednickou smrtí při prvním Pavlovu příchodu do Říma, o kterém mluví Lukáš. Je také pravděpodobné, že Nero, který na počátku své vlády se jevil mírnější, přijal Pavlovu obhajobu víry milostivěji, a že potom teprve, když se dostal na zločinnou cestu, se stali spolu s ostatními i apoštolové obětí jeho zločinného jednání.

25. JAKUB ZVANÝ BRATR PÁNA ZEMŘEL MUČEDNICKOU SMRTÍ

Pavel se odvolal k císaři a byl Festem poslán do Říma. Poněvadž Židé, kteří připravili Pavlovi tolik úkladů, byli ve své naději zklamáni, obrátili svou zlobu proti bratru Pána Jakubovi, kterému apoštolové svěřili biskupský stolec v Jeruzalémě. Podnikli proti němu toto: Přivedli jej mezi sebe a žádali přede vším lidem, aby se zřekl víry v Krista. Jakub však proti všemu očekávání pevným hlasem a zcela upřímně, než jak si mysleli, přede všemi zcela otevřeně vyznal, že náš Spasitel a Pán Ježíš je Božím Synem. Nesnesli svědectví muže, který pro svůj přísný mravní život a svou úctu Bohu za svého života prokazovanou, byl považován za spravedlivého, a usmrtili jej. Příležitost k tomu dala okolnost, že tu nebyl žádný zemský správce. V té době právě zemřel v Judeji Festus a provincie byla bez vedoucí hlavy. Druh a způsob smrti nám vylíčil Klement (Alexandrijský)¹⁹. Jakuba svrhli s věže chrámu a byl ubit klackem. Velmi podrobně nás zpravuje o Jakubově osudu Hegesippus²⁰, který stojí velmi blízko apoštolské době. V 5. knize svých Paměťhodností (Hypomneumata) vypráví toto: "Správu církve spolu s apoštoly dostal Jakub, bratr Pána, který od Kristovy doby až po naši dobu kvůli odlišení od mnoha jiných Jakubů byl nazýván spravedlivým. Od narození byl již svatý. Nepil víno ani opojné nápoje. Rovněž nejedl maso ze živočichů. Nůžky se nedotkly nikdy jeho vlasů, nemazal se olejem ani se nekoupal. Jedině jemu bylo dovoleno vstoupit do velesvatyně. Nenosal vlněný, nýbrž jen lněný šat. Do chrámu chodil sám a bylo možno jej tam nalézt, jak klečí a prosí Pána o odpuštění pro lid. Jeho kolena dostala tvrdou kůži, jako malí velbloudi. Kvůli své mimořádné spravedlnosti byl nazýván Spravedlivý a Obdivuhodný (Dikaios kai Óblías), jak dosvědčují o něm proroci. Někteří ze sedmi v židovském národě

existujících sekt, o nichž jsem psal dříve v Pamětihodnostech, se jej tázali, co je to za dveře Krista. On řekl, že je to Spasitel sám. Někteří uvěřili, že Ježíš je Mesiáš. Uvedené sekty však nevěřily ani ve zmrtvýchvstání ani že přijde někdo, který každému odplatí podle jeho skutků. Všichni však, kteří věřili, uvěřili prostřednictvím bratra Pána, Jakuba. Poněvadž i nyní mnoho představených národa uvěřilo, povstal mezi Židy a zákoníky a farizeji neklid. Říkali, že celý národ bude v nebezpečí, budou-li Ježíše očekávat jako Krista. Přišli tedy k Jakobovi a povídali: Prosíme tě, zadrž lid, který považuje Ježíše za Krista (Pomazaného); prosíme tě, vysvětli všem, kteří přijdou k slavení velikonoce, za koho mají Ježíše správně považovat. Všichni ti věříme a dosvědčujeme se vším lidem, že jsi spravedlivý a neděláš rozdíl mezi osobami. Přemluv lidi, aby co se týče Krista, se nemýlili. Jako my důvěřuje ti všecken lid. Postav se na cimbuří chrámu, aby tě bylo vidět a tvá slova aby všichni slyšeli. Poněvadž byly velikonoce, sešlo se tu mnoho Židů i pohanů. Uvedení zákoníci a farizeové postavili Jakuba na cimbuří chrámu a volali: Spravedlivý, kterému všichni věříme! Lid dělá chybu, když jde za Ježíšem, tím ukřižovaným. Pouč nás, co je to za Ježíšovy dveře! Jakub odpověděl velmi hlasitě: Ptáte se na Ježíše, Syna člověka? Sedí v nebi po pravici velké síly a jednou přijde v nebeských oblacích. Tímto Jakobovým svědectvím bylo mnoho lidí posíleno ve svém přesvědčení a velebili Ježíše slovy: Hosana, synu Davidovu. Tu si zákoníci a farizeové řekli mezi sebou: Udělali jsme chybu, když jsme Ježíši připravili takové svědectví. Vystupme nahoru a shodme jej, aby lidé dostali strach a nevěřili mu. A začali hlasitě volat: Spravedlivý se mýlil. Splnili tak to, co je napsáno u Izaiáše: "Odstraňme spravedlivého, poněvadž je nám obtížný, tím budou požívat plody svých skutků" (Iz 3,10). Vystoupili nahoru, svrhli Spravedlivého a řekli si: Ukamenujme spravedlivého Jakuba. A počali jej kamenovat, poněvadž po shození nebyl ještě mrtvý. Jakub se ještě obrátil a na kolenou prosil: "Pane, Bože Otče, prosím tě, odpusť jim, neboť nevědí, co činí". Když jej kamenovali, zvolal jeden z kněží, synů Rechabových, syna Rechabima, o kterém se zmiňuje již prorok Jeremiáš, a řekl: "Přestaňte! Co to děláte! Spravedlivý se za vás modlí". Tu vzal jeden z nich, valchář, dřevo, kterým ždímal látku, a udeřil jím spravedlivého do hlavy. Tak zemřel Jakub mučednickou smrtí. Pohřbili ho na témže místě v blízkosti chrámu a ještě dnes možno spatřit u chrámu jeho náhrobek. Pro Židy i pohany byl pravdivým svědkem, že Ježíš je Kristus. Brzy na to následovalo Vespasianovo obležení". Toto vypráví Hegesippos v souladu s Klementem.

Jakub byl pro svou spravedlivost tak obdivován a vážen, že i rozumní Židé věřili, že on byl příčinou, proč tak brzy po jeho mučednické smrti následovalo obležení Jerusaléma. Toto si sami zavinili kvůli tomu, čeho se na něm dopustili. Aspoň Josef nic nenamítá proti tomuto tvrzení, když říká: "Toto se stalo

Židům jako trest za spravedlivého Jakuba, bratra Ježíšova zvaného Kristus, poněvadž Židé usmrtili spravedlivého" Týž historik o Jakobově smrti vypráví v 20. knize svých Starožitností (Antiquit. 20 9): "Když se císař dozvěděl o Festově smrti, poslal za správce země do Judeje Albina. Mladší Ananus, o jehož povýšení na velekněze jsme se zmínili, byl odvážný, ale pošetilý. Mimo to patřil k sektě saduceů, kteří, jak jsme dříve poznamenali, soudili tvrději než všichni jiní Židé. Ananus věřil, když Festus zemřel a Albinus ještě nenastoupil, že je to příznivá příležitost pro jeho plán. Svolal tedy soudní dvůr, postavil před něj bratra Pomazaného Ježíše jménem Jakuba spolu s jinými, které obžaloval z porušení zákona a nechal je odsoudit ke kamenování. Avšak všichni, kteří platili mezi občany města za velmi umírněné a horlivě oddané zákonu, byli tím velmi pohoršeni. Poslali proto tajně ke králi posly s prosbou, aby nedovolil Ananovi splnit příkaz. Nic takového prý se před tím nestalo. Někteří z nich šli také naproti Albinovi, který přicházel z Alexandrie a připomínali mu, že Ananus neměl bez jeho výslovného povolení svolávat soud. Albinus velmi rozhněván napsal Ananovi dopis, kde mu hrozil patřičným testem. Král Agrippa jej proto sesadil z velekněžské hodnosti, kterou zastával 10 měsíců, a přenesl ji na Ježíše, syna Damnaia."

26. JAKUBŮV LIST

Toto jsou zprávy o Jakobovi. Od něho má být první z tak zvaných katolických listů. Je však třeba podotknout, že tento list je považován za nepravý. Aspoň ne mnoho ze starých spisovatelů se o něm zmiňovalo, stejně tak jako o tak zvaném listu Judově, který je také jedním z tak zvaných katolických listů. Přece však víme, že tyto spolu s ostatními listy jsou předčítány ve většině církví.

27. PO MARKOVI SE STÁVÁ V ALEXANDRII PRVNÍM BISKUPEM ANNIANUS

V 8. roce Neronovy vlády převzal po evangelistovi Markovi vedení alexandrijské církve Annianus, muž bohumilý a v každém ohledu mimořádný člověk.

28. ZA NERONOVA PRONÁSLEDOVÁNÍ ZEMŘELI V ŘÍMĚ MUČEDNICKOU SMRTÍ PETR A PAVEL

Když Nero viděl, že si upevnil trůn, začal se dopouštět zločinů. Dokonce se chystal i proti pravému Bohu. Není v plánu této práce načrtnout úplný obraz jeho bezbožného jednání. O tom, jak jednal, bylo již hodně podrobně napsáno. Kdo chce, může z toho poznat ukrutnost a běsnění tohoto muže. Vždyť když bezdůvodně nespočet lidí usmrtil, šel ve své žízni po krvi tak daleko, že nejednou neušetřil ani svých nejbližších rodinných příslušníků a přátel. I svou matku, své bratry, svou manželku s nespočty jinými příbuznými dal rozličným způsobem usmrtit jako nepřátele osobní i státu. K tomu všemu chybělo jen ještě to, aby jako první z císařů otevřeně vystoupil jako nepřítel proti božskému náboženství. To připomíná Říman Tertullian. "Zeptejte se historických knih! Tam shledáte, že poprvé ke všem ukrutný Nero pronásledoval tuto sektu, která tehdy v Římě se velmi rozmáhala. Chlubíme se, že takový člověk začal nás pronásledovat. Vždyť každý, kdo jej zná, musí vědět, že Nero odsoudil i to, co bylo velmi dobré" (Apol. 5). Tento Nero běsnil i proti apoštolům a stal se prvním z nepřátel Boha. Je totiž sděleno, že za něho byl v Římě sťat Pavel a Petr ukřižován. Potvrzuje to i nápis se jmény Petra a Pavla, který je až do dneška zachován na tamním pohřebišti. Potvrzuje to i neméně hodnověrný muž jménem Gaius, který žil v době římského biskupa Zefyrina. Ten říká ve svém Dialogu s Proclm, jedním z představených katafrygické sekty, o místu, kde odpočívají svatá těla uvedených apoštolů: "Mohu ukázat vítězné znamení apoštolů. Chceš-li jít na Vatikán nebo do Ostie, najdeš vítězná znamení těch, kteří založili tuto církev." Že oba zemřeli ve stejné době mučednickou smrtí, dosvědčuje korintský biskup Dionysios, když ve svém listě Římanům píše toto: "To vám důtklivě připomíná, že Petrem a Pavlem v Římě a Korintě zaseté semeno je spolu navzájem pevně spojeno. Oba totiž vstoupili do Korinta, zaseli semeno evangelia a společně nás učili. Stejně i v Itálii učili na jednom místě a v téže době zemřeli mučednickou smrtí". Toto jsem uvedl proto, abych pravdivost svého vyprávění ještě více podepřel.

29. NESPOČETNÉ ÚTRAPY ŽIDŮ A JEJICH POSLEDNÍ VÁLKA S ŘÍMANY

Josef (Válka žid. II,14,15) velmi ze široka líčí neštěstí, které postihlo židovský národ. Mezi mnohým jiným uvádí také, že na Florův rozkaz bylo bičováno neobyčejně mnoho vážených Židů a že v Jeruzalémě byli ukřižováni. Tento Florus byl zemským správcem Judeje v době, když začala válka, a sice ve 12. roce Neronovy vlády. K tomu Josef dodává (Válka žid. II,18), že Židé v Syrii se bouřili. Obyvatelé města nemilosrdně hubili Židy jako své nepřátele. Bylo prý možno vidět plno

nepohřbených mrtvol. Starci i děti byli na sebe naházeni, ležela tam mrtvá ženská těla. Celá provincie že byla postižena nepopsatelnými pohromami. Nejhorší však, co se vůbec mohlo stát, byl strach před tím, čím jim bylo hrozeno. Tak o tom mluví Josef. Tak to tehdy bylo se Židy.

Kniha III.

1. KDE APOŠTOLOVÉ HLÁSALI KŘESŤANSTVÍ

To tedy stihlo Židy. Svatí apoštolové a učedníci našeho Spasitele se však rozešli do celého světa. Tomáš, jak vypráví tradice, působil u Parthů, Ondřej u Skythů, Jan v Asii, kde také po dlouhém pobytu zemřel v Efezu. Petr, zdá se, kázal v Pontu, Galatii, Bithynii, Kappadocii a Asii rozptýleným tam žijícím Židům. Nakonec přišel i do Říma a byl tam, jak si přál, ukřižován hlavou dolů. Co mám říci o Pavlovi, který šířil radostné poselství Kristovo od Jeruzaléma až po Illyricum¹ a nakonec zemřel v Římě za Nerona mučednickou smrtí? O tom vypráví Origenes ve 3. knize svého komentáře ke Genesi.

2. PRVNÍ PŘEDSTAVENÝ ŘÍMSKÉ CÍRKVE

Po mučednické smrti Petra a Pavla byl zvolen za biskupa římské církve nejprve Linus. O něm se zmiňuje Pavel, když píše z Říma Timotheovi, při pozdravu na konci listu.

3. LISTY APOŠTOLŮ

Petrův list zvaný první všichni uznávají za pravý. I starší církevní učitelé jej jako pravý používali ve svých vlastních spisech. Co se týče tak zvaného druhého listu zachovala se nám tradice, že nepatří k novozákonním knihám. Přesto se však mnohým zdál užitečný a byl proto s ostatními spisy pilně čten. Avšak spisy, které mají titul Skutky Petrovy, Evangelium Petrovo, Kázání a zjevení Petra, nejsou, jak víme, vůbec počítány ke katolickým spisům, ježto žádný církevní spisovatel ani z těch starších ani z naší doby jich jako svědectví nepoužil. Během svých Dějin budu mít příležitost se zmínit, až budu mluvit o církevních představených, kteří církevní spisovatelé tyto pochybné knihy čas od času používali, co to bylo za knihy,

dále co řekli o kanonických spisech všeobecně považovaných za pravé a také o těch pochybných.

U Petrových spisů, jak jsem dříve uvedl, jsem shledal jen jeden za pravý a u starých církevních představených všeobecně uznávaný. Od Pavla je jistě 14 listů. Nutno však spravedlivě přiznat, že někteří byli proti listu Židům. Odvolávali se totiž na římskou církev, která neuznávala, že tento list napsal Pavel. Ve vhodné době uvedu co naši předchůdci řekli o tomto listu. Tak zvané Skutky Pavlovy (Praxeis Paulu) jsem také nenašel mezi všeobecně uznávanými spisy. Ježto dále apoštol Pavel mezi pozdravy, které připojuje na konci svého listu Římanům, vedle jiných se zmiňuje také o Hermovi, od kterého má být spis Pastýř, nutno tu poznamenat, že tento spis Pastýř někteří neuznávají. Proto nesměl být počítán mezi všeobecně jako pravé uznávané spisy. Jiní, zvláště ti, kteří jsou vyučováni počátkům našeho náboženství, považují jej za nepostradatelný. Proto, jak víme, je v církvích veřejně používán a já jsem shledal, že i někteří z nejstarších církevních spisovatelů jej používali. Tolik k poučení o božských knihách všeobecně uznávaných za pravé i o těch neuznávaných.

4. PRVNÍ NÁSTUPCI APOŠTOLŮ

Že Pavel svým kázáním pohanům od Jeruzaléma až po Illyricum položil základ církevním obcím, vysvítá z jeho vlastních slov a rovněž z toho, co Lukáš vyprávěl ve Skutcích (13n). V kterých provinciích kázal Petr Krista lidem z obřízky a učil o nové úmluvě, možno jasně poznat z jeho dříve uvedených a všeobecně jako pravé uznávaných listů. Vždyť napsal list Židům rozptýleným v Pontu, Galacii, Kappadocii, Asii a Bithynii (I P 1,1). Kolik však a kteří byli uznáni jako první nástupci apoštolů starat se o obce založené apoštoly, není lehké zjistit krom asi těch, o kterých je možno dozvědět se z Pavlových slov. Vždyť jeho spolupracovníků či, jak je nazýval, spolubojovníků bylo velmi mnoho. Většina z nich byla poctěna nesmrtelnou památkou, poněvadž jim ve svých listech vydal nepomíjivé svědectví. I Lukáš ve svých Skutcích uvádí jménem jeho žáky (SK 16n). O Timotheovi se vypráví, že byl prvním biskupem efezské obce, stejně jako Titus křesťanské obce na Krétě. Lukáš, lékař z Antiochie žil většinou v Pavlově společnosti a stýkal se i s jinými apoštoly. Jako důkaz, že uzdravoval duše - naučil se to od Pavla -, zanechal nám dvě knihy, které napsal z Božího podnětu. Jedna kniha je jeho evangelium. Podle vlastního svědectví zpracoval je tak, jak mu to předali ústně ti, kteří od počátku byli očitými svědky a služebníky Slova a které, jak sám říká, od počátku následoval. Druhá kniha jsou Skutky apoštolů, ve kterých vypsál ne to, co slyšel, nýbrž co sám zažil. Říká se, že Pavel je obvykle nazýval

Lukášovým evangeliem, poněvadž o svých spisech užil výrazu "podle mého evangelia" (Ř 2,16; 2 Tim 2,8).

Z ostatních Pavlových žáků byl Krescens, jak Pavel sám dosvědčuje, poslán do Gallie. Linus o němž se Pavel zmiňuje ve 2. listu Timotheovi, že je u něho v Římě, byl hned po Petrovi, jak bylo dříve řečeno, zvolen biskupem římské církve. Také o Klementovi, který byl ustanoven jako třetí biskupem římské církve, dosvědčuje Pavel že byl jeho spolupracovníkem a spolubojovníkem (Fil 4,3). Areopagita Dionysios, který podle Skutků Lukášových po Pavlově řeči k Athéňanům na Areopagu uvěřil (Sk 17 34), se stal prvním athénským biskupem. Tak to sděluje jiný starý Dionysios, biskup korintské církve. O těch, kteří během času se stali nástupci apoštolů, se zmíním v Dějinách na patřičném místě.

Nyní pokračujeme ve svém vyprávění!

5. POSLEDNÍ OBLÉHANÍ TĚDŮ PO KRISTOVĚ SMRTI

Po 13 leté Neronově vládě seděli na trůnu Galba a Otho jen jeden rok a šest měsíců.² Na to Vespasian, který se vyznamenal v bojích proti Židům, sám se prohlásil za císaře a tamními legiemi byl povolán za samovládce. Když se vrátil do Říma, pověřil svého syna Tita vedením války proti Židům.³ Po nanebevstoupení našeho Spasitele se Židé nespokojili s tím, co učinili Spasiteli, nýbrž zločinně jednali s většinou apoštolů. Nejprve ukamenovali Štěpána, po něm s'ali Zebedova syna a Janova bratra Jakuba. Jakub, který po nanebevstoupení Pána obdržel tamní biskupský stolec, byl usmrcen způsobem, o kterém jsme mluvili. Ostatní apoštolové po nesčetných nástrahách proti jejich životu byli vyhnáni z Judeje. Z příkazu Krista, který jim řekl "Jděte a učte všechny národy ve jménu mém" (Mt 28,19), vydali se hlásat evangelium všem národům. Také křesťanská obec v Jeruzalémě dostala pokyn, který byl oznámen z nebe tamním vynikajícím křesťanům, opustit před válkou město a usadit se v Pereji⁴ v městě zvaném Pella. Do tohoto města odešli všichni věřící křesťané z Jeruzaléma, takže hlavní královské město židovské stejně jako celá Judea byla zcela opuštěna svatými muži. Nyní stihl spravedlivý Boží trest Židy i celé toto bezbožné pokolení za tolik zločinů vůči Kristu a jeho apoštolům. Kolik a jaké pohromy tehdy se všech stran postihly celý národ, jak obyvatelé trpěli velkým hladem, jak tisíce lidí bez rozdílu věku a pohlaví přišlo o život mečem, hladem a rozličnou smrtí, kolik židovských měst bylo obleženo, kolik hrůzy a ještě víc než hrůzy viděli ti, kteří se utekli zachránit se do Jeruzaléma, jednoho z nejzpevněnějších měst, stejně jako o průběhu války a v ní spáchaných zločinech, konečně o ohavném proroky předpověděném (Dan. 9,27; Mt

24,15) zpusošení kdysi slavného Božího chrámu, jak byl zcela rozbořen a úplně zničen ohněm - o tom všem, kdo má chuť, může se dočíst v Josefových Dějinách války židovské. Stojí zato uvést, že tento historik uvádí množství těch, kteří z celé Judeje v oněch velikonočních dnech se shromáždili v Jeruzalémě a, abych užil jeho slov, byli tam uzavřeni jako ve vězení. Udává jich asi na 3 milióny. Bylo to však i spravedlivé. Boží spravedlností na ně uvalená zkáza v podobě vězení je stihla právě v den, kdy odsoudil k smrti dobrodince všech Spasitele, Ježíše Božího Pomazaného. Co se jim jednotlivě přihodilo ať už mečem či jiným způsobem, to přejdu. Myslím, že se musím zmínit o utrpení, které jim způsobil hlad, aby čtenáři poznali, jaký trest stihl Židy za zločin nedávno spáchaný na Božím Pomazaném.

6. HLAD, KTERÝ POSTIHL ŽIDY

Vezměme opět pátou knihu Josefových Dějin a přečteme si o hrůze tehdejších událostí. "Bohatým", říká tento historik, "bylo setrvání ve městě ke zkáze. Vždyť mnohý byl kvůli svému bohatství zabit pod záminkou, že chtěl přeběhnout k nepříteli. S hladem rostla i zuřivost rebelů a obojí rostlo ze dne na den. Ve městě nebylo obilí. Vzbouřenci vnikali do domů a všechno prohledávali. Jestliže tam něco našli, zle nakládali s obyvateli, protože prý to zatajili. Nenašli-li nic, bili je, protože prý si to dobře schovali. Jako důkaz, že má či nemá potraviny, sloužilo tělesné vzezření nešťastného. U těch, kteří měli ještě pevné zdraví, měli za to, že mají zásobu potravin. Kdo již umírali, ty ponechali svému osudu. Za nerozumné považovali zabíjet ty, kteří z hladu byli blízko smrti. Mnozí potají dávali celé své jmění za jednu měřici pšenice, jestliže byli bohatší. Kdo mohli dát jen málo, dostali za to jen jednu měřici ječmene. Pak se ukryli do tajných koutů svých příbytků. Jedni jedli z velkého hladu nemleté obilí, jiní si připravovali chléb tak, jak jim právě bída a strach radil. Stůl nebyl nikde prostřen k jídlu, nýbrž hned s ohně si brali ještě nevařené pokrmy a tak je jedli. Politování hodné jídlo. K pláči byl pohled, jak silnější si vzali všechno a slabší nařikali z hladu. Hlad sice utlumí všechny city, ale přece není tolik jako pocit úcty. Všechno, co je hodno úcty a vážnosti, tím v člověku zaniká. Ženy rvaly jídlo mužům děti otcům, a co je nejhorší, matky rvaly svým vlastním dětem jídlo od úst. Ani ty, které své malé děti nosily na rukou, nedělaly si žádné výčitky vzít dětem i tu kapku mléka, i když si takto opatřovali jídlo, přece se neukryli. Všude se objevili vzbouřenci, aby jim to sebrali. Když viděli zavřený dům, bylo to pro ně znamením, že obyvatelé toho domu mají jídlo. Vylomili dveře, vrhli se dovnitř a rvali jim jídlo z úst. Starci, kteří si nechtěli dát vzít jídlo z rukou, byli bití. Ženy, které

skrývaly, co měly v rukou, ty byly vláčeny za vlasy. Ani se šedinami ani s nedospělými nebylo slitování. Dítě které mělo kousek jídla v ústech, vyzdvihli do výše a pustili na zem. Kdo snědl jídlo, dříve než vnikli do domu, s tím bylo ještě hůře, jako by jim učinil nějaké bezpráví. Aby mohli najít potraviny, vymýšleli si hrozné způsoby mučení. Nešťastníkům ucpali močovou trubici hrachem a ostrými holemi bodali do zadnice. Co vytrpěl, kdo přiznal, že má kousek chleba nebo skryl tajně hrst ječných krup, to je hrůza i slyšet. Mučitelé neměli žádný nedostatek - bylo by ještě hůře, kdyby to dělali z hladu -. Dělali to jen proto, aby zocelili svou surovost a aby si obstarali jídlo pro příští dny. Jestliže se někteří vplížili až k římským strážím nasbírat si na poli nějaké byliny, přišli jim naproti a sebrali jim to, poněvadž si mysleli, že chtěli přeběhnout k nepříteli. Ani prosbami ani zapřísaháním se při svatém Božím jménu, aby jim ponechali aspoň část toho, co si s nasazením života přinesli, se nedali obložit. Ano, mohl mluvit o štěstí, že při tom nepřišel ještě o život." (Válka žid. V,16,2).

Trochu dále připojuje k tomu ještě toto: "Židům tím byla odříznuta možnost vyjít z města a každá naděje na záchranu. Hlad, který byl stále horší, ničil rodiny i domy. Střechy byly plné vyhladovělých žen a dětí, ulice plny mrtvých starců. Chlapci i dospělí odulí hladem se jako bez duše potáceli po ulicích, padali, aby dobojovali poslední boj se smrtí. Nemocní a slabí nemohli své příslušníky ani pohřbít. Ti, kteří byli ještě při síle, ze strachu o svůj vlastní život se vyhýbali mrtvolám. Vždyť mnoho jich umíralo vedle těch, které chtěli pohřbít. Mnozí se dopotáceli ke hrobům dříve než je stihla smrt. Při této bídě nikdo už nemohl ani plakat ani naříkat. Hlad udusil všechny cit. Pomalu umírající s vyschlými očima se dívali na ty, kteří před nimi již došli klidu. Hluboké ticho a smrtí obtěžkaná noc se rozprostřela nad městem. Přece však hroznější než toto byli lupiči. Vnikali do domů, které se staly hroby, olupovali mrtvé, strhávali jim šaty s těla a se smíchem odtud rychle odcházeli. Na mrtvolách zkoušeli ostří svých mečů, kdo leželi ještě živí, ty probodávali. Kdo je prosili, aby je probodli, ty nechali na pospas hladu. Každý z umírajících, když jej vzbouřenci nechali na živu, se upřeně díval ke chrámu. Z počátku vzbouřenci nechávali mrtvé pohřbívat na veřejné útraty, poněvadž zápach i pro ně byl nesnesitelný, později však, když už jim na to síly nestačily, házeli je přes zeď do rokle. Když Titus při objížděce viděl plno mrtvol a plno krve pod hnijícími těly, zabědoval, zdvihl ruce k nebi a dovolával se Boha za svědka, že toto není jeho dílem" (Válka žid. V,12,3,4). O něco dále pokračuje: "Nebudu schopen vyslovit, co mi přikazuje bolest. Kdyby Římané dále váhali zakročit proti zločinu, myslím, že by buď země pohltila město, nebo by je zatopila potopa, nebo že by bylo zničeno ohněm jako Sodoma Gomora. Vždyť daleko horší bylo toto pokolení než ti, kteří to tehdy zažili. Jejich šíleným běsněním byl celý národ zničen."

(Válka žid. V,13,6.) A v 6. Knize (kap. 3) píše Josef: "Počet těch, kteří ve městě zahynuli hladem, byl bezpočet. Nepopsatelné jsou i výstupy které se tam odehrávaly. Vždyť v každém domě, kde bylo jen trochu jídlo byla válka. Osoby, které byly mezi sebou spojeny nejněžnějšími pouty, se navzájem bily, aby si pro sebe utrhly ubohý žvanec jídla. Ano, ani umírajícím se nevěřilo, že nic nemají. Lupiči prohledávali i takové, kteří měli již smrt na jazyku zda nemají za nadry ukryté jídlo a nepředstírají, že jsou mrtví. Lupiči s ústy hladem otevřenými jako vzteklí psi chodili sem a tam, jako opilí tloukli do dveří a jako beze smyslu dvakrát i třikrát se vrhali do téhož domu. Bída je nutila jíst všechno, ano, sbírali a jedli i to, co bylo i těm nejšpinavějším ze všech zvířat odporné. Dokonce brali řemeny a boty, trhali kůži ze svých štítů a jedli ji. Některým sloužily za potravu i zbytky starého sena. Sebraná stébla prodávali za 4 atické drachmy. Než k čemu připomínat ony hrůzy hladu na bezduchých předmětech? Uvedu případ, hrozný a k neuvěření, o jakém nebylo slyšet ani u Řeků ani u barbarů. Raději bych o takovém případě pomlčel, aby si potomci nemyslili, že si vymýšlím, kdybych pro to neměl mezi svými současníky nesčetně svědků. Ostatně i své vlasti bych prokázal špatnou službu, kdybych se nezmínil při svém vyprávění o neštěstí, které je stihlo" (Válka žid. VI,3). "Jedna z obyvatel za Jordánem, urozená a bohatá paní jménem Maria, dcera Eleazara z vesnice Batbezor (Dům yzopu), utekla se do Jeruzaléma a musila tam s ostatními prožít obležení. Tyrani jí uloupili všechnu majetek, který si sebou přinesla do města Pereje. Náhončí tyranů denně se k ní vrhávali a sebrali jí i ten zbytek cenností, který měla, a měla-li jídlo, i to jí vzali. Ženu to popudilo a častovala lupiče nadávkami a kletbami. Nikdo však ani z hněvu ani ze soucitu se neodhodlal k tomu, aby ji zabil. Znechucena obstarávat jídlo pro jiné, hlavně však že nebylo již nic k jídlu, více z rozhořčení než z hladu vzala si za rádce hněv a bídu a dopustila se něčeho nepřírozeného. Uchopila své dítě, které ještě sálo mléko, a povídala: Nešťastné dítě, čím mám ve válce ukojit tvůj hlad a neklid? Naším údělem u Římanů je otroctví jestliže zůstaneme na živu. Ale otroctví předchází hlad, a horší než obojí jsou buřiči. Nuže, nyní buď mým pokrmem, rebelům k výstražce a lidem legendou. To jediné ještě chybí k neštěstí Židů (Válka žid. VI,3,4). S těmito slovy zabila svého syna. Potom jej uvařila. Polovinu snědla, druhou polovinu přikryla a schovala. Když se rebelové objevili a ucítili hrozný zápach, pohrozili jí okamžitou smrtí, neukáže-li jim připravené jídlo. Žena odpověděla, že jim schovala nejlepší část, a odkryla zbytky dítěte. Zmocnila se jich hrůza. Zůstali stát, jako by do nich hrom udeřil. Žena však řekla: "Je to mé dítě, já jsem to udělala. Jezte, vždyť i já jsem jedla. Nebud'te měkčí než žena, ne soucitnější než matka! Máte-li svědomí a zhrozili jste se mé oběti, právě jsem polovinu snědla, tohle zbývá pro mne i pro ostatní (Válka žid. VI,3,4). Po těchto slovech s hrůzou odešli.

Ovšem jen v tomto případě, a nechali neradi jídlo matce. Pověst o tomto hrozném činu se rychle rozšířila po celém městě. Každý si živě představil tento hrozný čin a třásl se, jako by to sám učinil. Hladem soužení toužili nyní jen zemřít a považovali za šťastné, kdo byli uchráněni takového osudu ještě dříve, než slyšeli o takové bídě". Toto bylo odměnou za nespravedlnost a bezbožnost, které se dopustili Židé na Pomazaném Božím.

7. KRISTOVY PŘEDPOVĚDI

Není nevhodné připojit k těmto slovům pravdivé předpovědi našeho Spasitele, který to ohlásil těmito prorockými slovy: "Běda ženám v pozeňnaném stavu i kojícím v oněch dnech! Modlete se, aby váš útěk nenastal v zimě a v sobotu. Bude totiž velké soužení, jakého až dosud nebylo od počátku světa a nikdy nebude" (Mt 24, 19-21). Historik Josef uvádí počet padlých. Říká, že hladem a mečem zemřelo 1 000 000 lidí. Zbylí vzbouřenci a lupiči, kteří po dobití města se navzájem udávali, že byli popraveni. Největší a nejkrásnější jinoši byli uchráněni pro triumfální vjezd vítězův. Všichni ostatní nad 17 let že byli spoutáni a posláni k nuceným pracím do Egypta, ještě více však že jich bylo rozděleno do provincií, aby tam našli smrt mečem a od divokých zvířat při veřejných hrách. Co však bylo pod 17 let, bylo zajato, odvedeno a prodáno. Počet těchto obnášel asi 90 000. Toto se událo ve druhém roce Vespasianovy vlády, právě podle prorockých předpovědí našeho Pána a Spasitele Ježíše Krista, který to ve své božské moci předpověděl a podle vyprávění svatých evangelistů nad tím zaplakal. Tito evangelisté uvádějí jeho vlastní slova, kterými se obrátil jednak k Jeruzalému: "Kdybys bylo poznalo i ty, a to v tento den, co je ti k pokoji. Ale nyní je to skryto před tvýma očima. Přijdou na tebe dni, kdy tě tvoji nepřátelé obklíčí naspem a oblehnou tě a se všech stran sevrou, a na zem povalí tvé děti, které jsou v tobě" (Lk 19,41-44); jednak se obrátil i k národu: "Bude velké soužení na zemi a soud hněvu nad tímto lidem. Budou padat pod ostřím meče, budou odváděni do zajetí mezi všechny národy, dokud se nenaplní čas pohanů" (Lk 21,23,24). A opět: "Až uvidíte, že Jeruzalém je obléhán vojskem, pak vězte, že se už přiblížilo jeho zpusťošení" (Lk 21,20).

Srovnáme-li nyní výroky našeho Spasitele s tím, co píše historik o celé válce, jak se nelze obdivovat a nepřiznat, že náš Spasitel to předem věděl a pravdivě předpověděl? K vyprávění Josefa o tom, co se stalo celému židovskému lidu po utrpení našeho Spasitele, a po onom křiku, kdy množství Židů osvobodilo od smrti lupiče a vrahy, původce života se však chtělo zbavit, netřeba nic víc dodávat. Přece by bylo možno zmínit se o tom, co by mohlo sloužit jako důkaz lásky všemohoucí Prozřetelnosti k lidem, že totiž plných 40 let po zločinu proti Kristu to trvalo,

než se ta zkáza splnila. Během této doby byla většina apoštolů a učedníků i první jeruzalémský biskup Jakub zvaný bratr Pána ještě na živu. Zdržovali se ve městě Jeruzalémě a byli velmi silnou ochranou. Boží moc byla až dosud velkodušná a oni mohli dosáhnout odpuštění a mohli být zachráněni. I při této velké velkodušnosti mimořádnými znameními jim ukazovala, co by je stihlo, kdyby nečinili pokání. Ježto uvedený historik považoval za dobré zapsat ona znamení, nebude nevhodné uvést je čtenářům z tohoto díla.

8. ZNAMENÍ PŘED VÁLKOU

Kdo si vezme do rukou Josefovy Dějiny, může tam číst v 6. knize toto vyprávění: "Nešťastný národ tehdy uvěřil svůdcům, kteří se vydávali za Boží vyslance. Nedbali na znamení, která jasně ukazovala na přicházející zpusťování. Nevěřili tomu. Jako omámeni, jako bez očí a ducha přeslechli kázání Boha. Nad městem stanula meči podobná hvězda a zůstala na obloze skoro celý rok. Dále ještě před vypuknutím vzpoury a ještě než se hnulo vojsko, když se shromáždil lid o svátcích nekvašených chlebů, ozářilo osmého dne xantica (pozn.: lat. překlad "sexto idus aprilis 8. dubna) kolem třetí hodiny po půlnoci tak mocné světlo oltář a chrám, jak by byl bílý den. Trvalo to asi půl hodiny. Nezkušené sice v tom viděli dobré znamení, ale zákoníci to považovali za předznamenání toho, co se později skutečně stalo. O témže svátku přivedla na svět kráva, kterou vedl velekněz k oběti, uprostřed chrámu beránka. Kovová, velmi těžká východní brána vnitřního nádvoří opatřená velmi hluboko do země zaraženými závorami, kterou jen stěží mohlo zavřít 20 mužů, se o půlnoci sama otevřela. Několik dní po velikonočních svátcích, 21. měsíce artemisia (pozn.: dubna), ukázalo se obdivuhodné, všechnu víru přesahující zjevení. Co vyprávím, mohlo by se zdát jako pohádka, kdyby o tom nevyprávěli, kdo to sami viděli a kdyby následující neštěstí skutečně neodpovídalo těmto znamením. Před západem slunce bylo vidět v celé krajině ve vzduchu bitevní vozy a ozbrojená vojska táhnoucí v mracích a obkličující města. Dále, když kněží o letnicích šli podle zvyku v noci k bohoslužbám do chrámu, uslyšeli podle jejich výpovědí šumění a hluk a potom hlasité volání: Odejďme odtud! Ještě hrozivější je následující: Jistý Ježíš, syn Ananiův, nevzdělaný venkovan přišel 4 roky před válkou, když město žilo ještě v hlubokém míru a dobře se lidem vedlo, oslavit svátek, o kterém si všichni k Boží poctě stavěli stánky, a začal náhle křičet: Hlas na počátku, hlas o zániku, hlas od čtyř větrů hlas proti Jeruzalému a chrámu, hlas proti ženichovi a nevěstě, hlas proti celému národu. Tato slova ve dne v noci volal po ulicích. Někteří z vážených obyvatel se

pohoršovali nad tímto neštěstí ohlašujícím voláním, chopili se toho člověka a tloukli jej. On však, aniž by se hájil či řekl něco proti přítomným, volal stále totéž jako dříve. Poněvadž představení věřili, že to činí z vyšší moci, jak tomu také skutečně bylo, odvedli jej k římskému správci. Tam byl bičován až na kosti. Nenařikal ani neplakal, nýbrž lítostivě při každém úderu volal: Běda, běda, Jeruzalému". Týž historik vypráví ještě něco pamětihodnějšího. Prý se našlo, říká, ve svatých Písmech proroctví, že v té době vyjde z jejich země jeden, který ovládne celý svět. Josef sice říká, že se to splnilo na Vespasianovi. Ten však neovládl celý svět, nýbrž jen římskou říši. Větším právem by se toto proroctví mohlo vztahovat na Krista, jemuž pravil Otec. "Požádej mě a dám ti v majetek národy, do vlastnictví končiny země" (Ž 2,8). Vždyť právě v té době s rozletěl hlas i slova svatých apoštolů do celého světa až k jeho hranicím.

9. JOSEF A JEHO SPISY

Po tom všem je spravedlivé blíže poznat také Josefa, jemuž tyto Dějiny děkují za mnohé příspěvky, jeho rod a původ. On sám nám to sděluje těmito slovy: "Josef, syn Mattathiův, narozen v Jeruzalémě, rodem Hebrej, z kněžského rodu. Bojoval jsem zpočátku proti Římanům a byl jsem donucen být přítomen událostem, které se tehdy staly." (Válka žid. I,1). Josef byl mezi tehdejšími Židy velmi vážený. A ne pouze u soukmenovců, ale i u Římanů. Tito jej poctili ve svém hlavním městě postavením sochy, a jeho spisy byly uloženy ve státní knihovně. Ve 20 knihách popsal celý židovský starověk, Je to spis Starožitnosti. Ve spisu Válka židovská o 7 knihách popsal dějiny tehdejší židovské války. Jak sám dosvědčuje, nenapsal jej pouze řecky, ale i ve své mateřštině. Jistě si zaslouží věřit mu i v ostatním. Od něho jsou i dva jiné hodné přečtení spisy O starém původu Židů (De Judeorum vestustate). V nich odpovídá gramatikovi Apionovi, který tehdy napsal spis proti Židům, Odpovídá i na jiné spisy, které se snažily urážet staré zvyky židovského národa. V první z těchto knih udává počet kanonických knih Starého Zákona a říká o těchto knihách, které byly u Hebreů podle staré tradice uznávány za pravé.

10. JOSEFOVA ZMÍNKA O PÍSMU SVATÉM

"U nás neexistuje velký počet navzájem si odporujících spisů, nýbrž jen 22 knih, které obsahují dějiny minulé doby a právem jsou považovány za božské. 2 těchto je 5 Mojžíšových knih, které obsahují zákony a dějiny lidstva až do Mojžíšovy smrti. Tento časový úsek obsahuje skorem 3 000 let. Od Mojžíšovy

smrti až po smrt Artaxerxa, který byl perským králem po králi Xerxovi, popsali proroci události své doby ve 13 knihách.. Ostatní 4 knihy obsahují chvalozpěvy na Boha a velmi užitečná příkázání pro život. Od Artaxerxa až po naši dobu bylo sice všelicos napsáno, avšak ne všechno požívá téže vážnosti jako dřívější spisy, poněvadž není dokázáno, že patří mezi prorocké knihy. Nikdo během dlouhé doby se neodvážil tyto knihy měnit, něco k nim přidávat či vypouštět či, nějak je měnit. Všem Židům od narození je vštěpováno, že tyto knihy jsou Božím slovem, že si jich musí vážit a za takové je považovat, ano, v nutném případě i pro ně zemřít" (Contra Apionem 9,8). Tyto poznámky historika nebyly zde zbytečně uvedeny. Tento muž napsal také jiný ne bezvýznamný spis O panství rozumu. Někteří mu dali titul "Makabejští", poněvadž vypráví o bojích těch Hebreů, kteří v makabejských knihách tak statečně vystoupili na obhajobu božské bytosti. Týž historik poznamenává ve 20. knize Starožitností, že si umínil napsat 4 knihy o Božím bytí podle od předků zděděného názoru Židů. Dále Zákony, proč je v nich jedno dovoleno dělat a jiné zakázáno. Ve svých spisech se zmiňuje ještě o jiných svých spisech. K ověření pravdivosti toho, co jsme z něho citovali, možno uvést jeho slova, která připojil na konci svých Starožitností. Když totiž Justus z Tiberiady současně s ním se rozhodl vypsát dějiny tehdejších událostí, vytkl mu Josef, že nepravdivě líčí události. Vytkl mu rovněž i jiné nesprávnosti a doslovně říká toto: Nebál jsem se o sebe kvůli svému spisu, nýbrž předal jsem své knihy císaři v době, když události měli v živé paměti. Byl jsem si totiž vědom, že jsem napsal pravdu, a také jsem se nemýlil že mi dosvědčí pravdu. I mnohým jiným, kteří měli účast na válce, jsem dal své Dějiny. Mezi nimi i králi Agrippovi a jeho některým příbuzným. Titus si však tolik přál, aby lidé poznali události oné doby, že mé knihy vlastnoručně podepsal a přikázal je uveřejnit. Král Agrippa napsal 62 dopisů, kde dosvědčuje pravdivost mého vyprávění" (Vita Josephi c. 65). Dva z těchto dopisů k tomu příkládá. To by snad stačilo. Přejdeme k následujícímu!

11. PO JAKUBOVI ŘÍDIL JERUSALÉMSKOU CÍRKEV SYMEON

Po Jakobově mučednické smrti a brzy na to po dobytí Jeruzaléma se prý tehdy sešli ještě žijící apoštolové a učedníci Pána spolu s tělesnými příbuznými Pána i z nich totiž byli tehdy ještě naživu - se všech stran a radili se, kdo by byl hoden stát se Jakobovým nástupcem. Všichni jednomyslně uznali Symeona, syna Kleofáše, o kterém se zmiňuje evangelium, že byl Vykupitelovým příbuzným, za hodna tamního biskupského stolce. Kleofáš má být podle Hegesippa Josefovým bratrem.

12. VESPASIANŮV ROZKAZ VYPÁTRAT DAVIDOVY POTOMKY

Mimo to se také vypráví, že Vespasian po dobytí Jerusaléma přikázal vypátrat všechny, kteří pocházeli z Davidova rodu, aby tak nikdo nezůstal z židovského královského rodu. Tento rozkaz vyvolal nové velmi kruté pronásledování Židů.

13. ANACLETUS, DRUHÝ BISKUP ŘÍMSKÉ CÍRKVE

Po desetileté Vespasianově vládě nastoupil na trůn jeho syn Titus. Ve 2. roce jeho vlády po Linovi, který 12 let řídil jako biskup římskou církev, nastoupil Anacletus. Po Titově dvouleté vládě a stejně tolik měsíců nastoupil jeho bratr Domitian.⁶

14. ABILIUS, DRUHÝ BISKUP V ALEXANDRII

Ve 4. roce Domitianovy vlády zemřel první biskup alexandrijské církve Annianus. Svůj úřad spravoval 22 let. Po něm jako druhý biskup následoval Abilius.

15. KLEMENT, TŘETÍ BISKUP ŘÍMSKÝ

Ve 12. roce vlády uvedeného císaře Domitiana se nástupcem Anacleta, který předsedal římské církvi 12 let, stal Klement. Tohoto Klementa jmenuje apoštol ve svém listě Filippanům jako svého spolupracovníka, když říká: "S Klementem a svými ostatními spolupracovníky, jejichž jména jsou zapsána v knize života" (Fil. 4,3).

16. KLEMENTŮV LIST

Od Klementa máme jeden všeobecně uznávaný jako pravý list obzvlášť obdivuhodného obsahu. Napsal jej ve jménu římské církve korintské církvi, poněvadž v Korintě vypukly stranické spory. List je uznáván ve většině církví a je jak dříve tak až doposud veřejně předčítán. Že v oné době skutečně byly spory v korintské obci, to dosvědčuje hodnověrný svědek Hegesippus.

17. PRONÁSLEDOVÁNÍ KŘESŤANŮ ZA DOMITIANA

Domitian byl krutý. Velký počet šlechtných a vážených Římanů dal usmrtit bez soudního rozsudku a bezpočet jiných osvícených mužů potrestal vypovězením ze země a ztrátou majetku. Stal se konečně i Neronovým nástupcem v boji proti Bohu. Byl druhým, který podnítil pronásledování proti nám, ač jeho otec Vespasian se k nám nechoval nepřátelsky.

18. APOŠTOL JAN A JEHO ZJEVENÍ

Při tomto pronásledování, jak se vypráví, byl apoštol a evangelista Jan, který tehdy ještě žil, kvůli svému svědectví Božímu Slovu odsouzen k nucenému pobytu na ostrově Pathmos. Ireneus říká v 5. knize svého spisu Proti bludům, kde mluví v tak zvaném tajemném zjevení Janově o čísle označujícím antikrista, doslovně toto: "Kdyby jméno antikrista bylo v nynější době veřejně známo, předpověděl by to ten, který měl zjevení. Vždyť ne před dlouhou dobou, nýbrž téměř v našich dnech, totiž ke konci Domitianovy vlády stalo se to zjevení." (Adv. Haer. V,30) . V tehdejší době zářilo učení naší víry takovým leskem, že sami spisovatelé, kteří stáli blízko našemu náboženství, se nestyděli ve svých historických pracích zmínit se o našem pronásledování a našem mučednictví. Právě oni udali správnou dobu. Vyprávějí totiž, že v 15. roce Domitianovy vlády s velmi mnohými byla i Flavia Domitilla, dcera sestry Flavia Klementa, jednoho z tehdejších římských konsulů, pro svou pevnou víru v Kristu poslána za trest do vyhnanství na ostrov Pontia.

19. DOMITIANŮV ROZKAZ USMRTIT DAVIDOVY POTOMKY

Domitian vydal rozkaz popravit všechny, kdo pocházeli z Davidova rodu. Podle jednoho starého vyprávění měli být někteří Judovi potomci, podle těla byl Juda bratrem Ježíše, udáni heretiky, protože pocházeli z Davidova rodu a honosili se svým příbuzenstvím s Kristem. O tom vypráví Hegesippus toto:

20. PŘÍBUZNÍ NAŠEHO SPASITELE

"V tehdejší době zůstali z příbuzenstva Pána ještě vnuci Judy nazývaného podle těla bratrem Pána. Tito (heretici) udali, že pochází z Davidova rodu. Jakýsi Evocatus je proto přivedl k císaři Domitianovi. Tento stejně jako Herodes měl strach z Krista. Ptal se, zda pocházejí z Davidova rodu a oni to potvrdili. Pak se jich ptal, jaký mají majetek a jak velké je jejich jmění. Oba odpověděli, že mají jen 9 000 denárů a z toho každému že patří polovina. Ale ani to, říkali, neměli v hotových penězích, nýbrž v poli, které obnáší jen 39 jiter⁷. Z toho že zaplatili poplatky a sami že se živí vlastníma rukama. Na to mu ukázali své ruce ztvrdlé prací a plné mozolů. Když se jich ptal na Krista a jeho království, jakého že je druhu to království, kdy a kde se může Kristus zjevit, odpověděli, že to není žádné světské ani pozemské království, nýbrž nebeské a andělské, které se zjeví na konci času, potom že Kristus přijde v celé své velebnosti soudit živé i mrtvé a každému odplatí podle jeho skutků. Za to je Domitian neodsoudil. Pohrdl jimi jako zcela prostými lidmi. Propustil je a přikázal také zastavit pronásledování církve. Tito, poněvadž nebyli pouze vyznavači, nýbrž byli z rodu Pána, stali se po svém osvobození představenými křesťanských obcí a žili, když zase nastal klid, až do doby Trajana." Tolik Hegesippus. Také Tertullian vypráví o Domitianovi toto: "I Domitian se jednou pokusil učinit totéž a účastnit se na Neronově krutosti. Já si myslím, poněvadž nyní mají někteří rozum, že brzy upustil od toho a odvolal i tresty vyhnanství." (Apologet. V). Po 15 leté Domitianově vládě převzal správu říše Nerva.⁹ Jak nás dějepisci oné doby zpravují, rozhodl se římský senát odejmout Domitianovi čestný titul, propustit všechny jím do vyhnanství odsouzené" vrátit je do vlasti a znovu dosadit na jejich majetek. Tehdy podle staré tradice apoštol Jan opustil své místo ve vyhnanství na Pathmu a zase pobýval v Efezu.

21. CERDO (KERDON), TŘETÍ BISKUP ALEXANDRIJSKÉ CÍRKVE

Po přes rok trvající vládě Neronově nastoupil na trůn Trajan.¹⁰ V prvním roce jeho vlády po Abiliovi, který vedl 13 let alexandrijskou církev, nastoupil Cerdo. Ten byl počínaje Annianem třetí biskupem onoho města. Tehdy stál ještě Klement v čele římské církve. Klement byl třetím, kteří po Petrovi a Pavlovi seděli na tamnějším biskupském stolci. Prvním byl totiž Linus a druhým Anacletus.

22. IGNATIUS, DRUHÝ BISKUP V ANTIOCHII

Evodius byl prvním antiošským biskupem. Druhým byl Ignatius a těšil se velké vážnosti.

23. SYMEON, DRUHÝ BISKUP V JERUZALÉMĚ

V oné době po bratru našeho Spasitele řídil jeruzalémskou křesťanskou obec jako druhý biskup Symeon.

24. VYPŘÁVĚNÍ O APOŠTOLOVI JANOVÍ

Tehdy byl naživu v Asii onen učedník, kterého Pán miloval, totiž Jan, a po návratu ze svého vyhnanství na ostrově po Domitianově smrti řídil tamní církev. Že Jan byl tehdy skutečně naživu, možno si ověřit slovy dvou svědků. Mohou být považováni za spolehlivé, ježto byli bojovníky za církevní pravověrnost. Myslím tím Irenea a Klementa Alexandrijského. První píše ve 2. knize spisu proti heresím toto: "Všichni velmi staří, kteří se stýkali s učedníkem Pána Janem, dosvědčují, že to Jan vyprávěl. Vždyť žil mezi nimi až do Trajanovy doby" (Adv. haer. II,22). Ve stejné knize říká také: "Ale i církev v Efezu, kterou založil Pavel a ve které Jan pobýval až do doby Trajana, je pravdivou svědkyní pro apoštolskou tradici" (Adv. haer. III,4). Klemens ve spise Bude bohatý spasen (Quis dives salvetur) udává stejnou dobu a připojuje k tomu událost, která byla velmi přitažlivá pro ty, kteří rádi slyší o něčem užitečném a krásném. Vezmi jeho knihu do ruky a čti o události, která zní takto:

"Vyslechni pověst, která však není žádnou pověstí, nýbrž vypráví o skutečné události, která se přihodila apoštolovi Janovi a která se uchovala v paměti. Když tento Jan se po smrti tyrana vrátil z ostrova Pathmu do Efezu, šel na prosbu věřících k obyvatelům sousedních provincií, jednak aby tam ustanovil biskupy, jednak aby tam zřídil křesťanské obce a jednak aby Duchem Svatým mu označené muže ustanovil duchovními. Přišel i do jednoho města nedaleko Efezu. Někteří to město uvádějí jménem (pozn.: Smyrna). Když bratry posílil a potěšil, uviděl statného jinocha příjemného vzhledu a ohnivé povahy. Pohlédl na biskupa, kterého vysvětil a řekl mu: Tohoto ti ve vši vážnosti doporučuji a svědkem budiž obec i Kristus. Když biskup přijal jinocha a přislíbil vše udělat, Jan znovu opakoval, co nařídil biskupovi. Biskup přijal doporučeného jinocha do svého domu, vychoval jej, chránil, staral se o něho a nakonec ho pokřtil. Potom polevil v péči a bdělosti v domnění, že jinocha ochrání nejdokonalejší ochranný prostředek, totiž pečeť Pána. 11 Jinoch příliš brzo puštěn z dohledu dostal se do špatné společnosti lenivých, zhýralých špatných soukmenovců.

Nejprve jej k sobě přilákali skvostnými hostinami, potom jej vzali sebou účastnit se jejich větších podniků. Jinoch si na to pomalu zvykal, a čím větší byly jeho přirozené vlohy, tím více jako splašený silný kůň, který odbočí se správné cesty a hryže oprati, se řítí do propasti. Nakonec přestal doufat v Boží pomoc. Nepomýšlel již jen na malá provinění, nýbrž se rozhodl, protože myslel, že už je ztracen, dopouštět se zločinů a sdílet stejný úděl s ostatními. Vzal je sebou a založil loupežnou bandu. Stal se jejich vůdcem a všechny překonal násilností, vražděním a ukrutností. Po nějaké době povinnost volala Jana opět do toho města. Když vyřídil záležitosti, kvůli kterým přišel, řekl biskupovi: "Biskupe, vrať nám, co jsme ti svědili já a Kristus před tváří celé obce". Ten byl nejprve překvapen, poněvadž si myslel, že snad na něm neprávem žádá peníze, které nepřijal. Jako nemohl na jedné straně vyhovět, poněvadž nic neměl, tak na druhé straně nemohl nevěřit Janovi. Jak však Jan řekl: "Žádám zpět jinocha a duši bratra", zabědoval stařec a se slzami v očích řekl: Ten zemřel. Kdy a jakou smrtí? zeptal se Jan. Zemřel Bohu, zněla odpověď, stal se špatným a zkaženým člověkem a nakonec i lupičem. Bydlí se stejně smýšlejícími společníky, ne v církvi, ale na hoře. Tu roztrhl apoštol své roucho, v nářku se bil do čela a zvolal: Učinil jsem tě strážcem duše mého bratra! Obstarej mi koně a dej mi průvodce! Apoštol na to odjel z křesťanské obce. Když Jan přišel na místo, kde se lupiči zdržovali, chopila se jej stráž. Nepomýšlel utéci ani neprosil, nýbrž hlasitě řekl: Právě proto jsem přišel, zaveďte mne k veliteli! Ten mezitím jej čekal ve svém brnění. Jak však poznal přicházejícího Jana, studem se obrátil na útěk. Apoštol bez

ohledu na své stáří běžel za ním tak rychle, jak jen mohl, a volal: Proč utíkáš, můj synu přede mnou, před svým otcem, neboj se! Máš ještě naději na záchranu. Chci Kristu skládat účty za sebe. Bude-li to nutné, dobrovolně zemřu místo tebe, jako Kristus zemřel za nás. Svůj život dám za tvůj. Klidně vstaň, věř, Kristus mne poslal. Jak slyšel tato slova, napřed zůstal stát a pohleděl k zemi, potom odhodil zbraň, třásl se a začal plakat. Objal starce, prosil, jak jen mohl, se slzami v očích za odpuštění. Tak kleče na kolenou slzami v očích byl po druhé pokřtěn. Jen pravou ruku skrýval. Apoštol jej však zapřísahal, že obdržel pro něho odpuštění od Spasitele. Poklekl před ním vzal jej za pravici jakoby lítostí umytou, políbil ji a vedl jej do obce. Zde se za něho hodně modlil, dlouhými posty s ním bojoval, mnoha dojmavými slovy mu dodával odvahu a prý neodešel, dokud jej znovu nevrátil církvi. Dal tím velký příklad opravdového pokání, viditelný pomník znovuzrození, vítězné znamení viditelného zmrtvýchvstání".

25. POŘADÍ EVANGELIÍ

Toto Klementovo vyprávění jsem uvedl pro poučení čtenářů. Nyní chceme uvést i spisy tohoto apoštola, o jejichž pravosti nikdo nepochybuje. Především musí zde být uvedeno podle něho nazvané evangelium, které je dobře známé všem křesťanským obcím pod nebem. Že však z dobrého důvodu bylo od předků uvedeno jako čtvrté po třech jiných evangeliích, to vysvětlíme z následujícího. Obdivuhodní a opravdu Bohu milí muži - myslím tím Kristovy apoštoly - žili neposkvřeným životem a ozdobili svou duši všemi ctnostmi. Jejich řeč však nebyla vytržena. Důvěřovali v božskou a zázraky činící sílu jim od Vykupitele propůjčenou. Nechtěli a ani se to nepokoušeli vykládat učení svého Mistra vyumělkovanými slovy. Opírajíce se jedině o svědectví Božího Ducha, který v nich působil, a o sílu Kristovu, která skrze ně učinila mnoho zázraků, hlásali po celém světě poznání nebeského království. Nedělali si velkou starost se sepsáním knih, protože byli pověřeni mnohem důležitějším a lidské síly přesahujícím úkolem. Aspoň Pavel, který svou schopností vyjadřovat se a plností myšlenek všechny překonal, zanechal nám jen několik málo listů, ač by mohl nám sdělit tisíce tajemství. Vždyť jeho pohled dosáhl až do třetího nebe a vtržen do božského ráje byl poctěn slyšet tam tajemná slova. I ostatní učedníci našeho Spasitele, totiž 12 apoštolů, 70 učedníků a kromě těchto ještě nespočet jiných nebyli neobeznámeni s těmi věcmi. Ze všech učedníků Pána zanechali nám písemnou památku jen Matouš a Jan. Avšak i tito byli prý přinuceni ke psaní. Matouš, který z počátku hlásal evangelium Hebreům, když měl odejít k jiným národům, napsal v mateřštině evangelium po něm nazvané. Snažil se těm, od kterých odešel, nahradit písmem, co jeho odchodem ztratili. Když potom Marek a Lukáš napsali evangelia po nich nazvaná, rozhodl se nakonec i Jan, který až dosud učil ústně, napsat evangelium z tohoto důvodu:

Tři před tím zmíněná evangelia již všeobecně známá byla přinesena Janovi. Jan prý je schválil a dosvědčil pravdivost. Jenom prý poznamenal, že chybí písemné vyličení těch činů, které Ježíš v první době své učitelské činnosti učinil. A skutečně je tomu tak. Vždyť tito tři evangelisté napsali jen to, co Spasitel po uvěznění Jana Křtitele během jednoho roku učinil, což s~mi na začátku svého vyprávění jasně řekli. Aspoň Matouš, když vyprávěl o 40 denním postu a následovném pokušení Pána, naznačuje dobu svého vyprávění těmito slovy: "Když pak Ježíš uslyšel, že Jan byl uvězněn, odebral se do Galileje" (Mt 4,12). Stejně i Marek: „Když Jan byl uvězněn, přišel Ježíš do Galileje" (Mr 1,14). Ale i Lukáš, než začal vyprávět o Ježíšových skutcích, říká: "Herodes ještě k ostatním zlým činům dal ještě k tomu všemu Jana zavřít do žaláře" (Lk 3,20). Z tohoto důvodu prý prosili apoštola Jana, aby ve svém evangeliu připomenul dobu, kterou opomenuli ostatní evangelisté a v ní Spasitelovy činy, totiž dobu před uvězněním Křtitele. Jan sám to naznačuje, když říká: "Tím učinil Ježíš počátek zázraků" (J 2,11). Také

když na jiném místě mezi vyprávěním o Ježíšových skutečích vzpomíná Křtitele, jak tehdy v Enomu u Salimu křtil (J3,23). Obzvláště jasně to dal poznat ve slovech "Jan tehdy ještě nebyl v žaláři" (3,24). Jan potom líčí ve svém evangeliu Kristovy činy, když ještě Křtitel nebyl ve vězení. Ostatní evangelisté se však zmiňují o událostech až po uvěznění Jana. Kdo pozorně čte evangelia, tomu nebude připadat, že si evangelia odporují, poněvadž Janovo evangelium vypráví o Kristových činech již z počátku Kristova působení, kdežto ostatní evangelia o událostech pozdější doby. Proto přirozeně Jan přešel mlčením rodokmen našeho Spasitele jako člověka, poněvadž o tom mluvili Matouš a Lukáš. Naproti tomu začal učením o Kristově božství. Pověřil jej tím Duch Svatý, poněvadž Jan byl vynikající apoštol. Toto by mohlo stačit o Janovu evangeliu.

Co Marka přivedlo k napsání evangelia, to jsem uvedl dříve. Lukáš na začátku svého evangelia uvádí sám důvod, proč se odhodlal je napsat. Říká totiž, že mnozí jiní se rozhodli vypsát ony události, o kterých dobře ví, avšak nesprávně a špatně. Aby lidé neuvěřili nesprávným názorům těchto lidí, donutilo jej to podat ve svém evangeliu zcela spolehlivou zprávu o těch událostech, o jejichž pravdivosti se ujistil obzvláště svým stykem s Pavlem a svým stykem s ostatními apoštoly.

Tolik mé vysvětlení. Ve vhodné době pokusím se uvést sdělení starých spisovatelů, co ti o tom řekli. Z ostatních Janových spisů je jako pravý uznáván nyní i v dřívějších dobách bez námitek vedle evangelia i jeho první list. O ostatních dvou listech je pochybnost. O Zjevení až do dneška se názory většinou různí. I tuto otázku vysvětlím v příhodné době podle svědectví starých.

26. PRAVÉ A NEPRAVÉ SPISY NOVÉHO ZÁKONA

Bude na místě zopakovat právě uvedené spisy Nového Zákona. Na prvním místě nutno uvést svaté čtyřčísli evangelií. Pak jsou to Skutky apoštolské. Po nich listy Pavlovy, ke kterým podle pořadí se připojuje tak zvaný první list Janův a list apoštola Petra. K nim možno připojit, chcete-li, Janovo Zjevení. O tomto Zjevení na vhodném místě uvedu, co si o něm staří myslí. Tyto spisy jsou všeobecně uznávány za pravé. K těm však, o kterých se pochybuje, ale jsou všude známy, patří list Jakubův, Judův, stejně tak i druhý list Petrův a tak zvaný druhý a třetí list Janův, ať už je napsal evangelista či jiný téhož jména. Mezi nepravé nutno počítat Skutky Pavlovy (Acta Pauli), tak zvaného Pastýře, Zjevení Petrovo, kromě těchto list, který nese jméno Barnabáše a tak zvané Učení apoštolů (Didaché). Jak řečeno, možno sem zařadit i Janovo Zjevení, chce-li někdo. Jak jsem poznamenal, někteří je zavrhnou, jiní je však počítají mezi pravé spisy. Mezi tyto někteří počítali Evangelium podle Hebreů (Evangelium

secundum Hebreos), které si oblíbili zvláště ti z Hebreů, kteří přijali křesťanskou víru. Tyto všechny by bylo možno počítat za pochybné. Také jsem považoval za nutné uvést jejich seznam. Rovněž rozlišil jsem podle církevní tradice všeobecně jako pravé a nezfalšované uznané spisy od těch, které sice nepatří do kánonu, poněvadž jsou o nich určité pochybnosti, většina církevních spisovatelů je však uznává. Takto možno snadno rozeznat pravé od těch, které pod jménem apoštola přivedli na svět heretici. Sem patří Evangelium Petrovo, Tomášovo, Matěje a ještě některé jiné jako Skutky Ondřejoy, Janovy a ostatních apoštolů. O těchto spisech se ani jeden pravověrný církevní učitel ve svých pracích nezmínil. Také myšlenky a zásady se tak vzdalují od pravé katolické víry, že je jasné, že to jsou výmysly heretiků. Proto nelze je počítat ani mezi pochybné spisy, nýbrž nutno je zcela zavrhnout jako rozumu odporující a bezbožné. Vraťme se nyní zase k našim Dějinám.

27. PODVODNÍK MENANDER

Po Šimonu Magovi následoval Menander, který svým chováním stejně jako Šimon se projevil jako účinný nástroj ďábelské síly. I Menander byl Samaritán a své magické umění stejně jako jeho mistr dovedl k nejvyšší dokonalosti, měl však ještě bohatší zásobu nesmyslných výmyslů. Tvrdil totiž že je vykupitelem a byl poslán z říše neviditelných eónů vykoupit lidi. Nikdo, učil dále, nemůže dosáhnout moc nad anděly stvořiteli světa, kdo není před tím uveden do jím naučeného magického umění a nebude jím pokřtěn. Komu se dostalo pocty být tímto křtem pokřtěn, ten již v tomto životě dosáhne nesmrtelnosti a nikdy nezemře, bude vždy mladý a nesmrtelný. Toto učení možno lehce poznat z Ireneových knih (Adver. haer. I,23,5). I Justin tam, kde se zmiňuje o Šimonovi a o tomto, říká: Víme, že jistý Menander, také Samaritán z vesnice Karattaia Šimonův žák na podnět démonů přišel do Antiochie a mnohé svým uměním svedl. Přemluvil své přívržence, že nezemrou. Ještě nyní existují jedinci jeho strany, kteří to tvrdí" (Apologia I,26). Ve skutečnosti lstivý ďábel se snaží prostřednictvím takových podvodníků urážet magickým uměním velké tajemství víry a vysmívat se křesťanskému učení o nesmrtelnosti duše a zmrtvýchvstání. Avšak ti, kteří si vyvolili takovéto spasitele, ztratili veškerou naději na spasení.

28. HEREZE EBIONITŮ

Jiné, které zlý duch nemohl odvést od Božího Pomazaného, podmanil si tím, že poznal jejich slabou stránku. Staří je nazvali ebionity, protože měli o Kristu ubohé přizemní představy. Považovali jej totiž za pouhého obyčejného člověka, který jen pro svou mravní dokonalost se prohlašuje za spravedlivého a že byl zplozen stykem muže s Marií. Zachovávání Zákona považovali za naprosto nutné, jako by vírou v Krista a životem podle Krista nemohli dosáhnout blaženosti. Jiní z nich, kteří se rovněž nazývali ebionité, vyvarovali se takových nesmyslů a nepopírali, že Kristus se narodil z Panny a Ducha Svatého. Avšak nechtěli přiznat, že Kristus předtím existoval jako Bůh, jako Slovo a Moudrost. Tím se dopustili téže bezbožnosti jako ti před tím uvedení, zvláště když se horlivě snažili konat obřady Mojžíšského zákona tímž způsobem jako Židé. Tvrdili, že je nutno zcela zavrhnout listy apoštola Pavla. Toho nazývali odpadlíkem. Uznávali pouze Evangelium podle Židů (Evangelium secundum Hebreos), ostatní evangelia považovali za bezcenná. Sabbat a ostatní židovský způsob života zachovávali jako Židé, neděli však slavili stejným způsobem jako my jako památku zmrtvýchvstání Spasitele. V důsledku tohoto jejich učení dostali jméno Ebionité, což znamená nepatrné poznání. "Ebion" znamená "žebrák".

29. HERESIARCHA CERINTHUS

V téže době měl také Cerinthus vystoupit jako zakladatel jiné sekty. Gaius, o němž jsem se dříve na jiném místě zmínil, píše o něm ve své Disputatio: "Ale i Cerinthus vypráví nám ve svém Zjevení jakoby psaném nějakým velikým apoštolem o obdivuhodných věcech, které prý mu sdělili andělé. Tvrdí, že po zmrtvýchvstání přijde na zem Kristovo království a lidé že v tomto jeruzalémském státě budou znovu holdovat vášním a radovánkám. A jako nepřítel božských spisů prohlašoval, že svatební veselí bude trvat 1 000 let. Tím lehko svedl neznalé: I Dionysius, 12 který v naší době byl biskupem alexandrijské církve, ve druhé knize svých příslibů (De promissionibus), kde uvádí něco ze staré tradice o Janově Zjevení, se takto zmiňuje o tomto muži: "Cerinthus, který založil po něm nazvanou sektu, prý chtěl dát svým výmyslům zdání hodnověrnosti, tímž svou knihu uvedl pod jménem Jan. Hlavně učil, že bude na zemi Kristovo království. Po takovém jako smyslný požívačný člověk toužil. Snil, že to království bude sestávat v ukájení břicha a zvířecích pudů to je v jídle, pití, svatebních hostinách. A krásnými slovy vyličil, že v království budou jen svátky s oběťmi a obětními hostinami". Tolik Dionysius.

Ireneus uvádí ve své první knize proti herezím (Adv. haer. I,26) ještě několik jiných od něho pocházejících utajovaných

bludných názorů. Ve třetí knize vypráví zaznamenání hodnou událost, za níž podle své výpovědi děkuje Polykarpovi. Apoštol Jan přišel totiž do lázní se vykoupat. Když se však dozvěděl, že je tam Cerinthus, vyskočil a utíkal ven. Nechtěl totiž být s ním pod jednou střechou. Totéž radil i svému průvodci slovy: "Utečme, lázně by se mohly zřítit, protože je uvnitř nepřítel pravdy Cerinthus".

30. MIKULÁŠ A PO NĚM NAZVANÁ SEKTA

V této době povstala také tak zvaná sekta nikolaitů, ale jen na krátký čas. Zmiňuje se o nich i Zjevení Jana (2,6,14,15). Jako zakladatele své sekty označují s chloubou Mikuláše, jednoho z jáhnů, kteří spolu se Štěpánem byli od apoštolů ustanoveni pro službu chudým (Sk 6,5). Klemens Alexandrijský vypráví ve 3. knize svých Stromata doslovně toto: "Tento Mikuláš prý měl hezkou ženu. Když mu po nanebevstoupení Spasitele vytýkali žárlivost, přivedl svou ženu do shromáždění a nabídl ji každému, kdo by se s ní chtěl oženit. Tento způsob jednání prý dokonale souhlasí s jeho výrokem, že je nutno pohrdat tělem. Jeho přívrženci slepě a neuváženě následovali jeho slova a ukájeli svou tělesnost ohavným způsobem. O Mikulášovi jsem však slyšel, že krom své ženy žádnou jinou neměl a že z jeho dětí dcery zastárlý jako panny a jeho syn že se rovněž vyvaroval výstředností. Je-li tomu tak, předvedení své paní bylo důkazem, že se dovedl ovládat a nebyl vášnivý co se týče tělesných požitků. To ověřuje i jeho výrok "Pohrdat tělem". Jak věřím, nechtěl podle přikázání Pána sloužit dvěma pánům, rozkoši a Pánu. I Matěj měl učit, že nutno s tělem bojovat a pohrdat jím, nedovolit mu žádnou rozkoš; duši že je nutno bránit vírou a poznáním" (Stromata III,6). Toto by mohlo stačit o těch, kteří v udaném čase se snažili zfalšovat pravdu, zmizeli však rychleji než zvuk.

31. APOŠTOLOVÉ, KTEŘÍ BYLI ŽENATÍ

Týž Klement, jehož slova jsem právě uvedl, kvůli těm, kteří zavrhovali manželství, vypočítává ty z apoštolů, kteří žili v manželství (Stromata III,6). "Či snad", píše tam, "opovrhují apoštoly? Vždyť Petr i Filip měli děti, ano, Filip své dcery i provdal. Pavel se v jednom ze svých listů nerozpakuje pozdravovat svou manželku, kterou sebou nevodil, aby se snáze mohl věnovat své službě." Poněvadž jsme již na to přivedli řeč, nebylo by neuvážené uvést z Klementa jinou vyprávění hodnou událost. Ten v 7. knize svých Stromat vypráví toto: "Když blažený Petr viděl svou manželku vést na popravu, prý se

zaradoval, že ji Bůh povolal do své vlasti. Volal ji jménem, povzbuzoval a těšil ji: Pamatuj, moje drahá, na Pána! Manželství blažených bylo takové, jaká byla láska vnitřně dokonale spojených." Myslím, že jsem to právem uvedl.

32. SMRT JANA A FILIPA

U Petra a Pavla jsme již dříve uvedli dobu, způsob i druh jejich smrti, stejné i místo, kde byly pochovány jejich tělesné pozůstatky. O Janovi jsme poznamenali jen něco. O jeho hrobu jsme se dozvěděli z dopisu biskupa efezské obce Polycrata, který poslal římskému biskupu Viktorovi. Zmiňuje se v něm o Janovi a apoštolu Filipovi, jakož i o dcerách Filipa." "Vždyť i v Asii", píše v něm, "odpočívají velká světla, která vstanou z mrtvých při posledním dnu při příchodu Pana. V tento den přijde z nebe Pán ve slávě a vyhledá všechny svaté. Filipa, jednoho ze dvanácti apoštolů, který je pochován v Hierapoli¹³ se dvěma svými dcerami, které zestárly jako panny, jakož i s jeho třetí dcerou, která žila jakýmsi duchovním životem a odpočívá v Efezu. Stejně i Jana, který spočíval na prsou Pána a jako kněz Pána nosil čelenku (to petalon)¹⁴ a byl svědkem i učitelem víry. Tento leží pohřben v Efezu". Tolik o jejich smrti. Také v krátkce předtím uvedeném Gaiově Dialogu se Proclus, s nímž je veden ten rozhovor, vyjadřuje o smrti Filipa a jeho dcer stejně jako dříve jmenovaný Polycrates." Po tom byly v Hierapolis v Asii 4 prorokyně, Filipovy dcery. Jejich hrob i hrob jejich otce se tam ještě nachází". Tolik tento. Lukáš ve svých Skutcích se však zmiňuje o Filipových dcerách, které se zdržovaly se svým otcem v judejské Caesareji a měly dar prorokování. Píše doslovně toto: "Přišli jsme do Caesareje a vstoupili jsme do domu evangelisty Filipa, který byl jedním ze sedmi jáhnů, a zůstali jsme u něho. On měl čtyři neprovdané dcery, a ty prorokovaly" (Sk. 21,8,9).

Tím jsme nyní uvedli všechno, co bylo třeba vědět o apoštolech a apoštolské době, o Písmu svatém, které nám zanechali, o sporných knihách, přesto však ve většině církví veřejně na shromážděních čtených, jako i o těch, které jsou zcela podvržené a cizí apoštolské pravověrnosti. Nyní chceme po pořádku přistoupit k vyprávění dalších událostech.

33. JERUSALÉMSKÝ BISKUP SYMEON UMÍRÁ MUČEDNICKOU SMRTÍ

Po Neronovi a Domitianovi za císaře Trajana, o jehož době teď mluvíme, kvůli vzpourám v jednotlivých městech vypuklo znovu proti nám pronásledování. Při něm zemřel mučednickou

smrti Kleofášův syn Symeon, o kterém jsme se zmínili, že byl druhým jeruzalémským biskupem. Dosvědčuje to též Hegesippus, jehož slova jsem již dříve při různých příležitostech uvedl. Když mluví o některých hereticích, poznamenává, že uvedený Symeon byl od nich v té době obžalován. Po mnoho dní byl pro křesťanskou víru mučen. Soudce i kolem stojící lidé žasli nad jeho statečností. Nakonec však skončil svůj život tak jako Pán. Přesto však je nejlépe slyšet slova samotného historika. Znějí doslovně takto: "Někteří z těchto heretiků obžalovali Kleofášova syna Symeona, že je Davidovým potomkem a křesťanem. A tak Symeon ve stáří asi 120 let za císaře Trajana a legáta konsula Attika¹⁵ zemřel mučednickou smrtí". Tentýž dějepisec vypráví dále, že se tehdy velmi horlivě pátralo po potomcích z židovského královského rodu a že udavači patřili k těmto rodu. Ne bez důvodu bylo by možno i Symeona považovat za takového, který Pána viděl a slyšel. Za důkaz slouží délka jeho života a okolnost, že se evangelia zmiňují o Kleofášově manželce Marii, jejímž synem, jak jsme poznali, byl Symeon. Tento dějepisec říká také, že i jiní potomci jednoho z bratrů pána, Judy, žili až do Trajanovy vlády. Prý vydali před Domitianem svědectví křesťanské víře. Hegesippos píše: "Vrátili se a byli ve společenství církve velmi vážení jako svědkové víry a příbuzní Pána. A zatím co nyní vládl v celé církvi hluboký mír, dočkali se i vlády císaře Trajana. Před tím zmíněný Symeon, syn Kleofášův byl pak heretiky udán jako potomek strýce Pána a právě z tohoto důvodu byl předveden před soud legáta Attika. Po mnoho dní byl, mučen, avšak zůstal pevný ve víře, takže legát i všichni se divili, jak to 120letý stařec může vydržet. Nakonec byl dán příkaz jej ukřižovat". Potom též historik, když mluví o událostech té doby, dodává, že církve až do té doby zůstala čistou neposkvvrněnou pannou. Tehdy se totiž heretici skrývali v temném ústraní, pokud ještě existovali, kteří se snažili zfalšovat čisté učení. Když svatý svazek apoštolů různým způsobem skončil a zcela vymřelo ono pokolení, které vlastněma ušima slyšelo božskou Moudrost, teprve tehdy podvodní falešní učitelé začali šířit bezbožný blud. Poněvadž nyní žádný z apoštolů nebyl již naživu, odvážili se veřejně hlásat tak zvané falešné poznání, gnozi, odporující skutečné pravdě.

34. TRAJANŮV ZÁKAZ VYHLEDÁVAT KŘESŤANY

Tehdy na mnoha místech zuřilo proti nám kruté pronásledování. Plinius Druhý¹⁶ vzhledem k množství mučedníků byl nucen podat císaři zprávu o množství pro víru popravených. Současně tam poznamenává, že neshledal, že by se dopouštěli něčeho špatného nebo protizákonného až na to, že se časně ráno

shromažďují a velebí písněmi Krista jako Boha. Cizoložství, vraždy a jiných zločinů že se však nedopouštějí a ve všem že žijí podle zákonů. Po této zprávě vydal Trajan rozkaz, že křesťané se sice nemají vyhledávat, avšak jestliže by byli obžalováni, mají být potrestáni. Zdálo se, že pronásledování, které nás velmi ohrožovalo, je poněkud utlumeno. Avšak těm, kteří nám chtěli způsobit zlé, zůstalo ještě vždy mnoho příležitostí. Jednou měla něco proti nám lůza, jednou zase sám místodržící provincie, takže v jednotlivých provinciích i bez veřejného pronásledování vzplanula pronásledování a velmi mnoho věřících musilo rozličným způsobem podstoupit mučednický zápas. Tato zpráva je z Tertullianova latinského spisu Apologeticum. V překladu zní takto: "A přece jsme shledali, že vyhledávání nás je zakázáno. Když totiž Plinius Druhý byl místodržícím, odsoudil některé křesťany a zbavil je jejich hodností. Nakonec pro množství odsouzených tak zneklidněl, že nevěděl, co má v budoucnu dělat. Zpravil o tom císaře Trajana s poznámkou, že na křesťanech nenalezl nic zločinného krom toho, že se nechťejí klanět obrazům. Dále hlásil i to, že se křesťané v ranních hodinách shromažďují, zpívají písně Kristu jako Bohu a k uchránění svého mravního zákona zakazují cizoložství, vraždu, krádež, loupež a jiné špatnosti tohoto druhu. Na to Trajan odpověděl, že nemá již více pátrat po křesťanech, avšak ty, kteří by byli postaveni před soud, že má potrestat." Tak tedy tomu bylo.

35. EVARISTUS, ČTVRTÝ BISKUP ŘÍMSKÉ CÍRKVE

Ve třetím roce vlády předtím uvedeného císaře zemřel římský biskup Klement. Plných 9 let se staral o šíření Božího Slova a zanechal řízení křesťanské obce Evaristovi.

36. JUSTUS, TŘETÍ BISKUP JERUZALÉMSKÉ OBCE

Když Symeon výše uvedeným způsobem zemřel, převzal biskupský stolec Žid jménem Justus. Byl jedním z těch pokřtěných, kteří tehdy jako Židé uvěřili.

37. IGNATIUS A JEHO LISTY

V tehdejší době žil v Asii věhlasný žák apoštolů Polykarp. On byl z těch služebníků Pána, kteří Pána ještě viděli, a obdržel biskupský stolec ve smyrnenské církvi. I Papias jako biskup křesťanské obce v Hierapolis byl tehdy známý. Rovněž tak ještě nyní mnoha oslavovaný Ignatius, druhý nástupce svatého Petra na biskupském stolci v Antiochii. O Ignatiovi se vypráví, že byl poslán do Říma a tam se stal pokrmem dravých zvířat, aby tam vydal křesťanské svědectví. Když za doprovodu vojáků procházel Asií, od města k městu kamkoli přišel, posiloval křesťanské obce a napomínal je. Především je napomínal, aby se obzvláště chránili před tehdy vznikajícími herezemi a důrazně jim přikazoval, aby se pevně drželi toho, co jim přenechali apoštolové. Pro budoucí generace považoval za nutné zanechat jim své svědectví písemně. Proto napsal ze Smyrny, kde byl Polykarp, list křesťanské obci v Efezu, v němž připomíná jejich pastýře Onesima. Druhý list napsal církvi v Magnesii na Menandru, a opět v něm připomíná biskupa Damase. Ve třetím listě křesťanské obci v Tralles uvádí jako tehdejšího představeného Polybia. Kromě toho napsal Ignatius ještě jeden list obci v Římě, ve kterém je prosí, aby se nesnažili osvobodit jej od mučednické smrti a tím aby jej nezbavili jeho toužebného přání. Na potvrzení řečeného považuji za nutné něco z tohoto listu uvést. Doslovně píše toto: "Ze Syrie až do Říma bojoval jsem s divokou zvěří na vodě, na zemi, ve dne v noci, uvázan mezi deseti leopardy, myslím tím vojenskou ochranu, kteří za dobré jednají ještě hůře. Jejich urážky jsou pro mne velmi poučné. Tím se však nechci ospravedlňovat. Kéž bych se směl radovat z divoké zvěře, která je mi připravena, a kéž by to bylo brzo! Budu jim lichotit, aby mne rychle strávila a nešetřila mne, jak to u některých učinila. A nebude-li chtít, přinutím ji k tomu. Mějte se mnou uznání: Vím, co mi prospívá. Nyní začínám být žákem. Kéž bych nedal přednost tomu, co je vidět, před tím, co není vidět, abych tak mohl dosáhnout Krista. Ať mne pálí, křížují, ať na mne pošlou smečky zvěře, ať mne trhají, rozsekají, ať rozmetají mé kosti, rozbijí mé údy, rozdrť celé tělo, ať si na mne vymyslí ďábelské tresty, jen když dosáhnou- Krista" (Řím 5). Tato slova psal ze zmíněného města uvedené obci. Když však byl ze Smyrny pryč, psal z Troady věřícím ve Filadelfii, smyrnenské obci a biskupu Polykarpovi. Poněvadž jej poznal v každém ohledu jako opravdu apoštolského muže, kladl mu na srdce jako pravý a dobrý pastýř, aby se postaral o církve v Antiochii. Týž Ignatius uvádí ve svém listě Smyrnenským některá Kristova slova, bohužel nemohu uvést, odkud jsou. "Vím a věřím, že po zmrtvýchvstání se zjevil v těle. Když přišel k Petrovi a jeho družině, pravil jim: Vezměte, dotkněte se mne a vizte, že nejsem neviditelný duch. Dotkli se jej a uvěřili" (Smyrn. 3). Také Ireneus věděl o jeho mučednické smrti a rovněž se zmiňuje o jeho listech. Píše: "Jeden z našich řekl, když byl za své svědectví Bohu odsouzen k divoké zvěři: Jsem Boží pšenice a budu rozemlet zuby divé

zvěře, abych byl shledán jako čistý chléb" (Adv. haer. 5,28). I Polykarp připomíná tyto listy v dopise zaslaném Filipánům. "Zapřísahám vás všechny, abyste byli poslušni a trpěliví, jak jsme to na vlastní oči viděli na blažených mužích Ignatovi, Rufovi a Zosimovi, ale i u jiných z vašich i u Pavla a ostatních apoštolů. Věřte, že ti všichni neběželi nadarmo nýbrž pro víru a spravedlnost. Oni věřili, že jejich místo je u Pána, a pro něho i trpěli. Nezamilovali si tento svět, nýbrž toho, jenž za nás zemřel a pro nás jej Bůh vzkřísil" (Filip. 9). A k tomu ještě připojuje: "Vy i Ignatius jste mi napsali, aby půjde-li někdo do Syrie, vzal sebou mé listy. Učiním tak ve vhodnou dobu já nebo posel, kterého k vám pošlu. Ignatiovy listy, které nám poslal i ostatní, které jsme měli u nás, jsme vám na vaši žádost poslali. Jsou připojeny k tomuto listu. Velice vám prospějí. Mluví o víře, trpělivosti a základních věcech, týkajících se našeho Pána" (Filip. 13). Tolik o Ignatiovi. Po Ignatiovi obdržel v Antiochii biskupský stolec Heros.

38. TEHDEJŠÍ VÝZNAČNÍ HLASATELÉ EVANGELIA

Mezi tehdejšími osvěcenými muži byl i Quadratus, 17 který jako Filipovy dcery měl dar prorokování. Krom těchto v té době byli slavní i mnozí jiní, kteří zaujímali přední místo po apoštolech. Jako důstojní žáci takových mužů dále budovali základy církve, které položili na rozličných místech apoštolové. Svým kázáním šířili evangelium stále dále a po celém světě zasévali spásu přinášející semeno nebeského království. Velmi mnoho z tehdejších učedníků, jejichž srdce Božské Slovo zapálilo žhavou láskou k moudrosti, nejprve splnili, co jim přikazovala spásu přinášející přikázání Pána, a rozdělili svůj majetek potřebným. Potom se však vydali na cesty a jako evangelisté horlivě hlásali Krista a vykládali svatá evangelia těm, kteří ještě vůbec neslyšeli o víře. Ve vzdálených barbarských krajinách pokládali jen základy víry, pak ustanovovali za pastýře jiné, které pověřovali starat se o mladičku rostlinu. Sami však s Boží milostí a její pomocí spěchali zase k jiným národům a do jiných zemí. Prostřednictvím jich totiž působila tehdy zázračná síla Ducha Svatého, takže již při prvním poslechu jejich kázání náhle celé zástupy lidí velmi ochotně přijímali víru ve Stvořitele. Poněvadž je mi nemožné vypočítat všechny, kteří v prvních dobách byli hned po apoštolech v křesťanských obcích pastýři či evangelisty, uvedu aspoň jen jména těch, které tradice křesťanského učení až do dneška uchovala v písemných památkách.

39. KLEMENTŮV LIST A POD KLEMENTOVÝM JMÉNEM UVEDENÉ SPISY

Tak ku příkladu Ignatius psal listy, které jsme uvedli. I Klement napsal jménem římské křesťanské obce list korintské církvi, který je všeobecně považován za pravý. Klement uvádí v něm mnoho myšlenek z listu Židům, ano, doslovně si některé výrazy vypůjčuje. Tím dává zcela jasně najevo, že list Židům, nepochází z pozdější doby. Proto ne bezdůvodně se mělo za to, že je nutné přičíst jej k ostatním listům apoštola Pavla. Ježto Pavel psal Židům ve své mateřštině, považují za překladatele listu jedni evangelistu Lukáše, jiní tohoto Klementa. Tohle poslední by mohlo být pravděpodobnější částečně proto, že způsob a styl v Klementově listu je stejný jako v listu Židům, částečně také proto, že i myšlenky v obou listech se od sebe neliší. Dále je dobré vědět, že je ještě druhý Klementův list. Víme však, že tento není uznáván tak za pravý jako první. Je nám také známo, že staří jej nikdy nepoužívali. Krom toho v novější době se vynořily na světlo ještě rozvláčné a v hojném počtu spisy pod Klementovým jménem, ku příkladu rozhovor mezi Petrem a Apionem. Starší se o nich vůbec nezmiňují. Je tedy všeobecně uznáván za pravý první Klementův list. Dostatečně jsme toho řekli o spisech Ignatiových a Polykarpových.

40. PAPIOVY SPISY

Papias napsal 5 knih s titulem "Výklad Kristových výroků" (Logiōn Kyriakōn Exegéseos). Jediný Ireneus se zmiňuje o těchto knihách." To písemně dosvědčuje také Papias, Janův posluchač, přítel Polykarpa, starý spisovatel, ve čtvrté své knize. Napsal totiž 5 knih" (Adv. haer. V,33). Tolik Ireneus. Papias sám v předmluvě ke svým knihám uvádí, že neviděl ani neslyšel svaté apoštoly. Tvrdí však, že přijal učení víry od přátel apoštolů. Říká toto: "Nelituji, že jsem ti vysvětlil a tím i potvrdil pravdu toho, co jsem od starších (presbyterois) jasně poznal a dobře si zapamatoval. Neposlouchal jsem jako mnozí ty, co mnoho mluví, ale ty, kteří učili pravdu. Rovněž jsem se nepřidržel těch, kteří přinášeli cizí učení, nýbrž těch, kteří od samého Pána přinášeli pravé učení. Setkal-li jsem se s někým, který se stýkal se staršími, podrobně jsem se vyptával co říkali apoštolové: Co řekl Ondřej, co Petr, co Filip, Tomáš či Jakub, Jan nebo Matouš či jiný z učedníků Pána, co kázali učedníci Pána Aristion a presbyter Jan. Nevěřil jsem, že mi napsané knihy více pomohou než živý hlas živých lidí." Zde je třeba poznamenat, že Papias uvádí jméno Jana dvakrát. Prvního jmenuje v souvislosti s Petrem, Jakubem, Matoušem a ostatními apoštoly. Tím jasně označuje evangelistu

Jana. Druhého Jana však uvádí mezi těmi, kteří nejsou apoštoly, uvádí jej až za Aristionem a nazývá jej jasně presbyterem. Tím je také potvrzeno jako správné vyprávění těch, kteří říkají, že v Asii žili dva muži stejného jména a že v Efezu jsou dva náhrobky, z nichž o jednom ještě nyní říkají, že patří Janovi. Na to nelze zapomenout. Vždyť je pravděpodobné, že pod tímto jménem je ten, který napsal Zjevení. Zmíněný Papias přiznává, že slova apoštolů převzal od Janových učedníků. Říká, že sám slyšel Aristiona a presbytera Jana. Mnohé, co od nich slyšel - a uvádí jejich jména - napsal ve svém Výkladu Kristových výroků. Toto jsem zbytečně nepoznamenal. Dále stojí za to vedle uvedených Papiových míst uvést jeho vyprávění o několika zázracích, o kterých slyšel. Že se apoštol Filip zdržoval se svými dcerami v Hierapolis, je známo z předešlého vyprávění. Nyní však chceme připojit vyprávění o zázraku, o kterém slyšel Papias od Filipových dcer. Vypráví totiž, že tehdy jeden vstal z mrtvých. Vypráví rovněž o jiném zázraku, který se stal Justovi příjmením Barsabas. Tento vypil smrtelný jed, avšak milostí Pána bylo to bez následku. O tomto Justovi vyprávějí Skutky apoštolů, že jej spolu s Matějem přivedli svatí apoštolové po nanebevstoupení Pána a prosili, aby se rozhodlo losem o jednom z nich, a tak aby počet apoštolů místo zrádce Jidáše byl opět úplný. Slova zní takto: "I představili dva: Josefa zvaného Barsabáše příjmením Justus a Matěje. Potom se modlili" (S 1,23). Papias uvádí ještě několik neznámých podobností, o kterých slyšel z ústního podání, ale i jiné, co spíše patří mezi pověsti. Sem patří i jeho tvrzení, že po zmrtvýchvstání za tisíc let přijde na zem Kristovo království. Myslím, že si špatně vyložil, co slyšel od apoštolů. Špatně rozuměl tomu, co bylo řečeno obrazně. Jak je vidět z jeho slov, nebyl příliš duchaplný. Velmi mnohým církevním spisovatelům kteří se opírali o Papiovo stáří, dal podnět k podobnému bludu, jako je tomu u Irene a podobným. Papias připojuje ve svém díle také ještě jiná vyprávění a sice dříve uvedeného Aristiona o výrocích Pána a co slyšel od presbytera Jana. Považuji za povinnost uvést pro ty, kteří se chtějí poučit, k dříve uvedeným Papiovým místům ještě, co slyšel o autoru evangelia Markovi. "Také toto řekl presbyter: Marek byl Petrovým tlumočnickem a pečlivě zapsal všechno, co si zapamatoval. Přesto se nevázal na pořadí, co kdy Kristus mluvil a činil. Vždyť on Pána neslyšel ani nebyl v jeho družině. Později však, jak již bylo řečeno, pobýval s Petrem, který výuku zařizoval podle potřeby svých posluchačů, ne však v přesném pořadí, jak to Pán řekl. Tím se Marek nedopustil žádné chyby, napsal-li něco tak, jak si to zapamatoval. Jedině se staral, aby to co slyšel, neopomenul nebo aby neřekl něco nepravdivého" (Ireneus, Adv. haer. V, 33).

Toto vypráví Papias o Markovi. O Matoušovi uvádí toto: "Matouš psal výroky Pána v hebrejštině, a každý, kdo je překládal, překládal je jak jen mohl nejlépe". Papias používá i

svědectví z prvního Janova listu a rovněž i listu Petrova. Vypráví však také o jakési ženě, která byla před Pánem obviněna z mnoha hříchů. To je vzato z Evangelia podle Židů (Evangelium secundum Hebreos). Zdá se, že i toto stojí za zaznamenání.

Knihy IV.

1. BISKUPOVÉ V ŘÍMĚ A ALEXANDRII ZA TRAJANOVY VLÁDY

Kolem 12. roku Trajanovy vlády zemřel biskup alexandrijské církve Cerdo (Kerdón) o kterém jsme krátce před tím mluvili. Jako čtvrtý po apoštolech vedl tamní církev Primus. V téže době po 8 leté vládě usedl na biskupský stolec v Římě Alexander jako pátý nástupce Petra a Pavla.

2. UTRPENÍ ŽIDŮ ZA TRAJANA

Učení a církev našeho Pána den ze dne stále více vzkvétaly a rostly. Židy naproti tomu stíhala pohroma za pohromou. V 18. roce Trajanovy vlády propukly židovské bouře, ve kterých přišlo mnoho lidí o život. Židé žijící v Alexandrii a v ostatním Egyptu i Židé žijící v Cyreně podněcováni démonem vzpoury začali rozdmýhávat nenávisť proti Řekům, žijícím mezi nimi. Nenávisť stále více sílila, až z toho v následujícím roce vypukla ne bezvýznamná válka. Tehdy místodržícím nad celým Egyptem byl Lupus. Při první srážce zvítězili Židé nad Řeky. Tito uprchli nyní do Alexandrie, zajali ve městě bydlící Židy a pobili je. Když cyrenští Židé nedostali z Alexandrie žádnou pomoc, začali pod vedením Luciasovým plenit egyptské prefektury. Císař poslal proti nim pěší vojsko, jezdce i loďstvo pod vedením Marcia Turba. Marcus Turbo v dlouhotrvající bitvě pobil mnoho tisíc Židů nejen z Cyreny, ale i z Egypta, kteří přišli na pomoc svému jakoby králi Luciasovi. Poněvadž se císař obával, že Židé v Mezopotamii by mohli přepadnout tamní obyvatele, přikázal Luciu Quintovi, aby Židy vystěhoval z provincie. Tento tedy proti nim vytáhl s vojskem a nesmírně mnoho jich pobil. Za tento úspěch byl císařem jmenován místodržícím v Judeji. O tom vyprávějí i řečtí spisovatelé, když pojednávali o událostech tehdejší doby.

3. PO TRAJANOVI NASTOUPIL HADRIAN

Trajan panoval bez šesti měsíců 20 let. Po něm nastoupil Aelius Hadrian¹

4. APOLOGETI ZA HADRIANOVY VLÁDY

Tomuto císaři věnoval a předal Quadratus² spis, ve kterém obhajuje naši víru, protože někteří špatní lidé se pokusili napadat naše lidi. Tento spis mají nyní velmi mnozí bratří stejně jako my. Je jasným důkazem o smýšlení tohoto muže a jeho apoštolské pravověrnosti. Že žil hodně dávno, dosvědčují tato jeho slova: "Viděli, co náš Spasitel konal. Totiž ti, kteří byli uzdraveni či které vzkřísil z mrtvých. Lidé je viděli, nejen když je uzdravil či vzkřísil z mrtvých, nýbrž i potom. Nežili pouze tehdy, kdy náš Spasitel pobýval na zemi, nýbrž ještě dlouho po jeho odchodu. Někteří z nich se dožili naší doby." Tolik o Quadratovi. Rovněž Aristides³, věrný stoupenec našeho náboženství zanechal stejně jako Quadratus apologii víry a tento spis věnoval Hadrianovi. Ještě dnes jej mnozí mají.

5. BISKUPOVÉ V ŘÍMĚ A ALEXANDRII ZA HADRIANA

V třetím roce Hadrianovy vlády zemřel římský biskup Alexander. Církev spravoval 10 let. Jeho nástupcem byl Xystus. Právě v tuto dobu zemřel i alexandrijský biskup Alexandr, který vedl tamní církev 12 let. Po něm ji vedl Justus.

6. JERUZALÉMŠTÍ BISKUPOVÉ OD KRISTA AŽ PO HADRIANA

Jak dlouho každý z jeruzalémských biskupů spravoval církev, jsem nikde nemohl nalézt. Byli totiž jen krátkou dobu biskupy. Tolik přece jen vím z písemných památek, že až k potlačení Židů za Hadriana bylo 15 biskupů. Měli to být rodilí Hebreové, ale učení Pomazaného (Krista) přijali upřímně. Proto také je muži, kteří o tom rozhodovali, prohlásili za hodné biskupské služby. Tehdy totiž celá jeruzalémská obec se skládala z věřících Hebreů a to od doby apoštolů až do tehdejší války⁴, kdy Židé opět se vzbouřivší byli od Římanů v těžkých bojích poraženi. Od té doby přestali být biskupy muži obřezaní. Zde by bylo na místě vypočítat je od samého začátku. Prvním byl Jakub

zvaný bratr Pána. Po něm jako druhý Symeon, třetí Justus, čtvrtý Zachaeus, pátý Tobias, šestý Benjamin, sedmý Jan, osmý Mathias, devátý Filip, desátý Seneca, jedenáctý Justus, dvanáctý Levi, třináctý Efres, čtrnáctý Josef a patnáctý jako poslední Juda. Toto jsou biskupové města Jeruzaléma od doby apoštolů až do uvedené doby a všichni byli z obřízky.

7. BISKUPOVÉ ŘÍMŠTÍ A ALEXANDRIJŠTÍ

Když Hadrian vládl právě 12 let, nastoupil po Xystovi, který spravoval biskupský stolec v Římě 10 let, jako sedmý po apoštolech Telesphorus. O rok a několik měsíců později řídil církve v Alexandrii Eumenes, šestý v pořadí. Jeho předchůdce řídil církve 11 let.

8. POSLEDNÍ POROBENÍ ŽIDŮ ZA HADRIANA

Vzpouřa Židů se stále víc a více rozšiřovala. Toto šílené jednání dalo místodržícímu v Judeji Rufovi, když obdržel od císaře vojenskou posilu, příležitost proti nim bez milosti zakročít. Pobil tisíce mužů, žen a dětí a současně podle válečného práva jim vzal pozemky a majetek. Vůdcem Židů byl tehdy jistý Barchochebas (Bar Kochba), což znamená "hvězda". Byl to krvežíznivý a loupeživý člověk a kvůli svému jménu nakládal s nimi jako s otroky. Namlouval jim, že k nim přišel jako hvězda s nebe aby byl jejich světlem v neštěstí. Nejhorší válečný plamen vzplanul v 18. roce Hadrianovy vlády u města Bétáru, jednoho z velmi opevněných měst nepříliš vzdáleného od Jeruzaléma. Obležení trvalo dlouho. Hlad a žízeň dovršily zkázu vzbouřenců. Zasloužený trest stihl rovněž původce vzpoury. Hned na to bylo celému národu zákonnými nařízeními a na Hadrianův rozkaz zakázáno od nynějška vstoupit do okolí Jeruzaléma. Císař chtěl, aby už ani z dálky nemohli vidět mateřskou půdu. To vypráví Ariston z Pelly. Tímto způsobem mělo být město zbaveno Židů, zcela zbaveno původních obyvatel a obydleno lidmi jiných národností. Také město Jeruzalém bylo nyní pojmenováno k počtě císaře Aelia Hadriana Aelií5.

9. MARCUS, PRVNÍ JERUSALÉMSKÝ BISKUP PO BISKUPECH Z OBŘÍZKY

Křesťanská obec tohoto místa se nyní skládala z křesťanů pohanského původu. První, který po biskupech z obřizky převzal vedení tamních křesťanů, byl Marcus.

10. PŮVODCI TAK ZVANÉHO FALEŠNÉHO POZNÁNÍ, GNÓZE, V TEHDEJŠÍ DOBĚ

Zatímco křesťanské obce zářily po celém světě jako jasné hvězdy a víra v našeho Pána a Spasitele Ježíše Krista všude kvetla, ďábel, nepřítel pravdy a neustálý krutý nepřítel lidské spásy obrátil všechno své umění proti církvi. Zpočátku proti ní bojoval pronásledováním. Nyní však, poněvadž mu byla uzavřena veškerá cesta, pokusil se o to jinými prostředky. Posloužili mu za nástroj a za služebníky ke zkáze duší špatní a lstiví lidé. Vymýšlel si všechno možné, aby pomocí těchto podvodníků pod rouškou vyznání naší víry jednak věřící strhl do propasti zkázy, jednak ty, kteří neznali naší víru, odvedl od cesty přinášející spásu.

11. HERIZE SATURNINA A BASILIDA

Menader, o kterém jsme se zmínili jako nástupci Simona Maga, je původcem jakési stvůry s dvěma jazyky, s dvěma hlavami podobné hadu, Saturnina z Antiochie a Basilida z Alexandrie. Tito jsou původci dvou sobě odporujících herezí. Podle Ireneia Saturninus v hlavních bodech učí totéž co Menander, Básilides však pod rouškou hlubšího tajemství svými vymyšlenými bajkami šel mnohem dále (Adv. haer. I,24). V té době velmi mnoho církevních mužů bojovalo za pravdu a se vši výmluvností hájilo apoštolské církevní učení. Někteří se také snažili dát písemnou formou do rukou budoucím věřícím ochranný prostředek proti právě jmenovaným herezím. Z těchto práce tehdy velmi váženého spisovatele Agrippy Kastora, jíž odkrývá hrozné Basilidovy podvody a vyvrací jeho názory, se zachovala až do naší doby. Kastor, když odhaluje tajné učení Basilidovo, sděluje také, že tento Basilides vydal 24 knih o evangeliu. Prý si také vymyslel ve skutečnosti nikdy neexistující proroky jako je Barcabba a Barkoph a ještě jiné. Prý jim dal barbarské jméno, aby vzbudil úžas u těch, kteří jej obdivovali. Dále prý učil, že nic nemá proti pojídání bohům obětovaných jídel a v době pronásledování že je dovoleno zřeknout se víry. Podle zvyku pythagorovců ukládal dále svým přívržencům pětileté mlčení. Uvedený spisovatel uvádí ještě jiné názory Basilidovy a bludy jmenovaných herezí. Ireneus píše, že jejich současníkem byl Karpokrates, otec jedné sekty tak zvaných gnostiků. Tito chtěli magické umění Šimona

Maga vykonávat zcela veřejně a nikoli již potají. Ano, chlubili se dokonce svým zázračným nápojem, který vyvolává určité sny a je ochranou proti démonům, a ještě jinými prostředky. Učili, že kdo chce dokonale vniknout do tajemství jejich učení či vniknout do jejich hrůzného systému, musí páchat i ty nejhorší ohavnosti. Světských vládců, jak se vyjadřovali, možno se zbavit jen tím, že místo obvyklých darů budou co nejopzleji jednat. Tedy těchto lidí využil zlověstný démon, aby svedené věřící učinil svými otroky a nástrojem zkázy a nevěřícím aby poskytl hojnou látku k tupení Božího Slova. Vždyť jimi šířené falešné zprávy měly potupit všechny křesťanský lid. Právě proto se u tehdejších pohanů rozšířilo nesmyslné a hříšné mínění, že máme hříšný poměr s matkami a sestrami a jíme pokrmy, nad nimiž byla vyslovena kletba. A přece se neměl z toho démon dlouho radovat. Pravda zvítězila a během doby zářila v ještě větším lesku. Pravdou vyvrácené výmysly odpůrců záhy zmizely. Jedna sekta za druhou i se svými novotami se rozplynula, rozštěpily se do mnohotvárných podob a brzy zanikly. Všechny osvěcující pevná ve svých zásadách Církev mající naprostou pravdu naproti tomu den ze dne rostla. Před celým pokolením Řeků i barbarů ukázala svou důstojnost, poctivost a vznešenost stejně jako upřímné smýšlení a čistotu svého božského učení i způsobu života. Časem přestali tupit křesťanství. Jedině naše učení zvítězilo, poněvadž vítězilo čestností, rozumným názorem a moudrou božskou naukou. Od té doby až po naši dobu se nikdo neodvážil urážet naši víru či proti ní vznést podobné pomluvy, jak to rádi v dřívějších dobách naši protivníci rádi činili.

12. CÍRKEVNÍ SPISOVATELÉ TEHDEJŠÍ DOBY, MEZI NIMIŽ VYNIKALI HEGESIPPOS A JUSTIN

Ostatně v té době měla pravda zase dost velký počet svých zastánců, kteří ne pouze slovy nýbrž i písemnými důkazy bojovali proti bezbožným herezím. Mezi těmito obhájci vynikal Hegesippos, jehož slova jsme dříve mnohokrát použili, když jsme podle jeho zprávy vyprávěli o rozličných událostech z apoštolské doby.

V 5 knihách, ve kterých zcela nevyumělkovaným způsobem nefalšovaně předával od apoštolů přejaté učení, popisuje dobu, ve které žil. Píše totiž o těch, kteří stavěli pohanské sochy, asi toto: Komu stavěli pomníky a chrámy, může sloužit za příklad ještě nyní Antinoos, otrok císaře Hadriana. Ten je příkladem, k čí počtě jsou antinoejské hry pořádané v naší době. Císař dokonce založil i město a nazval je podle Antinoa a toho nařídil ctít jako proroka.

V této době žil i šlechetný přítel moudrosti Justin⁶. Tehdy však

ještě lpěl na řecké vědě. Ve své Apologii určené Antoniovi mluví o té době. "Nepovažujeme za nevhodné", píše, "zmínit se o Antinoovi, který žil v naší době a kterého všichni ze strachu horlivě uctívali jako boha, ač věděli, kdo byl a odkud pocházel" (Apol. I,29). Týž Justin připomíná i tehdejší židovskou válku těmito slovy: "V před krátkou dobou vypuknuté židovské válce nechal původce židovské vzpoury Barchochebas (Bar Kochba) křesťany hrozně ztrestat, kdyby nezapřeli a neopovrhli Ježíšem Kristem" (Apol. IV,7,8). V témže spise vypráví také, jak z řecké filozofie přešel k úctě Boha. Ukazuje, že to neučinil neuváženě, nýbrž po zralé úvaze. "Byl jsem totiž", tak znějí jeho slova, "přívržencem platonského učení. Když jsem slyšel tupit křesťany a při tom viděl, jak beze strachu šli vstříc smrti a především že se jí nehrozili, pomyslně jsem si, že je nemožné, aby tito lidé holdovali neřestem a rozkoším. Vždyť který zhýralec či slaboch, který považuje tělesnou rozkoš za dobro, by mohl vítat smrt, která by jej oloupila o jeho radost? Nedal by všechno za to, aby mohl zůstat naživu a zůstat skryt před úřady místo aby se dobrovolně udal, šel na smrt? (Apol. IV,31)". Týž Justin vypráví také, že Hadrian dostal od váženého prokonzula Serenia Graniana dopis mluvící ve prospěch křesťanů. V dopise píše, že není spravedlivé křesťany bez obžaloby, pouze na pokřik lidí, bez právoplatného rozsudku zabíjet. Proto také že prokonzulovi v Asii Minuciu Fundanovi napsal, aby nikoho neodsuzoval bez obžaloby a bez plně zdůvodněného zločinu. Justin připojuje opis dopisu latinsky psaného. Úvodem však napsal toto: "Také na základě přípisu vašeho otce, velkého a osvíceného císaře Hadriana, mohli bychom od vás žádat rozkaz, aby soudní rozhodnutí proti křesťanům se konalo, jak to my žádáme. Nežádali jsme to proto, že tak Hadrian nařídil, ale že naše prosba je nanejvýš oprávněná. Abyste však věděli, že mluvíme naprostou pravdu, připojujeme opis Hadrianova přípisu. Zní takto!" (Apol. I,68). Připojuje latinský opis. Přeložili jsme jej co možná nejlépe do řečtiny. Zní takto:

13. HADRIANŮV PŘÍPIS, JÍMŽ ZAKAZUJE POTRESTAT KŘESŤANY BEZ SOUDNĚHO VÝSLECHU

"Aelius Hadrianus Minuciovi Fundanovi.
Od tvého předchůdce Serenia Graniana jsem obdržel dopis. Nepovažuji za dobré připustit bez přísného vyšetření věci, aby tito lidé byli znepokojováni a udavačům byla dávana možnost jednat špatně. Jestliže tedy obyvatelé provincie by mohli v takové obžalobě proti křesťanům uvést, co by křesťané i před soudem mohli potvrdit, sud' je podle toho. Neužívej však donucování ani nedávej na pokřik žalobců. Mnohem důstojnější

je prošetřit, zda žaloba je odůvodněná. Jestliže je někdo obžaluje a dokáže jim, že udělali něco proti zákonu, vynes rozsudek podle velikosti provinění. Kdyby se však žaloba zakládala na pouhé pomluvě, ať, při Herkulovi, je potrestán žalobce podle velikosti falešného udání" (Apol. I,69). Takový je obsah dopisu Hadrianova.

14. ŘÍMŠTÍ A ALEXANDRIJŠTÍ BISKUPOVÉ ZA ANTONIOVY VLÁDY

Když Hadrian po 21 leté vládě zemřel, správu římské říše převzal Antonius Pius⁷. V prvním roce tohoto císaře zemřel Telesphorus. Římskou církev řídil 11 let. Po něm nastoupil na biskupský stolec v Římě Hyginus. Ireneus vypráví, že Telesphorus oslavil konec svého života mučednickou smrtí.

15. ZAKLADATELÉ SEKT V TEHDEJŠÍ DOBĚ

Ireneus na témže místě uvádí také, že v době jmenovaného římského biskupa Hygina žil v Římě zakladatel sekty Valentinus a původce marcionistického bludu Cerdo (Kerdon). Ireneus říká: "Valentinus přišel do Říma za Hygina, svou činnost rozvinul za Pia a žil až do Aniceta. Cerdo, předchůdce Marciona žil právě v době devátého biskupa Hygina. Vstoupil do církve a přiznal své bludy. I potom to dělal tak, že tajně učil (svým bludům) a hned je zase odvolal, až konečně usvědčen z bludu sám se odloučil od společenství bratří." Tuto zprávu nám podává Ireneus ve třetí knize proti Herezím. Ve své první knize říká o Cerdonovi: "Jistý Cerdo, který se vzdělal ve škole simonianů a v době biskupa Hygina se zdržoval v Římě, učil, že Zákonem a Proroky ohlášený Bůh není Otcem našeho Pána Ježíše Krista. Jednoho prý známe, druhého však nikoli. Jeden ze se jeví jako spravedlivý, druhý jako dobrý, Cerdonovým následovníkem byl Marcion z Pontu, který své učení šířil ohavným rouháním" (Adv. haer. I,27). Ireneus poukazuje také na Valentinův bludný názor na hmotu a odhaluje zakrývanou zlobu tohoto číhajícího hada. Kromě toho vypráví také o jakémsi Markovi, který se prý vyznal v magických podvodech. Uvádí také, jak zasvěcují do svých odporných mysterií. "Jedni", píše Ireneus, "připravují svatební postel a zasvěcení provádějí tím, že nad zasvěceným vyslovují určitá slova. To, co zde činí, nazývají duchovním zasvěcením a tvrdí, že takové je manželství v nebi. Jiní zasvěcence vedou k vodě a zatímco je křtí říkají: Ve jménu neznámého Otce všehomíra, ve jménu pravdy, matky všeho a ve jménu toho, který sestoupil na Ježíše. Jiní zase k tomu vyslovují hebrejská jména, aby zasvěcující se měl při tom

větší posvátnou hrůzu."
(Iren. Adv. haer. I,21,3).

16. BISKUPOVÉ V ŘÍMĚ A ALEXANDRII

Když Hyginus po čtyřleté biskupské službě zemřel, převzal řízení římské církve Pius. V Alexandrii byl však zvolen za biskupa po Eumenovi, který vedl tamní církev 13 let, Marcus. Když Marcus po 10 letém řízení zemřel, převzal řízení alexandrijské církve Keladion. V Římě zemřel Pius v 15. roce své biskupské služby a hlavou římské církve byl ustanoven Anicetus. V jeho době přišel Hegesippus do Říma, jak sám vypráví, a zdržel se tu až do doby, kdy byl biskupem Eleutherius.

17. JUSTINOVA KNIHA PROTI MARCIONOVI

V tehdejší době zvlášť vynikal Justin, který oblečen do šatu filozofa hlásal Boží slovo a svými spisy bojoval za víru. Vydal také spis proti Marcionovi (Adversus Marcionem) a udává, že tento muž byl ještě na živu, když psal tuto knihu. Říká totiž: "Známe jistého Marciona, který ještě nyní žije a učí své přívržence věřit, že existuje jiný větší Bůh než je Stvořitel světa. Pomocí zlých duchů všude mnoho lidí svedl k tomu, aby vedli rouhavé řeči, popírali, že Stvořitel světa je Kristovým Otcem, a vyznávali, že existuje jiný mnohem mocnější Stvořitel. Přesto všichni jeho přívrženci, jak jsme poznamenali, se nazývají křesťany. I když v jejich učení nepanuje jednota, říkají si po vzoru řeckých filozofů filozofové" (Apol. I,26). Pak Justin ještě poznamenává: "Vydal jsem také spis proti všem herezím. Chcete-li si jej přečíst, mohu vám jej poslat". Tento Justin napsal také velmi vhodné pojednání proti Řekům. Některé jiné spisy obsahující obhajobu naší víry věnoval císaři Antoniovi příjmením Zbožný (Pius) a římskému senátu. Justin byl totiž v Římě. Kdo a odkud pochází, udává sám ve své Apologii.

18. JUSTINOVA APOLOGIE CÍSAŘI ANTONIOVI

"Samovládci Titovi Hadrianovi Antoninovi Piovi, císaři Augustovi, jeho synu filozofu Verissimovi a Luciovi, synu císaře filozofa a adoptivnímu Piovi synu, který je přítelem vědění, jakož i důstojnému senátu a všemu římskému lidu věnuji a předávám tento spis já jako jeden z nespravedlivě nenáviděných a tupených, Justin, syn Proscy syna Bacchia,

pocházející z Neapolské Flavie v palestinské Syrii⁸" (Apol. I,1).

19. PŘÍPIS CÍSAŘE ANTONIA ÚŘADŮM ASIJSKÉ PROVINCE O NAŠEM NÁBOŽENSTVÍ

Tohoto císaře prosili i jiní bratři v asijské provincii o ochranu, poněvadž trpěli všemožná příkoří od tamního obyvatelstva. Proto poslal asijským úřadům tento rozkaz: "Marcus Aurelius Antoninus, samovládce a císař, Arméňan, nejvyšší kněz, patnáctkrát tribunem, třikrát konzulem posílá úřadům svůj pozdrav. Vím, že i bohové se starají o to, aby takoví lidé se neskrývali. Vždyť bohům daleko více než vám záleží na tom aby byli potrestáni ti, kteří jim odpírají posvátnou úctu. Když je obviňujete z bezbožnosti a zastrašujete je, posilujete v nich jejich víru. Jsou-li obžalováni, možno jim dovolit, aby ukázali, že dávají přednost zemřít pro svého Boha než před životem. Proto vycházejí také jako vítězi, když raději obětují svůj život, než aby se dali pohnout udělat to, co se od nich žádá. Co se týče zemětřesení, které u vás bylo a ještě je a proto ztrácíte hlavu, považují za užitečné napomenout vás, abyste, kdykoli se něco takového stane, porovnali své chování s chováním křesťanů. Oni důvěřují ve svého Boha, vy naproti tomu, jako byste ztratili hlavu. Nestaráte se o bohy ani nechcete sloužit onomu nesmrtelnému, kterého křesťané uctívají. Místo toho je pronásledujete až k smrti. Co se týče křesťanů, mnoho provinčních místodržících napsalo mému vznešenému otci a obdrželo od něho rozhodnutí, aby je žádným způsobem neobtěžovali, jestliže nepodnikají nic proti římské moci. I my jsme obdrželi četné zprávy o křesťanech, na které jsem odpověděl ve stejném smyslu jako otec. Kdyby však přece jen někdo chtěl někoho pohnat před soud jen proto, že dotyčný je křesťanem, má být obžalovaný zproštěn obžaloby, i když je zřejmé, že je křesťanem, a žalobce ať je potrestán. Dáno v Efeu pro úřady v Asii."

20. MELITONOVA APOLOGIE VEROVI

Že se stalo, dosvědčuje biskup sardské křesťanské obce Melito⁹, který tehdy žil. Možno to jasně poznat z toho, co říká ve své Apologii adresované samovládcí Verovi, v níž obhajuje naši víru.

21. ZPRÁVY O ŽÁKU APOŠTOLŮ POLYKARPOVI

V tehdejší době, kdy římskou křesťanskou obec spravoval Anicetus, podle Ireneovy zprávy Polykarp ještě žil. Zdržoval se v Římě a jednal s Anicetem o sporné otázce slavení velikonoce. Právě tento spisovatel Ireneus ve 3. knize svých Herezí (Adv. haer. III,3,4) uvádí z Polykarpova života tuto událost, kterou zde nemohu opomenout. "Polykarp nejen přejal učení od apoštolů a nejen se stýkal s mnohými, kteří Krista viděli, nýbrž byl také apoštolů ustanoven biskupem smyrnenské obce v Asii. I my jsme ho jako mladí viděli. Žil velmi dlouho a zemřel ve vysokém stáří slavnou a vznešenou mučednickou smrtí. Učil to, čemu se naučil od apoštolů, co také církve učí a co jedině je pravda. Svědky toho jsou všechny církve v Asii i Polykarpovi nástupci až po nynější dobu. Je hodnověrnější a spolehlivější svědek pravdy než Valentin, Marcion a ostatní bludaři. Za Aniceta pobýval v Římě a Boží církvi vrátil mnohé z předtím zmíněných heretiků, když veřejně prohlásil, že pravda, které učí církve, je jedinou pravdou, kterou přijal od apoštolů. Dále žijí ještě někteří, kteří od něho slyšeli, že učedník Pána Jan se šel v Efezu koupat. Jak však Jan spatřil uvnitř Cerintha, aniž by se vykoupal, prý rychle opustil lázně se slovy: Utečme, lázně by mohly spadnout, poněvadž je tam nepřítel pravdy Cerinthus. Polykarp sám jednou potkal i Marciona. Jak mu Marcion řekl 'Znáš mne?', odpověděl Polykarp 'Znám satanova prvorozeného!' Takové zdrženlivé chování zachovali apoštolové a jejich učedníci . vůči těm, kteří zfalšovali pravdu, že se s nimi ani do řeči nechťeli dát. I Pavel řekl: "Varuj se bludaře, jehož jsi jednou nebo dvakrát napomenul. Víš, že takový je zkažený a svým hříšným jednáním sám sebe odsuzuje" (Tit. 3,10). Velmi poučný je Polykarpův list Filipánům, z něhož, kdo chtějí a myslí na svou spásu, aby se mohli poučit o jeho víře a opravdovosti jeho kázání". Tolik Ireneus. Polykarp ve zmíněném svém listě Filipánům, který je až do dneška zachován, užívá svědectví z prvního listu Petrova.

22. PO ANTONIOVI NASTOUPIL JEHO SYN VERUS S BRATREM LUCIEM

Antonius zvaný Zbožný (Pius) vládl plných 22 let. Po něm nastoupil jeho syn Marcus Aurelius Verus,10 který se také nazývá Antoninus, se svým bratrem Luciem.

23. POLYKARPOVA MUČEDNICKÁ SMRT SPOLU S JINÝMI ZE SMYRNY ZA VLÁDY VERA

V této době za krutého pronásledování tehdy v Asii skončil svůj život mučednickou smrtí i Polykarp. Považuji za nanejvýš nutné ve svých Dějinách předat příštím generacím zprávu o jeho konci, která se až do dneška písemně zachovala. Je totiž po ruce písemná zpráva,¹¹ ve které jménem obce, jíž předsedal Polykarp, líčí křesťanským obcím v Pontu jeho osud těmito slovy: "Boží církve ve Smyrně boží církvi ve Filomeliu a všem církvím svaté katolické církve na světě. Necht' se vám dostane všem hojnost požehnání, pokoje a lásky Boha Otce i Pána našeho Ježíše Krista. Bratří, píšeme vám o mučednících i o blaženém Polykarpovi. Tento jako by za pronásledováním přitiskl poslední pečeť." Pak, dříve než mluví o Polykarpovi, mluví o ostatních mučednících a popisuje, jakou pevnost ukázali při snášení bolestí. "Biči byli tak rozšleháni, že bylo vidět nejen šlachy a žíly, ale i vnitřnosti, až diváci v pláči prosili o slitování. Ti, kteří byli vybráni pro zvěř, podstoupili hrozná muka. Byli pokládáni na střeptiny či jiným způsobem mučeni. Zvláště, vyprávějí, že se vyznamenal šlechetný Germanicus, když v Boží milosti překonal přirozený strach před smrtí. Prokonzul se snažil, aby změnil své smýšlení. Mluvil o jeho mládí a naléhal na něj, aby měl soucit sám nad sebou, že je ještě mladý, v rozkvětu svého života. Ten se dlouho nerozmýšlel. Přivolal na sebe divoké zvíře, nutil je, dráždil, aby co nejrychleji odešel z nespravedlivého a zločinného světa. Po jeho slavné smrti celé to velké množství lidí obdivovalo statečnost tohoto Boha milujícího mučedníka a vůbec odvahu všech křesťanů. Tu se zdvihl náhle křik: Pryč s bezbožníky! Vyhleďte Polykarpa! Jistý Quintus, který nedávno přišel z Frygie při pohledu na divou zvěř a ostatní mu hrozící muka ztratil odvahu, zaváhal a nakonec vydal v šanc své štěstí. Tento Quintus, vypráví zmíněný list, byl totiž dost ukvapený a bez patřičné úvahy šel spolu s ostatními k soudu. Poněvadž se nyní takto zachoval, dal všem výmluvný příklad, že něco takového si nemá dělat nerozvážně. Tak je to s ním. Velmi obdivuhodný Polykarp naproti tomu se nezalekl, když obdržel tu zprávu. Zůstal klidný a chtěl zůstat ve městě. Přece však na úpěnlivé prosby svého okolí, aby tajně utekl, nechal se přemluvit a šel na statek nepříliš vzdálený od města. Zde se s několika průvodci zdržoval. Ve dne v noci se stále modlil k Pánu, aby touto upřímnou modlitbou vyprosil klid církvím na celém světě. To bylo jeho zvykem. Když se nyní takto modlil viděl 3 dny před zatčením v noci ve snu, jak jeho polštář hoří a plameny ho pohlcují. Když se probudil, vykládal přítomným své vidění a předpověděl jim, co jej čeká. Ve svém nejbližším okolí řekl přímo, že musí pro Krista zemřít upálením. Protože špehové jej usilovně hledali, odebral se na prosbu bratří na jiný statek. Záhy na to přišli pronásledovatelé, chopili tam dva služebníky a nutili jednoho z nich hrubým jednáním, aby jim ukázal, kde se Polykarp skrývá. Pozdě večer našli jej v hořejším poschodí, jak spí. Mohl lehce utéci do jiného domu.

Odmítl to však slovy "Staň se Boží vůle". Zpraven o jejich přítomnosti, vystoupil, jak je psáno v tom listě, a mluvil s nimi. Jeho tvář byla při tom tak milá a radostná že oni, kteří jej dříve neznali, při pohledu na jeho stařeckou tvář, důstojnou a klidnou postavu, si mysleli, že vidí před sebou zázračné vidění a byli překvapeni, proč takový spěch se zatčením takového starce. Polykarp poručil přichystat stůl, pozval je k bohaté hostině a vyžádal si hodinu počkání, aby se mohl klidně pomodlit. Když splnili jeho prosbu, vstal a modlil se pln Boží milosti tak, že přítomní, kteří jej slyšeli užasli a mnozí z nich litovali, že tak ctihodný a bohumilý stařec má být popraven. O něm napsaný dopis potom vypráví o dalším průběhu událostí doslovně toto: "Když se přestal modlit vzpomenuv všech, i těch, kteří s ním byli, malých, velkých slavných, prostých i celé katolické církve, posadili jej na osla a vezli do města. Byl velký svátek. Irenarcha Herodes a jeho otec Niceforos mu vyjeli naproti. Naložili jej na svou káru, sedli si k němu a neustále jej přemlouvali: Co je na tom zlého říkat císaři Pane, obětovat bohům a tím se zachránit. Polykarp jim napřed neodpověděl. Když jej však neustále nutili, řekl: Neudělám, k čemu mi radíte. Když viděli, že je zbytečné jej přemlouvat, začali mu nadávat a shodili jej s káry tak prudce, že si při pádu zlomil nohu. Vstal, jako by se nic nestalo, a statečně šel do amfiteatru. Při jeho příchodu zazněl hlas z nebe: Polykarpe, vydrž, buď statečný! Byl však tak velký hluk, že to mnozí neslyšeli. Toho, kdo to říkal, nikdo neviděl, avšak hlas mnozí slyšeli.

Když se lidé dozvěděli, že zatčený Polykarp byl přiveden, dali se do křiku. Polykarp byl ihned předveden před prokonzula. Ten se ho ptal zda je tím Polykarpem. Když přiznal, snažil se jej prokonzul pohnout, aby zapřel Krista. 'Měj soucit se svým stářím', říkal, 'Při císařově štěstěně, změň své myšlení, řekni: Pryč s bezbožníky!'. Když na něho prokonzul naléhal 'Odpřísáhni a propustím tě, potup Krista!', řekl Polykarp 'Osmdesát šest let mu sloužím a v ničem mi neukřivdil, jak mohu potupit svého Krále, jenž mne vykoupil?'. Ježto prokonzul stále více na něho naléhal "Přísáhej při štěstěně císařově", odpověděl Polykarp: 'Nutíš-li mne, abych přísahal při císařově štěstěně, jak říkáš, snaž se poznat, kdo jsem. Slyš otevřeně mé dobrovolné přiznání: Jsem křesťan. Chceš-li poznat křesťanskou nauku, dopřej mi jeden den a pak uslyšíš'. Prokonzul řekl: 'Přesvědč lid!'. Polykarp odpověděl: 'Jsem ochoten s tebou mluvit. Máme přikázáno ctít vrchnosti a vlády od Boha ustanovené, které neurážejí naše svědomí. Ty druhé nepovažuji za hodné, abych se před nimi hájil'. Na to odpověděl prokonzul: 'Mám dravou zvěř. Té tě předhodím, nezměníš-li své mínění'. Zavolej ji, odpověděl Polykarp. Pro nás není možné obrácení od lepšího k horšímu. Krásné je obrátit se od špatného k dobrému. A prokonzul: 'Pohrdáš-li zvěří, nezměníš-li své smýšlení, učiním tě pokrmem ohně'. Polykarp odpověděl: 'Hrozíš ohněm, jenž pálí chvíli a za chvíli shasne. Nevíš však že

bezbožným hrozí oheň budoucího soudu a věčný trest. Proč váháš? Učiň, co chceš!'. Když toto a ještě více říkal, bylo vidět v jeho tváři tolik odvahy, radosti i lásky, že se nejen nezalekl toho, čím mu prokonzul hrozil, dokonce tím překvapil i prokonzula. Tento poslal svého hlasatele ohlásit uprostřed stadia třikrát: Polykarp doznal, že je křesťanem.

Když to hlasatel ohlásil, všichni, pohané i Židé bydlící ve Smyrně, v nepředstavitelné nenávisti začali křičet: To je ten učitel Asie, otec křesťanů, který ničí naše bohy. Učí neobětovat a neklanět se bohům. Současně žádali asiarchu Filipa, aby pustil na Polykarpa Iva. On však odpověděl, že to již není dovoleno, poněvadž skončila doba zápasů se zvířaty. Tu si svorně usmyslili, aby byl Polykarp za živa upálen. Musilo se splnit vidění o polštáři. Viděl jej hořet, když se modlil. Tehdy se obrátil ke svým věrným, kteří tam s ním byli, a prorocky řekl: Musím za živa hořet.

Toto bylo vykonáno velmi rychle, rychleji než to bylo vysloveno. Lid okamžitě snášel dříví a chrastí z dílen a lázní. Jako obyčejně nejochotněji pomáhali Židé. Když byla narovnána hranice, Polykarp odložil své šaty i opasek a pokoušel se i zout, aby některý z věrných, kteří se vždy snažili dotknout se aspoň jeho těla, nepřiběhl a nezul ho. Pro svůj ctnostný život již před umučením byl velmi ctěn. Ihned byl tehdy obložen věcmi potřebnými k upálení. Když jej chtěli přibít, řekl jim: 'Nechte mne takhle. Kdo mi dá sílu, abych snesl oheň, dá mi i sílu, abych i bez vašich hřebů vydržel na hranici', Nepřibili ho, jen položili. S rukama svázanýma vzadu jako beran z velkého stáda určený k oběti, ochoten k celopalu na Boží počest, pohleděl k nebi a řekl: "Otče milovaného a požehnaného svého Syna Ježíše Krista, skrze něhož jsme tebe poznali, Bože andělů, mocností a veškerého tvorstva i pokolení spravedlivých, kteří žijí před tvou tváří. Velebím tě, že jsi mne učinil hodným tohoto dne a této chvíle a smím mít s učedníky účast v kalichu tvého Krista skrze Ducha Svatého na věčném životě duše a neporušitelného těla. Kéž bys mne s nimi přijal jako bohatou a sobě milou obět', jak jsi to předem připravil, zjevil a splnil, pravdivý a neklamný Bože. Pro toto a za všechno tebe chválím, tobě blahořečím, tebe oslavuji skrze věčného nebeského velekněze Ježíše Krista, tvého milovaného Syna, skrze nějž budiž tobě spolu s ním a Duchem Svatým sláva nyní i v budoucnu. Amen.' Skončil modlitbu a sotva vyřkl své Amen, muži zapálili oheň. Jakmile vyšlehl plamen, viděli jsme zázrak. Bylo nám dopřáno jej spatřit. Pozorně jsme se dívali, abychom to oznámili ostatním. Oheň jako by vytvořil klenbu a jako větrem vzedmutá plachta lodí zahalil mučedníkovo tělo. Uprostřed jako by nebylo spalované tělo, nýbrž jako by se pekl chléb či jako by se v peci tavilo zlato nebo stříbro. Cítili jsme vůni jako z vonného kadidla či jiné vonné rostliny. Když tedy bezbožníci konečně viděli, že oheň nemůže strávit jeho tělo, rozkázali dobíječi, aby Polykarpa probodl dýkou.

Když tak učinil, vytrysklo z levého boku množství krve, až uhasila oheň. Lidé žasli, že je takový rozdíl mezi nevěřícími a vyvolenými. A jeden z těchto vyvolených, apoštolský a prorocký učitel, biskup katolické církve ve Smyrně se stal nejobdivuhodnějším mučedníkem naší doby. Všechno, co vyslovil svými ústy bylo a bude splněno. Nenávistný a závistivý zloduch, nepřítel spravedlivých viděl jeho veliké svědectví i jeho bezúhonný život. Viděl, že je již ozdoben korunou nesmrtelnosti a že již dosáhl odměny. Vynasnažil se proto, abychom si nevzali sebou Polykarpovo tělo. Mnozí po tom tolik toužili, poněvadž chtěli být spojeni s jeho svatým tělem. Popudil tedy Miketa, Herodova otce a jeho bratra Dalka, aby požádal prokonzula nevydávat jeho tělo k pohřbení, aby prý ti, co se zřekli Ukřižovaného, nezačínali uctívat Polykarpa. Nejvíce na to naléhali Židé. Ti také hlídali, abychom nemohli vzít jeho tělo z ohně. Nevěděli, že nemůžeme ani opustit Krista, který nevinně trpěl za spásu celého světa a za hříšníky, ani nikoho jiného uctívat. Kristu se totiž klaníme, poněvadž je Boží syn; mučedníky, kteří jsou žáky Pána a snaží se jej napodobit, milujeme pro jejich nezměrnou lásku k svému králi a učiteli. Kéž bychom i my si zasloužili být s nimi Kristovými žáky. Když tedy setník viděl neústupnost Židů, dal položit Polykarpa doprostřed hranice a spálit podle římského obyčeje. My pak jsme potom sebrali jeho kosti, vzácnější než drahokamy a dražší než zlato a důstojně jsme je pohřbili. Tam, jak jen to bude možné, dopřeje nám Pán v převeliké radosti oslavit narozeniny jeho mučednictví, jednak na památku těch, kteří závod již dokončili, jednak na památku těch, kteří jsou ochotni k témuž. Tolik o blaženém Polykarpovi, který spolu s Filadelfskými jako dvanáctý byl ve Smyrně umučen. Avšak pouze jeho všichni vzpomínají. I pohané po celém světě o tom mluví".

Tedy takto slavně skončil obdivuhodný a apoštolský Polykarp podle zprávy bratří smyrnenské obce, o kterém psali v námi zmíněném dopise. Právě tomuto dopisu týkajícímu se Polykarpa, jsou připojena také ještě jiná martyria, zprávy o mučednické smrti, které se ve Smyrně v tuto dobu, kdy trpěl Polykarp, udála. Mezi jinými zemřel i Matrodoros, který platil za kněze marcionistického bludu. Byl upálen. Jeden z tehdy významných mučedníků byl i jistý Pionius. Kdo chce poznat a znát vyznání tohoto muže, jeho upřímná slova, jak hájil víru před lidem i vrchností, jeho poučné přednášky, jeho povzbuzující slova k těm, kteří v době pronásledování podléhali pokušení zapřít víru, i útěchyplná slova pro bratry, kteří jej navštívili ve vězení, jaké mučení a jaké bolesti vystál, jak byl přibit na dřevo, jakou pevnost prokázal na hranici a konečně jak skončil po tomto mimořádném vystoupení, toho odkazujeme na dopis, který obsahuje podrobnou zprávu o něm a který jsme přiložili k naší sbírce starých Acta martyrum. Kromě toho jsou písemné památky po ruce také o jiných, kteří v Pergamu v Asii zemřeli mučednickou smrtí, totiž o Karpovi a Papylovi a ženě

jménem Agathonika, kteří po velmi četných vyznáních víry slavně skončili.

24. FILOZOF JUSTIN ZEMŘEL MUČEDNICKOU SMRTÍ

Justin, o kterém jsme se předtím zmínili, v této době poslal uvedeným vládcům druhý spis obhajující naši víru a krátce na to byl ozdoben mučednickou korunou. O jeho smrt se postaral svými pletichami filozof Crescens. Patřil k cynikům a jeho charakter odpovídal tomuto jménu. Justin jej často v přítomnosti mnoha posluchačů usvědčil z nepravdy a nakonec obdržel svou mučednickou smrtí vítěznou cenu za pravdu, jejímž byl hlasatelem. Ve své Apologii předpověděl tento horlivý muž, co se mu v blízké době stane, těmito slovy: "I já nyní očekávám, že budu od jednoho člověka pronásledován a vražen na kůl (xyló entinagénai). Snadno od Crescence, který není přítelem pravdy, ale lži. Nezaslouží si být nazýván filozofem, kdo křesťany, aniž je poznal, veřejně označuje nevybíravým způsobem za rouhače a bezbožníky. Vždyť útočili proti nám, aniž se snažil poznat Kristovo učení, je veskrze špatný a stojí mnohem níže než prostí lidé, kteří se varují o věcech, kterým nerozumí, mluvit a pronášet nespravedlivý soud. Buď poznal křesťanské učení, ale nepoznal jeho vznešenost, nebo ji poznal, ale jedná tak, aby neupadl do podezření, že je křesťanem. A toto je daleko horší, poněvadž ze strachu se sklání před nedůstojným a nerozumným názorem. Mohu vás ujistit, že jsem mu položil více otázek takového druhu a přesvědčil jsem se, že ve skutečnosti nic neví. Abych dokázal pravdu toho, co říkám, jsem ochoten - nedozvěděli-li jste se o našich rozmluvách - předložit ty otázky jemu ve vaší přítomnosti. To by jistě císařský majestát neodmítl. Jsou-li však vám známy mé otázky i odpovědi, je vám tedy jasné, že on (Crescens) o našem náboženství vůbec nic neví. Nebo ví-li, neodvází se to říci svým posluchačům. Jak jsem řekl, nemůže se považovat za filozofa, přítele moudrosti, nýbrž za přítele plytké slávy, kdo si vůbec neváží krásného Sokratova výroku: Žádnému člověku se nesmí dávat přednost před pravdou." Tolik Justin. Že Justin, jak sám předpověděl, vinou Crescentových pletich zemřel, o tom vypráví Tatian¹². Tento muž, který v mládí vyučoval retorice a dosáhl nemalé slávy, zanechal po sobě mnoho písemných památek. Ve své knize Proti pohanům (Pros Hellenas, Adversus gentes) říká: "Nejvyš obdivuhodný Justin plným právem prohlásil, že jsou podobni lupičům". Na to připojuje něco o filozofech pak toto: "Crescens, který se usadil v hlavním městě, miloval chlapce a byl touto vášní zcela uchvácen. Smrti, o které mluvil, se však tak bál, že se ji jako největší neštěstí snažil připravit Justinovi za to, že Justin učil

pravdě a usvědčil filozofy z prostopášnosti a podvodů". Toto tedy byl důvod Justinovy mučednické smrti.

25. MUČEDNÍCI, O KTERÝCH SE ZMIŇUJE JUSTIN

Ve své první Apologii se Justin zmiňuje o různých lidech, kteří krátce před ním zemřeli mučednickou smrtí. Uvedu zprávu, která se hodí k úmyslu, který jsme si předsevzali. Justin píše: "Jedna paní se vdala za zhýralce. I ona dříve žila prostopášně. Když však poznala Kristovo učení, vedla pořádný život a stejným způsobem se snaží pohnout svého muže k pořádnému životu. Vysvětlovala mu zásady víry a vyprávěla mu o budoucím trestu ve věčném ohni, který stihne ty, kteří vedou nevázaný a nerozumný život. Muž pokračoval ve svém výstředním životě a svým chováním se odcizoval své manželce. Ta totiž považovala za hřích s ním manželsky žít, poněvadž se snažil proti zákonu přírody a proti právu ukojit svou vášeň rozličným způsobem. Chtěl se s ní proto rozvést. Jeho rodinní příslušníci to neradi viděli. Přesto jí radili zůstat v naději že se snad muž polepší. Přemohla se tedy a zůstala. Když dostala zprávu, že její muž, který odcestoval do Alexandrie, se tam dopouští ještě něčeho horšího, z obavy aby neměla účast na jeho bezbožných hříších, kdyby s ním nadále zůstala v manželství a sdílela s ním stůl i postel, rozvedla se s ním a odešla od něho. Její dobrý muž místo aby se radoval, že jeho paní zanechala svůj dřívější špatný způsob života, kdy se služebnictvem a nádeníky se oddávala výstřednostem a zamilovala si pití a každou neřest a nyní se sama snaží od toho odradit, obžaloval ji že proti jeho vůli se s ním rozvedla a že je křesťankou. Vladaři, ona tě písemně požádala, aby jí bylo dovoleno napřed dát do pořádku domácí záležitosti a potom teprve, až to udělá, aby se směla před soudem zodpovídat. A tys jí to dovolil. Poněvadž její bývalý muž nemohl proti ní předložit žádný důkaz o její vině, obrátil svůj útok proti jistému Ptolemaiovi, který byl jejím učitelem křesťanského náboženství a mnoho již vytrpěl kvůli tomu od Urbicia. Přemluvil setníka, který byl jeho přítelem, aby zatkl Ptolemaia, spoutal jej a položil mu jednu jedinou otázku: Zda je křesťanem. Ptolemaia, který miloval pravdu a varoval se každé lži a podvodu, doznal, že je křesťanem. Na to jej setník dal do vazby a dlouho jej ve vězení trápil. Nakonec jej přivedli k Urbiciovi, který mu stejným způsobem položil jen otázku, zda je křesťanem. Ptolemaios vědom si dober, která přijal Kristovým učení, opět vyznal, že vyznává ono božské učení. Vždyť kdo popírá, že je křesťanem, buď ono náboženství zavrhuje nebo nechce přiznat, že sám není hoden takového náboženství. Nic takového není u křesťana. Když jej Urbicius nechal odvést na popravu, řekl jistý Lucius, který byl rovněž

křesťanem, Urbiciovi pro tento nespravedlivý rozsudek: Proč jsi toho člověka, který není ani cizoložník ani chlípník ani vrah ani zloděj či lupič ani se nedopustil žádného zločinu, potrestal jen proto, že doznal, že nese jméno Krista? Urbicie, tvůj rozsudek neodpovídá ani nařízení panovníka Pia, ani císařova syna filozofa ani posvátného senátu. Urbicius na to neodpověděl. Jen řekl Luciovi: Zdá se mi, že i ty jsi křesťan. Poněvadž to Lucius potvrdil, nechal i jeho odvést. Lucius odpověděl, že mu za to děkuje, vždyť, jak dodal, bude osvobozen od špatných pánů a půjde k jednomu dobrému Otci a Králi, k Bohu. I dalšímu třetímu se stalo totéž, že byl odsouzen k témuž trestu. K tomuto vyprávění pak Justin zcela vhodně a bezprostředně připojuje: "Také já nyní očekávám, že mi někdo z jmenovaných nastrojí úklady" a tak dále.

26. JUSTINOVY SPISY ZACHOVANÉ AŽ DO NAŠÍ DOBY

Justin nám zanechal velmi mnoho poučných památek svého vzdělaného a náboženstvím mnoho se obírajícího ducha. Uvedeme jen tituly jeho spisů, které se zachovaly až po dnešní dobu. Kdo se chce poučit, toho na ně odkazujeme. Jeho první spis je řeč, kterou adresoval Antonioví Piovi, jeho synům a římskému senátu. Je to obhajoba naší víry. Druhý spis rovněž obsahuje obranu víry. Je adresován nástupci stejného jména uvedeného samovládce Antonioví Verovi, o jehož době právě jednáme. Jinou jeho prací je spis proti Řekům (Pros Hellenas, Adversus gentiles), v němž se dlouze rozepisuje o věcech, které jsou předmětem hledání u nás i u řeckých filozofů, a uvádí svůj názor o povaze zlých duchů. Existuje ještě jiný spis proti Řekům, který se zachoval až do naší doby. Nadepsal jej Vyvrácení (Elenchon, Confutatio, Oratio ad Graecos). Mimo to je ještě pojednání o Boží jednotě (De monarchia Dei), což zdůvodňuje nejen z našich spisů, ale i z děl Řeků. K tomu přistupuje spis s titulem Žaltář (Psalmes) a O duši. V tomto spise přednáší rozdílné názory mající vztah k této otázce i názory řeckých filozofů a slibuje, že je v jiném díle vyvrátí a přednese svůj vlastní názor. Napsal také Dialog proti Židům. Obsahuje rozhovor, který měl v Efezu s velmi významným Židem v tehdejší době Tryfonem. V něm vypráví, jakým způsobem jej přivedla Boží milost k poznání víry, jak se dříve horlivě zabýval řeckou filozofií a s jakým zápalem se věnoval vypátrání pravdy. V této rozmluvě se zmiňuje o Židech, že připravili těžké rány Kristovu učení, když Tryfonovi říká: „Místo abyste činili pokání za své provinění, kterého jste se dopustili, vyslali jste do celého světa k tomu vybrané lidi z Jerusalema, kteří musili tvrdit, že křesťané jsou sekta popírající Boha a šířit takové pomluvy, jakých jsou schopni jen ti, co nás neznají. Takto

dáváte příležitost k nespravedlnosti nejen sobě, ale i ostatním lidem." Dále píše Justin, že prorocké dary září v církvi až do dneška. Rovněž se zmiňuje o Janově Zjevení a výslovně říká, že je to dílo apoštola. Kromě toho uvádí některá proroctví a dokazuje Tryfonovi, že je Židé vyškrtli z Písma. Velmi mnoho spisů mají ještě dnes bratří. Spisy tohoto muže považovali předkové za tak pozoruhodné že Ireneus uvádí z nich některá místa. Ve své 4. knize proti herezím píše: "A vhodně říká Justin ve svém spise proti Marcionovi. Nevěřil bych Pánu, kdyby hlásal že vedle něho existuje ještě jiný Bůh" (Adv. haer. 4,6,2). V 5. knize téhož díla říká: "A vhodně řekl Justin, že před příchodem Pána se ďábel nikdy nerouhal Bohu poněvadž si ještě nebyl vědom svého zavržení". Toto jsem musil uvést, abych dychtící po poučení přivedl k horlivé četbě jeho spisů. Tolik o Justinovi.

27. BISKUPOVÉ ŘÍMSKÉ A ALEXANDRIJSKÉ CÍRKVE ZA VEROVY VLÁDY

V 8. roce zmíněného císaře po Anicetovi který řídil římskou církev 11 let, nastoupil Soter. V alexandrijské obci po Keladionovi, který tam byl biskupem 14 let, převzal vedení Agrippinus.

28. BISKUPOVÉ ANTIOCHJSKÉ CÍRKVE

Šestým biskupem antiochijské křesťanské obce od doby apoštolů byl Theophilus. Nástupce Heronův byl čtvrtý a po něm jako pátý obdržel biskupský stolec Eros.

29. CÍRKEVNÍ SPISOVATELÉ TEHDEJŠÍ DOBY

V tehdejší době byli slavní Hegesippus, kterého jsme poznali z předešlého vyprávění, dále korintský biskup Dionysius a biskup Pinytus na Krétě. Kromě nich Filip, Apollinaris, 13 Melito, Musanus, Medestus a konečně Ireneus. Spisy mnohých se zachovaly až po naši dobu. Obsahují pravověrné učení, jak je apoštolové předali.

30. HEGESIPPOS, HERETICI JEHO DOBY A APOKRYFNÍ SPISY

Hegesippos nám zanechal v 5 knihách, které ještě máme, velmi bohaté svědectví své víry (Hypomnémata Commentarii). Vypráví v nich, že na své cestě do Říma se setkal s velmi mnoha biskupy a že u všech shledal stejné učení. Přece však možno od něho slyšet co po několika poznámkách ke Klementovu listu říká. "Korintská obec setrvala v pravé víře až do Prima, biskupa v tomto městě. S tímto jsem se přátelsky stýkal, když jsem se plavil do Říma. I s Korintskými jsem se stýkal po mnoho dní a radovali jsme se že zachováváme pravou víru. Když jsem přišel do Říma setrval jsem tam až do doby Aniceta, jehož jáhnem byl Eleutherus. Po smrti Aniceta pak nastoupil Soter a po něm Eleutherus. Při ustanovování nástupce biskupa v každém městě se postupuje tak jak to nařizují Zákon, Proroci a Pán". Týž spisovatel se také zmiňuje o původcích herezí své doby takto: Když Jakub Spravedlivý z téže příčiny jako Pán zemřel mučednickou smrtí, byl biskupem ustanoven opět Symeon syn svého strýce Kleofáše. Tomuto jako druhému biskupovi dali všichni přednost, poněvadž byl příbuzným Pána. Až dosud se křesťanská obec nazývala panenskou, poněvadž nebyla dosud poskvrněna falešným učením. Poznenáhlu ji začal kazit Theobuthis, který těžce nesl, že nebyl zvolen biskupem. Patřil k jedné ze sedmi sekt, které vznikly v židovském národě. Zakladatelé sekt byli Šimon, podle kterého se nazývají simoniani, Eleubios, podle něhož eleubiani, Dositheos, podle něhož se nazývají dositheani, Gortheos, podle něhož gorthenští, Masbotheos, podle něhož masobothejští. Od těchto pocházejí menandrité, marcionité, karpokrati, valentiniani, basilidové a saturniani. Ti mají své vlastní navzájem se různící učení. Z těchto vyšli falešní Kristové, falešní proroci a falešní apoštolové, kteří roztrhli jednotu církve nesprávnou naukou o Bohu a jeho Pomazaném: ` Týž spisovatel uvádí mimo to také staré židovské sekty. "Byly však rozdílné názory", říká, "na obřizku mezi izraelskými syny, stejně tak i na Judovo pokolení a na Krista. Patřili k nim essejci, galilejští, hemorabaptisti, masbotheové, samaritáni, saduceové a farizeové". Napsal ještě mnohé jiné, o čem jsme se částečně zmínili, když jsme mluvili o jeho době. Rovněž cituje něco z Evangelia Židů v syrštině a hebrejštině a tím dává jasně najevo, že byl věřícím ze židovství. Pak se zmiňuje ještě o něčem, co čerpal z židovského ústního podání. Nejen on, ale i Ireneus a celá řada starých nazývali Šalamounova Přísloví učebnicí všech ctností pro jejich moudrost. Co se týče apokryfních knih, píše, že některé z nich napsali někteří heretici teprve v jeho době. Přejděme však k něčemu jinému!

31. DIONYSIUS, KORINTSKÝ BISKUP, A JEHO SPISY

Nejprve musím něco říci o Dionysiovi. Přijal biskupský stolec korintské církve a neomezil svou bohumilou činnost jen na své podřízené, nýbrž v bohaté míře se na ní účastnili i obyvatelé jiných míst. Obzvláště všem pomohl svými katolickými listy, které posílal různým obcím. Jedním z nich je list Lakedaimonským, který obsahuje výklad pravověrného učení a výzvu k pokoji a jednotě. V listě Athéňanům povzbuzuje k víře a životu podle předpisů evangelia. V něm jim vytýká, že o to nedbají, ano, že skorem odpadli od víry, když jejich biskup Publius při tehdejší pronásledování našel mučednickou smrt. Zmiňuje se též o Quadratovi, který po Publiově mučednické smrti se stal jejich biskupem. Dosvědčuje totiž, že Publiovým úsilím se církev opět dala dohromady a znovu je horlivá ve víře. Mimoto vypráví, že Dionysius Areopagita, který podle zprávy Skutků apoštolských a apoštola Pavla se stal křesťanem, byl prvním biskupem athénské křesťanské obce. Jiný dopis - a máme jej po ruce - je adresován Nikomedským. Potírá v něm Marcionovu herezi a drží se pevně směrnic víry. Dále napsal obci v Gortyně a ostatním obcím na Krétě list, v němž chválí jejich biskupa Filipa, poněvadž dává své obci svědectví velké zbožnosti a pevné víry, a napomíná je před svody heretiků. Také napsal církvi v Amastris a současně ostatním křesťanským obcím v Pontu. V tomto listu se zmiňuje o Bacchilidovi a Elpistovi, kteří dali podnět k napsání tohoto listu, a připojuje komentář k místům ze svatého Písma. Jejich biskupa uvádí jménem Palmas. Dává jim mnohá napomenutí o manželství a panictví a vyzývá je, aby laskavě znovu přijali ty, kteří se po nějakém pádu vracejí zpět či se něčím provinili nebo se dopustili nějakého heretického omylu. V této sbírce je i list Knosským¹⁴, kde napomíná biskupa této obce Pinyta, aby co se týče zdrženlivosti, neukládal bratřím násilím velké břemeno, nýbrž aby měl ohled na slabost mnohých. Pinytus ve své odpovědi na tento dopis s obdivem schvaluje jeho radu. Přesto však žádá Dionysia, aby poskytl hutnější potravu, aby jemu svěřené obci poskytl v dopise s hutným obsahem potravu, aby obec živena jen stále mlékem nepozorovatelně nezestárla při dětské stravě. V tomto dopise je vidět jako v přesně namalovaném obraze Pinytovu pravověrnost, starost o blaho svých podřízených, jeho výmluvnost a jeho pohled na božské věci.

Dále je ještě jeden Dionysiův list adresován Římanům. Napsal jej tamnímu biskupu Soterovi. Nebude nevhodné uvést z něho několik slov, kterými se s chválou zmiňuje o dobrém zvyku Itálců za pronásledování, který je zachovávan až do našich dnů. "Vždyť od počátku jste si zvykli", píše "prokazovat všem bratřím dobrodiní rozličného druhu. Četným obcím v rozličných městech jste posílali pomoc a takto jste ulehčovali v chudobě potřebným, bratřím v dolech jste obstarávali nutnou potravu. Těmito dary, které jste od počátku posílali, zůstáváte jako Římané věrni od otců zděděnému

římskému zvyku. Tento zvyk i váš důstojný biskup nejen zachoval ale i dokonce rozšířil, když nejen dary určené pro věřící bohatě rozdává, nýbrž jako laskavý otec i zdaleka přicházející bratry těší bohumilými slovy". V tomto dopise se Dionysius zmiňuje také o listu Klementa Korint'anům a poznamenává, že list byl odjakživa podle starého zvyku v církvi předčítán. "Dnes jsme slavili svatý den Páně", říká "a četli jsme váš list. Ten spolu s Klementovým dříve napsaným listem nepřestaneme číst, poněvadž nám přinášejí posilu". Dionysius ještě poznamenává, že jeho dopisy byly zfalšovány. Říká: "Na prosby bratří napsal jsem listy. Avšak apoštolové d'ábla naplnili je plevelem, když něco vynechali a něco přidali. Jim platí ono Běda. Není tedy divu, že někteří zfalšovali posvátné spisy Pána. Dokonce se pokusili nahradit je takovými, které se jim nevyrovnají". Kromě těchto listů je ještě jeden Dionysiův list adresovaný horlivé věřící sestře Chrysofoře, ve kterém jí vhodným způsobem podává duchovní potravu. Tolik o Dionysiovi.

32. THEOPHILUS, BISKUP V ANTIOCHII

Od Theophila, 15 kterého jsme uvedli jako antiochijského biskupa, máme 3 knihy Ad Autolyicum, které obsahují základy víry, a jiný spis s titulem Proti Hermogenově herezi, v němž použil svědectví z Janova Zjevení. Od něho se také ještě najdou jiné spisy s katechetickým obsahem. Poněvadž heretici tehdy jako plevel kazili čistou setbu apoštolského učení, snažili se pastýři církve na celém světě je odehnat od Kristova stáda jako divou zvěř jednak tím, že bratry před nimi varovali, jednak tím, že proti nim statečně vystupovali i písemně svými pádnými důkazy. Že spolu s jinými proti nim vystoupil i Theophilus, vysvítá z jeho knihy, kterou napsal proti Marcionovi a která stejně jako výše jmenované spisy se dochovala až do dneška. Jeho nástupcem v antiochijské křesťanské obci byl Maximinus, sedmý od apoštolů.

33. FILIP A MODESTUS

Rovněž i Filip, kterého jsme již z dopisu Dionysia poznali jako biskupa gortinské obce, napsal výborný spis proti Marcionovi. Právě tak i Ireneus a Modestus. Modestus více než ostatní veřejně odhalil bludné učení Marcionovo. Proti Marcionovi psali i jiní, jejichž práce jsou u většiny bratří uchovány až do dneška.

34. MELITO A TI, O KTERÝCH SE ZMIŇUJE

V té době byli velmi věhlasní biskup sardské obce Melito a biskup hierapolské obce Apollinaris. Každý z nich napsali tehdejšímu vládnoucímu císaři obhajobu naší víry. Jejich spisy, které jsme poznali, jsou tyto: Od Melitona 2 knihy o velikonocích (De pascha), o správném způsobu života (De recta vivendi ratione), o prorocích, o církvi, o neděli, o víře člověka, o stvoření člověka, o podřízení se smyslů víře (De oboedientia sensuum fidei), o duši, těle a duchu. Dále je to kniha o křtu, o pravdě, o víře a narození Krista, kniha o prorocství, o pohostinnosti. Jiný je nadepsán O klíči (De clavis), knihy o ďáblu a tajemném Janově zjevení, o vtělení Boha a konečně malý spis adresovaný Antoniovi. Ve své práci O velikonocích udává Melito dobu napsání. Začíná totiž těmito slovy: "Když Servilius Paulus byl prokonzulem v Asii, v době, kdy Sagaris¹⁸ zemřel mučednickou smrtí, vznikl v Laodicei velký spor kvůli slavení velikonoc,¹⁹ které padly právě na ony dny. Tehdy také bylo toto napsáno". Tuto knihu připomíná Klemens Alexandrijský ve svém pojednání o velikonoční slavnosti (De Pascha), které, jak sám říká, napsal kvůli Melitonovu spisu. Ve svém spise císaři líčí Melito, co nás za jeho vlády postihlo. Říká: "Co se nikdy před tím nestalo, vidíme nyní. Zbožný lid je nyní v Asii pronásledován různými nařízeními. Nestoudní udavači a ti co touží po cizím majetku pod záminkou císařských nařízení loupí a drancují ve dne v noci nevinné lidi". A něco dále říká: "Děje-li se to na tvůj rozkaz, budiž. Spravedlivý vladař nebude nařizovat nic nespravedlivého, a my rádi přijmeme za takovou smrt vítěznou odměnu. Jen o jedno tě prosíme: aby ses sám první dozvěděl o takové tvrdohlavosti obviněných lidí a pak podle své spravedlnosti rozhodl, zda si zaslouží mučení a smrt či žít v jistotě a klidu. Kdyby však ony směrnice a neslýchaná nařízení - což by nebylo dovoleno ani vůči barbarským nepřátelům - měly vyjít od tebe, prosíme tě co nejúspěšněji, abys nás nenechával na pospas veřejné loupeživosti". K tomu připojuje toto: "Tato naše filozofie rozkvetla sice u cizího národa. Když však potom za mocné vlády tvého předchůdce Augusta začala kvést v provinciích tvé říše, přinesla tvé říši obzvláštním způsobem bohaté požehnání. Vždyť od té doby římská říše se rozrostla do velikosti a lesku. Tys jejím panovníkem a bude jím i tvůj syn, pokud budeš chránit naši filozofii, která zmohutněla současně s říší za Augusta a kterou tvoji předchůdci měli v úctě jako jiná náboženství. A jako velmi pádný důkaz, že naše náboženství přineslo požehnání, poslouží i ta okolnost, že od vlády Augusta nepostihlo říši žádné neštěstí, ale naopak k všeobecnému přání vše jen zmnožilo její lesk a slávu. Někteří císaři svedeni zlomyslnými lidmi se snažili naše náboženství pošpinit jako Nero a Domitian. Od té doby se rozšiřovala mezi lidmi pomlouvačná lež o křesťanech, aniž si kdo ověřil, co je na tom

pravdy. Proto tvoji zbožní předkové znovu udělali dobře, když často ve svých přípisech kárali ty, kteří něco podnikali proti křesťanům. Tak psal, jak je známo, tvůj děd Hadrian prokonzulovi v Asii Fundanovi a mnoha jiným, tak psal i tvůj otec, když jsi spolu s ním vedl státní záležitosti, rozličným městům, aby se nedopouštěli žádných násilností vůči nám, jmenovitě vůči Lariským, Soluňanům, Athéňanům a vůči všem Řekům. O tobě však, který stejně smýšlíš o křesťanech, ano, ještě přátelštěji a rozumněji se chováš, jsme daleko spíše přesvědčeni, že všechny naše prosby splníš". Toto je v předtím uvedeném Melitonově spise. Ve svých napsaných výtazích uvádí Melito v úvodu seznam kanonických knih Starého Zákona. Považuji za nutné připojit zde tento seznam. Melito píše: "Melito svému bratru Onesimovi posílá pozdrav. Poněvadž sis z velké úcty k Božímu slovu přál výtahy ze Zákona a Proroků týkající se našeho Vykupitele a celé naší víry a snažil ses přesně znát počet a pořadí starozákonních knih, snažil jsem se to udělat. Vždyť vím, že jsi horlivý ve víře, že se chceš poučit a že myslíš na svou spásu. Víím také, že dáváš přednost Bohu přede vším jiným. Cestoval jsem na Východě a přišel jsem až k místu, kde toto všechno bylo hlášáno a kde se to splnilo. Tady jsem poznal přesný počet knih Starého Zákona a posílám ti jejich seznam. Ty knihy se jmenují: Pět knih Mojžíšových, totiž Genese, Exodus, Numeri, Leviticus, Deuteronomium; pak je to Josue, Soudci, Ruth, 4 knihy Králů, 2 knihy Paralipomenon a Chronikon, Davidovy žalmy, Šalamounova Přísloví čili kniha Moudrosti, Kazatel, Velepíseň, Job, proroci Izaiáš a Jeremiáš, 12 proroků v jedné knize: Daniel, Ezechiel, Esdra. Z těchto jsem udělal výtahy a rozdělil do 6 knih." Tolik o Melitonovi.

35. SPISY HIERAPOLSKÉHO BISKUPA APOLLINARIA

Mnoho spisů Apollinaria mají mnozí u sebe. Ty, které jsou mi známy, jsou tyto: Spisy dříve uvedenému císaři, 5 knih proti Řekům, 2 knihy o pravdě a 2 knihy proti Židům. Později napsal knihu proti sektě Frygů. Tato sekta potom vzbudila velký rozruch, tehdy však teprve začala se rozmáhat, když Montanus svými vymyšlenými proroctvími pokládal základy svému bludu. Toto jsme pokládali za nutné říci o Apollinarovi.

36. MUSANUS A JEHO SPISY

Od Musana, o němž jsme se dříve zmínili, pochází velmi poučná kniha, kterou napsal proti některým bratřím, kteří se

přiklonili k herezi tak zvaných enkratitů. Tato sekta tehdy právě začala klíčit a přivedla k životu zcela nové a škodlivé učení. Původcem této sekty, jak dosvědčují, byl Tatianus.

37. TATIANOVA HERIZE

O tomto Tatianovi²⁰ jsme se zmínili jen letmo krátce předtím při vyprávění o obdivuhodném Justinovi. Tatian vypráví, že byl žákem tohoto mučedníka. Zmiňuje se o tom ve své první knize Proti herezím Ireneus, kde o Tatianovi a jeho herezi píše toto: "Tak zvaní enkratité vzešli od Saturnina a Marciona a učili, že se nemá uzavírat manželství. Zavrhli původní zřízení Boží a Boha tak mlčky obvinili, že stvořil muže a ženu k plození potomků. Také zaváděli zdržování se živočišných jídel a tím ukázali svou nevděčnost vůči Bohu, který všechno stvořil. Dále popírali spasení prvního člověka. Tyto názory se u nich vynořily teprve nedávno. Prvním původcem tohoto rouhavého učení je jistý Tatian, který byl Justinovým posluchačem. Pokud se Tatian stýkal s Justinem, nevyjadřoval se tak. Po Justinově mučednické smrti však odpadl od církve. Pyšný na své vzdělání jako by vynikal nad všechny ostatní lidi, považoval se za učitele a vybudoval svou vlastní nauku. Svým přívržencům mluvil o jistém neviditelném eonu. Jako Marcion a Saturninus neuznával manželství a považoval je za smilstvo. Mimoto vymyslel si i důkazy proti spasení Adama." Tak tehdy psal Ireneus. Brzy na to však dal jistý Severus novou vzpruhu zmíněné sektě a dal podnět k založení sekty tak zvaných severianů. Tito sice uznávali Zákon. Proroky a Evangelia, ale jejich smysl si vysvětlovali po svém, apoštola Pavla však uráželi a jeho listy zavrhovali. Ostatně jejich první zakladatel Tatian vydal jakýsi druh evangelijní harmonie a nevím proč ji nazval Diatessaron. Toto mají někteří dodnes. Někteří tvrdí, že se odvážil apoštolova slova nahradit lepšími, jako by chtěl tím vylepšit znění výrazu. Tatian zanechal mnoho spisů. Mezi nimi zvlášť uvádějí mnozí velmi známý spis proti Řekům. Tatian v něm vychází od počátku dějin lidstva a ukazuje, že Mojžíš a hebrejští proroci jsou starší než všichni slavní řečtí lidé. Tato kniha je asi nejkrásnější a nejužitečnější ze všech jeho knih které napsal. Tolik o něm.

38. SYŘAN BARDESANES A JEHO AŽ DOSUD ZACHOVANÉ SPISY

Když za vlády téhož císaře (Marka Aurelia) povstaly v Mezopotamii četné hereze napsal Bardesanes ovládající velmi dobře syrštinu ve své mateřštině vedle četných menších prací i

spis proti Marcionovi. Jeho žáci - měl jich mnoho a přitáhl je k sobě svou výmluvností - překládali to ze syrštiny do řečtiny. Sem patří i jeho velmi poučný dialog adresovaný Antoninovi pod názvem O osudu. Měl napsat ještě jiné spisy, ke kterým dalo podnět tehdejší pronásledování. Dříve se přimknul ke škole Valentina, později však prohlédl jeho názory, většinu z nich vyvrátil a věřil, že se dostal k čisté pravdě. Přece však nesetřásl se sebe zcela špinu starého bludného učení. V této době zemřel i biskup římské církve Soter.

Knih V.

1. ELEUTHERUS, BISKUP ŘÍMSKÉ CÍRKVE

Biskup římské církve Soter zemřel po 8leté vládě. Po něm nastoupil Eleutherus jako dvanáctý od apoštolů. V 17. roce vlády Antonina Vera1 pod záminkou povstání ve městech vypuklo v různých částech země obzvláště kruté pronásledování. Nespočet věřících se na celém světě vyznamenalo svým mučednictvím. Možno to poznat z počtu těch, kteří byli mučeni v jedné provincii. Nesmrtelná památka na ně byla pro příští generace zaznamenána písemně. Obsáhlá zpráva o nich není pouze historickým nýbrž i poučným vyprávěním a včlenil jsem ji do své sbírky Acta martyrum. Co však přece by mohlo být pro náš účel vhodné, to z ní vyberu a nyní uvedu. Jiní historici by vylíčili jen válečná vítězství, kolik bylo ukořistěno válečných trofejí, vylíčili by hrdinské činy velitelů a vojáků, kteří v boji za vlast, děti a jiná dobra poskvrnili se krví a nespočtým vražděním. Mé Dějiny Božího státu obsahují nanejvýš mírové boje za pokoj v duši. Mluví o těch, kteří v těchto bojích si statečně vedli spíše za pravdu než za vlast, spíše za víru než za své nejbližší. Chci napsat k jejich nepomíjející památce o statečnosti bojovníků za víru, o jejich v boji se zlými duchy, o získaných trofejích, o jejich vítězstvích nad neviditelným nepřítelem a konečně o jejich vítězné koruně.

2. MUČEDNÍCI V GALLII ZA VLÁDY VERA A ZPŮSOB JEJICH SMRTI

Bojištěm uvedených událostí byla Gallie. Slavnými městy, která se vyznamenala více než jiná jsou Lugdunum (Lyon) a Vienna (Vienne). Oběma protéká řeka Rhodanus (Rhone), protékající celou krajinou mohutným proudem. Tamní velmi slavné církve

poslaly frygijským křesťanským obcím v Asii písemnou zprávu² o mučednících, ve které vyprávějí, co se u nich stalo. Uvedu zde jejich vlastní slova. "Kristovi služebníci ve Vienne a v Lugdunum přejí bratřím v Asii a Frygii, kteří mají tutéž víru a tutéž naději na vykoupění, pokoj, milost a slávu od Boha Otce a našeho Pána Ježíše Krista". Když ještě něco úvodem předeslali, začínají se zprávou takto: "Velikost utrpení, zběsilost pohanů vůči svatým a veliké utrpení mučedníků nejsme ani schopni přesně vylíčit, jestli vůbec je možné to popsat. Vždyť odpůrce zaútočil na nás veškerou svou mocí, a byla to jen předehra příštího jeho strašného řádění. Žádný prostředek nenechal nevyzkoušený. Na služebnících Božích se cvičil i se svými služebníky. Nesměli jsme do chrámů, na náměstí, do lázní. Nikdo z nás se nesměl ukázat na veřejnosti. Boží milost však bojovala za nás proti nim, zachraňovala slabé a proti protivníkovi postavili jako pevné sloupy muže, kteří svou statečností dovedli na sebe upoutat všechnu jeho sílu. Utkali se s ním a málo dbajíce na nadávky a tresty chvátili ke Kristu. Ukazovali činem, že utrpení tohoto času není nic proti slávě, která se na nás zjeví. Nejprve je napadla lůza, která křičela, bila je, vláčela sem a tam, drancovala, kamenovala, zkrátka všechno, co dělá běsnící dav vůči veřejným i osobním nepřátelům. Pak byli válečnými tribuny a městskými úřady přivedeni na náměstí, v přítomnosti davu vyslýcháni a když se přihlásili ke Kristu byli až do příchodu místodržícího uvrženi do vězení. A když pak byli přivedeni k místodržícímu, dovoloval si na nich kdejakou surovost. Jeden z bratří byl Bettius Epagathus. Nesmírně miloval Boha a vedl tak přísný život že bez ohledu na jeho mládí jej přirovnávali starému Zachariáši. Zachovával všechna přikázání a příkazy Pána, neúnavně pomáhal kterémukoli bližnímu, byl plný Boha a Božího ducha. Tento nyní při své povaze nemohl snést tak nespravedlivé jednání soudu a pln rozhořčení žádal aby vyslechli jeho obhajobu bratří u nichž nelze shledat, že by se rouhali či jednali bezbožně. Lidé stojící kolem soudního stolce zdvihli proti němu hlasitý křik - byl to totiž velmi vážený člověk. Místodržící však nebral žádný ohled na jeho oprávněnou žádost nýbrž zeptal se jej, zda je také křesťanem. Když to Epagathus hlasitě potvrdil, byl jako zastánce křesťanů přijat mezi vyvolené zástup mučedníků. On měl při sobě pravého zastánce (Ducha Svatého) v mnohem větší míře než Zachariáš. Dal to najevo plností své lásky, když za hájení bratří byl ochoten sám dát život. Byl a je pravý učedník Krista, který následuje Beránka kamkoliv.

Nyní začalo mezi ostatními tříbení duchů. Kdo byli rozhodní a připravení ti byli prvními mučedníky. Také oni se vši radostí skládali vyznání mučedníků. Avšak byli tu i nerozhodní, nepřipravení a ještě slabí, a ti nemohli snést tíži velkého boje. Z těchto rychle odpadlo asi 10. Připravili nám velký zármutek i nezměrnou bolest a ochromili odvahu ostatních, kteří ještě nebyli zatčeni a kteří bez ohledu na všechny obtíže, které by

měli vytrpět stáli u svědků víry a neodloučili se od nich. Všichni jsme měli velký strach, že nevyznají víru. Ne strach z hrožících muk, nýbrž strach aby někdo neodpadl. Dennodenně byli zatýkáni, kdo byli hodni doplnit počet mučedníků, takže nakonec z obou církví všichni výborní lidé, jejichž úsilím církev zde mohutněla, byli společně zatčeni. Byli však zatýkáni i někteří pohanští otroci, kteří byli u našich, protože místodržící veřejně přikázal nás všechny vyhledat. Tito na satanův podnět ze strachu před mučením, když to viděli u mučedníků a na pokyn vojáků rozšiřovali proti nám lži o thyetických hostinách, oidipovských ohavných souložích a ještě o jiných ohavnostech,³ které nesmíme ani vyslovit ani na ně pomyslit, ani nemůžeme věřit, že by se něco takového stalo. Když se tedy nyní o tom rozšířila pověst, začali všichni proti nám zvířecky zuřit, takže i ti, kteří kvůli příbuzenským vztahům projevovali umírněnost, se nyní hrozně rozhněvali a skřípali zuby proti nám. Splnilo se nyní slovo našeho Pána, že přijde čas kdy každý, kdo vás zabije, bude věřit, že tím prokázal Bohu službu. Proto nyní vytrpěli svatí mučedníci muka, která nemohou vyjádřit žádná slova. Satan nabízel všechno, aby něco špatného proti nám řekli.

Obzvláště však zuřivost lidu, místodržícího i vojáků byla namířena proti diakonu Sanctovi z Vienny a proti Maturovi, který sice před nedávnem přijal svatý křest, avšak ukázal se být statečným bojovníkem, proti Attalovi z Pergamu původem, který byl vždy sloupem a oporou naší církve. Zuřivost byla namířena i proti Blandině, na které Kristus ukázal, že i to, co je před světem nepatrné a pohrdání hodné, je u Boha ve velké úctě, jestliže je to taková láska k Bohu, která nezárí pomíjejícím světlem, ale ukazuje svou sílu. Vždyť zatím co jsme se všichni o ní báli i její paní, která také sama jako bojovnice byla mezi svědky víry, měli jsme velkou starost, že by Blandina tělesně slabá nebyla schopna upřímně vyznat svou víru, byla Blandina tak silná, že ti, kteří ji od rána do večera všemožným způsobem mučili, se nakonec unavili a nemohli dál. Poznali, že sami jsou přemoženi, poněvadž nevěděli, co už by jí udělali. Plni úžasu, že je ještě naživu, když jí celé tělo rozbili a byla samá rána, doznali, že jediný způsob - a těch bylo mnoho a byly hrozné - jak ji umučit, by byla smrt. Blažená jako statečný bojovník byla silná ve svém vyznávání víry. Její posilou a úlevou v jejich bolestech a utišujícím prostředkem proti všemu, co trpěla, byla slova: Jsem křesťanka a nám se nemůže nic stát.

I Sanctus snášel mimořádně a nadlidským způsobem všechna mučení, jaká lidé mohli vymyslet. Bezbožní totiž doufali, že velikým utrpením na něm vynutí pro něho nepříznivé vyznání. On však jim odolával s takovou houževnatostí, že neřekl ani své jméno, ani jméno národa a města, odkud pocházel, ani zda je otrok či svobodný, nýbrž na každou otázku v latině odpovídal jen Jsem křesťan. Toto vyznal místo svého jména, místo své

vlasti, místo svého původu a místo každé jiné odpovědi. Nic jiného od něho pohané neslyšeli. Místodržící a mučitelé byli na něho proto tak rozzlobeni, že nakonec, když už nevěděli, co mu ještě udělat, pokládali mu rozžhavené kovové destičky na nejcitlivější části těla. Pálilo jej to, ale on zůstal nezlomen, nezakolísal. Pevně trval na svém vyznání posilován nebeským pramenem živé vody, který proudí z Kristova srdce. Jeho tělo bylo svědkem, co mu udělali. Byl jedna rána, jedna podlitina. Ztratil všechnu vnější lidskou podobu. V něm trpící Kristus učinil veliký zázrak. Oslavil jeho jméno, zničil odpůrce a dal jej za příklad ostatním, že není nic strašné, kde je láska Otce, nic bolestivé, kde je vznešenost Kristova. Vždyť když bezbožní po několika dnech mučení začali jej znovu mučit v domnění, že jej přemohou, budou-li jej znovu mučit, poněvadž nebylo možno se ani dotknout jeho oteklých a zanícených ran. Nic takového se nestalo. Proti všemu lidskému očekávání bylo jeho tělo při opakovaném mučení stále vzpřímené. Dostal znovu svou dřívější podobu a mohl pohybovat údy, takže toto druhé mučení Kristovou milostí nebylo pro něho mučením, ale uzdravením. Jistá Biblias byla mezi těmi, kteří zapřeli víru. Dábel věřil, že právě teď ji dostane. Chtěl však, aby svými pomlouvačnými výpověďmi uspišila své zavržení. Nechal ji proto mučit, aby ji jako slabou a neodvážnou osobu přinutil potvrdit nám prisuzované zločiny. Na mučení si to rozvážila. Jako by se probudila ze spánku, vzpomněla si při časném trestu na věčná muka v pekle a odpověděla těm, kteří ji uráželi: Jak mohou takoví lidé jíst děti, když nesmějí ani požit krev nerozumných zvířat?" Pak se přiznala, že je křesťankou a připojila se tak k vyvoleným zástupům.

Když nyní všechna tyranská mučení statečností mučedníků učinil Kristus neúčinnými, vymyslel si ďábel něco jiného. Totiž zavření do tmavé odporné komory, natahování nohou na dřevo až do páteho otvoru a všechna jiná mučení, která rozzlobení a ďáblem posedlí katovi pomocníci zatčeným působili. Většina jich se udusila ve vězení. Tolik jich chtěl tímto způsobem Pán odvolat ze života a na nich zjevit svou slávu. Ti totiž, kteří přežili tak hrozná muka, že by nad nimi člověk zaplakal, a nepřežili by, i kdyby se jim dostalo sebe větší péče, zůstali ve vězení. Tito zbavení sice lidské pomoci, avšak posilování Pánem na těle i na duchu povzbuzovali a těšili ostatní. Jiní, kteří před krátkou dobou byli zatčeni, i bez mučení nemohli snést vězeňské útrapy a umírali ve vězení.

Tehdy byl v Lugdunum biskupem blažený Photinus. Bylo mu přes 90 let a byl tělesně velmi slabý takže nemohl ani dýchat. Veliká touha po mučednictví dodávala mu nový život. Tohoto zlomeného sice na těle stářím a nemocí, avšak ještě silného na duchu vlekli před soud, aby skrze něj mohl Kristus triumfovat. Vojáci jej vedli v doprovodu městských úředníků za pokřiku všeho lidu, jako by to byl sám Kristus, k soudu, kde vydal krásné svědectví. Na otázku místodržícího, kdo je Bohem

křesťanů, odpověděl: "Jsi-li toho hoden, poznáš jej". Na to byl nemilosrdně sem a tam vtáčen a nespočetně bit. Kolem stojící do něho kopali bez ohledu na jeho stáří. Ti co stáli dále, házeli po něm, co měli po ruce. Všichni si mysleli, že by bylo hříšným proviněním neúčastnit se této zloby. Věřili, že se takto bohové mstí. Skorem bez dechu byl Photinus uvržen do vězení, kde po dvou dnech zemřel.

Právě nyní zasáhlo zvláštní Boží řízení a ukázalo se nesmírné milosrdenství Ježíše, jak se zřídka kdy stává v církvi, avšak přece odpovídá moudrému Kristovu řízení. Někteří totiž, kteří při prvním zatčení zapřeli víru, byli rovněž uvězněni a musili s ostatními snášet všechny obtíže. Jejich zapření jim tehdy nepomohlo. Zatím co ti, kteří vyznali, kdo jsou, byli uvězněni jako křesťané a nebylo jim vytýkáno nějaké jiné provinění, ti co zapřeli víru, byli drženi ve vězení jako vrazi a zločinci a tím v porovnání s ostatními byli dvojnásob trestáni. Ty co nezapřeli víru, posilovala radost ze svého vyznání, naděje na slíbená dobra, láska ke Kristu a Duchu Otce, tyto však trápilo špatné svědomí tak, že to bylo vidět i na jejich tvářích. Ti co nezapřeli šli do vězení s radostnou tváří, důstojnost a krása snoubily se v jejich tvářích a pouta přijímali jako nádherný šperk. Podobali se nevěstě ozdobené zlatem vyšívaným šatem. K tomu vydechovali Kristovu vůni, takže někteří si mysleli, že jsou pomazáni nějakou vonnou masťou. Ti druhí šli s pohledem upřeným k zemi, až k nepoznání pokoření, pokrytí hanbou. Navíc byli od pohanů tupeni jako zbabělci, kteří se provinili jako vrazi, když se zřekli důstojného, slavného a životadárného jména. Pohled na ně utvrdil ostatní ve víře, takže všichni, kteří byli zatčeni, bez rozmýšlení přiznali, že jsou křesťany, a ani v myšlenkách nedali místo ďáblu našeptávání."

K tomu ještě něco připojují a ihned pokračují: "Jejich mučednická smrt měla různou tvář. Z různobarevných květin upletli věnec a přinesli jej Otcí. Proto také jako šlechtným bojovníkům, kteří obstáli v různých bojích a odnesli si nádherné vítězství, jim připadla koruna nesmrtelnosti. Maturus, Sanctus, Blandina, Attalus byli přivedeni do amfiteátru, aby byla veřejně vidět nelidskost pohanského lidu. Jeden den totiž dávali zápasy zvíře s nimi. Maturus a Sanctus musili opět prodělat v amfiteátru všechny druhy mučení, jako kdyby předtím netrpěli, či spíše jako bojovníci, kteří v četných srážkách s protivníkem překonali protivníka a nyní bojovali o korunu vítězství. Opět tu bylo obvyklé bičování, trhání divokou zvěří a vše, co běsnící dav se všech stran křičící žádal. Konečně byla připravena železná stolice, na které byla těla smažena. Všechno bylo naplněno zápachem tuku. To mučitelům ještě nestačilo. Ještě více zuřili, poněvadž chtěli zlomit jejich pevnost. Nebylo však nic jiného slyšet než Sanctovo vyznání, které říkal hned od začátku.

Když mučedníci po celý ten velký boj stále zůstávali ještě naživu, nakonec jim prořízli hrdlo. Po celý den bez oddechu,

jako je tomu při zápasech, sloužili světu za podívanou. Blandina byla pověšena na kůl a vydána bez milosti dravým zvířatům za pokrm. Její vzhled - byla totiž pověšena v podobě kříže - a její vroucí modlitba velmi povzbudily bojující, poněvadž v osobě sestry viděli Ukřižovaného. Kdo věřili v Krista se tak přesvědčili, že každý, kdo trpí pro Kristovu čest, má věčné společenství s živým Bohem. Když se žádná z divokých šelem nepohnula, sňali ji z kůlu a opět uvrhli do vězení pro další nový boj. Jako vítězka v četných zkouškách ukázala nevyhnutelný rozsudek nad lstivým hadem a bratry povzbudila, protože ona malá, slabá a opovrhovaná mocí velkého a nepřekonatelného bojovníka Krista překonala mnohokrát protivníka a bojem získala korunu nesmrtelnosti. I Attalus, kterého si mnohokrát lid žádal potrestat - byl to šlechtitý muž vědom si čistého svědomí šel jako bojovník připravený k boji. Byl pevný v křesťanských zásadách a byl pro nás vždy svědkem pravdy. Byl v amfiteátru veden dokola a nesl před sebou tabulku s latinským nápisem: Toto je křesťan Attalus. Zatímco dav

proti němu běsnil, dozvěděl se místodržící, že je římským občanem. Nechal jej s ostatními zatčenými odvést zpět do vězení, poslal císaři zprávu a čekal na rozhodnutí. Toto mezidobí nebylo pro uvězněné neúčinné a neplodné, nýbrž jevílo se jako nezměrné Kristovo milosrdenství.

Prostřednictvím živých údů byly totiž mrtvé údy znovu přivedeny k životu. Mučedníci byli laskaví vůči těm, kteří nebyli mučedníky a panenská matka (církev) měla velkou radost z těch, kteří jako mrtvé dítě byli vyloučeni a nyní jako živí znovu přijati. Vždyť většina těch, kteří zapřeli svou víru, byli znovu přijati do jejího náruče. Oživení duchovním ohněm učili se vyznávat víru a již živí posílení sladkou pomocí Boha, který nechce smrt hříšníka, nýbrž raduje se z jeho obrácení, předstupovali před soudnou stolicí, aby je místodržící znovu vyšetřoval. Císař totiž vydal nařízení zabít ty, kteří vyznají svou víru, a ty kteří zapřou, pustit na svobodu. Proto místodržící na začátku zdejšího velkého svátku,⁴ na který přichází velké množství lidí všech národností, dal blažené předvést jako při divadelním průvodu a postavit je před svou soudní stolicí. Zde bylo opět velké vyšetřování. Kdo byl římským občanem, byl s'at, ostatní předhozeni divé zvěři.

Velmi Pána oslavili ti, kteří předtím zapřeli a nyní proti očekávání pohanů vyznali svou víru. Tito byli totiž vyslýcháni zvlášť, poněvadž měli být propuštěni. Vyznali a byli také s vyvolenými přidružení k zástupu mučedníků. Vyloučeni z toho však byli ti, u nichž nebyla ani stopa víry, ani nemysleli na roucho Ženicha, ani nepomysleli na strach před Bohem, nýbrž již svým způsobem života zapírali víru, to je, byli dětmi hříchu. Ostatní se stali údů církve.

Během jejich výslechu stál vedle soudní stolice jistý Alexander z Frygie. Byl lékařem a dlouhá léta žil v Gallii a pro svou lásku

k Bohu a svou výřečnost - měl totiž apoštolský dar - jej téměř všichni znali. Pokyvováním dodával vyslýchaným odvalu, takže stojícím kolem soudní stolice připadal, jako by měl porodní bolesti. Protože ti, kteří dříve zapřeli víru a nyní ji znovu vyznali, dav začal křičet na Alexandra, že on to zavínil. Proto místodržící jej postavil před soud a ptal se jej, kdo je. Když Alexandr odpověděl, že křesťan, rozzlobil se a odsoudil ke dravé zvěři. Následujícího dne spolu s Attalem zemřel. I Attala vydal místodržící na pospas zvěři. Když nyní oba v amfiteátru vyzkoušeli na sobě všechny mučící nástroje a přece obstáli v boji, prořízli jim nakonec hrdlo. Alexander nezasténal, nebylo jej vůbec slyšet, v duchu žil již s Bohem. Attalus naproti tomu, když seděl na rozžhavené železné stolici a dým stoupal z jeho těla, říkal lidu latinsky: 'Pohled'te, co děláte, jak ničíte člověka. My nejíme lidi, ani nečiníme nic špatného'. Na otázku, jak se jmenuje ten jeho Bůh, odpověděl: Bůh nemá žádné jméno jako je tomu u člověka.

Po těchto všech posledního dne her byla konečně Blandina znovu přivedena na jeviště s 15letým chlapcem. Skoro každý den byli přiváděni dívat se na mučení ostatních. Takto ji chtěli přinutit přísahat při bozích. Ona i chlapec zůstali pevní a opovrhovali mučením. Dav se proto tak rozzuřil, že neměl soucit ani s chlapcem ani ohled na ženu Blandinu. Musili oba všechno špatné vytrpět, vydržet jedno mučení za druhým, aby je znovu a znovu nutili přísahat. Nebyli však schopni toho dosáhnout.

Ponticus povzbuzován sestrou, takže i pohané viděli, kdo jej povzbuzoval a utvrzoval ve víře, po všech těch mučně snášených mukách zemřel. Blažená Blandina poslední ze všech byla předhozena zvěři. Jako šlechtná matka, která své děti povzbuzuje, a je jako vítěze posílá ke králi, když s nimi prodělala všechny boje, raduje se nad , jejich odchodem, šla Blandina, jako by byla pozvána na svatební hostinu a ne jako l za potravu divé zvěři. Když protrpěla bičování, zuřivost divé zvěře a utrpení na roštu,

byla v síti předhozena býku. Zvíře ji často vyhodilo do výšky, ale ona nic necítila, poněvadž pevně doufala ve slíbená dobra a že bude s Kristem. Nakonec i ona byla , usmrcena.

Sami pohané musili přiznat, že nikdy u nich žena nevytrpěla tolik a tak strašného. Tím však nebyla ukojena jejich zuřivost vůči svatým. Jako divoké a surové kmeny vydráždění divokým zvířetem dali se těžko uklidnit. Jejich hrubé veselí se začalo jiným způsobem vybíjet na mrtvých. Každý lidský cit a ohled byl pryč. Nezastyděli se, že byli poraženi. Jejich hněv se podobal rozzuřenému divokému zvířeti. Místodržící i lid nás stejnou mírou nenáviděli. Tak se splnila slova Písma, že "nespravedlivý bude ještě nespravedlivější a spravedlivý ještě spravedlivější (Zjev. 22,11). Mrtvolý ve vězení udušených házeli psům a ve dne v noci hlídali, abychom nikoho z nich nepohřbili. Potom i částí těl, které už nechala divá zvěř

a které oheň zcela nespálil a byla jen zuhelnatělá jako hlavu a jiné části těla nechali nepohřbené několik dní hlídat vojáky na odív lidí. Jedni při tom zuřivostí skřípali zuby a žádali, aby se mrtvolám ještě více pomstili. Jiní se smáli a chválili bohy, jimž připisovali potrestání mučedníků. Od těch, kteří byli spravedlivější a v jistém smyslu se i dalo, že mají soucit bylo slyšet často rouhání: Kde je jejich Bůh a co jim pomohlo, že mu sloužili a za kterého obětovali svůj život? Tak rozdílně se pohané vyjadřovali. My naproti tomu jsme byli velmi smutní, že jsme nemohli pohřbít jejich mrtvoly. Neměli jsme možnost ani v noci je pohřbít, ani jsme nemohli hlídače podplatit ani uprosit. Ti velmi pozorně hlídali. Jako by dostali hodně peněz za to, že odepřeli pohřbít mrtvoly."

O něco dále pokračují. "Když všemožně zneuctěné mrtvoly po 6 dní ležely pod širým nebem, byly pak pohany spáleny a popel vysypán do blízko tekoucího Rhodanu aby tak nic z ostatků nezůstalo na zemi. A toto dělali, jako by byli mocnější než Bůh a jako by mohli zamezit znovuoživení. Neměli mít, jak se vyjadřovali, mrtví žádnou naději na zmrtvýchvstání, ve které křesťané věřili a které zavedlo podle nich nové a neznámé náboženství. Křesťané nedbajíce jakýchkoli utrpení však ochotni a rádi šli na smrt. Nyní pohleďme, zda vstanou z mrtvých a zda jejich Bůh jim pomůže je zachránit z našich rukou, říkali pohané."

3. MUČEDNÍCI POMÁHALI TĚM, KTEŘÍ PŘI PRONÁSLEDOVÁNÍ SELHALI

Toto se stalo za vlády dříve uvedeného císaře v Kristových církvích. Z toho možno lehce vyvodit, co se stalo i v ostatních provinciích. Stojí za to uvést z téhož dopisu ještě jiná místa, ve kterých se obráží odhodlanost a láska k lidem uvedených mučedníků. "Bylo také mnoho následovníků a napodobitelů Krista, který jako Bůh nepokládal za loupež to, že je roven Otci (Fil 2,6). Dostalo se jim velké slávy, ježto ne jednou, dvakrát, ale častokrát vydali svědectví Kristu, byli předhazováni zvěři a znovu uvrženi do vězení, měli na těle stopy po pálení, byli do krve bičováni a jejich tělo byla jedna rána. Přesto se nevydávali sami za svědky víry, ani my jsme je tak nenazývali. Každého z nás jsme přísně kárali, když je v dopise či během řeči nazýval mučedníky. Toto pojmenování "mučedník" jsme rádi přenechávali Kristu, věrnému a pravému svědku (marty), prvorozenému z mrtvých, původci života a toho, co je z Boha (Zjev. 1,5; Ef 4,18). Jako mučedníky nám připomínali ty, kteří již zemřeli. Oni jsou mučedníci, říkali, poněvadž Krista uctili svým vyznáním a své svědectví zpečetili smrtí, my však jsme jen prostí nepatrní vyznavači. Se slzami v očích oplakávali bratry a vroucí modlitbou vyprošovali jim milost splnění jejich

přání. Ve skutečnosti dokazovali odvahu k mučednictví, s jakou mluvili k pohanům, šlechtnost, kterou dokazovali svou pevnost a nebojácnost. Z úcty k Bohu si však zakazovali, aby je někdo nazýval mučedníky."

Krátce na to pokračují." Podrobovali se mocné ruce, která je nyní tak pokořovala. Všem odpouštěli, nikoho neobviňovali a jako pravý mučedník Štěpán se modlili za ty, kteří jim připravovali velké utrpení. "Pane nepřičítej jim to za hřích". Jestliže Štěpán se modlil za ty, kteří ho kamenovali, čím spíše za své bratry?". A opět dále říkají: "Byl to jejich velký boj proti ďáblu vytrysklý z opravdové lásky, když zlý had byl přinucen je znovu pustit, ač si myslil, že je již pohltní. Nechovali se opovržlivě k těm, kteří zapřeli víru. S mateřskou láskou dělili se s potřebnými o vše, co měli, a mnoho slz prolili před nebeským Otcem za ty, kteří selhali. Prosili o život a Bůh jim jej dal a i o ten se dělili se svými bližními. Všude odcházeli k Bohu jako vítězi. Vždy milovali pokoj, vždy k pokoji napomínali, v pokoji putovali k Bohu. Nepůsobili bolest matce církvi. Nehledali rozpory a rozepře s bratřími, nýbrž snažili se dělat radost, žít v pokoji, svornosti a lásce." Toto místo o lásce blažených vůči pokleslým bratřím jsem uvedl proto, aby si na to vzpomněli, až nelidsky budou se později chovat ke Kristovým údům.

4. VIDĚNÍ MUČEDNIKA ATTALA

Tento dopis o předtím uvedených mučednících obsahuje také jiné vyprávění hodné zaznamenání. Nic nepřekáží tomu, abychom jej uvedli čtenářům. Zní takto: "Jeden z nich jménem Alkibiades vedl přísný život. Živil se jedině chlebem a vodou. Poněvadž i ve vězení takto žil, bylo zjeveno Attalovi po jeho prvním zápase v amfiteátru, že Alkibiades nejedná správně, protože se zdržuje toho, co Bůh stvořil, a tím dává jiným špatný příklad. Alkibiades poslechl. Od té chvíle jedl všechno bez rozdílu a děkoval za to Bohu. Boží milost je neopustila a Duch Svátý byl jejich rádcem". Tolik o nich.

5. DOPISY MUČEDNÍKŮ V ZÁLEŽITOSTI MONTANISTŮ

Montanus a s ním Alkibiades a Theodotus začali právě tehdy být oslavováni jako proroci. Tehdy v rozličných církvích se Boží milostí dělo mnoho zázraků a velmi mnoho lidí věřilo, že skutečně prorokují. Poněvadž o těchto mužích se rozcházelo mínění, bratří v Gallii připojili k dopisu také svůj názor, který odpovídá jejich svědomitosti i jejich pravověrnosti. K tomu také připojili dopisy mučedníků, které ještě ve vězení napsali bratřím

v Asii a Frygii, jakož i tehdejšímu římskému biskupu Eleutherovi,⁵ aby zjednal klid v církvích.

6. SVĚDECTVÍ MUČEDNÍKŮ O IRENEOVI

Tito mučedníci doporučovali zmíněnému římskému biskupu i Irenea, který byl tehdy knězem křesťanské obce v Lugdunum. Jak krásné svědectví mu dali, to dokazují tato slova: "Přejeme ti, otče Eleuthere, aby se to ve všem a vždy v Bohu dobře dařilo. Pověřili jsme předáním tohoto dopisu našeho bratra kněze Irenea a prosíme tě abys jej přijal jako velmi horlivého pro Kristovo učení. Kdybychom věděli, že potřebuješ někoho, kdo má charakter správného muže, především tohoto bychom ti doporučovali jako kněze církve. On totiž je knězem."

Není nutné uvádět zde v dopise zachovaný seznam mučedníků, kteří buď byli popraveni nebo předhozeni za potravu divé zvěři či zemřeli ve vězení, ani počet tehdy ještě žijících vyznavačů. Kdo chce, může si lehce zjednat úplné poznání o tom, vezme-li si do rukou zprávu, kterou, jak jsem už řekl, jsem připojil ke svému spisu o mučednících (Acta martyrum). To se stalo za vlády Antonina.

7. BŮH NA PROSBU KŘESŤANŮ SESÍLÁ CÍSAŘI DÉŠŤ

O jeho bratru i Císaři Marku Aureliovi se vypráví, že se ocitl ve velké tísní, když měl bojovat s Germány a Sarmaty, poněvadž vojsko trpělo žízní. Vojáci tak zvané maltské legie když se chystali k boji, podle své víry poklekli a modlili se k Bohu. Tak činíme i my, když se modlíme. Nepříteli to připadalo zvláštní. Brzy na to se však událo něco ještě zvláštního, jak se vypráví. Strhla se totiž bouře, blesky šlehalý. Nepřítel se dal na záhubný útek. Déšť žízní úplně zničené vojáky znovu osvěžil, právě když se modlili.

O této události píše i nekřesťanští historici, když psali o tehdejších událostech. I naši to zaznamenali. Pohanští spisovatelé cizí našemu náboženství psali sice o zázraku, ale nepřiznávali, že to Bůh učinil na prosby našich. Naši dějepisci naproti tomu z radosti nad pravdou nás o tom zpravili sice prostým, ale čestným způsobem. K nim patří i Apollinaris. Říká, že od té doby nazval císař legii, na jejíž modlitby se ten zázrak udál, příhodným jménem "blesková - fulminea". Jako hodnověrného svědka bych mohl uvést Tertulliana, který ve své latinsky psané dříve námi zmíněné Apologii adresované římskému senátu to jasně dokazuje. Píše v ní, že ještě v jeho době existovaly listy osvícenského císaře Marka, ve kterých

dosvědčuje, že jeho vojsko v Germanii pro nedostatek vody bylo na okraji záhuby a že bylo zachráněno modlitbou křesťanů. Tertullian vypráví, že tento císař pohrozil každému smrtí, kdo by se pokoušel nás obviňovat. K tomu připojuje zmíněný Tertullian ještě toto: „Co je to za zákony, které proti nám vydávají bezbožní, nespravedliví a krutí lidé, které Trajan částečně zrušil, když zakázal vyhledávat křesťany, které ani Vespasianus, ač porazil Židy, ani Pius ani Verus ani Hadrian, ač o všem podrobně věděl, je nepotvrdily?“ To necht' každý posoudí sám. My však chceme pokračovat ve vyprávění.

8. SEZNAM ŘÍMSKÝCH BISKUPŮ PODLE IRENEA

Když tedy zemřel mučednickou smrtí ve věku 90 let spolu s ostatními svědky I víry biskup Pothinus, nastoupil po něm v lugdumské církvi Ireneus.⁶ Ireneus, jak jsme slyšeli, byl ve svém mládí Polykarpovým posluchačem. V 3. knize proti herezím uvádí pořadí římských biskupů až do Eleuthera, o jehož době nyní pojednáváme a za něhož vydal svůj spis. Píše: "Když blažení apoštolové založili a vybudovali církev, předali správu apoštolského stolce Linovi. O tomto Linovi se zmiňuje Pavel ve svém listu Timotheovi. Jeho nástupcem byl Anakletus. Po něm jako třetí od apoštolů měl biskupskou hodnost Klement. Tento viděl ještě blažené apoštoly a stýkal se s nimi. Jemu ještě zněla v uších kázání apoštolů a v živé paměti měl, co apoštolové předávali ústně. A nejen on, protože tehdy ještě žilo mnoho těch, které apoštolové učili. V době tohoto Klementa vznikla mezi korintskými bratřími nemalá roztržka. Římská obec proto napsala Korint'ánům dopis. Prosila a napomínala je k pokoji, snažila se znovu obnovit víru, kterou nedávno přijali od apoštolů." O něco dále říká: "Po tomto Klementovi následoval Evarestus a po Evarestovi Alexander. Jako šestý od apoštolů byl ustanoven Xystus, po něm Telesforus, který rovněž zemřel vznešenou mučednickou smrtí, pak Hyginus a po něm Anicetus. Po Anicetovi následoval Soter a nyní na dvanáctém místě od apoštolů stal se biskupem Eleutherus. V takovém pořadí se tradice apoštolů a hlásání pravdy v církvi dostala až k nám".

9. DAR KONAT ZÁZRAKY MĚLI VĚŘÍCÍ JEŠTĚ V TÉTO DOBĚ

O tom nás zpravuje Ireneus v oněch 5 knihách, jejichž titul je "Vyvrácení a zánik tak zvané falešné vědy". To dokonale souhlasí s tím, co jsme dříve vyprávěli. Ve 2. knize tohoto spisu dosvědčuje Ireneus, že ještě až do jeho doby se uchovaly v

některých církvích příklady zbožné obdivuhodné síly. Říká totiž: "Toliko nebyli s to vzkřísit modlitbami mrtvého, jak to činili Pán a apoštolové. Přece se však stávalo mezi bratřími, když celá místní církev z nějaké nutné příčiny o to vroucně prosila, že se duše zemřelého vrátila do těla a modlitbami svatých byl vrácen člověku život." O trochu dále říká: "Kdyby řekli, že si to vymyslili, zavedli bychom je k výrokům proroků a dokázali bychom jim, že Pán je Boží Syn a že vše se skutečně stalo tak, jak to o něm ohlašovali. To učinili i jeho praví učedníci, kteří od něho obdrželi milost pomáhat v jeho jménu ostatním podle toho, kdo který k tomu dostal dar. Vždyť někteří vyhánějí skutečně a opravdu ďábla, takže dokonce často ti, kteří byli zbaveni zlých duchů, uvěřili a jsou nyní údy církve. Jiní mají dar předvídání budoucnosti mají zjevení a prorokují. Jiní opět uzdravují nemocné vzkládáním rukou. Ano, jak jsem se zmínil dříve, dokonce vzkřísili mrtvé, kteří ještě po mnoho let žili mezi námi. Není možno vyjmenovat počet zázračných darů, které církev po celém světě přijala od Boha a ve jménu Ježíše Krista ukřižovaného za Pontia Piláta vykonává k dobru pohanů. Nechce tím nikoho klamat nebo si tím opatřovat peníze. Jako je od Boha zdarma přijala, zdarma také je uděluje." A na jiném místě říká tento Ireneus: "Slyšíme, že mnozí bratří v církvi mají dar prorokování, odhalují ku prospěchu člověka věci skryté, skrze Ducha mluví rozličnými jazyky a vykládají Boží tajemství". Tolik o rozličných darech, které se uchovaly až po naše časy u těch, kteří toho byli hodni.

10. IRENEOVA ZPRÁVA O SVATÝCH KNIHÁCH

Na počátku své práce jsme slíbili uvést ve vhodné době místa starých kněží a církevních spisovatelů, ve kterých pojednávali na základě tradice o kanonických knihách. Poněvadž k nim patří také Ireneus, chceme zde z něho uvést především ta místa, která mají vztah k evangelium. Znějí takto: "Matouš vydal u Hebreia v jejich mateřštině evangelium, když Petr a Pavel hlásali evangelium v Římě a zakládali církev. Po jejich smrti žák a tlumočnick Petrův Marek sepsal to, co Petr kázal. I Lukáš, průvodce Pavlův napsal nám v jedné knize Pavlem hlášané evangelium. Konečně učedník Pána Jan, který ležel na hrudi Pána, napsal své evangelium v době, když byl v Efezu v Asii". Toto vypráví Ireneus ve třetí předtím zmíněné knize uvedeného díla. V 5. knize mluví o Zjevení Jana a číslu naznačujícím antikrista. "Toto číslo je tajemné a nachází se ve všech starých přesně opsaných opisech. O tom svědčí i ti, kteří osobně viděli Jana. Rozum nás poučuje o tom, že číslo vyjádřeno podle řeckého způsobu počítání a písmenami je jméno zvířete". Brzy na to říká Ireneus o Janovi: „Z opatrnosti se nyní neodvažujeme uvádět jméno antikrista. Kdyby tomuto věku mělo být zjeveno

jméno antikrista, řekl by to ten, který měl zjevení Vždyť zjevení neměl někdy dávno, nýbrž téměř v naší době, totiž na konci Domitianovy vlády.

Toto vypráví Ireneus o Zjevení. Zmiňuje se však také o prvním Janově listu a uvádí z něho velmi mnoho svědectví.

Připomíná i první Petrův list. Spis Pastýř' nejen zná, nýbrž jej také chválí těmito slovy: "Zcela právem spis říká: Především věř, že je jeden jediný Bůh, který všechno stvořil a řídí a tak dále". Ireneus také používá některých výroků z Šalomounovy Moudrosti, když říká asi toto: "Vidění Boha plodí nesmrtelnost, nesmrtelnost pak působí, že člověk je blízko Bohu" (Moudr. 6,19,20). Dále uvádí paměťhodná slova apoštolského presbytera, jehož jméno přechází mlčením, a komentář k místům z Písma svatého. Mimo to se zmiňuje o mučedníkovi Justinovi a Ignatiovi a opět používá svědectví z jejich spisů. Dále slibuje, že ve vlastním pojednání vyvrátí Marciona z jeho vlastních spisů.

Slyš také, co doslovně píše o překladu svatých Písem sedmdesáti překladatelů. Bůh se tedy stal člověkem a Pán sám nás vykoupil, když nám dal znamení panny. Ne však tak, jak někteří z těch, kteří se odhodlali přeložit Písmo, říkají "Hle, dívka počne a porodí syna". Tak to překládali židovští proselyté Theodotion z Efezu a Aquilas z Pontu. Je následují ebionité, kteří říkají, že Ježíše zplodil Josef". K tomu krátce na to připojil toto: "Dříve než římské panství dosáhlo své plné síly a Makedoňané ovládali Asii, přál si Ptolemaeus syn Lagusův vybavit jím založenou knihovnu cennými knihami všech národů. Vyslovil jerusalémským přání dostat jejich spisy přeložené do řečtiny. Ti - tehdy byli totiž ještě pod makedonským panstvím poslali Ptolemaeovi 70 starších, znalých obou řečí aby mu splnili přání. Ptolemaeus si chtěl každého z nich vyzkoušet ze strachu, že by mohli pravdu obsaženou v Písmech po vzájemné dohodě překladem zatajit. Oddělil je od sebe a všem přikázal překládat jedno a totéž Písmo. Tak to dělal při všech knihách. Když se pak u Ptolemaea setkali a porovnali mezi sebou své překlady, byl Bůh oslaven a spisy skutečně uznány za božské. Všichni se totiž od začátku až do konce shodovali ve výrazech i slovech, takže i přítomní pohané poznali, že knihy byly překládány pod božským vnuknutím. Takové Boží působení není nic zvláštního. Vždyť když za zajetí národa Nabuchodonozorem se ztratily posvátné spisy a když se Židé teprve po 70 letech znovu vrátili do své země, uložil Bůh v době perského krále Artaxerxa knězi Esdrovi z pokolení Leviho všechny spisy dřívějších proroků znovu sestavit a dát lidu znovu Mojžíšův Zákon". Tolik Ireneus.

11. BISKUPOVÉ ZA COMMODOVY VLÁDY

Po 19leté Antoninově vládě nastoupil Commodus.⁸ V jeho prvním roce se stal v Alexandrii biskupem Julianus. Před ním byl tam biskupem po 12 let Agrippinus.

12. FILOZOF PANTAENUS

V tehdejší době byl představeným tamní školy pro věřící pro svou učenost velmi vynikající muž jménem Pantaenus. Již od dávné doby totiž tam byla škola, kde se vyučovalo posvátným vědám a byla vedena znamenitými výmluvnými teology. Jak víme, zachovala se až po naši dobu. Mezi ně v tehdejší době obzvlášť patřil Pantaenus. Napřed se vzdělával ve filozofické škole tak zvaných stoiků. Také prý velmi horlil pro Boží slovo a jako hlasatel Kristova evangelia prý navštívil dokonce národy na Východě a přišel až do Indie. Tehdy totiž existovalo ještě mnoho evangelistů, hlasatelů Božího slova, kteří svou horlivostí napodobovali apoštoly a snažili se přispět k rozmnožení a růstu Božího slova. K nim prý patřil i Pantaenus a prý přišel až do Indie. Prý našel u několika obyvatel, kteří poznali Krista, Matoušovo evangelium, které se tam dostalo před jeho příchodem. Těmto obyvatelům měl kázat evangelium Bartoloměj, jeden z apoštolů, a měl jim tam zanechat Matoušovo evangelium v hebrejštině, které se tam udrželo až do zmíněné doby. Tento Pantaenus byl nyní po své vznešené činnosti nakonec představeným školy v Alexandrii a vysvětloval ústně i písemně poklady božského učení.

13. KLEMENT ALEXANDRIJSKÝ

V té době v Alexandrii jako Pantaenus zabýval se studiem posvátných knih i Klement,⁹ stejného jména jako starý římský biskup a žák apoštolů, a stal se velmi známým. Tento Klement vzpomíná ve svých Hypotyposeis jmenovitě Pantaena jako svého učitele. Zdá se mi, že v první knize svých Stromata, kde mluví o vynikajících nástupcích apoštolů, jen tak matně naznačuje, že se s nimi stýkal. "Toto dílo" říká, "není spisem vyumělkovaným krásnými slovy, nýbrž obsahuje poznámky, které by mi pomáhaly při mé zapomětlivosti ve stáří. Je to prostý obraz, jakési načrtnutí jasného a bohatého učení a oněch blažených a opravdu úctyhodných mužů, které jsem byl uznán za hodna poslouchat. Jeden z nich, Ionicus byl v Řecku, jiný ve Velkém Řecku, jeden pocházel z Coelesyrie, druhý z Egypta, jiní žili na Východě a sice jeden byl Assyřan, druhý původem Hebrejec z Palestiny. Posledního - podle svých vědomostí však prvního - jsem zastihl v Egyptě, kde se skrýval. Tito muži uchovali věrnou tradici apoštolského učení, které jako děti od

otce přijali přímo od svatých apoštolů Petra a Jakuba Jana a Pavla. Jsou podobni spíše otcům než dětem - a s Boží pomocí až po naši dobu se snažili zasévat ono apoštolské semeno do našich srdcí.

14. JERUZALÉMŠTÍ BISKUPOVÉ

Slavným současníkem těchto mužů byl a ještě nyní je mnohými oslavován biskup jeruzalémské křesťanské obce Narcissus. Byl 15. nástupcem tamních biskupů od židovské války za Hadriana. Že od této doby tamní obec tvořili ponejprv pohané po těch co byli z obřízky a že jako první biskup pohanského původu ji řídil Marcus, o tom jsme se již zmínili. Jeho nástupcem v biskupské službě uvádějí záznamy v archivu tamní církve Cassiana, po něm Publia, Maxima, Juliana, Gaja, Symmacna a jiného Gaja, potom zase jiného Juliana, pak Kapita, Valense, Dolichiana a konečně Narcissa, který byl v pořadí třicátým od apoštolů.

15. RHODON A ROZŠTĚPENÍ MARCIONITŮ

V této době vydal různé knihy i Rhodon z Asie. Jak sám říká, učil se v Římě u dříve uvedeného Tatiana a s ostatními bojoval také i proti Marcionově sektě. Vypráví, že se sekta v jeho době rozštěpila do různých směrů. Zmiňuje se o těch kteří přivodili rozštěpení a podrobně vyvrací falešné učení jednoho každého. Slyš jeho slova! "Neshodují se ve svých názorech, protože každý pevně stojí za svým neudržitelným názorem. K nim patří Apelles, 10 který vyniká nad ostatní světějším způsobem života a svým stářím. Ten uznává jen jeden princip a tvrdí, že dar prorokování pochází z jednoho zlého ducha. Při tom se řídí výroky jakési d'áblem posedlé panny jménem Philumene. Jiní, jako námořník Marcion, uznávali dva principy. K nim patří Politus a Basilicus. Tito šli za oním vlkem z Pontu a poněvadž právě tak jako on nemohli nalézt důvod, proč jsou věci rozdílné, ulehčili si námahu a uznali beze všeho dva principy. Jiní se zase dostali na ještě horší scesti a přijali ne dva, ale dokonce tři principy bytí. Původcem a vůdčí osobou tohoto učení, jak sami jeho přívrženci říkají, je Syneros". Rhodon píše dále, že měl rozmluvu i s Apellem. Toto jsou jeho slova: "Starý Apelles s námi hovořil a byl usvědčen, že v mnoha případech nemá pravdu. Na to řekl, že není třeba články víry tak přesně zachovávat, ale že každý má zůstat při víře, kterou jednou přijal. Tvrdil, že by všichni, kdo doufali v Ukřižovaného, mohli dosáhnout blaženosti, kdyby dobře jednali. Za nejnejasnější předmět považoval, jak jsme předtím řekli, nauku o Bohu. Jako my uznával totiž jednu prapříčinu, princip". Když Rhodon

vyložil celý jeho systém, dodává: „Když jsem mu však řekl: Kde máš důkaz či jak můžeš dokázat, že existuje jedna prapříčina? Řekni nám to? Odpověděl: Výroky proroků se samy vyvracejí, poněvadž neobsahují nic pravdivého; prý se neshodují a navzájem si odporují. Proč ale je jen jedna prapříčina, řekl, že to neví, ale že tomu musí věřit. Když jsem jej zapřísahal, aby řekl pravdu, přísahal, že mluví pravdu. Že neví, jaký je jeden nezplozený Bůh, ale že tomu věří. Vysmál jsem se mu. Vytkl jsem mu také, že se vydává za učitele, ale že nemohu se od něho dozvědět nic učeného: V témže spisu, který věnoval Calistionovi, říká Rhodon, že byl v Římě Tatianovým žákem. Sděluje také, že Tatian napsal komentář k biblickému šestidenní, ve kterém sliboval vysvětlit temná, nejasná místa v Písmu svatém. Rhodon nyní sám říká, že ve vlastní knize chce vyřešit Tatianův úkol. Naproti tomu Apelles se nesčetněkrát prohřešil proti Mojžíšovu Zákonu, četnými spisy napadl Boží slovo a nemálo se snažil je vyvrátit a zcela zavrhnout. Aspoň tak si to myslel. Tolik o tomto.

16. FRYŽŠTÍ FALEŠNÍ PROROCI

Nepřítel Boží církve, který tolik nenávidí všechno dobré a miluje špatné a nikdy nevynechá příležitost činit lidem úklady, způsobil, že znovu rozbujely hereze. Přívrženci jedné hereze se plazili jako hadi po Asii a Frygii. Prohlašovali, že Montanus¹¹ je Utěšitel (Paraklét) a jeho dvě průvodkyně Proscilla a Maximilla že jsou Montanovy prorokyně.

17. SCHISMA V ŘÍMĚ ZPOSOBENÉ BLASTEM

Jiní zvedli svou hlavu v Římě. V jejich čele byl Florinus, který byl od církve zbaven kněžského úřadu, a Blastus, který zastával podobný blud jako Florinus. Tito mnohé odvedli od církve a přetáhli je na svou stranu. Oba dva se však snažili zavést každý své vlastní nové učení.

18. MONTANUS A JEHO FALEŠNÍ PROROCI

Proti tak zvané fryžské sektě postavila za pravdu bojující Boží moc pevnou a nepřemožitelnou obranu: Apollinaria z Hierapolis, o němž již dříve byla řeč, a ještě mnoho jiných učených mužů tehdejší doby kteří nám také zanechali velmi bohatou látku pro naše vyprávění. Jeden z nich¹² hlásí hned na začátku svého spisu, že proti nim vystoupil se svými důkazy

nejprve ústně. Ve svém spise Proti Fryžským uvádí toto: "Ač, milý Avercie Marcelle, ses na mne před dlouhou dobou obrátil, abych napsal spis proti sektě nazvané podle Miltiada, až do nynějška jsem tak nečinil. Ne že bych nemohl vyvrátit lži a vydat svědectví pravdě, jako spíše ze strachu a starosti, že by si někteří mohli o mně myslit, že chci k učení evangelia Nového Zákona něco přidat nebo ubrat. Vždyť každý kdo se rozhodl zařídit svůj život podle evangelia, nesmí k evangeliu nic přidávat ani z něho ubírat. Byl jsem nedávno v Ankyře v Galatii. Tamní obec byla zcela omámena novými proroctvími. Nejsou to však, jak oni říkají, nová proroctví, ale spíše lživá proroctví. S pomocí Pána jsem o tom i o jiném, co mi říkali po mnoho dní mluvil v obci. Obec z toho měla velkou radost a byla posílena v pravdě, názory opačné strany odraženy a odpůrce zesmutněl. Tamní kněží v přítomnosti mého spolu kněze Zotika Ostrema mne prosili, abych jim napsal o tom, co jsem řekl proti protivníkům pravdy. Neudělal jsem to, ale slíbil jim, že s pomocí Pána takový spis napíšu a ihned jim jej pošlu."

Když toto vedle jiného v úvodu své knihy uvedl říká pak o původci zmíněné hereze toto: Váš odpor proti církvi a vaše schismatické kacířství má svůj původ v obci Arbada v Mysii, která sousedí s Frygií. Tam prý žil v době, kdy byl asijským prokonsulem Gratus, jistý Montanus, který se před nedávným stal věřícím. V bezmezně touze učinit něco velkého připravil tak nepříteli cestu. Na popud démona dostal se do jakéhosi vytržení a začal říkat nové neslýchané věci. Hlásal názory, které byly proti zvyku a tradici církve. Jedni z těch kteří slyšeli jeho zvrácené řeči, považovali jej za ďáblem posedlého a pomatence, který svými výmysly mate lid, a zakázali mu mluvit. Byli si vědomi toho že Pán mluvil o tříbení duchů a že varoval před falešnými proroky. Druzí jako by povzbuzeni Duchem Svatým a darem prorokování zapomněli na napomenutí Pána a žádali pomatěného svůdce, aby se nenechal umlčet. Tedy lstí či spíše takovýmto druhem podvodu se snažil ďábel o záhubu těch, kteří se neřídili oním slovem Pána. Uspal jejich víru v pravdu, takže potom věřili Montanovi. Mimo to si démon přivolal na pomoc dvě ženy, naplnil je falešným duchem, takže ony jako Montanus vedly nesmyslné a nevhodné řeči. Zloduch chválil ty, kteří se chlubili jejich přátelstvím, současně je takovým způsobem pokáral, že to budilo zdání, že dovede i kárat. Počet Frygů, kteří se nechali oklamat, byl však malý. Zloduch vybízel urážet celou církev, protože si neváží falešných proroků a falešný prorok nemá k ní přístup. Když totiž věřící v Asii se na rozličných místech sešli, aby si prověřili nové učení, shledali, že je špatné a proto jako heretické je zavrhli. Vyloučili proto přívržence Montana z církve i ze svého společenství."

Toto vypráví na začátku svého díla a celou knihu věnuje vyvracení jejich bludu. Ve druhé knize říká o konci uvedených osob toto: "Poněvadž jsme nepřijali jejich žvanivé proroky, začali nás nazývat vrahy proroků. Tvrdí totiž o sobě, že jsou

proroci, které Pán přislíbil poslat lidu. Mohli by nám odpovědět na otázku: Pronásledovali Židé někoho z těch, kteří se dali nacytat na žvanění Montana a těch žen? Či byl zabít bezbožnými? Nikdo. Také nikdo z nich nebyl zatčen ani ukřižován pro Kristovo jméno. Ne, nebyl. Rovněž ani jedna žena nebyla v synagoze bičována nebo kamenována. Nikdy a nikde. Naopak Montanus a Maximilla měli zemřít zcela jinou smrtí. Tito dva, jak se povídá, povzbuzováni nečistým duchem se sami oběsili sice ne současně, nýbrž každý jindy. Zemřeli a ukončili svůj život jako zrádce Jidáš. Stejně i obdivovaný Theodotus, který jako první se staral o rozšíření jejich prorocství, se pomátl na rozum. Pak jako by se vznesl k nebi. Dábel prý jej vyhodil do výše a tak bídne zahynul. Toto se tedy mělo stát. Nevěříme tomu ani nemůžeme o tom říci nic určitého, poněvadž jsme to neviděli. Snad Montanus, Theodotus a uvedené ženy takto skončili. Ne snad, ale jistě".

Dále říká v téže knize, že tehdejší svatí biskupové se pokusili vyhnat z Maximilly zlého ducha, ale zabránili jim v tom ti, kteří zřejmě se zlým duchem spolupracovali. Toto jsou jeho slova:

"Ať neříká duch Maximillin slova z knihy Asteria Urbana:

'Budu odehnán jako vlk od ovcí; nejsem žádný vlk; jsem slovo, duch a moc'. Ať ukáže a dokáže svou moc a přinutí skrze ducha přiznat, že Zoticus z krajiny kumánské a Julianus z Apameny, kteří se snažili přesvědčit se o žvanění onoho (zlého) ducha, byli osvědčenými muži obdařeni biskupskou hodností.

Přivrženci Themisona je umlčeli a nedovolili jim usvědčit, že ten duch lže a svádí lid". Když na to mnoha důkazy vyvrátil falešné prorocství Maximilly, naznačuje dobu, kdy to psal.

Zmiňuje se také o jejich předpovědích, ve kterých předpovídal války a vzpoury. Jejich nepravdivost odhaluje těmito slovy:

"Nebyla to lež? Vždyť více než 30 let uplynulo od smrti oné ženy a dosud ani malá válka nevypukla ve světě. Dokonce z Božího slitování i křesťanům dali pokoj". Tolik z druhé knihy.

Ze třetí knihy chci uvést také několik slov. Zde k vychloubání montanistů, že i oni mají mnoho mučedníků, říká: "Když jsou v koncích se svým tvrzením, pokoušejí se nalézt útočiště u mučedníků. Tvrdí, že měli mnoho mučedníků a to že je neklamným znamením síly tak zvaného prorockého ducha, kterého oni mají. Podle mého názoru je to stejně málo. Vždyť i některé jiné hereze se mohou prokázat velkým počtem mučedníků a přece s nimi nebudeme souhlasit, že mají pravdu.

Tak mluví především přivrženci Marcionovy hereze zdaní marcionisté. Tvrdí, že mají mnoho mučedníků, kteří zemřeli pro Krista, současně však se ke Kristu nehlásí." A krátce na to k tomu dodává: "Proto členové církve, kteří byli povoláni k mučednictví za pravou víru, když se setkali s některými tak zvanými svědky víry z frygyjské sekty, nepovažovali je za sobě rovné a vyhýbali se společenství s nimi. Raději umírají mučednickou smrtí, než aby souhlasili s Montanem a jeho ženami. A že je to pravda, vysvítá z toho, co se stalo za našich

dnů v Apemeji na Menandru s Gaiem a Alexandrem pocházejícími z Eumeneie, kteří zemřeli mučednickou smrtí: "

19. MILTIADES A JEHO SPISY

V témže díle se zmiňuje o spisovateli Miltiadovi.¹³ Říká o něm, že rovněž napsal spis proti předtím uvedené herezi. Po úvodních slovech připojuje: "V jedné z jejich knih namířené proti našemu bratru Miltiadovi se uvádí, že Miltiades poukazoval na to že prorok nemá mluvit v extazi." O něco dále v témže díle vypočítává ty, kteří v Novém Zákoně prorokovali. Mezi ně počítá jakousi Ammiu a Quadrata. "Falešný prorok", říká "na jehož straně je nestoudnost a drzost, aniž si to zpočátku uvědomuje, přechází do nepřičetného duševního stavu. Falešní proroci nejsou schopni uvést ani jednoho proroka Starého ani Nového Zákona, který by jednal jako oni. Nemohou se odvolávat ani na Agaba ani na Judu, Silu, ani na Filipovy dcery ani na Ammii z Filadelfie či na Quadrata nebo některého jiného, který nemá s nimi nic společného." A krátce na to říká: "Jestliže podle jejich tvrzení přijaly ženy z montanovy družiny dar prorokování jako Quadratus a Ammia z Filadelfie, pak by měli ukázat ty kteří tento dar přijali od Montana a oněch žen. Vždyť dar prorokování, jak učí apoštol, musí zůstat v církvi až do druhého Kristova příchodu. Nikdo nikoho neukázal, ač od smrti Maximilly uplynulo již 14 let." Tolik tento.

Miltiades, o němž se zmiňuje, zanechal nám ještě jiné památky na svou mimořádnou píli při studiu svatých Písem. Napsal knihy jak proti Řekům tak proti Židům. Ve dvou knihách odpověděl na jejich názory. Kromě toho napsal také světským vládcům obranný spis křesťanské filozofie, ke které se hlásil.

20. APOLLONIUS A JEHO VYVRÁCENÍ NÁZORŮ FRYGIJSKÉ SEKTY

Proti tak zvané frygijské sektě, která tehdy kvetla ve Frygii, vystoupil také církevní spisovatel Apollonius.¹⁴ Proti ní napsal práci, ve které slovo za slovem vyvrátil její údajné předpovědi a ukázal na život a mravy těch, kteří byli původci této hereze. Slyš, co doslovně říká o Montanovi! "Kdo je tento nový učitel, zatím to dokazují jeho činy a jeho učení. On učil, že manželství lze rozvést. Předepsal zákon o postu. Malá města Pepuzu a Tymion ve Frygii nazval Jeruzalémem, aby sem přicházeli lidé ze všech stran. Ustanovil výběrčí peněz. Přijaté dary zakryl chytře rouškou obětí. Hlasatelům svého učení platí a hodováním upevňuje své učení. To napsal o Montanovi. O jeho prorokyních se potom vyjadřuje takto: "Nyní dokážeme, že tyto první

prorokyně opustily své muže právě v době, kdy podle nich na ně sestoupil Duch Svatý. Jaká to lež, když montanovci nazývali Priscu pannou!" Pak pokračuje: "Nezdá se ti, že celé Písmo zakazuje prorokovi přijímat peníze a dary? Vidím-li nyní, jak prorokyně přijala zlato, stříbro a skvostné šaty, jak je nemám zavrhovat?" O něco dále říká o jednom z jejich vyznavačů: "Kromě toho Themison zastíral svou lakotu skromností. Nesnášel věžeňské okovy. Za velkou částku peněz se dal osvobodit z vězení. Místo pokory odvážil se chlubit, že je mučedníkem. Po příkladu apoštola napsal katolický list, ve kterém se odvážil poučovat ty, kteří byli lepšími věřícími než on, hájit své nicotné a ubohé učení a urážet Pána, apoštoly i svatou církev."

Píše také o jednom z těch, které ctili jako mučedníky." Abych však nemluvil o mnohých", píše, "necht' nám něco řekne prorokyně o Alexandrovi, který se vydával za mučedníka, která s ním žila a kterému se dokonce mnozí z nich klaněli. O jeho loupežích a ostatních zločinech, kvůli kterým byl trestán, není třeba mluvit. To je

uloženo v archívu. Kdo odpouští druhému hříchy? Odpouští prorok mučedníkovi jeho loupeže? Či učedník prorokovi jeho lakotu? Ač Pán řekl "Nemějte zlato ani stříbro ani dva kabáty", právě tito jednali zcela naopak. Ukážeme, že ti, kteří u nich byli nazýváni proroky a mučedníky, brali peníze nejen od bohatých, nýbrž i od chudých, sirotků a vdov. Mají-li přece v tomto ohledu čisté svědomí, ať přijdou a s námi o tom diskutují. Budou-li usvědčeni, snad příště už přestanou hřešit. Podle ovoce se pozná strom, proto je nutné vidět plody prorokovy činnosti. Kdo si přejí podrobněji poznat Alexandra, poznamenávám, že jej prokonsul Aemilius Frontinus v Efezu pohnal k zodpovědnosti. Ne kvůli víře, nýbrž kvůli krádeži. To tehdy již odpadl od víry. Poněvadž lhal, že trpí pro Kristovo jméno, oklamal tím tamní věřící. Byl však propuštěn. Jeho vlastní místní církev jej nepřijala, poněvadž se dopustil loupeže. Kdo si přece jen přeje dozvědět se podrobně o jeho životě, může nahlédnout do veřejného archívu v Asii. A přece jejich prorok se tváří, jako by jej nikdy neviděl, ač s ním žil po mnoho let. Když však odhalujeme charakter Alexandra, odhalujeme tím také pravý charakter proroka. To můžeme dokázat i ostatním, Mají-li odvahu, mohou se podrobit zkoušce."

Na jiném místě téhož díla říká o prorocích, jimiž se honosí: "Popírají-li, že jejich proroci brali dary, musí přece přiznat, že nejsou žádnými proroky, když je jim dokázáno, že přijímali dary. Máme k tomu tisíce důkazů. Je třeba poznat všechny plody proroka? Řekni mi, barví si prorok vlasy? Maluje se černým líčidlem? Miluje prorok parádu? Hraje v kostky? Půjčuje na úroky? Měli by vysvětlit, zda je to dovoleno či nikoli. Ukážu však, že u nich se to děje."

Tento Apollonius vypráví dále, že v době vydání svého díla bylo to právě 40 let, kdy Montanus začal svými údajnými

proroctvími. Dále vypráví, že Zoticus, o němž se předtím uvedený spisovatel zmiňoval, nařídil vyhnat zlého ducha z Maximilly, která se tehdy právě vydávala za prorokyni. Její společníci mu v tom však zabránili. Zmiňuje se také mezi jinými tamními mučedníky o jistém Thraseovi. Krom toho uvádí, že podle tradice nakázal Spasitel svým apoštolům nevzdalovat se po dobu 12 let z Jeruzaléma. Používá svědectví z Janova Zjevení a vypráví také, že tento Jan z Boží moci vzkřísil v Efezu jednoho mrtvého. Napsal ještě mnohé jiné, jímž naprosto vyvrátil blud dříve uvedené sekty. Tolik Apollonius.

21. SERAPIONŮV NÁZOR NA FRYGIJSKOU HEREZI

O Apollinariových spisech proti uvedené sektě se zmiňuje Serapion¹⁵. Měl být tehdy biskupem v Antiochii po Maximinovi. Vzpomíná jej ve svém listě Caricovi a Pontikovi, kde vyvrací tyto hereze, a říká: "Abyste věděli, že celé bratrstvo po celé zemi se s odporem odvrací od této prolhané školy nazývající se Nové proroctví, posílám vám také spisy nejvyšší blaženého Claudia Apollinaria, který byl biskupem v asijské Hierapolis". V tomto Serapiově dopisu jsou také podpisy různých biskupů. Jeden z nich se podepsal takto: "Já Aurelius Cyrenicus, mučedník, přeji, aby se vám dobře vedlo" Jiný takto: "Aelius Publicus Julius, biskup v Debeltu v thrácké kolonii: Jak je Bůh na nebi, blažený Sotas z Anchialu chtěl vyhnat z Proscilly démona, ale pokrytci to nedovolili," Také od mnoha jiných stejně smýšlejících biskupů se ve zmíněném dopise nacházejí jejich vlastnoruční podpisy. Tolik, co se týče oněch heretiků.

22. IRENEUS PROTI SCHISMATIKŮM V ŘÍMĚ

Proti porušovatelům neporušeného církevního řádu v Římě napsal Ireneus rozličné listy. Jeden napsal Blastovi s titulem O schismatu. Jiný Florinovi pod titulem O samovládě či Bůh není původcem zla (De monarchia seu Quod Deus non sit conditor malorum). Zdá se že tímto posledním hájí Floriana. Kvůli tomuto muži, který později upadl do Valentinova bludu, vydal ještě jeden spis O osmi číslech (De octonario). V tomto spise dává najevo, že stál blízko prvním nástupcům apoštolů. Na konci spisu jsme našli velmi dobrou poznámku, kterou myslíme si, musíme uvést. Zní takto: "Zapřísahám tě, kdo chceš tuto knihu opsat, při našem Pánu Ježíši a při jeho slavném příchodu, až přijde soudit živé i mrtvé, abys to, co jsi opsal, pečlivě porovnal a opravil podle původního spisu, ze kterého jsi to opsal. Stejně

zapřísahaj ty, kdo si to budou chtít opsat". Tuto užitečnou poznámku Ireneovu uvádíme proto, abychom ony staré a opravdu svaté muže měli stále před očima jako velmi krásný příklad nanejvýš úzkostlivé starostlivosti.

Ve zmíněném dopise Florinovi vzpomíná Ireneus opět na svůj styk s Polykarpem. Tato učení, Florine, abych se velmi šetrně vyjádřil, nevznikla z nějakého zdravého smýšlení. Jsou v rozporu s církví a z těch, kteří s tím souhlasí, se stávají velcí bezbožníci. Takové názory se neodvážili obhajovat ani mimo církev stojící heretici. Takovou nauku nepředali ani kněží před námi, kteří se stýkali s apoštoly. Viděl jsem tě, když ještě jako chlapec jsem byl v dolní Asii u Polykarpa, jak jsi v plném lesku vystupoval na císařském dvoře a snažil ses získat císařovu náklonnost. Pamatuji se na to lépe než na to, co se událo nedávno. Vždyť co člověk v mládí pozná, roste to s jeho duší a nakonec s ní to splyne. Proto jsem se snažil udat také ještě místo, kde blažený Polykarp seděl a mluvil, popsat jeho způsob života, jeho postavu, přednášky, které měl k lidu, jeho styk s Janem a s ostatními, kteří viděli Pána, co vyprávěl, co říkali oni a co od nich slyšel o Pánu. Polykarp mluvil o zázracích a učení Pána tak, jak to slyšel o těch kteří Slovo života viděli na vlastní oči. Vše se shoduje s Písmem svatým. To jsem tehdy od něho slyšel. Kéž bych to, na co si živě vzpomínám napsal velmi podrobně ne na papír, nýbrž do srdcí. Před tváří Boha mohu nyní dosvědčit, že onen blažený apoštolský kněz kdyby něco takového slyšel, že by si zacpal uši a podle svého zvyku by zvolal: Dobrý Bože, pro jaké časy jsi mne uchoval, že musím tohle slyšet. Utekl by z místa, kde by slyšel ať vsedě či stoje takové řeči. To možno dokázat i z jeho listů, které poslal sousedním obcím, aby je povzbudil, i některým bratřím, aby je napomenul i povzbudil." Tolik Ireneus.

23. APOLLONIUS ZEMŘEL V ŘÍMĚ MUČEDNICKOU SMRTÍ

V této době za vlády Commoda¹⁶ byly naše poměry klidnější. Nad křesťanskými obcemi po celém světě se s Boží milostí rozprostřel mír. Spásu přinášející Slovo zatím přivádělo neobyčejně mnoho duší ke zbožné úctě Boha, který vládne nad celým světem. Ano, mnozí z těch, kteří v Římě vynikali bohatstvím i původem s celými svými rodinami i příslušníky svých domů nastoupili cestu spásy. Toto však nemohl snést vše nenávidějící a závidějící d'ábel. Připravoval se proto znovu k boji a vymýšlel si rozmanité způsoby, jak proti nám udeřit. Tak přivedl před soud v Římě Apollonia, který pro svou učenost a moudrost požíval velké vážnosti mezi tamními věřícími. Našel si člověka, který se mu zdál být k tomu vhodným nástrojem, aby vystupoval proti Apolloniovi jako žalobce.

Ubožák, podal žalobu v nevhodnou dobu. Poněvadž podle císařského výnosu byl pro žalobce křesťanů stanoven trest smrti, byly mu podle rozsudku, který proti němu vynesl soudce Perenis, zpřelámány nohy. Bohumilého mučeníka však dlouho zapřísahal a žádal, aby se zodpovídal ze své víry před senátem. Zde Apollonius přede všemi duchaplnou řečí obhajoval svou víru. Nakonec byl z rozhodnutí senátu sťat. Existoval totiž u nich starý zákon, že křesťané, kteří jednou byli postaveni před soud, nesmějí být osvobozeni, když nezměnili svůj názor. Kdo chce znát, co řekl Apollonius před soudcem, jak odpověděl na Perennovi otázky jakož o jeho obhajovací řeči před senátem, může se to dozvědět z mé sbírky starých mučednických aktů (Acta martyrum).

24. VYNIKAJÍCÍ BISKUPOVÉ TEHDEJŠÍ DOBY

V desátém roce Commodovy vlády se stal nástupcem Eleuthera Viktor, který spravoval biskupský stolec 13 let. V témže roce převzal po Julianovi, který byl 10 let biskupem, řízení alexandrijské obce Demetrius. V této době byl slavný také ještě dříve uvedený osmý biskup antiochijské obce od apoštolů Serapion. Křesťanské obci v Palestinské Caesarei předsedal Theophilus. Narcissus, o němž jsem se zmínil v Církevních dějinách, byl tehdy biskupem v Jeruzalémě. Biskupem v řeckém Korintu byl v téže době Bacchylus, v efezské obci Polykrates. Avšak i mimo tyto, jak se samo sebou rozumí, bylo ještě nespočet jiných slavných biskupů. Přesto jsme uvedli jménem jen ty, kteří nám ve svých spisech zanechali nezakreslenou víru.

25. TEHDEJŠÍ SPOR O SLAVENÍ VELIKONOC

V tehdejší době vznikl ne bezvýznamný spor. Křesťanské obce celé Asie totiž věřily, jak vyplývá ze staré tradice, že slavnost velikonočního vykoupení se musí slavít čtrnáctého dne v měsíci, ve kterém bylo Židům přikázáno zabít beránka. Proto i v tento den, který je vždy dnem všedním, že mají skončit s postem. Naproti tomu u obcí po celém ostatním světě nebylo zvykem toto zachovávat, nýbrž podle apoštolské tradice zachovávali i nyní vládnoucí zvyk, že půst nesmí skončit v žádném jiném dni než v den zmrtvýchvstání našeho Spasitele. Kvůli této záležitosti se konaly synody a porady biskupů. Všichni však jednomyslně prohlásili dopisem za církevní pravidlo pro věřící na všech místech, že ne jiný den, ale v neděli má být slaveno tajemství zmrtvýchvstání Pána a jen v tento den že má skončit u nás velikonoční půst. Ještě nyní je po ruce dopis tehdy v Palestině shromážděných biskupů, kterým

předsedal biskup obce v Caesarei Theophilus a jeruzalémský biskup Narcissus jakož i jiný dopis římské synody, která se rovněž zabývala tímto sporem, a nese jméno biskupa Viktora. Podobně i dopis biskupů v Pontu, mezi nimiž jako nejstarší předsedal Palmas, dopis od obcí v Gallii, jejichž biskupem byl Ireneus, jakož ještě od obcí v Osroene a tamních měst. Kromě toho je po ruce i soukromý dopis od biskupa korintské obce Bachyka a ještě od velmi mnohých. Tito všichni zastávali týž názor a všichni se vyslovují stejným způsobem. Jak jsem řekl, rozhodli jednoznačně.

26. ODPOR OBCÍ V ASII

V čele asijských biskupů, kteří tvrdili, že zvyk odedávna jim předaný musí být zachován, byl Polykrates. On sám v dopise Viktorovi a římské obci vyložil až do dneška zděděnou tradici těmito slovy: "My nyní slavíme den nezfalšovaně, bez jakéhokoli přídavku a bez zkracování. Vždyť i v Asii odpočívají světla, která vstanou v den příchodu Pána, až přijde z nebe a vzkřísí všechny svaté. Totiž jeden ze dvanácti apoštolů Filip, který odpočívá v Hierapoli, i dvě jeho dcery, které zestály jako panny, a další jeho dcera, která vedla život v Duchu Svatém a leží pohřbena v Efezu; pak i Jan, který spočíval na hrudi Pána, který byl knězem se zlatou čelenkou, svědkem víry a učitelem. Ten spí v Efezu. Dále biskup a mučedník ve Smyrně Polykarp a Thraseas, rovněž biskup a mučedník z Eumeneie, který odpočívá ve Smyrně. Mám dále uvádět biskupa a mučedníka Sagarise, který spí v Laodicei, stejně tak blaženého Papiriuse, eunucha Melitona, který v celém svém chování byl pln Ducha Svatého a v Sardech očekává navštívení nebe, kdy vstane z mrtvých? Tito všichni slavili velikonoce (Paschu) vždy čtrnáctého dne podle předpisu evangelia. Neodchýlili se od toho a vždy se řídili pravidly víry. Ale i já, Polykrates, nejmenší mezi vámi, budu to zachovávat podle tradice mých příbuzných, jež některé jsem i já následoval, Vždyť 7 mých příbuzných bylo biskupy, já jsem osmý, a vždy moji příbuzní slavili den, kdy lid odstranil kvašený chléb. Já, bratr, starý 65 let, který se stýkal s bratry z celého světa a pozorně přečetl celé Písmo svaté, se nezaleknu žádných hrozeň. Vždyť muži, kteří jsou důležitější než já, řekli, že Boha sluší více poslouchat než člověka. Pak píše o biskupech, kteří jsou s ním zajedno a měli stejný názor: "Mohl bych se dále zmínit o biskupech se mnou přítomných, které jsem na jejich přání svolal. Kdybych uváděl jejich jména, byl by to velký počet. Tito ač mne znali jako malého nepatrného člověka, dali přece mému dopisu svůj souhlas s vědomím, že své šediny nenosím zbytečně, nýbrž že vždy jsem jednal podle Pána Ježíše".

Na to se pokusil římský biskup Viktor ihned obce celé Asie

spolu se sousedními obcemi jako bludaře vyloučit z církevního společenství. Svým dopisem prohlásil všechny tamní bratry jako zcela stojící mimo církevní jednotu. Všem biskupům se toto jednání nelíbilo. Vyzvali jej, aby myslel na jednotu, pokoj a lásku k bližnímu. Ještě nyní jsou jejich dopisy po ruce, kde dost ostře kárají Viktora. Mezi jinými jménem bratří poslal dopis i Ireneus, který předsedal obcím v Gallii. V něm se sice vyslovuje pro to, aby tajemství zmrtvýchvstání Pána se slavilo v neděli, připomíná však Viktorovi, aby se mírnil a že by neměl všechny Boží církve vyloučit ze společenství jen proto, že zachovávají od otců zděděný zvyk. Mezi mnohým jiným připojuje toto: "Vždyť spor se netýká pouze dne, nýbrž i postu. Jedni si totiž myslí, že se mají postit jen jeden den, druzí že dva, jiní že více, jiní že se postí 40 hodin ve dne i v noci. A tento velký rozdíl v zachovávání postu nevznikl až v naší době. Již dávno předtím to zdědili od našich předků, kteří pravděpodobně svou svrchovanou moc nevykonávali s patřičnou důsledností. Ve své prostotě a z neznalosti jak tento zvyk vznikl, to tak převzali. Přesto všichni tito žili v míru a v míru žijeme i my. Rozdílnost v postu dokazuje jednotu víry".

K tomu Ireneus dodává ještě toto: "Kněží, kteří před Soterem stáli v čele církve, kterou řídíš, myslím tím Aniceta, Pia, Hygina, Telesfora a Xysta, sami tak neslavili velikonoce, ani to svým podřízeným nedovolili. I když neslavili stejně velikonoce, o nic méně žili v míru s těmi, kteří k nim přišli z obcí, ve kterých to bylo jinak slaveno. Nikdy kvůli tomu nebyli někteří vyloučení. Kněží před tebou, ač to tak nezachovávali, posílali posvěcený chléb (eucharistii) těm z obcí, které to tak nezachovávali. A když se blažený Polykarp, za Aniceta zdržoval v Římě, a oba vedli o některých jiných záležitostech nepatrný spor, rychle se však sjednotili. O slavení velikonoce (Pascha) se však nechtěli mezi sebou přit. Ani Anicetus nemohl pohnout Polykarpa, aby už nezachovával tento zvyk, protože s učedníkem Pána Janem i s ostatními apoštoly, se kterými se stýkal, to vždy zachovával. Ani Polykarp nepřemluvil Aniceta tak to zachovávat, když Anicetus řekl, že se musí držet zvyku svých předchůdců. Bez ohledu na to sdíleli společenství mezi sebou, a Anicetus jako vyznamenání pro Polykarpa slavil v obci eucharistii. Z toho vysvítá, že se rozešli v pokoji. I ti, co to zachovávali, i ti, co to nezachovávali, žili v míru s celou církví". Takováto slova a napomenutí psal Ireneus, který byl hoden svého jména. Svým jednáním byl skutečným mírotvorem k prospěchu pokoje mezi obcemi. Podobně si o sporu dopisoval netoliko s Viktorem, ale i s velmi mnohými církevními představenými.

27. VŠEOBECNÝ SOUHLAS V ZÁLEŽITOSTI SLAVENÍ VELIKONOC

Biskupové v Palestině, o kterých jsme se předtím zmínili, totiž Narcissus, Theophilus a s nimi biskup obce v Tyru Cassius, biskup v Ptolemais Klarus a ostatní, kteří se s tímto sešli, projednávali zevrubně od apoštolů až k nim došlou tradici týkající se slavení velikonoce a uvádějí ke konci svého dopisu doslovně toto: "Postarejte se, aby opisy našeho listu byly zaslány do každé obce, aby nám nic nenamítali, kdo se snadno mohou dostat do omylu. Sdělujeme vám, že i v Alexandrii slaví velikonoce téhož dne jako my. Jsme ve vzájemném písemném styku, takže stejně a současně slavíme svátek".

28. IRENEOVY SPISY ZACHOVANÉ AŽ DO NAŠÍ DOBY

Mimo právě uvedené spisy a dopisy Ireneovy je od něho ještě velmi krátký, ale nanejvýš poučný spis proti Řekům s titulem *De scientia*, O vědění. Dále jiný, který věnoval jednomu bratru jménem Marcianus. Obsahuje důkaz apoštolského kerygmatu. Konečně je tu kniha s rozličným pojednáním. Zmiňuje se tu o listu Židům a o tak zvané Moudrosti Šalamounově, ze které uvádí některá místa. Tolik o Ireneových spisech, které jsme poznali.

Commodus vládl 13 let. Po jeho smrti vládl necelých 6 měsíců Pertinax.¹⁷ Po něm se stal císařem Severus.¹⁸

29. SPISY OSTATNÍCH V TEHDEJŠÍ DOBĚ SLAVNÝCH MUŽŮ

Ještě nyní mají mnozí velmi mnoho památek na píli starých církevních spisovatelů tehdejší doby. Sami jsme poznali tyto: Heraklitův komentář k Pavlovým listům, Maximův spis o často vyslovované otázce heretiků: Odkud je zlo a jak vznikla hmota, dále Candidův a Apionův komentář k Šestidenní, Sextův spis o zmrtvýchvstání a jeden spis Arabianův. Vedle nich je ještě nespočet jiných spisů, o nichž nemohou říci nic určitého a proto je také nemohou uvést. Až po naši dobu se uchovaly ještě spisy mnohých jiných, ale jejich jména nemohou uvést. Byli to pravověrní církevní muži, jak dokazuje jejich výklad Písma svatého, nezmáme je však, poněvadž nevíme, kdo je napsal.

30. PRVNÍ PŘÍVRŽENCI ARTEMONOVY HEREZE A JEJICH ZFALŠOVÁNÍ PÍSMÁ SVATÉHO

Jeden z nich napsal spis proti herezi Artemona, kterou se v naší době pokusil obnovit Pavel ze Samosaty. V tomto spise je také vyprávění, které se hodí pro naše Církevní dějiny. Spis dokazuje že zmíněná hereze tvrdící, že Vykupitel je pouhým člověkem vznikla teprve před krátkou dobou, i když její vedoucí ji vychvalovali jako starou. Když totiž vyvrátil jejich rouhavé lži, vypráví doslovně toto: "Tvrdí, že všichni dávní křesťané i sami apoštolové přijali a učili to, co učí oni (heretici) nyní, a že právě učení se udrželo až do doby Viktora, který byl 13. biskupem po Petrovi v Římě. Od jeho nástupce Zephyrina že však byla pravda zfalšována. Toto tvrzení by se snad mohlo zdát trochu pravděpodobné, kdyby proti nim se nepostavilo především Písmo svaté. Dosud však jsou po ruce ještě spisy několika bratří, kteří psali ještě před Viktorem a obhajovali pravdu proti pohanům i proti tehdejším herezím, totiž Justin, Miltiades, Tatianus, Klement a mnozí jiní, a tito všichni potvrzují Kristovo božství. A kdo nezná spisy Ireneae, Melitona a ostatních, ve kterých mluví o Kristu jako o Bohu a člověku? Dále mnohé žalmy a písně, které hned na počátku napsali věřící bratří, opěvují Krista jako Boží Slovo a připisují mu božství? Jak je možné když nyní po tolika let je hlásáno církevní učení, že až do Viktora se mělo učit tak, jako oni tvrdí? Nestydíte se uvádět takové lži proti Viktorovi, když velmi dobře víte, že Viktor vyloučil z církevního společenství původce a otce této hereze koželuha Theodota¹⁹ proto, že považoval Krista za pouhého člověka? Vždyť kdyby Viktor podle jejich výpovědi smýšlel tak, jak učí jejich rouhání, jak by mohl vyloučit z církve původce této hereze Theodota?" Tolik k Viktorovi. Viktor spravoval biskupský stolec 10 let. Asi v desátém roce Severovy vlády byl jeho nástupcem ustanoven Zephyrinus.

Autor uvedené knihy o zakladateli jmenované hereze vypráví ještě o jiné události, která se stala v Zephyrinově době. "Připomenu mnohým bratřím událost z naší doby," píše, "která, kdyby se udála v Sodomě, podle mého mínění by snad přivedla tamní obyvatele na cestu pokání. Ne dávno, ale v naší době žil jistý vyznavač jménem Natalis. Jednou jej svedli Ásklepiodotos a směnárník Theodotos. Oba byli žáky koželuha Theodota, kterého tehdejší biskup Viktor vyloučil z církevního společenství kvůli jeho názoru a kvůli nějaké ještě hlouposti. Natalis se od nich nechal přemluvit, aby se za měsíční odměnu 170 denárů nechal udělat biskupem této sekty. Pán jej často ve snu varoval. Milosrdný Bůh a Pán Ježíš Kristus nechtěl, aby svědek jeho vlastního utrpení zahynul mimo církev. Natalis nedbal nočních vidění. Tak byl oslepen takovou poctou i špinavou ziskuchtivostí, která tolik lidí uvrhla do zkázy. Nakonec bičován po celou noc svatými anděly brzy ráno vstal, oblékl si šat kajícího, posypal hlavu popelem a se slzami v očích šel rychle k Zephyrinovi a vrhl se mu k nohám. Ano, nejen kleriky, ale i laiky na kolenu prosil o odpuštění. Svými slzami obměkčil slitující se církev velmi milosrdného Krista. Prosil a

ukazoval rány po bičování, až byl konečně přijat do společenství církve."

K tomuto vyprávění chceme připojit několik jiných slov o těchto hereticích. Beze studu zfalšovali Písma svatá, zavrhli směrnice staré víry a zneuznali Krista. Neptali se, co říkají svatá Písma, nýbrž přemýšleli, čím by z nich dokázali svou bezbožnost. A jestliže jim někdo předloží místo z Písma svatého, pátrají, zda by se mohlo něco najít pro jejich záměry. Místo aby studovali svatá Boží Písma, věnují se geometrii. Mluví jako lidé pozemsky žijící a toho který přichází z nebes, neznají. Někteří z nich si vysoce cení Euklida a jeho geometrii. Obdivují Aristotela a Theophrasta. Někteří snad uctívají Galena²⁰ jako boha. Že však lidé, kteří vědy nevěřících zneužívají k důkazu svého bludného názoru a s úlisností popíračů Boha falšují prostou víru Písma svatého, jsou daleko od víry, to není třeba připomínat. Proto beze studu berou do rukou svatá Písma pod záminkou, že by je vylepšili. A to o nich tvrdíme právem o tom se, kdo chce může každý přesvědčit. Vždyť kdo srovnával jejich opisy, shledal by, že v mnoha částech se od sebe odchylují. Aspoň Asklepiadovy rukopisy nesouhlasí s opisy Theodotovými. Našlo by se toho mnohem více. Jejich žáci velmi pilně opsali, co, jak říkají, oni vylepšili, ve skutečnosti co zfalšovali. Ani rukopisy Hermophilovy nesouhlasí s jejich opisy. Dokonce ani spisy Apollonidovy mezi sebou nesouhlasí. Vždyť jestliže se porovnají jím dříve napsané rukopisy a později jím změněnými shledá se, že se od sebe velmi liší. Jejich drzost je až neuvěření. Buď nevěří, že Písma svatá jsou diktována Duchem Svatým - a v tom případě jsou nevěřící nebo sebe považují za moudřejší než je Duch Svatý - co jsou v tomto případě jiného než pomatenci? Nemohou své drzé jednání vůbec popřít, poněvadž opisy jsou napsány jejich vlastní rukou. Spisy takového druhu jako jsou jejich nepřijali od učitelů křesťanského náboženství, ani nemohou předložit opisy, ze kterých to opsali. Někteří z nich se ani nenamáhalí zfalšovat Písma, ale prostě zavrhli Zákon a Proroky. Tímto nedovoleným a bezbožným učením pod rouškou milosti se zřítily do nejhlubší propasti zkázy." Tolik o tom.

Kniha VI.

1. PRONÁSLEDOVÁNÍ ZA SEVERA

Také Severus vyvolal pronásledování proti křesťanům. V tomto pronásledování vydali bojovníci za pravou Boží úctu na všech místech vznešené svědectví svou mučednickou smrtí. Obzvlášť početní byli v Alexandrii. Z celého Egypta a Théb¹ byli posláni

na velké bojiště bojovat pro Boha ti nejlepší bojovníci. Svou velkou statečností při rozličných mučeních a při rozličných způsobech smrti získali u Boha vítěznou korunu. Mezi nimi byl i Origenův otec Leonides. Byl s'at a zanechal mladičského syna. Jakou lásku měl tento syn pro Boží slovo, to by se zde mělo krátce uvést. Tím spíše, poněvadž všichni o něm mluví.

2. ORIGENOVA HORLIVOST V JEHO MLÁDÍ

Kdyby chtěl někdo podrobně vypsát život tohoto muže, měl by k tomu bohatou látku. Vyličení jeho života by si vyžádalo celou knihu. My zatím nyní chceme stručně, pokud možno málo slovy se o něm zmínit z toho, co známe z několika dopisů a ze zpráv od jeho dosud žijících žáků.

Myslím, že bude dobré vyličit Origenův život, abych tak řekl, od samé kolébky. Bylo to desátého roku Severovy vlády a za místodržícího v Alexandrii a nad ostatním Egyptem Lata a za Demetria jako nástupce Luliana, který právě dostal biskupský stolec nad tamními křesťanskými obcemi, když vyšlehl mocný plamen pronásledování a tisíce mučedníků obdrželo mučednickou korunu. Duše ještě velmi mladého Origena tak toužila po mučednictví, že byl ochoten jít vstříc nebezpečí a dobrovolně se vrhnout do boje. Konec jeho života by nebyl býval tak daleko, kdyby Boží prozřetelnost prostřednictvím jeho matky se k dobru mnohých nepostavila proti jeho úmyslu. Matka jej totiž napřed prosila, aby šetřil její mateřskou lásku. Když však po zprávě, že jeho otec byl zatčen a je ve vězení, viděla, že to jej ještě více utvrdilo v jeho předsevztí být mučedníkem, schovala všechny jeho šaty a nutila jej zůstat doma. Při jeho touze po mučednictví přes své mládí neměl klidu. Napsal svému otci, poněvadž mu nic jiného nezbyvalo, dopis, v němž jej povzbuzuje k mučednictví. Doslovně jej vybízel těmito slovy: "Chraň se kvůli mně změnit své smýšlení".

To by mohlo být první zkouškou rozumu a pravého náboženského Origenova smýšlení v jeho dětství. Vždyť se učil znát Písmo svaté, a to byl dobrý základ jeho víry. Tomu Origenes věnoval nemalé úsilí, poněvadž jeho otec vedle výuky obvyklým školním předmětům právě na znalost Písma kladl velký důraz. Otec jej povzbuzoval, aby především před řeckou vědou se věnoval výuce náboženství. Origenes se musil každý den naučit několika místům z Písma svatého a je nazpaměť odříkat. Pro chlapce to nebylo nic obtížného a s radostí tak činil. Nespokojil se prostě s povrchním čtením svatých Písem, ale chtěl ještě víc. Hledal v nich hlubší smysl, takže dokonce svého otce častoval otázkami, co tím chce Bohem dané Písmo říci. Otec mu to naoko sice vytkl a napomenul jej, aby nepátral po tom, co je nad jeho věk, sám se v tichosti radoval a velmi za to

děkoval Bohu původci všeho dobrého, že mu dal milost stát se otcem takového dítěte. Ano, vypráví se, že se často přiblížil k spícímu chlapci a s úctou políbil jeho odhalená prsa jako chrám, v němž si Duch Svatý připravuje svůj příbytek. Byl šťastný, že má takové dítě.

Toto a jiné se vypráví o Origenovi, když byl ještě chlapcem. Když však nyní jeho otec zemřel jako mučedník, zůstal ještě ani ne sedmnáctiletý se svou matkou a šesti mladšími sestrami. Jména jeho otce připadlo císařské pokladně a on se svými nejbližšími se ocitl v bídě. Bůh se však postaral. Origenes byl přátelsky přijat bohatou a zároveň vznešenou paní a u ní našel obživu. Tatu paní se také starala o velmi známého muže patřícího tehdy v Alexandrii k heretikům. Ten pocházel z Antiochie. Uvedená paní jej považovala jako za svého syna a věnovala mu obzvláštní péči. Origenes byl přinucen s ním žít. To byla doba, kdy podal nejpádňější důkaz své pravověrnosti. U Pavla - tak se jmenoval ten muž -, který slul svou učeností, se scházelo velmi mnoho nejen heretiků, ale i našich. Origenes se však nikdy nedal pohnout k tomu, aby se s ním společně modlil. Již od mládí totiž dbal na předpisy církve, a jak jednou sám říká, ošklivil si heretické učení. Poněvadž od svého otce byl již uveden do řecké vědy³ a po otcově smrti se jí horlivě věnoval, získal ne nevýznamnou znalost v oborech gramatiků. Tím si pak také nedlouho po otcově smrti vzhledem k svému věku získal velmi bohaté živobytí.

3. ORIGENES JIŽ OD MLÁDÍ UČIL BOŽÍMU SLOVU

Při tomto zaměstnání přicházeli k Origenovi, jak sám jednou ve svých spisech řekl, někteří pohané, aby slyšeli Boží slovo. V Alexandrii tehdy nebylo nikoho, kdo by vyučoval křesťanským pravdám, poněvadž všichni uprchli před hrozícím pronásledováním. Plutarchos⁴ byl první, kdo po příkladném životě byl ozdoben vznešeným mučednictvím. Druhý Heraklas, Plutarchův bratr dával rovněž zářivý příklad života a přisnosti hodný filozofa. Po Demetrioově smrti se mu proto dostalo cti usednout na biskupský stolec v Alexandrii. Origenovi bylo 18 let, když se stal představeným katechetické školy. V době pronásledování za alexandrijského místodržícího Aquily sklízel v tomto úřadě velké úspěchy. Svou ochotou pomáhat všem svatým mučedníkům známým i neznámým si získal u všech věřících velké jméno. Stýkal se totiž se svatými mučedníky nejen když byli ve vězení a dosud nebyl nad nimi vynesena smrt, nýbrž i když byli vedeni na smrt. Za velkou svou odvahu hrozilo mu velké nebezpečí. Vždyť, poněvadž odvážně přicházel k odsouzeným a beze strachu líbal mučedníky, by byl nejednou ukamenován rozhněvaným kolem stojícím pohanským

davem, kdyby jej nechránila Boží moc a pod jejíž ochranou zázračně neunikl. Tato božská nebeská milost jej však mnohokrát chránila jednou zde, jindy v mnoha nástrahách, které mu tehdy pro jeho neobyčejnou horlivost a statečné hlásání Kristovy nauky byly nastraženy. Vskutku nevěřící byli proti němu tak rozzlobeni, že se srotili s vojáky před domem, kde se zdržoval, protože tam vyučoval velké množství lidí základům svaté víry. Ano, ponenáhlu začali jej tak pronásledovat, že celé město nebylo pro něj dost velké. Musil prchat z jednoho domu do druhého a odevšad byl vyhnán kvůli velkému počtu těch, kteří jeho prostřednictvím přijali božské učení a zvláště proto, že jeho mravní chování přinášelo nejkrásnější plody té nejstarší filozofie. Jeho život, jak se říká, odpovídal totiž tomu, čemu učil. Spolupůsobením Boží moci přiváděl nespočet lidí, aby jej napodobovali.

Poněvadž nyní Origenes viděl, že mu stále přibývá žáků a pouze jemu že biskup křesťanské obce svěřil katechetickou školu, považoval vyučování gramatických oborů za neslučitelné s vyučováním božských věd. Bez rozmyšlení se vzdal vyučování v gramatických oborech, které nyní považoval za neúčinné, a věnoval se posvátným vědám. Aby nepotřeboval podporu od jiných po zralé úvaze prodal všechny spisy starých spisovatelů a spokojil se denně se 4 oboly, které mu musil kupující zaplatit (za knihu). Takto se zřekl filozofie, kterou se po mnoha let zaměstnával, a všeho co jej v mládí vábilo. Celý den pilně vyučoval a větší část noci, jak jen to bylo možné při jeho přísném způsobu života, se trvale věnoval studiu svatých Písem. Postil se a dobu spánku ne v posteli, ale na holé zemi omezil na nejmenší míru. Především však dbal oněch evangelijních rad Spasitelových nemít ani dva kabáty ani obuv a nenechat se znepokojovat starostmi o budoucnost. Více než se dalo čekat od jeho věku ochotně snášel neoblečen zimu. Dostal se až na vrchol evangelické chudoby. Jeho nejbližší okolí žaslo nad takovým jednáním. Velmi mnozí, kteří by mu něco ze svého rádi dali za to, že se tak obětuje pro vyučování náboženství, byli z toho velmi smutní. On však nepolevil ve svém umrtvování. Ano, po mnoho let, aniž by jednou použil obuv, chodil bos. Stejně tak po dlouhou řadu let se nenapil vína. Zdržoval se i jiných věcí ne nutných k životu, takže nakonec bylo nebezpečí, že si oslabí či zcela zničí žaludek.

Origenes svým velkolepým příkladem moudrého života přirozeně sváděl mnohé ze svých žáků, aby jej napodobovali. Ano, sami pohané, a to muži vzdělaní a filozofové se účastnili jeho vyučování. Prostřednictvím něho uvěřili upřímně v Boží Slovo a v době tehdejšího pronásledování se tak vyznamenali, že někteří z nich byli zatčeni a zemřeli mučednickou smrtí.

4. ORIGENOVÍ ŽÁCI, KTEŘÍ ZEMŘELI MUČEDNICKOU SMRTÍ

Prvním z nich byl krátce předtím uvedený Plutarchus. Když byl veden na smrt, jen málo chybělo, že by Origena, který zůstal u Plutarcha až do poslední chvíle, zabili jeho spoluobčané, protože se domnívali, že zavinil Plutarchovu smrt. Boží prozřetelnost jej také tehdy zachránila. Po Plutarchovi druhým mučedníkem z Origenových žáků se stal Serenus. Tento osvědčil svou víru ohněm. Z této školy třetím mučedníkem se stal Heraklides a čtvrtým Heron. Heraklides byl ještě katechumenem, Heron před nedávnem byl pokřtěn. Oba byli s'ati. Krom těchto z téže školy jako pátý bojovník za víru je ještě jiný Serenus. Velmi statečně snášel mučení a měl být s'at. Z žen Herais jako ještě katechumenka se rozloučila se životem, jak někde Origenes říká, křtem ohněm.

5. POTAMIAENA

K těmto možno jako sedmého připočítat Basilida, který vedl na smrt proslavenou Potamiaenu. O ní ještě nyní lidé v této krajině si vyprávějí. Nejen mimořádně hodně bojovala o svou tělesnou neposkvrněnost a za své panenství proti těm, kteří ji milovali - měla nejen krásnou duši, ale byla také tělesně krásná -, nýbrž také velmi mnoho vytrpělo pro víru v Krista. Nakonec po strašném, těžko vyslovitelném mučení skončila se svou matkou Marcellou svůj život v ohni. Vypráví se, že soudce jmenoval se Aquilas - ji strašně mučil a nakonec ji pohrozil, že ji předá gladiátorům, aby ji zneuctili. Prý se trochu zamyslela a pak na otázku, k čemu se rozhodla, dala mu takovou odpověď, že i pohanům se to zdálo bezbožné. Sotva to řekla, byl vynesena nad ní konečný ortel. Basilides, jeden se soudních úředníků, kterému byla předána, ji vedl na smrt. Když lidé kolem jí nadávali a posmívali se jí, Basilides je odehnal. Měl s ní velký soucit. Potamiaena to s radostí přijala, ale současně jej napomenula, aby se nesnažil ji těšit, poněvadž po odchodu z tohoto světa ona bude za něho Pána prosit, aby mu odplatil za to, co jí prokázal. Pak podstoupila statečně mučednickou smrt. Její tělo bylo pomalu od paty až po temeno hlavy spouštěno do vařící směly. Tedy takový boj bojovala oslavovaná dívka. Po krátké době vyzvali z nějakého důvodu Basilida vojáci, kteří s ním byli, zřeknout se přísahou víry. On však je ujišťoval, že mu není dovoleno jako křesťanovi přísahat a že se k tomu zcela otevřeně přiznává. Z počátku to nějakou chvíli brali jako žert, když však na své výpovědi pevně trval, předvedli jej před soudce. Před soudcem znovu vyznal, že je křesťanem, a byl na to uvržen do vězení. Když někteří bratři v Pánu k němu přišli a ptali se jej, proč se tak náhle rozhodl, měl jim odpovědět, že se

mu Potamiaena tři dny po své smrti v noci zjevila, posadila mu na hlavu korunu a řekla, že za něho prosila Pána a on ji vyslyšel a že zanedlouho si jej vezme k sobě. Na to udělili mu bratří pečeť Pána, křest, a následujícího dne byl po slavném vyznání Pána sťat. I mnozí jiní z obyvatel Alexandrie se měli tehdy náhle obrátit na Kristovu víru, protože Potamiaena se jim ve spánku zjevila a vyzvala je k přijetí Božího Slova. Dost již o tom.

6. KLEMENS ALEXANDRIJSKÝ

Až do této doby vedl katechetickou školu v Alexandrii nástupce Pantaena Klement. Mezi jeho žáky byl i Origenes. Klemens v první knize svého spisu Stromata píše o Commodově smrti, z čehož jasně vysvítá, že napsal toto dílo za Severa, jehož dobu nyní líčíme.

7. SPISOVATEL JUDAS

V této době napsal jiný spisovatel jménem Judas o 70 týdnech u Daniela a vypočetl dobu až do desátého roku Severovy vlády. Věřil, že mnoho diskutované zjevení Antikristovo je již blízko. Proto velmi znepokojilo většinu lidí tehdy proti nám vyhlášené pronásledování.

8. SMĚLÝ ORIGENŮV ČIN

Když Origenes tehdy řídil v Alexandrii katechetickou školu, učinil něco, co velmi svědčí o jeho ještě nezralém jinošském rozumu, stejně však také o jeho víře a zdrženlivosti. Vzal doslovně slova "Jsou obřezaní, kteří se sami obřezali pro nebeské království" (Mt 19,12), příliš mladý to přehnal a výrok Spasitelův na sobě uskutečnil. Věřil, že takto jednak splní slovo Pána, jednak nebudou mít nevěřící žádný důvod k pomluvě. V tak mladém věku vyučoval totiž náboženství nejen muže, ale i ženy. Myslel si, že se o jeho činu většina jemu svěřených žáků nedozví. Čin, jak si to přál, nebylo možno utajit. Biskup tamní křesťanské obce Demetrius se o tom dozvěděl. Obdivoval Origena pro jeho smělý čin, chválil jeho horlivost a skutečnou víru. Povzbuzoval jej, aby byl dobré mysli, a vyzval jej, aby ještě horlivěji učil. Tak tehdy mínil Demetrius. Nedlouho potom však, když viděl, že Origenes má dobré výsledky a všichni si jej velmi váží, udělal něco, co by neměl udělat. Snažil se totiž v jednom dopise biskupům celého světa vylíčit Origenův čin jako

nejvýš převrácený. Podnět k tomu dali vynikající a vážení palestínští biskupové z Caesareje a Jeruzaléma, kteří ho uznali za hodného nejvyšších poct a vysvětili jej na kněze. Když nyní Origenes požíval velké vážnosti, všichni lidé to o něm věděli a vážili si jej pro jeho ctnosti a moudrost, Demetrius, když nic jiného mu nemohl vytknout, vytkl mu, co dávno ve svém mládí učinil, a odvážil se obvinít i ty, kteří Origena povýšili na kněžství. Toto se stalo až později. Tehdy však Origenes v Alexandrii učil ve dne v noci nerušeně všechny, kdo k němu přicházeli a nerušeně se také po celou tu dobu věnoval studiu náboženství a svým žákům. Po 18leté Severově vládě nastoupil jeho syn Antoninus.⁶ V této době byl jeruzalémským biskupem zmíněný Alexander. Byl jedním z těch, kteří se statečně chovali při pronásledování a Boží prozřetelností zůstali naživu a pro své vznešené vyznání Krista byl: považováni za hodny biskupského stolce. Byl nástupcem Narcisovým na biskupském stolci.

9. NARCISSOVY ZÁZRKY

O tomto Narcisovi si vyprávějí věřící úžasné věci. Mezi jiným ve vypráví o tomto jeho zázraku: Jednou za velké noční slavnosti velikonočního svátku chyběl diakonům olej. Když byl lid kvůli tomu velmi smutný, přikázal prý Narcissus těm, kteří se starali o světlo, načerpat vodu ze sousední studně a přinést mu ji. To bez prodlení udělali. Narcissus se prý nad vodou modli! a pak v pevné víře a důvěře v Pána přikázal nalít ji do lamp. Když tak učinili, proti očekávání zázračnou božskou mocí se prý voda proměnila v olej. Až po naši dobu má velmi mnoho bratří uschováno trochu toho oleje na důkaz tehdejšího zázraku. Také velmi mnoho jiného pamětihodného vyprávějí ze života tohoto muže. Sem patří ku příkladu toto: Někteří zlí človíčekové nemohli snášet jeho rozhodné jednání. Ze strachu že by byli přistiženi a potrestáni za své mnohé špatnosti, kterých si byli vědomi, snažili se tomu předejít. Šířili proti němu strašné pomluvy. Aby jim věřili, kdo to slyšeli, zapřísahali se. Jeden přísahal, že by chtěl projít ohněm. Jiný ať prý je stížen nevyléčitelnou nemocí, jiný že ať přijde o oči. Nikdo z věřících však nevěřil jejich zapřísahání, poněvadž každý velmi dobře znal zdrženlivost a ctnostný život Narcissův. Narcissus nemohl snést jejich drzé pomluvy. Poněvadž již po dlouhou dobu si oblíbil moudrý život filozofa, odešel z obce a mnoho let žil kdesi na poušti a v krajině, kam lidé nechodili. Mezitím velké oko spravedlnosti nehledělo lhostejně k jejich jednání. Velmi rychle potrestalo bezbožníky podle jejich přání, jak se k tomu přísahou zavázali. První shořel i se svou rodinou v noci, když bez jakékoli příčiny zcela neočekávaně něco zapálilo jeho dům, ve kterém bydlel, a ten zcela shořel. Jiný zase náhle onemocněl od hlavy až patě jakousi nemocí, což si přičítal za

trest. Třetí, když viděl osud těch dvou, bál se, že neunikne trestu vševidoucího Boha. Předě všemi se přiznal ze své špatnosti, litoval toho, bědoval však tolik a nepřestal plakat, až ztratil zrak. Takto byli potrestáni za svou lež.

10. JERUZALÉMŠTÍ BISKUPOVÉ

Narcissus odešel a nikdo nevěděl kam. Proto představení sousedních církví považovali za dobré vysvětit místo něho jiného biskupa. Ten se jmenoval Diu.s. Nebyl však dlouho představeným obce. Po něm následoval Germanion a pak Gordius. Za posledního, jak by vstal z mrtvých, se najednou objevil Narcissus. Bratři jej požádali, aby převzal biskupský úřad. Vždyť nyní si všichni vážili ho ještě více jak proto, že na čas odešel a pro jeho přísný život tak také obzvláště proto, že sám Bůh jej obhájil.

11. ALEXANDER

Když však Narcissus pro svůj pokročilý věk nemohl zastávat biskupskou službu, a božská prozřetelnost povolala zmíněného Alexandra za biskupa jiné křesťanské obce, bylo Alexandrovi v noci zjeveno, aby společně s Narcissem spravoval biskupství. Jako na Boží pokyn odcestoval z Kapadocie, kde byl biskupem, do Jerusalema, aby se tam pomodlil a navštívil posvátná místa. Tamní bratři jej přátelsky přijali a nedovolili mu vrátit se zpět. I oni totiž měli zjevení a nejzbožnější z nich zcela zřetelně slyšeli hlas, který jim přikázal vyjít před bránu a přijmout Bohem jim vyhládnutého biskupa. To učinili a dokonce přinutili Alexandra za plného souhlasu biskupů sousedních církví, aby u nich zůstal.

Alexander sám se zmiňuje ve svých listech antiochitům o své společné správě biskupství s Narcissem. Na konci svého dopisu doslovně píše: "Zdraví vás Narcissus, který byl přede mnou biskupem této církve a nyní mi pomáhá svými modlitbami. Je mu 116 let. Napomíná vás spolu se mnou, abyste byli stejného smýšlení." Tak tomu bylo.

Když biskup antiochijské obce Serapion zemřel, následoval jej v biskupské hodnosti Asclepiades, který se v době pronásledování rovněž vyznamenal svým vyznáním. Jeho ustanovení biskupem připomíná i Alexander, když píše Antiochijským: "Alexander, služebník a zajatec Ježíše Krista blažené obci v Antiochii přeje štěstí a požehnání v Pánu. V době mého zatčení mi Pán učinil okovy snesitelnými a lehkými, poněvadž jsem zakusil, že Boží prozřetelností a zásluhou jeho víry převzal biskupský stolec ve vaší antiochijské obci

Asclepiades, který se k takové službě velmi dobře hodí". K tomu poznamenává, že poslal tento dopis prostřednictvím Klementa. Na konci dopisu píše: "Tento dopis vám posílám, moji páni bratří, po blaženém Klementovi, ctnostném a osvědčeném muži, kterého znáte a ještě blíže poznáte. Řízením a z vůle Pána byl zde a Kristovu obec posiloval a rozšiřoval".

12. SERAPION A JEHO SPISY

Na spisovatelskou činnost Serapiona zůstaly pravděpodobně u některých ještě jiné památky. Já jsem však poznal pouze tyto: List jakémusi Domninovi, který v době pronásledování odpadl od křesťanské víry k židovské pověrčivosti; dále poselství dvěma pravověrným mužům Pontiovi a Carícovi a ještě mnoho dopisů jiným. Ještě dnes existuje spis tak zvané Petrovo evangelium (Evangelium Petri). Vyvrátil falešná vyprávění v něm, poněvadž někteří členové křesťanské obce na Rhodu vlivem uvedené knihy přijali bludné učení. Považuji za účelné uvést z tohoto dopisu několik slov, kterými vykládá svůj názor na tuto knihu. "Moji bratří", píše, "uznáváme Petra a ostatní apoštoly tak dobře jako Krista. Co však obsahuje falešného v jejich jménu, to odmítáme, poněvadž dobře víme, že nic takového od Krista nepřevzali. Když jsem byl totiž u vás, myslil jsem, že všichni mají pravou víru. Proto říkám, aniž bych vámi mně předložený spis Petrovo evangelium pročetl: Jestliže u vás působí jen rozladění, ať je čteno. Když jsem se však dozvěděl z toho, co mi bylo řečeno, že spis obsahuje jistou herezi, pospíším si k vám znovu přijít. Proto, bratří, čekejte mne brzy. Vím, bratří, jak Marcianus hereticky smýšlel a jak sám sobě si odporoval poněvadž nevěděl, co mluvil. Poznáte to z toho, co jsem vám napsal. Toto evangelium jsem si vypůjčil od těch, kteří je používali, totiž od nástupců zakladatelů oné hereze, které nazýváme dokety. Část názorů Petrova evangelia je totiž z jejich školy. Pročetl jsem to podrobně. Většinou to souhlasí s pravým učením Spasitele. Co jsem však shledal, že neodpovídá pravdě, jsem zde kvůli vám připojil". Tolik o spisech Serapiona.

13. KLEMENTOVY SPISY

Od Klementa máme ještě spis o osmi knihách, kterým dal titul "Stromata Tita Flavia Klementa, vědecké výklady o pravé filozofii". Napsal ještě spis Hypostaseis, Poučení. Zmiňuje se tu zvláště o Pantaenovi jako o svém učiteli, uvádí jeho výklady Písma i tradici, kterou převzal. Od něho máme také list obsahující napomenutí Řekům jakož i 3 knihy pod názvem Paedagogus-Vychovatel a knihu s nadpisem "Který boháč bude

blažený". Dále spis o velikonoční slavnosti, pomluvě, Rozmluvy o postu, napomenutí k pevnosti či právě pokřtěným. Konečně tak zvaný Církevní zákon (Ecclesiastica regula) a spis proti těm, kteří zachovávají židovské omyly. Tuto knihu věnoval výše uvedenému biskupu Alexandrovi.

Ve Stromatech nejsou pouze uvedena rozličná místa z Písma svatého, nýbrž Klement uvádí také vhodné výroky ze spisů Řeků a vysvětluje všeobecně rozšířené názory Řeků i barbarů. Navíc vyvrací bludná učení zakladatelů sekt a při tom uvádí rozličné dějinné události, čímž nám poskytuje hojnou látku pro rozšíření našeho vědění. Mimo to uvádí názory filozofů, což plně odpovídá dílu, jemuž dal titul Stromata - Různé. V této knize si vypomáhá i svědectvími ne všeobecně uznávaných knih, totiž z tak zvané Moudrosti Šalamounovy, z knihy Sirachova syna Josue, z listu Židům, i z listu Barnabášova, Klementova a Judova. Dále se zmiňuje o Tatianově spisu proti Řekům, o kronikáři Kassianovi, o židovských spisovatelích Philonovi Aristobulovi, Josefovi, Demetriovi a Eupolemovi, kteří všichni Mojžíše a rod Židů považují za daleko starší než jsou Řekové. Klementovy spisy obsahují také ještě jiné pamětihodnosti. Předně mluví o sobě, že stál ještě zcela velmi blízko prvním nástupcům apoštolů. Rovněž slibuje, že chce napsat výklad Genese. Ve svém spise o velikonocích (De Pascha) však přiznává, že jej přátelé přinutili napsat pro příští pokolení o tradici, kterou ústně přijal od starších. V témže spise se dále zmiňuje o Melitonovi, Ireneovi a o několika jiných a uvádí jejich vyprávění.

14. KLEMENTEM UVÁDĚNÉ KNIHY PÍSMÁ SVATÉHO

Ve svých Hypotyposeis-Poučeních udává Klement stručně řečeno seznam knih celého Písma svatého obou Zákonů bez těch knih, které nejsou všeobecně uznávány myslím tím Judův list, zbývající katolické listy, list Barnabášův a tak zvané Zjevení Petrovo. U listu Židům uvádí sice za autora Pavla, tvrdí však, že list byl napsán v hebrejštině a Lukáš že jej velmi pečlivě přeložil do řečtiny a dal jej Řekům. V tomto listě a ve Skutcích že prý se najdou podobné výrazy. Že v listu nebyla přidána slova "Pavel apoštol", to prý má svůj důvod. Když totiž Pavel psal Židům, kteří měli plno předsudků proti němu, proto nanejvýš moudře prý nechtěl hned na počátku uvádět své jméno. Trochu dále pak Klement dodává toto: "Poněvadž, jak říkával blažený kněz, Pán byl poslán k Židům jako apoštol (Vyslanec) mocného Boha, z úcty k Pánu rozhodně se nechtěl Pavel nazývat apoštolem Hebreů a dále že on učitel a apoštol pohanů nechtěl psát Hebreům bez božského povolení".

V témže díle uvádí Klement pořadí evangelií, jak to slyšel od nejstarších presbyterů. "Ta evangelia, která obsahují rodokmen, byla napsána napřed. Markovo evangelium bylo napsáno z tohoto důvodu: Když Petr veřejně hlásal v Římě Boží slovo a pod vlivem Ducha Svatého kázal evangelium, četní přítomní prosili Marka, poněvadž byl dlouholetým Petrovým průvodcem a pamatoval si, co Petr řekl, aby sepsal to, co Petr řekl. Marek tedy napsal evangelium a dal jej těm, kteří jej o to prosili. Jak se to Petr dozvěděl, ani Marka neodradil, ani k tomu nepobízel. Jan, poslední ze všech, když viděl, že vše, co se týče Krista jako člověka, je již v evangeliích podrobně napsáno, proto na naléhavou prosbu svých přátel napsal pod vanutím Ducha Svatého své evangelium". Tolik Klement.

I dříve zmíněný Alexander v kterémsi svém dopise vzpomíná Klementa i Pantaena jako své přátele a říká: "Vždyť jak víš, je to Boží vůle, že naše přátelství, které začalo již u našich předků, nepřestalo. Ano, je vřelejší a pevnější. Ony blažené muže, opravdu blaženého Panteana a svatého Klementa, kteří nás předešli a u kterých zakrátko zase budeme, považujeme za své otce. Klement jako učitel mi velmi pomohl a patří ještě k těm mužům, prostřednictvím jich jsem tě poznal, můj velmi vznešený pane a bratře". Tak je tomu.

Adamantius - tak se jmenoval Origenes - byl v Římě, když tam římskou církev řídil biskup Zephyrinus. Jak někde sám říká, přál si vidět prastarou římskou církev. Po nedlouhém pobytu se vrátil zase do Alexandrie. Zde se znovu se vši horlivostí ujal svého katechetického poslání, poněvadž tamní biskup Demetrius jej tehdy ještě k tomu pobízel, ano, skorem prosil, aby tu neúnavně pracoval ku prospěchu bratří.

15. HERACLAS

Origenes viděl, že jeho síly nestačí k důkladnému studiu teologie, k probádání a vyložení svatých Písem a k tomu ještě ke katechetickému vyučování těch, kteří k němu přicházeli a nenechali jej ani chvíli si odpočinout. Vždyť jeden za druhým od rána do večera navštěvovali jeho školu. Proto si je rozdělil a z kruhu svých přátel si vybral za pomocníka Herakla, který dobře znal teologii, byl vzdělaný a znal filozofii. Jemu přenechal první poučení těch, kteří byli ještě vyučováni základům víry, sám si ponechal výuku pokročilejších.

16. ORIGENOVA HORLIVOST PRO PÍSMO SVATÉ

Origenes se věnoval studiu svatých Písem velmi horlivě a svědomitě. Naučil se i hebrejsky, takže s židovskými původními

texty zacházel jako s vlastními. Mimo texty, které se nacházely u Židů a mimo texty sedmdesáti mužů, kteří přeložili svatá Písma (Septuaginta), pátral i po jiných vydáních. A skutečně našel některé jako překlady všeobecně známého Aquily, Symmacha a Thehodotiona. Vypátral je na několika neznámých místech, kde byly již dlouho ukryty, a přinesl je na denní světlo. Poněvadž neznal jejich původce, poznamenal jen to, že je našel v Nikopolis vedle Aktia, jiné zase na jiném místě. Ano, k hexaplám žalmů mimo čtyři známá vydání přijal nejen pátý a šestý, nýbrž i sedmý překlad. U jednoho z nich znovu poznamenává, že jej našel v Jerichu v nějakém sudu v době Severova syna Antonina (Caracally). Toto všechno dal do jednoho svazku, rozdělil na verše, položil vedle sebe současně překlad s hebrejským textem a zanechal nám tím rukopisy tak zvané hexaply. Také ještě uspořádal texty Aquily, Symmacha a Theodotiona a překlad Septuaginty do tak zvané tetraply.

17. PŘEKLADATEL SYMMACHUS

O překladateli Symmachovi nutno poznamenat že byl ebionita. K této sektě tak zvaných ebionitů patří, jak víme z našeho dřívějšího vyprávění, ti, kteří považují Krista za syna Josefa a Marie a proto za pouhého člověka; dále žádají, aby Zákon byl přísně dodržován podle židovského způsobu. Ještě i nyní jsou po ruce písemné poznámky od tohoto Symmacha, ve kterých vystupuje proti Matoušovu evangelíu a snaží se tak upevnit zmíněnou sekru. Origenes vypráví, že tyto Symmachovy spisy ještě s jinými výklady svatých Písem obdržel od jisté Juliany, která prý tyto knihy zdělila po Symmachovi.

18. AMBROSIUS

V této době silou pravdy hlášané Origenem se obrátil a ve svém nitru jako by osvětlen světlem přestoupil k pravověrnému učení církve i Ambrosius, přívrženec valentinské hereze. I velmi mnoho jiných učených mužů přitahovala všude rozšířená pověst Origenova. Přicházeli k němu, aby se přesvědčili o jeho velké znalosti ve svatých vědách. Stejným způsobem přidružilo se k němu nespočet heretiků a nemálo významných filozofů a nechali se od něho vyučovat krom teologie i v oboru pohanské filozofie. U kterých zpozoroval opravdové nadání, ty zavedl i do filozofických věd, přednášel jim geometrii, aritmetiku a jiné pomocné vědy, obeznámil je s rozličnými filozofickými systémy, vysvětloval jejich spisy, vydával komentáře o tom a snažil se nalézt ve všem hlubší smysl, takže i u Řeků si získal pověst velikého filozofa. Avšak i mnohé méně nadané pohnul,

aby se učili i obyčejným školním předmětům, když jim připomínal, že jim to nemálo prospěje k porozumění a výkladu božských Písem. Proto také považoval studium světských a filozofických věd za naprosto nutné.

19. SVĚDECTVÍ POHANŮ O ORIGENOVĚ

O vynikající Origenově znalosti v těchto vědách svědčí i ti řečtí filozofové, kteří v té době žili. V jejich spisech často shledáváme zmínku o tomto muži. Jednou věnují mu svá vlastní díla, jindy zase mu posílají jako svému učiteli k posouzení své vlastní práce. Proč bych měl o tom mluvit, když i Porphyrius,⁷ který žil na Sicilii ještě v naší době, mu dává takové svědectví? Porphyrius vydal spisy proti nám a snaží se v nich potupit svatá Písma. Při tom uvádí ty, kteří vykládali Písmo. A poněvadž proti věroučným článkům nebyl schopen přinést žádné obvinění, z nedostatku důkazů utíká se k nadáváním a urážkám vykladačů, mezi nimi zvláště napadá Origena, o kterém říká že ho poznal v mládí. I když se snaží jej pomlouvat, vlastně jej doporučuje. Jednou když nic jiného o něm nemohl říci, řekne aspoň pravdu. Jindy zase, kde si myslí, že zůstane neodhalen, pomáhá si lži. Jindy zase jej obviňuje, že je křesťanem, jindy zase líčí jeho horlivost pro filozofické vědy. Slyš jeho vlastní slova! "Někteří místo aby se zřekli ubohých židovských spisů, snaží se vykládat Písma tak, aby obhajovala onu cizí sektu a navíc ještě aby schvalovala a chválila její učení. Vždyť i jasná slova Mojžíšova chlubně vydávají za obraz a zbožňují je jako Boží výroky plné skrytých tajemství a takovými výklady podlamují soudnost duše".

O něco dále pak říká Porphyrius: "Druh této nesmyslnosti možno vidět na muži, se kterým jsem se setkal v nejhranější mládí. Tehdy si získal velkou slávu, stejně tak i nyní svými spisy, které zanechal, je ve velké vážnosti. Myslím tím Origena, jehož věhlas při vyučování sahá velmi daleko. Tento Origenes byl totiž žákem Ammonia, největšího filozofa naší doby. Origenes ve vědeckém poznání měl z vyučování svého učitele velký užitek, co se týče správné životní cesty šel však opačným směrem než Ammonius. Ammonius vychován křesťanskými rodiči, jakmile však začal pěstovat filozofii, záhy jako křesťan začal žít životem odpovídajícím státním zákonům. Origenes naopak vychován pohanskými rodiči jako pohan zabloudil do barbarské tvrdošijnosti. Tím zneuctil sebe i své dosažené poznatky. Vždyť jeho život byl životem křesťana a tím i protizákonný. Co se týče jeho názorů na věci a božství, podřídil představy Řeků cizím mýtům. Jeho stálým společníkem byl Plato. Spisy Numenia, Kronia, Apollophana, Longina, Moderata, Nikomacha a nejvýznačnějších mužů mezi pythagorovci měl denně v rukou. Také používal spisy stoika

Chairona a Cornuta. Od těchto se učil alegorickému výkladu řeckých tajemstev a přenášel je pak na židovské spisy." Toto říká Porphyrius ve 3. knize svého spisu proti křesťanům. Co v tomto spisu říká o píli a učennosti Origena, je plně oprávněné. Nemá však pravdu, říká-li, že Origenes přešel od pohanů ke křesťanům a Ammonius⁸ od pravé úcty k pohanům. Jak jinak to mohl tvrdit, když psal proti křesťanům? Origenes přece, jak jsme dříve uvedli, zůstal věrný křesťanskému učení, které zdědil od svých předků a Ammonius si nauku božské filozofie uchoval věrně a nezfalšovaně až do konce svého života. To dokazují ještě dnes jeho spisy, kterých si většina velmi váží, jako ku příkladu spis O shodě mezi Mojžíšem a Ježíšem (De consensu Mosi et Jesu) jakož i jiné spisy, které dosud mají přátelé dobra a krásna. Toto budiž zde uvedeno jako důkaz pomluv onoho lháře i jako důkaz bohatých Origenových znalostí, dokonce i jeho znalostí v řeckých vědách. Origenes sám se v jednom dopise hájí proti těm, kteří mu předhazovali jeho horlení pro vědu. „Když jsem se zcela oddal Božímu slovu poněvadž pověst o mých znalostech se daleko roznesla, přicházeli ke mně jednak heretikové, jednak takoví, kteří studovali řecké vědy, zvláště filozofové. Proto jsem se rozhodl prošetřit si učení heretiků i názory filozofů na pravdu. Činil jsem tak po vzoru Pantaena, který přede mnou byl nemálo zběhlý v oněch vědách, jednak po vzoru Heracla, který je nyní knězem alexandrijské církve. S tímto jsem se setkal u učitele filozofie, u něhož se učil o pět let dříve než já. Ten odložil svůj dřívější šat a oblékl si plášť filozofů a ten si podržel až do dneška! Do dneška rovněž nepřestal horlivě studovat řecké knihy." To říká Origenes aby se ospravedlnil, že studuje řecké vědy.

V tu dobu, kdy Origenes dlel v Alexandrii, přinesl jakýsi voják biskupu tamní křesťanské obce Demetriovi a tehdejšímu místodržícímu v Egyptě listy od místodržícího v Arabii, aby mu co možno nejdříve poslali Origena, aby mu vysvětlil své učení. Origenes přišel do Arabie. V krátké době splnil tam účel svého poslání a vrátil se zase do Alexandrie. Brzy na to vypukly v Alexandrii nebezpečné vojenské šarvátky. Uprchl tedy tajně z Alexandrie, poněvadž se mu pobyt zde nezdál dost bezpečný, a odešel do Palestiny, a sice do Caesareje. Tady jej prosili biskupové této krajiny, aby křesťanským obcím přednášel a vykládal svatá Písma, ačkoli ještě nebyl knězem. To vysvítá i z toho, co jerusalémský biskup Alexander a caesarejský biskup I Theoktistos napsali biskupu Demetriovi, kde hájili Origena. "Ve svém dopise píšeš", říkají "že nikdy nebylo slyšet a ještě dnes se nestalo, že by laik přednášel v přítomnosti ~biskupů. Nevím, jak můžeš říci takovou nepravdu. Vždyť kde jsou lidé, kteří jsou schopni být svým bratřím užiteční jsou také od svatých biskupů vyzváni přednášet lidu, jako v Lanarde Euelpis z Neonu v Ikoniu Paulinus z Celsu a v Synadě Theodorus z Attiky. Tito přednášeli našim blaženým

bratřím. Je pravděpodobné, že se tak stalo i na jiných místech, ale to my nevíme". Takové vážnosti požíval zmíněný Origenes nejen u domácích, ale i vzdálených biskupů. Poněvadž Demetrius jej písemně povolal znovu zpět a prostřednictvím diakona výslovně trval na jeho návratu do Alexandrie, vrátil se a ujal se svého obvyklého úřadu.

20. DOCHOVANÉ SPISY Z TÉTO DOBY

V tehdejší době žilo mnoho učených církevních spisovatelů. Jejich listy, které si navzájem posílali, existují ještě dnes a možno je snadno si opatřit. Až do naší doby byly uchovány v knihovně v Aelii¹⁰, kterou tamní biskup křesťanské obce založil a z níž jsme mohli čerpat bohatou látku k naší práci. Tak ku příkladu Beryllus, který byl biskupem v arabské Bostře zanechal krom dopisů i jiné rozličné památky svého šlechetného ducha. Stejně i Hyppolytus, který byl představeným nějaké jiné obce. Dále se zachovala až do naší doby rozmluva velmi výmluvného muže jménem Gaius, kterou měl v Římě za Zephyrina s obhájcem frygijské sekty Proclm. Vytýká svým protivníkům, že drze a s velkou dávkou pošetilosti zhotovují nová Písma. Při tom se zmiňuje jen o 13 listech božského Apoštola. List Židům neřadí k ostatním listům Pavlovým. Tento list není totiž ještě do dneška považován některými Římany za apoštolův list.

21. SLAVNÍ BISKUPOVÉ TEHDEJŠÍ DOBY

Po Antoninovi, který vládl 7 roků a 6 měsíců, nastoupil Macrinus. Tento vládl jen rok a po něm převzal vládu nad římskou říší druhý Antoninus.¹¹ V prvním roce tohoto císaře zemřel římský biskup Zephyrinus, který vykonával biskupskou službu plných 18 let. Po něm převzal biskupskou důstojnost Callistus. Žil 5 let a pak zanechal obec Urbanovi. Císařem římské říše po jeho čtyřleté Antoninově vládě se stal Alexander.¹² V této době se nástupcem Asclepiadovým v Antiochii stal Philetus. Mezitím se pověst o Origenovi všude tak rozšířila, že se dostala až k sluchu císařovy matky Mamaei, jedné z velmi zbožných a bohabojných žen. Tato si velmi přála spatřit tohoto muže a vyzkoušet si jeho obdivuhodné znalosti božských věcí. Když byla v Antiochii, dala si jej přivést v doprovodu vojenské tělesné stráže.¹³ Origenes u ní pobyl nějaký čas a k oslavě Pána poskytl jí důkazy o síle božského učení. Potom se vrátil zpět k svému obvyklému zaměstnání.

22. ZACHOVANÉ HIPPOLYTOVY SPISY

Tehdy napsal také Hippolytus¹⁴ vedle mnohých jiných spisů knihu o velikonocích. Uvádí v ní chronologii, kterou uzavírá prvním rokem císaře Alexandra a navrhuje jakýsi kánon šestnácti ročního velikonočního cyklu. Z jeho ostatních spisů se dochovaly: O šestidenní, O tom, co následuje po šestidenní, Proti Marcionovi, O velepísni, O jednotlivých kapitolách z Ezechiela, O velikonoční slavnosti, Proti herezím. Krom těchto bylo by možno nalézt ještě mnoho jiných spisů, které jsou po různých místech uchovávány.

23. ORIGENOVA HORLIVOST ŽÁDÁ KNĚŽSKÉ SVĚCENÍ

V této době začal Origenes psát také své komentáře ke svatým Písmům, k čemuž jej všemi možnými námitkami velmi horlivě vybízel Ambrosius. Ambrosius se neomezil jen na slova a prosby, ale také mu pomáhal i finančně. Vždyť Origenes diktoval více než sedmi stenografům, kteří se po určité době střídali. Nemenší počet byl i těch, kteří to předpisovali na čisto, krom několika dívek cvičících se v krasopise. V tom všem mu velmi bohatě finančně pomáhal. Ano, dokonce sám s nepopsatelnou horlivostí se účastnil na této namáhavé práci na svatých Písmech a tím Origena obzvláště nutil k napsání komentáře.

Mezitím po Urbanovi, který 8 let spravoval biskupství v římské církvi, nastoupil Pontianus. V Antiochii pak Fileta vystřídal Zebenus. V jejich době přijal Origenes, když kvůli nutným církevním záležitostem se odebral do Řecka, na své cestě Palestinou kněžské svěcení v Caesarei od okolních biskupů. Vylíčit pobouření,¹⁵ které kvůli tomu nastalo, a rozhodnutí, která představení církvi při tom vydali, jakož i všechno ostatní, co Origenes ve svém mládí pro božské slovo udělal, to by si vyžadovalo vlastní knihu. V druhé knize své Apologie, kterou jsem napsal kvůli němu, jsem to dostatečně vyložil.

24. EXEGETICKÉ ORIGENOVY KNIHY, KTERÉ NAPSAL V ALEXANDRII

K předchozímu nutno dodat, že Origenes, jak poznamenává v 6. knize svých komentářů k Janovu evangeliu, pět prvních knih napsal za svého pobytu v Alexandrii. Z jeho celého díla o tomto evangeliu se zachovalo jen 22 knih. V 9. knize svých komentářů

ke Genesi - vcelku je jich 12 - uvádí dále, že v Alexandrii vypracoval nejen prvních 8 knih, nýbrž i komentář k prvním 25 žalmům a komentář k Nářkům (Jeremiášovým), z něhož se nám zachovalo 5 částí. Zmiňuje se tu také o svých knihách o zmrtvýchvstání. Jsou dvě. Mezitím napsal před svou cestou z Alexandrie též 4 knihy o Základech (De principiis) a za vlády Alexandra v témže městě 10 knih s titulem Stromata. Toto dokazují jeho vlastnoruční poznámky, které připsal na začátku svého díla.

25. ORIGENŮV SEZNAM KANONICKÝCH KNIH

Při svém výkladu prvního žalmu uvádí Origenes seznam svatých knih Starého Zákona. Doslovně tam píše: "Je třeba poznamenat, že podle tradice Hebreů je 22 knih Starého zákona. Tolik, kolik je písmen." Pak o trochu dále pokračuje: Těch 22 knih podle Hebreů jsou: Kniha uváděná u nás pod titulem Genesis má u Hebreů název podle začátku knihy 'Berešid' - 'Na začátku'. Exodus, u Hebreů Vellesmoth, to znamená Jména. Leviticus, u Hebreů Vaicra, to znamená A volal mne. Numeri, u Hebreů Hammisfacodim. Deuteronomium, u Hebreů Ellehabdabarim, což znamená Toto jsou slova. Josua, syn Nauma, hebrejsky Jehošua ben Nun. Soudci a Ruth dohromady v jedné knize pod názvem Sofetim. První a druhá kniha Králů tvoří u nich jeden svazek pod názvem Samuel - Bohem povoláný. Třetí a čtvrtá kniha Králů rovněž v jednom svazku pod názvem Vammelech David - Král David. První a druhá kniha Paralipomenon, u Hebreů v jednom svazku pod názvem Dibre Haiiamim - Deníky. První a druhá kniha Esdráše v jednom svazku pod názvem Esra - Pomocník. Kniha Žalmů, hebrejsky Séfer Thillim, Přísloví Šalamounova, hebrejsky Mislloth. Kazatel, hebrejsky Kohelet. Velepíseň hebrejsky Sirhasirim, Izaiáš, hebrejsky Jesaia. Jeremiáš a Nářky s listem v jedné knize, hebrejsky Irmia. Daniel, hebrejsky Daniel. Ezechiel, hebrejsky Ieezkel. Job, hebrejsky Job. Ester, hebrejsky Ester. Mimo tyto uvádí ještě knihy Makabejské pod názvem Sarbet Sarbaneel. Tyto uvádí v dříve uvedeném spise. V první knize svých komentářů k Matoušovu evangeliu dosvědčuje svou věrnost církevnímu kánonu. Zná jen 4 evangelia. Jeho slova zní: "Podle tradice v Boží církvi pod nebem byly přijaty bez odporu jedině čtyři evangelia. Dozvěděl jsem se, že Matoušovo evangelium, dřívějšího celníka a potom apoštola Ježíše Krista bylo napsáno první a že je napsal pro věřící ze židovství v hebrejském jazyce. Druhé je evangelium Marka, který je napsal podle Petrových kázání. Proto také jej Petr ve svém katolickém listu nazývá svým synem. "Pozdravuje vás spolu vyvolená církev v Babylonu a Marek, můj syn", píše v tom listu. Třetím evangeliem je evangelium podle Lukáše,

bylo potvrzeno Pavlem a napsal je pro věřící z pohanství. Posledním je Janovo evangelium. V 5. knize Výkladů Janova evangelia říká o listech apoštolů toto: "Bůh uznal Pavla za služebníka Nové úmluvy ne pouze slovy, ale svým Duchem. Pavel šířil evangelium od Jeruzaléma až do Illyrika. Nepsal však všem církvím, ve kterých učil. Dokonce i těm, kterým psal, poslal jen několik málo řádků. Petr však, na kterém je zbudována Kristova církev a kterou nepřemohou pekelné brány, zanechal jen jeden uznávaný list. Má být však od něho i druhý list. Je totiž o tom pochybnost. Co mám říci o Janovi, který spočíval na hrudi Pána? Tento nám zanechal jedno evangelium, přiznává však, že by toho mohl napsat více, že by to však svět nemohl obsáhnout (J 21,25). Mimo to napsal o tajemném zjevení s příkazem mlčet a nepsat o hlasech sedmi hromů. Také zanechal jeden list o několika málo řádcích. Možná že napsal i druhý a třetí list. Vždyť ne všichni je považují za pravé. Oba nemají ani 100 řádků." Konečně se Origenes ve svých homiliích vyjadřuje o listu Židům takto: "Způsob osaní listu Židům postrádá oné vyjadřovací prostoty vlastní apoštolovi. Sám říká, že není zběhlý v řeči (2 K 11,6), to znamená, ve vyjadřování. List Židům je však psán krásnou řečtinou. To by mohl dosvědčit každý, kdo dovede posoudit rozdíl ve vyjadřování. Kromě toho obsahuje obdivuhodné myšlenky, které nejsou nijak horší než u všeobecně uznávaných spisů apoštolů. S tím musí souhlasit každý, kdo pozorně čte spisy apoštolů". K tomu krátce na to připojuje: Abych vyslovil svůj názor, myslím, že myšlenky jsou apoštola, vyjadřování a celá skladba že patří někomu jinému, který si zapamatoval, co učitel řekl, zapsal a blíže to osvětlil. Jestliže obec považuje tento list za Pavlův, možno s tím souhlasit. Vždyť ne bez důvodů považovali předkové tento list za Pavlovo dílo. Kdo však list napsal, to ví jen Bůh. Spisovatelé, jejichž spisy se nám zachovaly, jedni jej připisují římskému biskupu Klementovi, druzí autoru evangelia a Skutků apoštolů Lukášovi." Tolik o tom.

26. HERACLAS BISKUPEM V ALEXANDRII

V desátém roce zmíněné vlády (císaře Alexandra Severa) odešel Origenes z Alexandrie do Caesareje a tamní katechetickou školu přenechal Heraclovi. Brzy na to zemřel po 43letém spravování alexandrijské církve biskup Demetrios. Po něm nastoupil Heraclas. V kappadocké Caesareji se tehdy těšil velké vážnosti biskup Firmilianus.

27. BISKUPOVÉ SI VÁŽÍ ORIGENA

Firmilianus byl Origenovi tak nakloněn, že nejen jej povolal ku prospěchu církvi do své provincie, nýbrž také sám k němu cestoval do Judeje a strávil u něho nějaký čas, aby se zdokonalil v božských vědách. Rovněž jeruzalémský biskup Alexander a caesarejský biskup Theoktistos považovali jej takřka celou dobu za svého jediného učitele a dovolili mu, aby vykládal Písmo svaté a učil i ostatním církevním vědám.

28. PRONÁSLEDOVÁNÍ ZA MAXIMINA

Po 13leté vládě římského císaře Alexandra nastoupil jako císař Maximinus.¹⁶ Tento z nenávisti k Alexandrovu domu skládajícího se snad z křesťanů rozpoutal pronásledování. Rozkázal však zabíjet jen představené křesťanských obcí, poněvadž je považoval za původce evangelijního učení. Tehdy vydal Origenes svůj spis o mučednictví a věnoval jej Ambrosiovi a knězi caesarejské obce Protokletovi. Oba se totiž při pronásledování ocitli v nemalém nebezpečí, avšak prý se vyznamenali svým vyznáním Krista. Maximinus však nevládl déle než 3 roky. Origenes tuto dobu pronásledování připomíná v 22. knize svých komentářů k Janovi jakož i v různých dopisech.

29. FABIANUS OBDIVUHODNÝM ZPŮSOBEM URČEN ZA ŘÍMSKÉHO BISKUPA

Když Gordianus¹⁷ převzal po Maximinovi vládu nad římskou říší, nastoupil po Pontianovi, který byl 6 let biskupem římské církve, Anteros. Ten řídil církev jen jeden měsíc. Po něm se stal biskupem Fabianus. Tento Fabianus po Anterově smrti měl současně s jinými přijít do Říma a za svého pobytu zde zázračným způsobem božskou milostí a nebe dosáhl biskupské hodnosti. Jak se totiž ostatní bratři shromáždili k volbě budoucího biskupa, míhali se jim před očima velmi vážení a slavní muži, avšak na Fabiana, který tam také byl, nikdo nepomyslel. Tu slétla najednou, jak se vypráví, s výše holubice a posadila se na jeho hlavu, jako tomu bylo při seslání Ducha Svátého u Spasitele. Na to prohlásil všecken lid jako by veden Duchem Svatým nadšeně jednohlasně, že Fabianus je hoden biskupské důstojnosti, uchopil jej a bez váhání jej posadil na biskupský stolec.

V této době zemřel také antiochijský biskup Zebinos a Babyllas se stal jeho nástupcem. V Alexandrii převzal po Demetrioovi biskupskou hodnost Heraclas. Tamní katechetická škola byla svěřena Dionysiovi,¹⁹ který byl rovněž jedním z Origenových žáků.

30. ORIGENOVÍ ŽÁCI

V době, kdy se Origenes v Caesarei věnoval obvyklému zaměstnání, přicházelo k němu nejen mnoho obyvatel té krajiny, nýbrž i bezpočet žáků z daleka, kteří opustili svou vlast. Mezi nimi víme o velmi znamenitém Theodorovi, o daleko proslaveném biskupovi naší doby Gregoriovi¹⁹ a jeho bratru Athenodorovi. Oba se s mimořádnou pílí věnovali řeckým a římským vědám. Origenes jim vléval lásku k filozofii a pohnul je zaměnit své dřívější zaměstnání za studium teologie. Po 15letém styku s ním tak pokročili v teologii, že oba, ač velmi mladí, byli ustanoveni biskupy obcí v Pontu.

31. AFRICANUS

V této době byl slavným také Africanus,²⁰ který napsal spis s názvem "Různé Kestoi ". Existuje také jeho dopis Origenovi, ve kterém zpochybnil jako nepravou a vybásněnou událost se Suzanou u Daniela. Origenes mu na to podrobně odpověděl. Od Africana je ještě Chronografia v pěti knihách, kterou velmi podrobně vypracoval, a zachovala se až do naší doby. V ní říká, že odcestoval do Alexandrie, aby se tu setkal s velmi slavným Heraclém, o němž jsme řekli, že se vyznamenal obzvláště ve filozofii a ostatních řeckých vědách a že obdržel biskupský stolec tamní křesťanské obce. Dále je zachován ještě jiný jeho dopis Aristidovi o rozdílnosti rodokmenu Kristu u Matouše a Lukáše. V něm velmi jasně ukazuje na shodu evangelistů podle zprávy, která se nám zachovala a o které jsem již dříve mluvil na patřičném místě v první knize této práce.

32. ORIGENOVY KOMENTÁŘE NAPSANÉ V PALESTINSKÉ CAESAREI

V této době vydal Origenes své komentáře k Izaiášovi a Ezechielovi. Z komentáře k Izaiášovi se zachovalo 30 svazků z třetiny Izaiáša až po podoby čtvernožců na poušti. Z Ezechiela 25 svazků. Krom tohoto nenapsal již žádný komentář k celému proroku. Když se zdržoval v Athénách, dokončil svůj komentář k Ezechielovi a začal komentář k Velepísni. Ten dovedl až k 5. knize. Když se vrátil do Caesareie dokončil toto dílo, které obsahuje 10 knih.

Mám ještě uvádět zde přesný seznam spisů tohoto muže? To by vyžadovalo celou knihu, a já jsem takový seznam uvedl v životopisu našeho současníka svatého mučedníka Pamphila.

Když jsme totiž tam ukazovali na Pamphilovu velkou horlivost pro teologii, uvedli jsme také seznam všech Origenových knih a seznam knih jiných církevních spisovatelů. Kdo chce, může z toho podrobně poznat spisy Origenovy, které se zachovaly až do naší doby. Nyní však musím pokračovat ve vyprávění.

33. BERYLLŮV BLUD

Krátce předtím zmíněný Beryllus, biskup v arabské Bosře, se pokusil zavést církevním pravidlům víry odporující názory. Odvážil se totiž tvrdit, že náš Spasitel a Pán neexistoval před svým příchodem mezi lidi, ani že nemá vlastní božství, nýbrž že v něm přebývá božství Otce. Velmi mnoho biskupů nařídilo proti němu vyšetřování. Mezi jinými byl povolán také Origenes. Origenes si nejprve s ním pohovořil, aby poznal jeho názor. Jakmile však poznal jeho učení, jasně mu vysvětlil jeho blud, přesvědčivě odůvodnil každý článek víry a tím jej přivedl k dřívější pravověrnosti.

Písemná jednání s Beryllem a jednání synody kvůli tomu svolané jsou po ruce. V nich se nacházejí současně také Origenovy otázky na Berylla, pohovory konané v jeho obci a jiné, co tehdy tomu předcházelo. Kromě toho nejstarší občané naší doby vyprávějí ještě stovky jiných věcí o Origenovi. Myslím si však, že to nepatří k tomu, co jsme si předsevzali. Co však je nutné vědět, to možno poznat i z mé obhajoby Origena (Apologia) a svatého mučedníka Pamphila, kterou jsme velmi pečlivě vypracovali kvůli zlomyslným žalobcům.

34. CÍSAŘ PHILIPPUS

Po Gordianovi, který spravoval římskou říši plných 6 let, nastoupil Philippus současně se svým synem Philippem. O tomto císaři se povídá, že byl křesťanem a že o poslední velikonoční vigílii se chtěl účastnit s lidmi modliteb v obci. Nebyl mu však tamním biskupem dovolen přístup dříve, dokud se nevyzná ze svých hříchů a nepřipojí se k hříšníkům nacházejícím se v místě, určeném pro kajícíky. Vždyť kvůli mnohým zločinům, kterých se dopustil, kdyby tak neučinil, nikdy by nebyl připuštěn. Císař prý bez odmlouvání to splnil a tím prokázal upřímnost svého bohabojného smýšlení.

35. DIONYSIUS NÁSTUPCEM BISKUPA HERACLA

Ve třetím roce Philippovy vlády zemřel Heraclas. Byl představeným alexandrijské církve 16 let. Biskupskou hodnost po něm převzal Dionysius.

36. DALŠÍ ORIGENOVY SPISY

Tehdy se pochopitelně stále víc šířila víra a křesťanské učení se těšilo velké svobodě. Více než šedesátiletý Origenes, který dlouhým cvikem získal velkou výmluvnost, musil konečně připustit, aby stenografové psali jeho řeči, které měl před křesťanskou obcí. Dříve to nikdy nepřipustil. V této době napsal také 8 knih proti spisu epikurejce Celsa,²² napsaného proti nám podtitulem "Pravdivé učení". Dále napsal 25 homilií na Matoušovo evangelium a homilie na 12 proroků, z nichž jsme našli jen 25 homilií. Od něho je také list císaři Philippovi, druhý manželce císaře Severa a mimo to mnoho jiným rozličným osobám. Ty se zachovaly. Mnohé z nich jsme našli roztroušeně uchované u různých lidí. Jejich počet je přes sto. Svázali jsme je do jedné knihy, aby byly uchovány před dalším rozptýlením. Konečně Origenes napsal také římskému biskupu Fabianovi a velmi mnoha jiným církevním představeným o své pravověrnosti. Důkazy o tom bys našel v 6. knize námi napsané Obhajoby Origena.

37. ROZKOL MEZI ARABY

V této době vystoupili v Arabii²³ zase jiní s učením naprosto odlišným od pravdy. Tvrdili, že lidská duše umírá v tomto světě současně s tělem v okamžiku smrti a současně s tělem že se rozpadá, při zmrtnýchvstání že však spolu s tělem oživne. Tehdy byla také svolána významná synoda a Origenes byl na ni znovu pozván. Před celým shromážděním mluvil tak přesvědčivě, že ti co zastávali tento blud, změnili svůj názor.

38. HERZE HELCESAITŮ

Tehdy vznikl i jiný blud, tak zvaná hereze helcesaitů²⁴, který však hned po svém vzniku zase zanikl. Origenes se o něm zmiňuje v homilii na 82 žalm, kterou měl před křesťanskou obcí, takto: "V přítomné době kdosi přišel a chlubil se, že může obhájit bezbožný a bohaprázdný názor helcesaitů, kteří teprve před nedávnem povstali v obcích. Chci však vám ukázat, kolik zlého tato sekta tvrdí, aby se nedali strhnout. Z každé části svatého Písma něco vytrhne, něco zase uznává, a to z Písma

Starého Zákona i z evangelia. Apoštola (Pavla) však zcela zavrhuje. Hereze říká, že nezáleží na tom, zda křesťan zapře Krista či nikoli; rozumný člověk že v době soužení Krista zapírá ústy, ne však srdcem. Také mají knihu, která podle jejich tvrzení spadla s nebe. Kdo se podle ní řídí a jí věří, dosáhne odpuštění, ale jiné než dává Kristus". Tolik o tom.

39. PRONÁSLEDOVÁNÍ ZA DECIA A ORIGENOVU UTRPENÍ V NĚM

Po 17leté Philippově vládě nastoupil Decius.²⁵ Tento z nenávisli k Philippovi začal pronásledovat křesťanské obce. Za něho zemřel v Ízímě mučednickou smrtí Fabianus a Cornelius se stal jeho nástupce v biskupském úřadě. V Palestině biskup jerusalémské obce Alexander byl kvůli Kristu postaven před soud místodržícího. Složil však znovu vynikající vyznání a jako velmi vážený stařec, jehož skráně zdobily ctihodné šediny, byl potom uvržen do vězení. Zde po tomto svém krásném a vznešeném vyznání víry před soudem místodržícího zemřel a jeho nástupcem v biskupské důstojnosti v Jeruzalémě byl určen Mazabanes. Stejným způsobem jako Alexander zemřel v Antiochii ve vězení Bybylas, když před tím vyznal svou víru. Po něm se stal biskupem tamní církve Fabius. Co a kolik nyní však Origenes při tomto pronásledování vytrpěl a jaké bylo z toho východisko, když zlý duch bojoval proti němu všemi prostředky, mocí, lstí a násilím? Obzvláště na něho se vrhl zloduch. Kolik utrpení protrpěl tento muž kvůli Kristovu učení. Jaká to byla muka, když byl připoután za krk v koutu vězení a jeho nohy po několik dní byly v kládě napjaty až do čtvrtého otvoru. Hrozili mu upálením.²⁶ Vše, co mohl proti němu nepřítel vymyslet, to statečně snášel. Soudce přes všechno toto dbal o to, aby jej nezabil. A přece zanechal Origenes pro ty, kteří potřebují útěchu, velmi užitečné spisy. Toto všechno pravdivě a podrobně obsahuje velmi četné dopisy tohoto muže.

40. DIONYSŮV OSUD

To, co se stalo s Dionysiem, uvedu z jeho vlastního dopisu Germanovi.²⁷ Vypráví v něm o sobě toto: "Říkám to před Bohem, a On ví, že nelžu. Ani jednou jsem sám od sebe bez Božího pokynu neutíkal. Ihned, když vešel ve známost za Decia výnos o pronásledování, Sabinus poslal obchodníka s obilím, aby mne vyhledal. Zůstal jsem 4 dny ve svém domě a čekal na příchod obchodníka. Tento však prohledával všechno kolem, kde si myslel, že jsem se schoval či kudy bych mohl odejít. Prohledával cesty, řeky i pole. Opravdu jako by byl slepý, že

neprohledával můj dům. Nevěřil totiž, že bych mohl zůstat doma. Když však mně po čtyřech dnech Bůh přikázal prchnout a obdivuhodným způsobem mi připravil cestu, rozhodl jsem se s těžkým srdcem odejít se svými dětmi a mnoha bratřími. Že však to bylo dílo Boží prozřetelnosti, ukázalo se až potom, když jsme se snad mnohým stali užitečnými!" O něco dále vypráví Dionysius co jej potkalo po svém útěku z Alexandrie. „Při západu slunce jsem já i moji průvodci upadli do rukou vojáků. Ti mne vedli do Taposiris.²⁸ Timotheus však Božím řízením nebyl doma a proto nebyl zatčen. Když o něco později přišel, našel dům prázdný hlídaný soudními služebníky. My byli odvezeni do vězení." Krátce na to říká Dionysius: "Jak obdivuhodné to bylo řízení Boží! Řeknu celou pravdu. Timotheus ze strachu utekl. Když jej potkal venkovan a ptal se, proč tak chvátá, Timotheus mu sdělil vše, co se stalo. Venkovan šel právě na svatbu. Lidé této krajiny obyčejně probdívají na svatbě celou noc. Když jej nyní vyslechl, vešel dovnitř k hostům a všechno jim vyprávěl. Ti se najednou jako na dané znamení zvedli, vyřítili se ven a za křiku se hnali k nám. Na to vojáci, kteří nás hlídali, se rychle dali na útěk. Hosté nás vzali sebou, a jak jsme byli oblečeni, uložili nás do postele. Z počátku jsem si myslel -Bůh to ví - že jsou to lupiči, kteří přišli plenit a loupit. Zůstal jsem v posteli oblečen do lněných šatů. Ostatní části oděvu, které ležely vedle mne, jsem jim podal. Rozkázali mi vstát a co možná nejrychleji odejít. Prosil jsem je, aby odešli a nás tu nechali. Chtějí-li však pro mne něco udělat, ať tedy dovolí vejít těm, kteří mne odvedli, aby mi srazili hlavu. Zatímco jsem toto říkal, rozkázali mi, jak mi mohou dosvědčit, kdo se mnou sdílel útrapy, abych vstal. Padl jsem na zem. Oni mne však uchopili za ruce a nohy a vlekli mne ven. Gaius, Faustus, Petr a Pavel, kteří toho všeho byli svědky, mne vzali a na lehátko mne nesli z města ven. Pak mne posadili na neosedlaného osla a odváděli pryč". To vypráví o sobě Dionysius.

41. ALEXANDRIJŠTÍ MUČEDNÍCI

Týž Dionysius vypráví ve svém dopise biskupu Fabiovi z Antiochie o zápase těch, kteří se za Decia stali mučedníky. "Pronásledování nezačalo teprve císařským výnosem, nýbrž již rok předtím. Jakýsi nešťastný básník - byl-li ovšem básníkem popudil v tomto městě proti nám pohany tím, že se snažil v nich udržet tamní domácí pověru. Tito lidé jím povzbuzeni a považující každý zločin za dovolený, rozpoutali proti nám vražednou návisť kvůli našemu náboženství a naší zbožnosti. Nejprve uchopili starce jménem Metras a přikázali mu vyslovovat bezbožná slova. Když se zdráhal, začali jej pohlavkovat, bodat jej ostrými hroty do tváře a do očí. Pak jej

vyvlekli na předměstí a kamenovali jej. Na to přivedli věřící paní - jmenovala se Quinta - k pohanskému chrámu a chtěli ji přinutit, aby se tam klaněla. Když nechtěla, svázali jí nohy, vlekli ji přes celé město po ostrých kamenech, házeli po ní kameny, bičovali ji a pak ji odvedli na ono předměstí, kde ji ukamenovali. Pak se všichni vrátili do křesťanských domů, každý rychle k těm křesťanům, které znal ze sousedství, a plnil a loupil. Cennější klenoty si ponechávali. Bezcenné věci a vše co bylo ze dřeva rozlámali a rozházeli na ulicích, takže Alexandrie se podobala městu dobytému nepříteli. Bratři však unikli a jako ti, o kterých Pavel vydal svědectví (Žid 10,34) s radostí oželeli svůj majetek. Pokud vím, že do nynějška nikdo nezapřel Pána, leda snad jedinec, který jim padl do rukou".

"Tehdy tam žila velmi vážená starší panna Apollonia", vypráví dále. "Také tu zatklí a vyrazili jí všechny zuby. Pak udělali před městem hranici a hrozili jí, že ji za živa upálí, nevysloví-li s nimi bezbožná slova. Na její prosbu, aby ji nechali, skočila rychle do ohně a uhořela. Dále zatklí Serapiona v jeho vlastním domě. Hrozným způsobem jej mučili, zlámali mu údy a pak jej shodili s nejhořejšího poschodí jeho domu. Nemohli jsme vyjít na cestu, silnici ani na ulici ani ve dne ani v noci. Všude stále křičeli, že kdo hlasitě nevysloví ošklivá slova, bude okamžitě odveden a upálen. A to trvalo hodně dlouho. Pak však mezi nimi vypukla občanská válka a nešťastníci obrátili svou zuřivost proti sobě. Jejich běsnění proti nám ustalo, a my jsme si zase trochu oddechli. Brzy jsme obdrželi zprávu, že nám nakloněná vláda byla nucena odstoupit, a strach z hrozící hrozby vzrostl. Skutečně se objevil panovníkův výnos o našem pronásledování, který se skorem rovnal tomu, co Pán předpověděl: že totiž, bude-li to možné, odpadnou i vyvolení. Všechny přepadl strach a mnozí vážení křesťané ze strachu odešli. Jiní byli zbaveni míst, které na veřejnosti zastávali, a odcházeli rovněž. Jiní zase byli přivedeni svými známými i příslušníky svých rodin. Vyvolání jménem přistupovali k nečistému a nesvatému obětování. Někteří zbledli a třásli se strachem, jako kdyby sami sloužili bohům za obětní zvířata. Početný stojící lid se jim vysmíval jako zbabělcům, kteří nechtějí umírat ani obětovat. Jiní šli ochotně k oltářům s jistou drzostí, protože dříve nebyli žádnými křesťany. Na nich se nejhorším způsobem splnila Kristova předpověď, že takoví lidé jen těžko budou spaseni. Z ostatních jedni je následovali, jiní utekli, jiní byli na útěku chyceni. Z těchto posledních se někteří nechali spoutat a vsadit do vězení. Někteří byli ve vězení více dnů, pak však dříve než byli předvedeni před soud, zřekli se víry. Jiní zase vydrželi až do jistého stupně mučednictví, ale pak ztratili odvahu. Naproti tomu pevné a blažené sloupy Pána posilování Pánem a vyzbrojení jejich víře odpovídající sílou a pevností stali se obdivuhodnými svědky Kristova království. Prvním z nich byl Julianus, muž trpící dnou, který nemohl ani stát ani chodit. Přinesli jej dva lidé k soudu. Jeden z nich ihned

zapřel. Druhý - jmenoval se Kronion příjmením Eunus - a starý Julianus vyznali Pána. Na to musili za stálého bičování projet na velbloudech celým velkým městem. Nakonec byli před kolem shromážděným lidem na hranici upáleni. Na jejich cestě k smrti byl jim přidělen voják. Chránil je před těmi, kteří si chtěli na nich vylít svou hrubost. Za to byl předveden také před soud. Tento statečný voják Kristův jménem Besas, který si statečně vedl v tomto boji za víru, byl s'at. Jiný, původem Libyjec, podle jména i skutečně Makarios -Blažený. Soudce se jej snažil rozličným způsobem přimět, aby zapřel (Krista). Když to k ničemu nevedlo, byl za živa upálen. I Epimachus a Alexander byli dlouhý čas ve vězení a vytrpěli nespočetná muka. Bičovali je, železnými drápy jim drásali kůži a nakonec je spálili v nehaseném vápnu. Současně s nimi zemřely čtyři ženy. Svatou pannu Ammonarion soudce dlouho zuřivě mučil, poněvadž prohlásila, že nic neřekne z toho, co by jí přikázal. Zůstala věrna svým slovům a byla odsouzena k smrti. Ostatní, totiž stará ctihodná Mercuria a Dionysia, která měla hodně dětí, které však nemilovala více než Pána, a jiná Ammonarion zemřely mečem, aniž byly mučeny. Místodržící se totiž styděl je dále mučit a cítil se tak být ženami poražený.

Uvedená bojovnice Ammonarion trpěla za všechny. Pak byli předvedeni k soudci Egypt'ané Heron, Ater, Isidorus se sotva patnáctiletým chlapcem Dioscorem. Soudce se nejprve pokoušel laskavými slovy je svést než nutit je mučením. Dioscoros se však nenechal ani přemluvit ani přinutit. Ostatní statečně snášeli hrozné rány a nakonec je soudce stejně předal ohni. Dioscora, který si tak krásně vedl před zraky všech a na otázky dával tak moudré odpovědi, udivený soudce dal propustit. Jen mu připomenul, že mu kvůli jeho mládí dává čas na polepšení. A tento opravdu důstojný Dioscorus žije s námi připraven pro ještě větší boj, za který čeká trvalá vítězná cena. Jistý Nemesion rovněž Egypt'an byl falešně obviněn, že patří k lupičům. Když se však před velitelem očistil z tohoto jemu vzdáleného obvinění, byl udán, že je křesťanem, a předveden v poutech před místodržícího. Tento nejvyšš nespravedlivý soudce jej potrestal dvojnásob větším mučením a bičováním, než musili vytrpět lupiči, a pak jej dal upálit s lupiči. Dostalo se mu takové cti jako Kristu. Dále před soudcem stali vojáci, Ammon, Zenon, Ptolemeus, Ingenuus a s nimi starý Theophilus. Když byl nyní někdo vyslychán jako křesťan a již již chtěl zapřít, tito kolem stojící vojáci skřípali zuby, kývali na něho, zdvíhali ruce a pohybem celého těla mu naznačovali, aby vydržel. Tím na sebe upozornila celá křesťanská obec. Dříve než je chytili, spěchali sami k lavici obžalovaných a prohlašovali, že jsou křesťany. Místodržící a jeho přísedící dostali z toho strach. Zatímco na těch, kteří měli být souzeni, bylo vidět odvahu k nastávajícímu utrpení, soudci odvahu ztráceli. Křesťané odcházeli ze soudního dvora jako v slavnostním průvodu. Měli radost, že vydali svědectví Kristu. Bůh prostřednictvím jich slavil své vítězství.

42. DIONYSIUS POKRAČOVÁNÍ

V rozličných městech a vesnicích zabili pohané ještě mnoho jiných. Chci uvést jen jednoho. Ischyrión byl placeným správcem u jakéhosi úředníka. Jeho zaměstnavatel mu přikázal obětovat. Když Ischyrión neuposlechl, nadával mu, a když setrval na svém odmítavém stanovisku, hrubě s ním zacházel. Ischyrión to všechno trpělivě snášel. Tu onen uchopil velkou tyč a probodl mu břicho a tak jej zabil. Co mám říci o množství těch, kteří o hladu a žízni bloudili v pustinách a horách, kteří zemřeli zimou a nemocemi nebo je usmrtili lupiči či dravá zvěř? Svědky jejich vyvolení a vítězství jsou ti, kteří zůstali. Přece jen chci uvést jeden případ, že je tomu tak. Velmi osvědčený stařec Cairémon byl biskupem v městě Nilu. Uprchl se svou manželkou do arabských hor a nevrátil se. Bratři všechno prohledali, ale nemohli nalézt ani je ani jejich mrtvoly. Mnozí v těchto arabských horách se stali otroky hrubých Saracenů.²⁹ Někteří se sice s námahou mohli za velké výkupné vykoupit, u jiných však i ještě dnes to nebylo možné. Toto, můj bratře, jsem nevyprávěl bezdůvodně. Chci, abys věděl kolik a jak velké byly naše útrapy. Přece však nejlépe budou o tom vědět ti, kteří byli nejvíce postiženi".

Krátce na to připojuje Dionysius ještě toto: "Tito naši Bohu milí bratři, kteří jsou teď u Krista v jeho království a budou spolu s ním soudit na jeho soudu, ujali se některých bratří, kteří nevydrželi, ale přece jen litovali, že obětovali. Viděli totiž, že se v lítosti obrátili, a domnívali se, že takové pokání je milé Tomu, který nechce smrt hříšníka, nýbrž jeho obrácení. Zavolali je k sobě, jednali s nimi přátelsky a dovolili jim účastnit se modliteb a hostiny (agapé). Co nám, bratři, radíte? Co máme dělat? Máme sdílet jejich názor? Máme souhlasit s jejich rozhodnutím a jednat laskavě s těmi, nad nimiž se oni slitovali? Či máme jejich rozhodnutí prohlásit za nespravedlivé a sami se stát jejich soudci, jejich mírnost trpět či neuznat jejich rozhodnutí?" Toto připojil Dionysius ne bezdůvodně při zmínce o těch, kteří v době pronásledování projeví svou slabost.

43. NOVATUS - JEHO CHARAKTER A JEHO HEREZE

Kněz římské církve Novatus³⁰ povýšenecky vystoupil s názorem, že hříšníci nemají žádnou naději na spasení, i když učinili všechno, co je třeba k opravdovému obrácení. Tím se stal původcem nové sekty. Ve své nadutosti se nazývali "Čistí". Kvůli tomu se v Římě sešlo na synodě 60 biskupů a ještě více kněží a diakonů. Rovněž v ostatních provinciích se tamní

biskupové radili, co dělat. Konečně padlo rozhodnutí vyloučit z církve Novata spolu s těmi, kteří s ním souhlasili, jakož i všechny, kteří se dobrovolně připojili k jeho bratry nenávidějícímu a lidem nepřátelskému názoru. Naproti tomu rozhodli do takového neštěstí kleslé bratry lékem pokání léčit a starat se o ně. Ještě dnes existují dopisy římského biskupa Cornelia³¹ biskupu antiochijské církve Fabiovi, které obsahují zprávu o římské synodě rozhodnutí všech provincií v Itálii, Africe a v ostatních krajinách. Máme také ještě jiné dopisy od Cypriana a biskupů v Africe psané latinsky. Z toho vysvítá, že i oni souhlasili s tím, že těm, kteří upadli do takového pokušení, se musí pomoci a že původce této hereze spolu se svými přívrženci má být plným právem vyloučen z katolické církve. K těmto dopisům byl připojen ještě jiný Corneliův dopis o rozhodnutí synody a další o Novatově jednání. Aby se čtenář blíže seznámil s charakterem Novata, nebude nevhodné uvést některá místa z dopisu. Cornelius v něm poučuje Fabia o charakteru Novata těmito slovy: "Věz, že tento podivín již dlouho tajně toužil po biskupském stolci. Toto ošklivé přání však skrýval a své bláznivé názory využíval k tomu, aby získal co nejvíce vyznavačů. Kněz naší církve Maximus a Urbanus - oba sklidili za své vyznání velkou slávu - pak Sidonius a Celerinus, který Božím milosrdenstvím přestál všechna muka silou své víry, jež byla propůjčena jeho slabému tělu a tak zvítězil nad odpůrcem - tito muži jej prohlédli. Odhalili Novatovu potměšilost, vychytralost, lež, jeho křivopřísežnictví, nepřátelské chování vůči druhým a vlčí chování a vrátili se zpět do svaté církve. Velmi litovali, že se nechali svést tímto lstivým podvodníkem a dočasně se odloučili od církve. V přítomnosti velkého počtu biskupů, kněží a velmi mnoha laiků vypověděli o všech jeho špatnostech, které dlouhý čas vědomě skrýval". A brzy na tom říká Cornelius: "Milovaný bratře, viděli jsme neuvěřitelnou změnu, která se v něm v krátkém čase udála. Vždyť dotyčný muž, který strašnou přísahou ujišťoval, že naprosto netouží stát se biskupem, náhle jako by vymrštěn strojem vystoupil jako biskup. Tento, který se vydával za učitele a obhájce církevního učení se pokusil na sebe strhnout a tajně uloupit biskupskou hodnost, která mu nebyla dána shůry. Vybral si dva společníky, kteří se zřekli svého spasení, a poslal je do malé nevýznamné části Itálie, aby tam tři naprosto nevzdělané biskupy podvodným způsobem přiměli odejít co nejrychleji do Říma. Měli prý spolu s ostatními biskupy odstranit roztržku jakoukoli a kdekoli. Když tito přišli, nechal je jako, jak již bylo řečeno, nepříteli nadané a nezkušené v takových podvodných jednáních sobě podobnými najatými lidmi zavítat. Pak je nutil až do desáté hodiny (Pozn.: 4. hodina odpoledne) pít. Když už byli opilí, přinutil je, aby mu vzkládáním rukou udělili biskupskou hodnost. Ač ji neobdržel, snaží se ji podvodným způsobem hájit. Jeden z těchto se nedlouho potom vrátil do církve a v slzách vyznal své

pochybení. Na prosbu hromážděného lidu jsme jej jako laika přijali do církevního společenství. Ostatním biskupům jsme vysvětlili nástupce a poslali je na jejich místa. Onen obhájce evangelia tedy nepochopil, že má být v katolické církevní obci jen jeden biskup a že milost a dobrota Pána v ní živí 46 kněží, 7 diakonů, 7 podjáhňů, 42 akolytů, 52 exorcistů, lektorů, ostiářů a přes 1 500 vdov a potřebných. Toto jistě věděl. Jak by to nevěděl? Avšak ani takové množství zámožných a pro církve tak potřebných lidí jej nemohlo odradit od jeho zoufalého a nesmyslného počínání a vrátit církvi". Trochu dále k tomu Cornelius dodává: "Nuže, vyprávějme dále, na co spoléhal, když toužil po biskupské hodnosti. Snad na to, že byl od mládí v církvi, že pro ni podstoupil četné boje, či že kvůli víře podstoupil mnohá nebezpečí? Nikoli. Podnět k víře mu dal satan, který do něho vstoupil a nějakou dobu v něm přebýval. Pomohli mu exorcisté. Pak těžce onemocněl. Když si myslil, že zemře, přijal v posteli křest politím, možno-li tu vůbec mluvit o křtu. Když se uzdravil, nepřijal, co měl podle předpisu církve přijmout. Nepřijal od biskupa svátost biřmování. Poněvadž nebyl biřmován, jak mohl dostat Ducha Svatého?" A brzy na to říká Cornelius: "V době pro následování ze zbabělosti a lásky k životu zapřel, že je knězem. Tehdy jej totiž diakoni velmi prosili, aby opustil pokoj, ve kterém se uzavřel, a pomohl - jak je to povinností kněze - bratřím ocitnuvším se v nebezpečí. Místo aby uposlechl výzvy diakonů, rozčilen odešel a nechal je stát se slovy, že nechce být dále knězem, poněvadž zastává jinou filozofii." Po několika málo větách pokračuje Cornelius: "Tento vznešený muž opustil Boží církve, ve které, když mu biskup při udělování svátosti kněžství vložil na hlavu ruce, se mu dostalo cti sloužit jako kněz. Všichni, kněží i mnoho laiků, se snažili biskupa od toho odradit. Vždyť nebylo dovoleno, aby někdo, kdo byl kvůli nemoci pokřtěn v posteli, vstoupil do řadu kléru. Biskup je však žádal, aby jen tohoto směl vysvětlit na kněze".

Pak Cornelius uvádí ještě něco, co je nejhorší na jednání tohoto muže. "Když přinesené dary rozděljuje a každému dává část, místo aby ubohým lidem požehnal, nutí přísahat. Při tom oběma rukama pevně drží ruce příjemce a nepustí je dříve dokud nevysloví přísahu - a tu použije jeho vlastních slov - 'Přisahám při těle a krvi našeho Pána Ježíše Krista že tě nikdy neopustím a nevrátím se ke Corneliovi'. A tak ubožák neokusil večere Pána, dokud neodpřisahal. A místo 'Amen' při přijímání chleba musí říci: 'Nechci patřit ke Corneliovi'. "Dále Cornelius říká: "Věz, že jej opustili a je sám. Denně jej bratří opouštějí a vrací se do církve. Také blažený mučedník Moses, který teprve nedávno vydal krásné a obdivuhodné svědectví. Dokud ještě žil, prohlédl Novatovu drzost a přerušil spolu s 5 kněžími, kteří se spolu s ním odloučili od církve, veškero společenství s Novatem" Na konci dopisu uvádí Cornelius seznam biskupů, kteří byli v Římě a odsoudili Novatovo bláznovství. Uvádí v něm jejich jména a

místo, kde byli představenými. Rovněž uvádí jména těch, kteří nebyli v Římě, avšak písemně se připojili k rozhodnutí dříve uvedených, a jméno města, z kterého každý psal. Toto písemně hlásil Cornelius antiošskému biskupu Fabiovi.

44. DIONYSIOVO VYPRÁVĚNÍ O SERAPIONOVI

Tomuto Fabiovi, který se poněkud přikláněl ke schismatu, psal také alexandrijský biskup Dionysius. V tomto dopise uvádí různé druhy pokání a popisuje zápas těch, kteří právě tehdy v Alexandrii jako mučedníci ob.stáli. Mezi jiným uvádí také velmi obdivuhodný případ, který nemohu opomenout připojit ke svým Dějinám. Jeho slova znějí takto: "Chci ti uvést případ, který se stal u nás. Byl u nás věřící stařec jménem Serapion. Po celou dobu žil bezúhonně, ale pak upadl do pokušení. Často prosil o odpuštění, ale poněvadž obětoval, nikdo na to nedal. Tu onemocněl a plné tři dny přestal mluvit a ztratil cit. Čtvrtého dne se však trochu zotavil. Zavolal k sobě dceru a syna a pravil: Mé děti, jak dlouho mne ještě budete držet? Prosím, zavolej rychle kněze, aby mi dal rozhřešení! Po těchto slovech přestal zase mluvit. Chlapec spěchal ke knězi. Byla však noc a kněz byl nemocný. Nemohl proto přijít. Poněvadž jsem však přikázal udělit rozhřešení umírajícím, když by o to prosili a zvláště když o to předem prosili, aby se v dobré naději mohli rozloučit se životem, dal kněz chlapci malou částku Eucharistie a poručil ponořit ji do vody a vlít do starcových úst. Chlapec se vrátil domů. Ještě než vstoupil, Serapion se znovu vzpamatoval. Jdeš, mé dítě?, zeptal se. A kněz nemohl přijít? Udělej nyní rychle, co ti nakázal, a osvobod' mne. Chlapec navlhčil Eucharistii a vložil mu ji do úst. Sotva ji stařec polkl, zemřel. Není z toho jasné, že byl udržován při životě tak dlouho, dokud nepřijal rozhřešení, aby pak po odpuštění hříchů mohl být za své dobré skutky uznán za hodna Krista?". To vypráví Dionysius.

45. DIONYSIŮV DOPIS NOVATOVĚ

Pohledme nyní, co tento Dionysius napsal také Novatovi, který tehdy v římské církvi způsobil takový rozruch. Novatus svaloval vinu za odpad a rozkol na některé bratry, jako by byl od nich k tomu donucen. Proto mu Dionysius napsal: "Dionysius odmítá bratru Novatovi pozdrav. Jestliže, jak říkáš, jsi se oddělil od církve, dokaž to tím, že se dobrovolně vrátíš, vždyť dříve bys učinil všechno, aby Boží církev nebyla roztržena. O nic vznešenější by bylo mučednictví, jímž bys chtěl zabránit rozkolu v církvi, než mučednictví při neobětování bohům. Ano, podle mého názoru, bylo by to ještě více. Vždyť v

jednom případě byl bys mučedníkem jen za svou vlastní osobu, v druhém však bys byl mučedníkem pro celou církev. Kdybys ještě nyní přesvědčivými slovy přiměl bratry ke svornosti, bude tvá zásluha větší než tvá vina. Vina by ti potom nebyla přičítána a za to, že bys volal ke svornosti, bys byl veleben. Kdyby ti to pro neposlušnost bratří nebylo možné, pak zachraň, zachraň svou vlastní duši. Přeji ti dobro a pokoj v Pánu." Toto psal Dionysius Novatovi.

46. OSTATNÍ SPISY DIONYSIOVY

Dionysius napsal také bratřím v Egyptě dopis o pokání, ve kterém vykládá svůj názor na ty, kteří nevydrželi, a rozlišuje stupeň zavinění. Také je od něho ještě zvláštní dopis o pokání adresovaný biskupu hierapolské obce Cononovi a dopis, v němž důtklivě napomíná své věřící v Alexandrii. Od něho je také spis o mučednictví věnovaný Origenovi a list bratřím v Laodiceji, kde byl biskupem Merusanos. Mimo to psal i římskému biskupu Corneliovi po obdržení jeho dopisu o Novatovi. V tomto dopise sděluje Corneliovi, že je od biskupa v Tarzu v Kilikii Helena a od ostatních biskupů oné krajiny, jakož i od kappadockého biskupa Firmiliana a palestinského biskupa Theoktista pozván na synodu v Antiochii, poněvadž se tam někteří snaží upevnit Novatův rozkol. Současně oznamoval, že dostal zprávu o úmrtí Fabia a jeho nástupcem že se stal v Antiochii Demetrianus. Dále píše o jeruzalémském biskupu doslovně toto: "Znameníť Alexander blaženě zemřel ve vězení". Dalším je list o povinnostech diakona poslaný bratřím v Římě prostřednictvím Hippolyta. Dionysius napsal dále list o pokoji a o pokání, jiný tamním vyznavačům, kteří se ještě drželi Novatova názoru. Když se vrátili, napsal jim dva dopisy. Stejným způsobem byl Dionysius v písemnému styku i s mnoha jinými, a proto se stal velmi užitečným pro ty, kteří se horlivě zabývají jeho spisy.

Kniha VII.

PŘEDMLUVA

Pro sedmou knihu Církevních dějin nám opět pomůže velký alexandrijský biskup Dionysius svými vlastními slovy. Porůznu se totiž zmiňuje ve svých dopisech o všech událostech. Jím začnu své vyprávění.

1. ŠPATNOST DECIA A GALLA

Decius po necelé 12leté vládě byl se svými syny zavražděn. Jeho nástupcem se stal Gallus¹. V této době zemřel ve věku 70 let Origenes. V jednom dopise Hermammovi říká Dionysius o Gallovi toto: "Gallus nepoznal vinu Deciovu ani nevěděl, co vedlo k Deciově záhubě. Narazil na týž kámen. Za své zdánlivě šťastné vlády, kdy vše šlo podle jeho přání, poslal do vyhnanství svaté muže, kteří se modlili k Bohu za mír a jeho zdraví. Tím spolu s nimi vyhnal i modlitby za jeho osobu." Tolik Dionysius o Gallovi.

2. TEHDEJŠÍ ŘÍMŠTÍ BISKUPOVÉ

Cornelius byl asi 3 roky biskupem v Římě. Po něm byl biskupem Lucius. Tento spravoval biskupský úřad necelých 8 měsíců. Když zemřel, stal se biskupem Štěpán. Štěpánovi poslal Dionysius svůj první list o křtu. Tehdy totiž vznikl nemalý spor o tom, zda ti, kteří se vrátili z nějaké hereze, mají být křtem očištěni. Odedávna bylo totiž zvykem spokojit se u takových osob jen modlitbou a vzkládáním rukou.

3. CYPRIAN BYL PRO NOVÝ KŘEST VRACEJÍCÍCH SE Z HEREZE

V čele tehdejších biskupů Cyprian², který v té době řídil kartaginskou církev, měl za to, že je možno přijmout, až když budou od svého bludu očištěny křtem. Štěpán³ však byl toho názoru, že proti starému tradičnímu zvyku se nemá dovolit žádná novota, a proto to velmi těžko nesl.

4. DIONYSIOVY DOPISY O TÉTO OTÁZCE

Dionysius měl o této věci se Štěpánem velmi rozsáhlý písemný styk. Nakonec oznámil Štěpánovi, že po skončení pronásledování se církve všude odvrátily od Novatovy novoty a že znovu mezi nimi zavládl mír.

5. JEDNOTA OBCÍ PO PRONÁSLEDOVÁNÍ

"Věz, bratře," píše Dionysius, Štěpánovi, "že všechny dříve odloučené křesťanské obce na východě a ještě vzdálenější se znovu vrátily k jednotě. Všude jsou biskupové jednotní a proti očekávání žijí v míru. Totiž Demetrianus v Antiochii, Theoktistos v Caesareji, nástupce Alexandra v Aelii Mazabanes, Marinus v Tyru, nástupce zemřelého Thelymidra v Laodiceji Heliodoros, Helenus v Tarzu a všechny církve v Kilikii, Firmilianus a celá Kappadocie, Abych neprodlužoval dopis a nezatěžoval vás jmény, uvedl jsem jménem jen ty nejznámější biskupy. Stejně je tomu v celé Syrii a Arabii. Tyto církve stále podporujete a před nedávnem jste jim psali. Stejně je tomu tak u církví v Mezopotamii, Pontu a Bithynii. Zkrátka všichni se radují a velebí Boha za tuto svornost a bratrskou lásku". Tolik Dionysius.

Po Štěpánově dvouletém řízení církve se stal jeho nástupcem Xystus. Jemu napsal Dionysius druhý dopis v záležitosti křtu, kde současně uvádí názor a rozhodnutí Štěpána a ostatních biskupů. Štěpán již dříve napsal Helenovi, Firmilianovi a všem biskupům v Kilikii, Kappadokii, Galatii jakož i všem vzdálenějším pohraničním provinciím, že nebude s nimi sdílet společenství, protože znovu křtí heretiky. O Štěpánovi píše Dionysius toto: "Uvaž, jak je to vážná záležitost. Vždyť, jak slyším, bylo ve vážených shromážděních biskupů rozhodnuto, že ti, kteří přišli z hereze, mají být napřed zařadění mezi katechumeny a pak křtem zbaveni starého nečistého kvasu. O tom jsem mu napsal a prosil jej." Trochu dále píše: "Také našim milovaným bratřím kněžím Dionysiovi a Philemonovi, kteří dříve sdíleli Štěpánův názor a psali mi o tom, jsem po krátkém dopisu nyní napsal ještě dlouhý dopis". Tolik o zmíněném sporu.

6. SABELLIŮV BLUD

V témže dopise podává Dionysius Xystovi tuto zprávu o sabellianských hereticích, kteří se v jeho době vynořili: "Nedávno u Pentapolské Ptolemaidy se vynořilo nové učení. Velmi se rouhá všemohoucímu Bohu a Otci našeho Pána Ježíše Krista. Neodpovídá víře v jeho jednorozeného Syna, prvorozence z všeho stvoření, v Slovo, které se stalo člověkem. Konečně je plné pošetilých názorů na Ducha Svatého. Podle svých sil za Boží pomoci jsem o tom pro poučení napsal několik obširných dopisů, poněvadž jsem dostal dopisy z obou stran a také bratří ke mně přišli, aby si o tom se mnou pohovořili. Opisy dopisů ti posílám".

7. DIONYSIUS DOSTÁVÁ OD BOHA ZJEVENÍ ZDĚDENÁ CÍRKEVNÍ PRAVIDLA

O křtu se Dionysius zmiňuje ve svém třetím dopise, který napsal římskému knězi Filemonovi. "Četl jsem", píše v něm, "spisy heretiků a poslouchal, co mi řekli. Má duše byla sice odpornými názory na nějaký čas poskvněna, avšak přece jen z toho měla užitek, protože jsem mohl jejich názory vyvrátit, a nyní jsou mi ještě odpornější. Jeden kněžský bratr mne chtěl od toho odradit z obavy, abych se tou jejich špinavou špatností nepošpinil. Měl pravdu. I já jsem cítil, že se tím duše poskvnila. Tu mi Bůh seslal zjevení, které mne posílilo. Slyšel jsem hlas, který mi jasně přikázal: Jen čti všechno, co ti přijde do ruky; tys schopný vše posoudit a podle toho se rozhodnout; to byl také začátek tvé víry. Uvěřil jsem zjevení, poněvadž to bylo ve shodě s tím, co žádal apoštol na mocných: Buďte obratnými penězoměnci!

Po zmínce o herezích Dionysius pokračuje: "Od našeho zemřelého Otce Heracla jsem převzal toto pravidlo a směrnicí: Kdo přicházel z hereze, ať už odpadli od církve či navíc sami neodpadli, nýbrž je z církve vyloučil, poněvadž o nich věděl, že sice na oko sdíleli společenství s bratřími, avšak navštěvovali bludařské učitele, ty na jejich prosbu přijal, až když všechno, co u odpůrců slyšeli, veřejně doznali. Potom je přijal do společenství, aniž považoval za nutné po druhé je pokřtít. Vždyť předtím je již pokřtil". Dionysius ještě dále mluvil o této sporné otázce a pak pokračuje: "Dozvěděl jsem se i to, že Afričané nezavedli tento zvyk teprve nyní, nýbrž že dávno před tím zastávali tento názor dřívější biskupové církvi s početnými věřícími i bratří na synodách v Ikoniu a Synnadě a mnozí jiní. Zvrátit jejich rozhodnutí a tím vyvolat spor a svár, to bych nesnesl. "Neposuneš mezník svého bližního, který tvoji otcové zasadili", říká Písmo (Deut. 19,14). Čtvrtý jeho dopis o křtu je adresován do Říma Dionysovi, který tehdy byl ještě knězem, krátce na to však se stal biskupem v Římě. Z dopisu možno poznat, jaký to podle svědectví alexandrijského Dionysia byl učený a znamenitý muž. Mezi jiným se v tomto dopise zmiňuje o Novatovi takto:

8. NOVATOVA HEREZE

"Novatiana právem nenávidíme, poněvadž rozdělil církev, některé bratry svedl k bezbožnosti a rouhání, zavedl nejvyšší hříšné učení o Bohu a našeho dobrotivého Pána Ježíše považoval za nemilosrdného. Poněvadž zavrhuje svatý křest, nežádal víru a vyznání, které předcházejí křest. Ze svých přívrženců odhání Ducha Svatého, domnívá-li se, že jej mají nebo že se k nim vrátil."

9. HŘÍŠNÝ KŘEST HERETIKŮ

Pátý Dionysiův dopis je psán římskému biskupu Xystovi. Mluví v něm hodně o hereticích a pak vypráví následující případ, který se udál v jeho době. "Bratře potřebuji tvou radu a prosím tě o tvé mínění k mé přednesené otázce, abych neučinil chybný krok. Nedávno jsem křtil. Při křtu byl také muž, který je považován ve společenství bratří za věřícího. Již před mým svěcením, ano, myslím, že již za blaženého Heracla se účastnil našich shromáždění. Když slyšel otázky kladené při křtu a odpovědi na ně, přišel s pláčem ke mně, padl mi k nohám a ujišťoval mne, že křest, který přijal od heretiků, není jako tento a že s tímto křtem nemá jeho křest nic společného. Jeho křest je hříšný a je to vlastně rouhání. Dále říkal, že jej nyní hryže svědomí a že nemůže ani oči pozdvihnout k Bohu kvůli těm hříšným slovům a obřadům za kterých byl pokřtěn. Proto prosil o udělení tohoto opravdového očištění. Neodvážil jsem se to učinit, jen jsem mu odpověděl, že jeho mnohaleté společenství s církví je pro něho dostačující. Vždyť když tak často slyšel slova díky činění, s ostatními vyslovoval Amen a tak dlouho měl účast na těle a krvi našeho Pána Ježíše, neodvážil bych se jej znovu pokřtít. Vybídl jsem jej, aby byl dobré mysli, zachoval si pevnou víru a v dobré naději aby přistoupil k svatým svátostem. Nepřestal být smutný a bál se přistoupit ke stolu. Ani prosbami se nedal pohnout účastnit se veřejných modliteb".

Mimo uvedený dopis je od něho ještě jiný dopis o křtu. Je jeho jménem i celé obce napsán Xystovi a římské církvi. Žádá v něm podrobné prošetření této otázky. Kromě toho existuje od něho ještě jiný dopis adresovaný římskému Dionysiovi o Lucianovi." Tolik o tom.

10. VALERIANUS A PRONÁSLEDOVÁNÍ ZA NĚHO

Gallus spolu s druhým císařem (pozn. Volusianem) vládli necelé dva roky. Po nich vládl Valerianus⁵ spolu se svým synem Gallienem. Co si o nich myslí Dionysius, možno poznat z jeho dopisu Hermammonovi. Vypráví v něm toto: "Janovi to bylo zjeveno. Šelmě, praví Jan, byla dána tlama, která zpupně a rouhavě mluvila, a byla jí dána moc tak činit po 24 měsíců (Zjev. 13,5). Obojí se úžasným způsobem splnilo na Valerianovi. Zde nutno vzít v úvahu i jeho dřívější jednání. Tehdy byl dobrotivý a vlídný vůči Božím služebníkům. Vždyť žádný z dřívějších císařů nebyl k těm, kteří se veřejně hlásili ke křesťanství, tak laskavý a tak nakloněn jako Valerian. Na počátku své vlády choval se k nim veřejně velmi přátelsky. Na jeho dvoře bylo plno bohobojných mužů. Byla to Boží obec.

Avšak učitel a představený egyptských mágů, jej přemluvil, aby pronásledoval a zabíjel nevinné svaté muže, protože prý jsou proti jeho hříšným zaklínáním a brání mu v tom. Vždyť mezi nimi byli a jsou takoví, kteří pouhou svou přítomností a svým pohledem a slovem mohou zničit šalbu zlých duchů. Poradil císaři zavést nečistá zasvěcení, odporná kouzla a Bohu nemilé oběti, zabíjet nešťastné děti, obětovat děti ubohých rodičů, zkoumat budoucnost z vnitřností novorozeňat a roztrhat svaté obrazy, jako by tím měl dosáhnout nejvyšší štěstí."

O trochu dále pokračuje Dionysius: "Krásně se odvděčil Makrianus za slíbené království. Byl dříve vrchním císařským účetním. S chladnou vypočítavostí nemyslel na všeobecné dobro. Propadl oné prorokově kletbě "Prorokuj z vlastního srdce a nehleď na obecné dobro" (Ezech 13,3). Nepochopil Boží prozřetelnost, která všechno řídí, ani nepomyslel na soud toho, který je přede vším, ve všem a nade vším. Stal se nepřitelem jeho obecné církve, odcizil se, odvrátil od sebe Boží milosrdenství a co nejdále se vzdálil od své spásy. I jeho jméno to naznačovalo (pozn.: makrándaleko)." A brzy na to opět Dionysius říká: "Valerianus se nechal takovým člověkem přemluvit k takovému jednání. Podle výroku u Izaiáše "Zvolili si svou cestu ohavnosti, která chtěla jejich duše; ihned vyvolím si jejich směšné počínání a odplatím jim za jejich hříchy" (Iz 66,3,4) vydal se na pospas hanbě. Tento Macrianus toužil po moci, ač si ji nezasloužil. Poněvadž kvůli svému zmrzačenému tělu si sám nemohl obléci purpur, chtěl to aspoň pro své syny, kteří tím vzali na sebe také hříchy svého otce. Očividně se na nich splnila předpověď Boha: "Budu stíhat hříchy otců na synech do třetího i čtvrtého pokolení těch, kteří mne nenávidí" (Ex 20,5). Když totiž nemohl svou touhu splnit na sobě, složil ji na hlavu svých synů a tím svou špatnost a nenávisť vůči Bohu přenesl na ně". Toto píše Dionysius o Valerianovi.

11. OSUD DIONYSIA A KŘESŤANŮ V EGYPTĚ V TEHDEJŠÍ DOBĚ

Co všechno vytrpěl Dionysius pro Boha za Valeriovy vlády při velmi krutém pronásledování, to necht' nám prozradí jeho vlastní slova, která adresovala jednomu z tehdejších biskupů Germanovi, který se pokoušel jej pošpinit. Odpovídá mu takto: "Ve skutečnosti se ocitám v nebezpečí, že mi neporozumí a že budu považován za pošetilce, když vidím, že jsem přinucen podrobně vyložit, jak se obdivuhodně Bůh o nás staral. Písmo však praví: "Chránit tajemství krále je dobré, skutky Boží však oznamovat je čestné" (Tob 12,7). Proto se chci postavit proti Germanovým útokům. Nepřišel jsem k Aemilianovi sám, nýbrž provázeli mne můj bratr kněz Maximus, diakoni Faustus, Eusebius a Chaeremon. Také byl s námi jeden z přítomných

bratří z Říma. Aemilianus mi však neřekl: Nesvolávej žádné shromáždění. Považoval je asi za zbytečné jako bylo to poslední. Nemluvil o tom, abychom se neshromažďovali, ale jen o tom, abychom nebyli křesťany. Potom nám přikázal vzdálit se. Myslel si, kdybych změnil své smýšlení, že i jiní mne budou následovat. Já jsem mu však rozhodně odpověděl a ne příliš odlišně od Petra, že se více sluší poslouchat Boha než člověka. Otevřeně jsem mu řekl, že ctím jen pravého Boha a žádného jiného a že svůj názor nezměním a nikdy nepřestanu být křesťanem. Na to nám přikázal odejít do vsi blízko pouště jménem Kaphro. Vyslechněte si slova obou stran ze zápisu o jednání: Když Dionysius, Faustus Maximus, Marcellus, a Chaeremon byli předvedeni, řekl místodržící Aemilianus: Nejen písemně, ale i ústně jsem vám sdělil, že náš panovník je k vám laskavý. Ve vaší moci je, aby se vám nic nestalo, pokud se ovšem obrátíte a budete se klanět bohům a zřeknete se toho, co neodpovídá povaze bohů. Co na to říkáte? Doufám, že nebudete nevděční dobrým bohům za to, že se snaží přivést vás na lepší cestu. Dionysius odpověděl: Ne všichni lidé uctívají vaše bohy, nýbrž jen ti, kteří v ně věří. My uctíváme a modlíme se k jedinému Bohu Stvořiteli celého světa, který také milovanému císaři Valeriovi a Gallienovi⁶ dal moc vládnout. Tohoto Boha neustále prosíme, aby panovnickova vláda zůstala neotřesená. Na to odpověděl místodržící Aemilianus:⁷ Kdo vám brání uctívat i tohoto Boha pokud je Bohem, uctívat spolu s bohy! Jen vám bylo přikázáno uctívat bohy, a sice bohy, které všichni znají. Dionysius odpověděl: My neuctíváme žádného jiného boha. Místodržící na to odpověděl: Vidím, že jste současně nevděční vůči dobrotě našeho císaře. Proto nezůstanete déle v tomto městě. Budete posláni do Kephro v Libyi. Toto místo jsem zvolil na císařův rozkaz. Za žádných podmínek nesmíte se shromažďovat či chodit na tak zvané hřbitovy. Ukáže-li se, že jste nešli do vám přikázaného místa nebo budete-li přistiženi, že se shromažďujete, bude to pro vás nebezpečné. Nebude chybět patřičný dohled nad vámi. Jděte tedy, kam jste vykázáni! Ač jsem byl churavý, nutil mne ihned odcestovat, aniž mi poskytl jen jediný den odkladu. Jak jsem tedy nyní mohl svolávat shromáždění?".

Trochu dále říká Dionysius: "A přece jsme neopomenuli s Boží pomocí veřejně konat shromáždění. Velmi rychle jsem ve městě shromáždil lid, i když jsem nemohl být přítomen. Byl jsem však s nimi v duchu. Ale i v Kaphro bylo mnoho věřících. Jedni bratří šli s námi již z města, druzí přišli z Egypta. I zde Bůh otevřel dveře k hlásání Božího slova. Z počátku jsme sice byli pronásledováni a pohané po nás házeli kamením. Později však nemálo pohanů opustilo své modly a obrátili se k Bohu. Prostřednictvím nás bylo tehdy poprvé zaseto do nich Boží slovo. A jako nás Bůh proto k nim přivedl, odvedl nás zase od nich, jakmile jsme splnili svůj úkol. Aemilianus se totiž rozhodl přesídlit nás do

krajin, jak věřil, mnohem drsnějších než jsou v Libyi. Příklad, aby všichni odešli do prefektury Mareotis⁸ a každému bylo určeno jiné místo v této krajině. Nás usadil blíže k zemské silnici, aby nás mohli ihned chytout. Zařídil to zřejmě tak aby nás měl ihned po ruce, kdyby nás chtěl zatknout. Já jsem dostal příkaz odejít do Kephro, až jsem ani to místo neznal ani jsem neslyšel to jméno. Přesto jsem se s veselou myslí a klidně vydal na cestu. Když mi však bylo sděleno, že musím do kraje u Kolluthia, všichni přítomní vědí, jak mi bylo. Tady musím sám sebe vinit. Z počátku jsem to těžce nesl, byl jsem mrzutý. I když krajina byla nám známější a příjemnější, byla to přece krajina, jak se říká, úplně bez bratří a čestných lidí vydána na pospas pocestným a lupičům. Přesto znovu jsem se utěšoval, když mne bratří upozornili že je to blízko města. Když i v Kaphro byl čilý styk s bratřími z Egypta, že tu bude větší možnost konat bohoslužebná shromáždění a v blízkosti města že by přátelé mohli častěji nás vidět. Mohli by sem přicházet, pobýt tady a jako v trochu vzdálenějších předměstích by tu mohli konat svá shromáždění. A to se také stalo". Brzy na to píše Dionysius o tom, co se mu přihodilo. "Germanus se chlubil svými četnými vyznamenáními. Dovede hodně vyprávět o tom, co zkusil. Co může uvést, to mohu i já. Odsouzení, zbavení majetku, uloupení majetku, ztrátu hodnosti, ponižování, ztrátu občanských práv, hrozby se strany nepřátel, nadávky, nebezpečí, pronásledování, útěk, všemožné obtíže a bídu? To všechno jsme zažili za Decia a Sabina a nyní za Aemiliana. V čem vynikal Germanus? Proč o tom mluvil? Přesto dopouštím se velké hlouposti, když o tom mluvím, ale donutil mne k tomu Germanus. Proto líčení podrobností přenechávám bratřím, kterým je všechno známo. Týž Dionysius se ve svém dopise Domitianovi a Didymovi také obšírněji zmiňuje o tom, co souvisí s pronásledováním. "Bylo by zbytečné", píše v tom dopise, "uvádět jména našich. Je jich mnoho a navíc je neznáte. Jen byste měli vědět, že muži i ženy, mladí i staří, děvčata i starší ženy, vojáci i občané, každé pohlaví a každý věk bičováním ohněm i mečem skončili boj a přijali korunu vítězství. U některých ani dlouhá doba nestačila k tomu, aby byli uznáni hodnými, aby je Pán přijal. Tak je tomu do dneška i u mne. Pán mne totiž uchoval pro jinou vhodnější dobu. "V příhodný čas tě vyslyším, v den spásy ti pomohu", říká (2 K 6,2). Ptáte-li se na naše poměry a přejete si vysvětlení, jistě jste slyšeli, že jako zatčené odváděli velitel, úředníci, jejich vojáci a soudní zřízení mne, Gaia, Fausta, Pavla a Petra. Někteří Mareotští, kteří u toho byli, nás vysvobodili z jejich moci a proti naší vůli nás odvěkli. Nyní jsme já, Gaius a Petr odloučení od svých bratří zavřeni na pustém špinavém místě vzdáleném 3 dny cesty od Paraetonia"⁹. A krátce na to říká: "Ve městě se však ukrývali kněz Maximus, Dioscoros, Demetrios a Lucius, aby mohli bratry tajně navštěvovat. Faustinus a Aquilas, kteří byli známi pohanům, bloudí po Egyptě. Diakoni Faustus, Eusebius a Chaeremon jediní zůstali

naživu, poněvadž ostatní zemřeli na mor. Eusebius, kterého Bůh posiloval, od samého začátku beze strachu pomáhal ve vězení se nacházejícím vyznavačům a ne bez nebezpečí se staral o pohřeb blažených mučedníků. Až do dneška místodržící hrozným způsobem zabijí, na skřípec natahují a ve vězení v okovech nechávají umírat křesťany, kteří byli před ním předvedeni. Rovněž zakazuje uvězněné navštěvovat a velmi pozorně sleduje, zda k nim někdo nejde. Bůh však postižené posiluje odvahou a pevností bratří."

Toto sal Dionysius v tom dopise. Je také dobré vědět, že Eusebius, kterého nazývá diakonem, se brzy na to stal biskupem v syrské Laodiceji Maximus, kterého tehdy nazýval knězem řídil po samotném Dionysiovi alexandrijskou církev. Faustus, který jako Dionysius byl tehdy vyznavačem, žil až do pronásledování v naší době a zemřel velmi stár mučednickou smrtí. Byl s'at. Tolik o událostech v Dionysiově době.

12. MUČEDNÍCI V PALESTINSKÉ CAESAREJI

Při uvedeném Valeriově pronásledování byli v palestinské Caesareji korunováni vznešeným mučednictvím za krásné vyznání Krista tři muži. Byli předhozeni za pokrm divoké zvěři. Jeden z nich se jmenoval Priscus druhý Malchus a třetí Alexander. Bydleli pryč na venkově. Nejprve si dělali výčitky že váhali. Vždyť zatímco ti, kteří toužili po nebi, za tehdejších poměrů je dosáhli oni otáleli a mučednickou korunu nedostali. Pak však po společné poradě šli do Caesareje k soudci a skončili uvedeným způsobem. Kromě toho se vypráví že mimo ně za pronásledování v těmže městě proboujvala týž boj také jedna paní. Měla být přívrženkyň Marcionovy sekty.

13. KLID ZA GALLIENA

Nedouho potom upadl Valerianus do rukou barbarů a jeho syn Gallienus se stal samovládcem. Tento za své vlády se choval umírněně. Ihned zrušil výnos o našem pronásledování a vydal reskript že naši učitelé náboženství mohou naprosto svobodně vykonávat své poslání. Reskript zní takto: "Samovládce a císař Publius Licinius Gallienus, zbožný, šťastný, osvícený Dionysiovi, Pinnovi, Demetrioovi a ostatním biskupům. Aby požehnané působení mé milosti se rozšířilo po celé říši, rozkázal jsem, aby všechna místa určená pro náboženské účely byla uvolněna. Tímto mým písemným rozkazem, aby vás nikdo v budoucnosti neznepokojoval se můžete prokázat. Co smíte podle našeho svolení vykonávat, to jsem před krátkou dobou nařídil. Rovněž i hlavní účetní Aurelius Cyrenius dostane můj

reskript". Abyste tomu lépe rozuměli, přeložil jsem to z latiny a připojil k mým Dějinám. Ještě jiné císařovo nařízení určené jiným biskupům je poruce. Dovoluje jim znovu získat tak zvaná místa odpočinku hřbitovy do svého majetku.

14. VÝZNAMNÍ BISKUPOVÉ TEHDEJŠÍ DOBY

V této době stál v čele římské církve ještě Xystus,¹⁰ antiochijské po Fabiovi Demetrianus. Biskupem v kappadocké Caesareji byl Firmilianus, v Pontu Gregorius a jeho bratr Athenodorus oba Origenovi žáci. Po smrti biskupa v palestinské Caesareji Theoktista stal se biskupem Domnus. Tento za krátkou dobu zemřel a jeho nástupcem se stal Theoteknus který žil až do naší doby. I tento byl z Origenovy školy. V Jeruzalémě obdržel biskupský stolec po Mazabanově smrti Hymenaeus. Ještě v naší době žil a byl ve velké vážnosti.

15. MUČENÍ MARINA V CAESEREJ

V této době, ač církve na všech místech žily v klidu, byl v Caesareji kappadocké stát Marinus za své přiznání se ke Kristu. Byt urozeného původu, bohatý, vyznamenaný vojenskými řády. Podnět k jeho stětí byl tento: Vinná réva je u Římanů jistým vyznamenáním, a kdo ji obdrží, jak se říká, stává se centurionem. Když nyní bylo toto místo uvolněno, měl Marinus díky svému dosud zastávanému zařazení je přednostně dostat. Když měl přijmout toto místo, vystoupil před soud jiný s námitkou, že Marinus podle starých zákonů nemůže dostat žádnou římskou hodnost, poněvadž je křesťan a neobětuje císaři, a že proto toto místo patří jemu. Na to se soudce jménem Achaeus nejprve ptal Marina, jaký zastává náboženský názor. Když poznal, že Marinus trvale přiznává, že je křesťanem, dal mu 3 hodiny na rozmyšlenou. Když Marinus vyšel ze soudního dvora, přistoupil k němu tamní biskup Theoteknus, vzal jej za ruku a vedl jej do kostela. Zde jej postavil před oltář, odhrnul mu plášť a ukázal mu na meč, kterým byl opásán, a na knihu evangelií, kterou položil naproti, a pokynul mu, aby si zvolil jedno z obou. Marinus bez rozmýšlení položil ruku na svaté Písmo. Tu mu řekl Theoteknus: "Nyní se pevně drž Boha. Drž se ho pevně a jím posilován dosáhneš toho, co sis zvolil. Jdi v pokoj!" Když se vrátil z kostela, volal jej hlasatel před soud, poněvadž právě uplynula daná lhůta. Marinus před soudem vyznal s ještě větší odvahou svou víru a byl ihned, tak jak byl oblečen, odsouzen, k trestu smrti a trest byl vykonán.

16. VYPŘÁVĚNÍ O ASTYRIOVI

Při této události se proslavil Astyrius svým vyznáním víry. Pocházel z římského senátorského stavu, císař si jej velmi vážil a pro svůj vznešený původ i majetek byl všemožně vážen. Tento Astyrius byl při mučednickově popravě. Oblečen do drahocenného bílého šatu vzal jeho tělesné pozůstatky na svá ramena, odnesl je, oblékl je co nejskvostněji a nechal je důstojně pohřbít. O tomto muži vyprávějí jeho dosud žijící přátelé ještě mnoho jiného.

17. ZÁZRAČNÉ ZNAMENÍ NAŠEHO VYKUPITELE U PANEAS

Sem patří i tento zázrak U Caesareje Philippi, kterou Féničané nazývají Paneas na úbočí Panionu je jezero, z kterého vytéká Jordán. Jak se vypráví, bylo tam při jistém svátku hozeno obětní zvíře, které působením ďábla obdivuhodným způsobem zmizelo. To přítomným se jevilo jako velký zázrak. Jednou při této slavnosti byl přítomen také Astyrius. Když viděl, jak dav žasne nad tímto jevem, bylo mu jich líto. Pozdvihl oči k nebi a prosil skrze Krista všemohoucího Boha, aby ukázal lid svádějícího ďábla v celé jeho nahotě a učinil konec jeho podvodu. Po této prosbě se obětní zvíře ihned vynořilo na hladinu jezera. Tím se ztratil i zázrak a už více se žádný neudál.

18. ŽENA TRPÍCÍ KRVOTOKEM DALA POSTAVIT SOCHY

Když jsem se zmínil o městě Paneas, považuji za dobré uvést jedno vyprávění, které by mohlo mít cenu pro naše potomky. Tam odtud pocházela žena trpící krvotokem, jak ji známe z evangelií, a byla zbavena naším Spasitelem toho trápení. Ještě nyní ukazují její dům ve městě. Rovněž existují obdivuhodné památky na to, co jí dobrotivý Spasitel prokázal. Na vysokém kameni u dveří jejího domu stojí totiž kovová podoba ženy, která klečíc na kolenou jako prosebnice vztahuje ruce kupředu. Naproti této soše však stojí z téhož kovu vzpřímená postava muže, který oblečen v plášti vztahuje ruku k ženě. U jeho nohou roste cizokrajná rostlina, která se pne až k lemu kovového pláště a je prostředkem proti rozličným nemocem. Tato mužská postava má představovat Ježíše. Zachovala se až po naše časy a já ji viděl na vlastní oči, když jsem navštívil toto město. Není divu, že tito pohané, kterým se dostalo od Spasitele tolika dobrodiní, nechali něco podobného udělat. Já jsem tam viděl i obrazy apoštolů Petra a Pavla, ano též obraz Krista. Dá se to

lehko vysvětlit tím, že podle pohanského zvyku takto ctili dávné muže.

19. JAKUBŮV BISKUPSKÝ STOLEC

Rovněž biskupský stolec Jakuba, který byl prvním od Krista a apoštolů jeruzalémským biskupem a který podle svatého Písma se nazýval bratrem Pána, je až do dnešního dne uchováván a tamní bratři jej mají až do dneška ve velké úctě. Tímto způsobem ukazují všem jasně, jakou úctu odedávna prokazovali a ještě prokazují svatým mužům pro jejich zbožnost. Tolik o tom.

20. DIONYSIOVY VELIKONOČNÍ PROMLUVY A V NICH OBSAŽENÝ VELIKONOČNÍ KÁNON

Kromě již zmíněných dopisů napsal tehdy Dionysius dosud existující slavnostní promluvy na velikonoční slavnost v podobě dopisů. Jeden je určen Flaviovi, druhý Domitiovi a Didymovi. V tomto druhém obsahujícím osmiletý velikonoční kánon dokazuje, že velikonoční slavnost nemá být slavena jindy než po jarní rovnodennosti. Kromě toho napsal ještě dopis knězi v Alexandrii a dopisy různým osobám. Napsal je ještě za pronásledování.

21. UDÁLOSTI V ALEXANDRII

Dionysius se brzy po znovunastolení míru vrátil do Alexandrie. Tam znovu vypukla vzpoura a válka, takže jeho biskup se nemohl osobně stýkat s bratry ve městě. Obrátil se proto na ně písemně, jako byli v nějaké cizí zemi. O tomto povstání alexandrijských se zmiňuje v dopise, který později napsal egyptskému biskupu Hieraxovi. "Je to divné", píše, "že se mohu jen těžko a jen písemně stýkat s lidmi, kteří žijí mimo město. Ano, dokonce je pro mne obtížné hovořit sám se sebou a radit se se svou vlastní duší. Vždyť i s členy své rodiny, s bratřími, kteří bydlí se mnou pod jednou střechou a smýšlejí jako já, i s členy obce se musím stýkat písemnou cestou a sotva nalézám způsob, jak jim poslat dopisy. Snáze se dá cestovat nejen mimo provincii, ale i do nejzazších krajin východu než se dostat do Alexandrie. Ještě pustější a neschůdnější než ona velká neschůdná poušť, kterou Izrael po dvě pokolení putoval, je náměstí v Alexandrii. Tiché, klidné přístavy skýtají obraz onoho moře, které rozděleno a jako zdmi zadržováno nabízelo

Izraelitům přechod, Egyptany však na jejich cestě utopilo. Vždyť pro vraždy tam spáchané podobají se Rudému moři. Řeka protékající městem je vyprahlejší než bezvodá poušť a ještě vyprahlejší než ona poušť, na které byl Izrael tak soužen žízní, že reptal proti Mojžíšovi tak dlouho, až zázrakem dal vytrysknout vodě z pusté skály. Někdy zase řeka vystoupila tak, že celé okolí, pole, cesty byly pod vodou. Jako by znovu hrozila potopa za Noema. Stále však je ušpiněná krví zavražděných a v ní utopených lidí, jako se to stalo kvůli Mojžíšovi faraonovi, když se země proměnila v krev a zápach. Jaká vlna by mohla očistit vodu, která vše očistí? Mohl by nezměrný oceán odplavit toto hořké moře? Mohl by mocný proud vytékající z Edenu, i kdyby se jeho čtyři ramena spojila v jedinou řeku Gehon, smýt krev těchto vražd? Kdy bude vzduch, který je se všech stran zamořen zápachem, znovu čistý a jasný? Vždyť ze země stoupá zápach, zapáchají i větry od moře, zapáchá řeka a nad přístavem zapáchá i mlha a rosa není nic jiného než hnis se všech stran zapáchajících mrtvol. Diví se, odkud je mor, těžké nemoci, odkud nakažlivé nemoci, proč tolik lidí umírá na rozličné nemoci. Diví se proč naše velké město nemá tolik obyvatel včetně nemluvnat a starců vysokého věku co dříve, když předtím vyživovalo pouze tak zvané polostaré? Tehdy lidí od 14 do 70 let bylo mnohem více, než kdyby všechny osoby od 14 let až do 80 let byly zapsány v seznamu pro veřejné rozdělování obilí. Ti věkem ještě mladí se podobali starcům. Ač vidí, že lidí je stále méně a stále umírají a den ze dne jich stále více umírá, jimi to neotřese."

22. TEHDEJŠÍ NEMOC

Po válce nastal mor.¹¹ Před blížícími se velikonocemi se proto Dionysius opět písemně obrátil na své bratry. V tomto dopise líčí velkou bídu takto: "Jiným lidem by se snad přítomné události nemohly zdát vhodnou dobou pro slavení velikonoc. Nepovažovali by za vhodnou ani tuto ani jinou, ať už je to nynější smutná doba či taková, kterou by bylo možno považovat za obzvlášť radostnou. Nyní je všude plno bídy. Všichni naříkají. Celé město se ozývá nářkem nad množstvím mrtvých a těch, kteří denně umírají. Jako v případě egyptských novorozeňat tak i nyní se zvedl mocný nářek. Není domu, kde by nebyl mrtvý. A kdyby bylo jen to. Již před tím jsme velmi strašně trpěli. Napřed nás vyhnali z města. Jen my jsme byli ode všech pronásledováni na smrt. Avšak i tehdy jsme přece slavili svátky. Každé místo, pole, poušť, loď, hostinec, vězení, se nám při našem utrpení stalo shromaždištěm. Avšak ze všech nejradostnější slavnost začínají zemřelí mučedníci, kteří se účastní nebeské hostiny. Pak přišla válka a hlad. To jsme snášeli spolu s pohany. Snášeli jsme nadávky, kterými nás častovali,

avšak spolu s nimi jsme trpěli. Potom jsme se opět těšili z Kristova pokoje, který nám daroval. Přece jen velmi krátký oddech nastal nám i jim. Vypukla nynější nemoc. Pro ně to byla nejstrašnější a nejhorší událost, která, jak jejich spisovatel řekl, předčila všechno očekávání. Pro nás tím nebyla, nýbrž jako dřívější utrpení byla lékem a zkouškou. Vždyť nemoc nešetřila ani nás, třebaže více zuřila mezi pohany". Něco dále pokračuje Dionysius: "Většina našich bratří z převeliké lásky k lidem nešetřila své vlastní osoby. Všichni drželi pevně pohromadě. Beze strachu navštěvovali nemocné, pečlivě se o ně starali. Kvůli Kristu je ošetřovali a radostně s nimi i umírali. Nakazili se. Onemocněli stykem se svými bližními a ochotně s nimi sdíleli bolesti. Ano, mnoho jich umíralo, když jiným svou péčí vrátili zdraví a současně na sebe vštěpili jejich smrt. Onen všeobecně užívaný výraz "nejoddanější služebník", který byl jen zdvořilostní formulí, doslovně splnili, když se loučili se životem. Takto umírali nejslechetnější z našich bratří, kněží, diakoni a velmi vážení laici. Tento způsob smrti je však ovocem velké zbožnosti a silné víry a v žádném případě nelze jej řadit až po mučednické smrti. Mrtvoly svatých brali na svá ramena a do náruče, zatlačovali jim oči, zavírali jim ústa, ukládali je, tiskli je, objímali, myli a oblékali je. V krátké době je stihl týž osud. Šli v šlépějích těch, kteří je předešli. U pohanů tomu bylo naopak. Nemocné vyhazovali, utržovali od svých nejdražších, polomrtvé vyhazovali na ulici a mrtvé nechávali ležet nepohřbené. Tímto způsobem se snažili vyhnout se nákaze a smrti. Přesto nemohli se vyhnout smrti."

Když se poměry v Alexandrii uklidnily, napsal Dionysius po tomto dopisu bratřím v Egyptě ještě velikonoční list. Krom tohoto napsal jich ještě více. Ještě dnes jsou poruce list o sabbatu a list o duchovních cvičeních. V dalším dopise Hermammnnovi a bratřím v Egyptě vypráví mnoho o špatnosti Decia a jeho nástupce, pak se zmiňuje o klidu za Galliena.

23. GALLIENOVA VLÁDA

Nejlépe je užít jeho vlastních slov. "Ten"12, říká, "který jednoho ze svých císařů před tím zradil, druhého ve válce porazil, byl záhy s celou svou rodinou zabit. Gallienus byl jednomyslně povolán a uznán za císaře. Byl nyní staronovým císařem, neboť vládl před nimi i po nich". Pohled, co bylo na začátku, přišlo a novým je, co nyní vyjde" (Iz 43,19) mohla by se na něho vztahovat tato Izaiášova slova. Vždyť jako mrak plující pod slunečními paprsky slunce na krátký čas zakryje a ukáže se místo slunce, potom však, když mrak přejde nebo se rozpadne, zapadlé slunce znovu začne svítit - tak i Makrinus, který se sám prohlásil za císaře a vztáhl ruku po Gallienově koruně, není již tím, čím byl dříve, Gallienus však zůstává

takovým, jakým byl předtím. Říše jako by odložila svou starobu a zbavila se dřívější špatnosti nyní v nové síle rozkvétá, je stále větší a všude je slyšet její hlas."

Dionysius pak udává dobu, kdy to psal. "Musím se znovu zahledět na léta vlády našeho císaře. Vidím, jak bezbožní, kteří se proslavili, stali se v krátké době bezejmennými. Náš velmi zbožný a milovaný císař překročil sedmileté období a v roce, kdy chceme slavit svátek, vládne již 9 let."

24. NEPOS A JÍM ZPŮSOBENÝ ROZKOL

Kromě toho napsal Dionysius také 2 knihy O zaslíbeních (De promissionibus). Podnět k tomu dal egyptský biskup Nepos, který zaslíbení daná v božských Písmech vysvětlovat židovským způsobem. Tvrdil, že na zemi bude tisíc let plných smyslných radostí. Tvrdil také, že svůj názor může dokázat z Janova Zjevení. Dílu, které o tom napsal, dal název "Vyvrácení alegoristů (Confutatio allegoristarum). Proti němu se postavil Dionysius dvěma uvedenými knihami. V první knize předkládá svůj vlastní názor na tuto spornou otázku, ve druhé knize jedná o Janově Zjevení a hned na začátku se zmiňuje o Nepotovi těmito slovy: "Ukazují Nepotovu knihu a tvrdí, že je v ní neodvolatelně dokázáno, že Kristovo království bude zde na zemi. V mnoha jiných věcech chválím a cením si Nepota. Oceňuji jeho víru, pracovitost, horlivost ve svatých Písmech i jeho četné duchovní písně, které ještě dnes se mnoha bratřím líbí. Velmi si vážím toho člověka, který právě zemřel. Musím proto na jedné straně bez závidosti schvalovat a chválit, co odpovídá pravdě, na druhé straně musím prošetřit a opravit co jeho spis obsahuje nesprávného. Kdyby Nepos byl osobně přítomen a kdyby svůj názor přednesl jen ústně, stačila by asi jen ústní rozmluva, poněvadž otázky a odpovědi na ně by odpůrce přesvědčily a znovu by byl nastolen pokoj. Když však je tu od něho spis, který se zdá mnohým být přesvědčivý, a někteří učitelé neuznávají Zákon a Proročky, nechtějí se řídit evangeliemi, neváží si listů apoštolů, naproti tomu však učení v této knize přednesené považují za opravdu něco velkého a za jakési skryté tajemství a nedovolují prostým bratřím věřit, že vznešený božský náš Pán se opravdu zjevil, že vstaneme z mrtvých a že budeme pak s Kristem, a naopak je přemlouvají, aby věřili, že v Božím království dostanou malicherné a bezcenné věci tohoto světa, považují za nutné vystoupit proti našemu bratru Nepotovi tak, jako by tu byl přítomen." O trochu dále Dionysius pokračuje: "Jak víš, v kraji Arsinoe se tento názor již od delší doby rozšířil tak, že dokonce celé obce odpadly. Proto jsem se tam odebral, shromáždil kněze a učitele, kteří v jednotlivých vsích učili, abych veřejně prošetřil toto učení. Drželi přede mnou tuto knihu jako nějaký štít a

nepřekonatelnou překážku. Od rána do večera po tři dny jsem s nimi proseděl a snažil se vyvrátit obsah knihy. Při tom jsem musil obdivovat přísnost, pravdivost, učenost a zdravý názor bratří. Klidně, jeden po druhém se mne ptali i vyslovovali své námitky, ale také souhlasili. Úzkostlivě jsme se varovali tvrdošíjně hájit svůj názor, když se ukázalo, že je nesprávný. Nevyhýbali jsme se jejich námitkám, nýbrž snažili jsme se pokud možno na jejich otázky přesně odpovídat a dojít k jistému závěru. Nestyděli jsme se změnit svůj názor, jestliže nás přesvědčili pádnými důvody, a souhlasit s nimi. S čistým svědomím, bez přetvářky a se srdcem obráceným k Bohu jsme uznali, co bylo bezpečně dokázáno z Písma svatého. Nakonec přední bojovník a šířitel tohoto učení jménem Koration vyznal před všemi bratřími, že jej naše důvody dokonale přesvědčily a že již více nebude lpět na svých ani se hádat, ani již nebude o tom učení mluvit ani jemu učit. Přítomní bratří měli z toho radost i že zase zavládl mír a jednota."

25. JANOVO ZJEVENÍ

Brzy na to mluví Dionysius o Janově Zjevení. "Někteří z našich předchůdců prohlásili tuto knihu za nepravou a zcela ji zavrhli. Vyvraceli kapitolu za kapitolou a ukazovali, že kniha je nesrozumitelná bez jakéhokoli vnitřního spojení. Také nadpis knihy prohlašují za nesprávný. Říkali, že to není žádné Janovo dílo a také vůbec ne zjevení, poněvadž vše je zahaleno hustým závojem nesrozumitelnosti. Žádný apoštol, ano, ani žádný svatý pravověrný muž že nenapsal tuto knihu, nýbrž Cerinthus, který založil po něm nazvanou sektu. Cerinthus prý chtěl tím jen dát svým myšlenkám hodnověrné jméno. Vždyť jeho názor spočíval v tom, že Kristovo království bude mít pozemský ráz a v něm že bude mít to, po čem smyslný a pozemský smýšlející člověk touží, tedy ukojení břicha a zvířecích pudů. To znamená že toužil po jídle, pití, svatebních radovánkách, slavnostech, obětních hostinách a myslel si, že to okráší tímto způsobem. Já sám nechci však knihu zavrhat, poněvadž mnoho bratří na ní velmi lpí. Můj názor je, že je nad naše chápání, a domnívám se, že uvedené události mají skrytý a zcela obdivuhodný smysl. I kdybych ji nepochopil, cítím, že slova mají hlubší smysl. Měřím a posuzuji je ne podle své vlastní schopnosti. Spíše jim věřím. Považuji je za mnohem vznešenější, než abych to mohl pochopit. Nezavrhuji, co nemohu pochopit. Spíše obdivuji, i když jsem to nepochopil." Když pak Dionysius celou knihu podrobně probral a dokázal, že není možné doslovně chápat slova, pokračuje: "Na konci celého tak zvaného proroctví velebí prorok jak ty, kteří podle tohoto proroctví jednají, tak i sebe. "Blahoslavený, kdo plní proročká slova této knihy, a já Jan jsem to slyšel a viděl" (Zj 22,7,8). Že

se tedy jmenuje Jan a že spis je od nějakého Jana, to nepopírám. Docházím k tomu, že je to dílo svatého Bohem omilostněného muže. Nerad bych přiznal, že tento muž je apoštolem, Zebedovým synem, Jakubovým bratrem, který napsal evangelium zvané Janovo evangelium a katolický list. Ze způsobu vyjadřování jakož i z celého uspořádání uzavírám, že autorem není jeden a týž člověk. Vždyť evangelista nikde neuvádí své jméno a nemluví o sobě ani v evangeliu ani v listě." Brzy na to Dionysius dodává: "Jan nikdy neoznačuje ani sám sebe ani někoho jiného za autora. Kdo napsal Zjevení, ten však hned na začátku uvádí své jméno. "Zjevení Ježíše Krista, které mu dal Bůh, aby sdělil svým služebníkům, co se má vbrzku stát. A dal to naznačit svým andělem, kterého poslal k svému služebníkovi Janovi. Ten dosvědčuje, co Bůh mluvil a Ježíš svědčil, všechno, co viděl" (Zj 1,1,2). Pak také píše: "Jan sedmi křesťanským obcím v Asii: Milost vám a pokoj" (Zj 1,4). Evangelista však ani jednou neuvádí své jméno v katolickém listu, nýbrž zcela prostě začal s tajemstvím božského zjevení: "Co bylo od počátku, co jsme slyšeli, co jsme na vlastní oči viděli" (J 1,1). Kvůli tomuto zjevení totiž Pán velebil i Petra. "Blahoslavený jsi, Šimone, synu Janův, neboť tělo a krev ti to nezjevily, nýbrž můj Otec, jenž je v nebesích" (Mt 16,17). Avšak ani v tak zvaném druhém a třetím Janově listě, ač jsou velmi krátké, není uvedeno Janovo jméno, nýbrž bez uvedení jména je tam napsáno "presbyter". Jan ze Zjevení naproti tomu nepovažuje dokonce za dostačující uvést své jméno jednou a pak pokračovat ve svém vyprávění, nýbrž opětovně říká: "Já Jan, váš bratr a spoluúčastník v soužení, v království a v trpělivosti Ježíšově, byl jsem na ostrově jménem Pathmos pro slovo Boží a pro svědectví o Ježíšovi" (Zj 1,9). Také na konci svého Zjevení ještě říká: "Blahoslavený, který plní prorocká slova této knihy. A já, Jan, jsem to slyšel a viděl" (Zj 22,7,8). Že autorem Zjevení je nějaký Jan, tu se musí věřit jeho slovu. Co však je to za Jana, to je nejisté. Vždyť ani neříká o sobě jako často v evangeliu, že je to ten učedník, kterého Pán miloval či který ležel na hrudi Pána, ani že je bratrem Jakuba či že viděl a slyšel Krista. Jeden z těchto výrazů by však přece jen použil, kdyby chtěl jasněji označit sebe. O tom ale ani slovo. Jen sebe jmenuje jako našeho bratra a spoluúčastníka a jako Kristova svědka a považuje se za blaženého, poněvadž viděl a slyšel zjevení. Podle mého názoru mělo mnoho lidí stejné jméno jako apoštol Jan. Vždyť z lásky, z obdivu, z horlivé touhy jej následovat a být stejně milováni přijali mnozí toto jméno, stejně tak mnozí přijali jméno Petra a Pavla. Ve Skutcích je uváděn také jiný Jan příjmením Marek, kterého Barnabáš a Pavel vzali sebou jako průvodce. O něm se říká: „Jako přísluhovatele měli sebou i Jana" (Sk 13,5). Zda tento napsal Zjevení, nemohu říci. Vždyť není sděleno, že by s nimi šel do Asie, nýbrž se říká "Když odpluli do Pafu, přišli Pavel a jeho průvodci do Perge v Pamfylii; Jan se však od nich odloučil a vrátil se do Jeruzaléma"

(Sk 11,13). Já považuji za autora spíše jiného Jana, totiž jednoho z těch, kteří byli v Asii. Vždyť v Efezu se mají nacházet dva náhrobky s jménem Jan.

Také z myšlenek, výrazů a jejich spojení možno lehko usoudit, že tento Jan byl jiný než Jan (evangelista). Evangelium a list se navzájem doplňují a stejně začínají. Evangelium: "Na počátku bylo Slovo", list: "Co bylo na počátku". V evangeliu se říká: "A Slovo se stalo tělem a přebývalo mezi námi. A viděli jsme jeho slávu, slávu jako jednorozeného od Otce". V listě se říká s malou obměnou: "Co jsme slyšeli, co jsme na vlastní oči viděli, co jsme prohlédli a čeho se naše ruce dotkly, totiž o slově života - a život se zjevil" (I J 1,1,2). Toto předesílá, poněvadž, jak ukazuje v následujícím vystupuje proti těm, kteří popírali vtělení Ježíše Krista. Proto z opatrnosti přidává: "Co jsme viděli, zvěstujeme vám, život věčný, jenž byl u Otce a zjevil se nám; co jsme viděli a slyšeli, zvěstujeme vám" (1 J 1,2,3). Jan zůstává sobě věrný a neodchyluje se od svého předsevzetí, nýbrž vše uvádí týmiž slovy. V krátkosti chceme některé uvést. Kdo jej pozorně čte, nalezne v obou spisech často slova: život, světlo, varování před tmou, pravda, milost, radost, tělo a krev Pána, soud, odpuštění hříchů láska Boží, příkaz vzájemné lásky, zachovávat všechna přikázání, přemáhání světa, d'ábla, antikrist, příslibení Ducha Svatého, Boží synovství, Bůh, který ve všem od nás žádá víru a všude Otec a Syn. Zkrátka když bereme v úvahu všechny zvláštnosti, je jasné vidět v evangeliu a v listě jednoho a téhož spisovatele. Zjevení naproti tomu je velmi odlišné. Nemá s žádným z těchto spisů spojitost ani příbuznost. Ano, nejednou, abych se tak vyjádřil, ani hlásku s nimi společnou. V listech - o evangeliu ani nemluvím - není zmínka či náznak Zjevení. Ani ve Zjevení není zmínka o listu, zatímco Pavel ve svých listech přece uvádí mnohé náznaky o svém zjevení, ač je nese-psal jako knihu. Kromě toho ze způsobu psaní se dá poznat, že evangelium i listy jsou odlišné od Zjevení. Evangelium i listy jsou psány pěknou řečtinou a výrazově i skladbou jsou si blízké. Sotva se v nich najde barbarismus či výrazy lidové řečtiny. Jak se zdá, měl oba dary, které mu Pán propůjčil, totiž dar poznání a dar vyjadřování. Nepopírám však, že měl vidění a že dostal dar vyššího poznání a prorocký dar. Poznávám však, že jeho řeč i výrazy nejsou čistě řecké, nýbrž že užil barbarských výrazů a tu a tam i lidové řeči. Uvést je nepovažuji za nutné. Ať nikdo nemá však dojem, že bych se posmíval. Mým úmyslem bylo ukázat na rozdílnost těchto spisů".

26. DIONYSIOVY DOPISY

Kromě toho existuje ještě mnoho jiných Dionysiových dopisů. Ku příkladu dopis adresovaný biskupu v Berenice proti

Sabelliovi, dopis Telesphorovi, Eufuranorovi, Ammonovi a Eusporovi. O Sabelliovi napsal ještě 4 různá pojednání, která adresoval římskému biskupu Dionysiovi.¹³ Kromě toho máme ještě jiné jeho dopisy a několik větších pojednání ve formě dopisů jako ku příkladu O přirozenosti (lidské) věnované svému synu Timotheovi a kniha o pokušení, kterou věnoval rovněž Eufuranorovi. V dopise Basilidovi, biskupu v Pentapolis píše, že vydal komentář k začátku Ecclesiastes. Tomuto Basilidovi napsal ještě jiné dopisy. To jsou tedy Dionysiovy dopisy. Nyní po této zprávě chceme potomkům připomenout také události naší doby.

27. PAVEL ZE SAMOSATY A JÍM V ANTIOCHII ZALOŽENÁ HEREZE

Xystus předsedal římské církvi 11 let. Po něm následoval Dionysius, stejného jména jak alexandrijský biskup. V této době zemřel také v Antiochii Demetrianus a Pavel ze Samosaty¹⁴ se stal biskupem. Tento v rozporu s církevním učením zastával nízké a úzkoprsé představy o Kristu, jako by Kristus podle své lidské přirozenosti byl jen obyčejným člověkem. V důsledku toho byl Dionysius z Alexandrie pozván na synodu. Vzhledem k svému vysokému věku a tělesné slabosti nepřišel osobně, avšak svůj názor na spornou otázku poslal písemně. Ostatní pastýři církve však přišli ze všech stran do Antiochie, aby se postavili proti pustošiteli Kristova stáde.

28. VÝZNAMNÍ BISKUPOVÉ TEHDEJŠÍ DOBY

Mezi biskupy vynikali: biskup v kappadocké Caesareji Firmilianus, pastýři křesťanských obcí v Pontu Gregorius a Athenodorus, biskup v Tarzu Helenus, biskup v Ikoniu Nikomas, biskup jeruzalémské církve Hymenaeus, biskup v sousední Caesareji Theoteknos a Maximus, který tehdy úspěšně řídil bratry v Bosře. Kromě těchto bych mohl jmenovat ještě mnoho jiných biskupů, kteří se tehdy spolu s kněžími a diakony shromáždili v dříve uvedeném městě kvůli Pavlu ze Samosaty. Zmínění patřili mezi ty nejvýznamnější. Všichni se často scházeli v různou dobu k poradě. Na každém zasedání byly vzrušené debaty, když prošetřovali Pavlovy názory. Pavel ze Samosaty a jeho přívrženci se ještě pokoušeli falešné učení zakrývat a utajovat. Protivná strana si však pospíšila odhalit a na světlo uvést jeho bludné učení a rouhání se Kristu. Během těchto jednání zemřel Dionysius ve 12. roce Gallienovy vlády. Byl 17 let biskupem alexandrijské církve. Jeho nástupcem se stal Maximus. Gallienus vládl plných 15 let. Po něm nastoupil

Claudius, který po dvouleté vládě předal vrchní moc Aureliani. 15

29. PAVEL USVĚDČEN BÝVALÝM SOFISTOU KNĚZEM MALCHIONEM JE ZBAVEN SVÉ HODNOSTI

V této době se shromáždilo velmi mnoho biskupů k poslední synodě. Na ní byl původce hereze v Antiochii zcela odhalen a ode všech uznán jako zřejmý bludařský učitel. Byl proto vyloučen z celé katolické církve. Zvláště vyvrátil jeho názory a usvědčil jej velmi učený muž, sofista a představený školy pro řecké vědy v Antiochii Malchion. Pro svou mimořádnou čistotu své víry v Krista se stal knězem v tamní obci. Debatoval s Pavlem a těsnopisci to zaznamenávali. Jak víme, ještě dnes je to po ruce. Jediný ze všech byl schopen odhalit každého člověka, který utajoval své nekalé úmysly.

30. ROZHODNUTÍ SYNODY PROTI PAVLOVI

Po společném rozhodnutí vydali shromáždění biskupové společný list římskému biskupu Dionysiovi, alexandrijskému biskupu Maximovi a všem církvím v provinciích. V něm podávali zprávu o svém úsilí vyvrátit falešné Pavlovo učení, jaké mu kladli otázky, o jeho životě a charakteru. Bude vhodné vložit do mých Dějin pro budoucí pokolení z tohoto listu toto: "Dionysiovi, Maximovi, všem našim spoluslužebníkům, biskupům, kněžím, diakonům v celé katolické církvi pod nebem a našim milovaným bratřím přejí radost a požehnání v Pánu Helenus, Hymenaeus, Theophilus, Theoteknus, Maximus, Proclus, Nikomas, Aelianus, Paulus, Bolnus, Protogenes, Hierax, Eutychius, Theodorus, Malchion, Lucius a všichni, kteří s námi biskupy, kněžími a diakony jsou zde shromáždění ze sousedních měst a provincií Bloží církve."

Záhy na to pokračují: "Současně jsme napsali četným velmi vzdáleným biskupům a pozvali je, aby nám pomohli vyléčit toto zhoubné učení. Tak jsme ku příkladu napsali alexandrijskému biskupu Dionysiovi a blažené paměti biskupu v Kappadocii Firmilianovi. Dionysius odepsal do Antiochie, nepozdravil však původce bludu ani mu nepsal. Napsal celé křesťanské obci. Opis uvádíme. Firmilianus dvakrát přišel do Antiochie a odsoudil Pavlovy novoty, což můžeme dosvědčit my i ti, kteří o tom vědí. Když Pavel slíbil změnit svůj názor, Firmilianus mu uvěřil. Doufal, že tu by byla příležitost urovnat spor, aniž by tím utrpěla víra. Proto odsunul své rozhodnutí oklamán tím, který zapřel svého Boha a Pána i víru, kterou dříve vyznával.

Firmilianus se brzy přesvědčil o jeho proradnosti. Proto se chtěl nyní znovu odebrat do Antiochie. A přišel až do Tarzu. Když jsme se právě shromáždili a čekali na jeho příchod, zastihla jej tam smrt."

O něco dále líčí život a jednání Pavla takto: "Když odpadl od toho, čemu učí víra a přidal se na stranu falešného učení, není již třeba posuzovat jeho jednání. Stojí mimo církve. Dříve byl chudý jako žebrák. Po předcích nezdědil žádné jmění, ani si je nevydobyval nějakým uměním či prací. Nyní však protizákonným jednáním, okrádáním církve a vydíráním bratří má nadměrné bohatství. Vnucuje se postiženým a slibuje jim za poplatek pomoc. Klame je, aniž by pro ně něco udělal. Těží ze svářejících se stran, které jsou ochotné zaplatit, jen aby se zbavily obtížné záležitosti. Zbožnost je pro něho prostředkem k výživě. Je pyšný, nadutý, zastává světská místa. Raději se nechává oslovovat "ducenarius"¹⁶ než "biskup". Pyšně si vykračuje po ulicích, čte a diktuje dopisy za chůze a nechává se doprovázet četným doprovodem, který šel před ním a za ním. Kvůli jeho pýše a povýšenectví proto lidé nenávidí naši víru a chovají se k ní nepřátelsky. Na církevních shromážděních se ve své domýšlivosti chová tak, že jej ti, kdo jej neznají, musí obdivovat. Nechává si totiž udělat jeviště s vyvýšeným trůnem, jako by nebyl Kristův učedník. Také má jako svěští úředníci tak zvané sekreton.¹⁷ Rukou klepe do holeně, dupe nohama po jevišti a zpupně uráží ty, kteří o něm nepějí chválu, hlasitě mu netleskají, nemávají mu jako v divadle šátkem, nýbrž slušným způsobem a klidně jako v Božím domě mu naslouchají. Na veřejných shromážděních neomaleným a sprostým způsobem pomlouvá zemřelé vykladače Božího slova, sebe však vyzdvihuje nadutými slovy, jako by nebyl biskup, ale sofista a vyvolavač na trhu. Odstranil písně k poctě našeho Pána Ježíše Krista, poněvadž jsou příliš nové nebo příliš staré. K své vlastní oslavě naproti tomu nechal na první velikonoční svátek ve shromáždění zpívat ženu. Již poslouchat to je odporné. Podobně činí na jeho pokyn pochlebující mu biskupové ze sousedních míst a měst. Podobně jednají při svých přednáškách i kněží. Zdráhá se vyznat s námi, že Boží Syn sestoupil z nebe. Později uvedeme podrobnější zprávu. Toto tvrzení o něm jsme si nevymysleli. Vysvítá to ze zápisů o jednání, které vám posíláme, hlavně z jeho výpovědí, že Ježíš Kristus pochází ze země. Naproti tomu ti, kteří zpívají k Pavlově poctě písně a před lidem jej velebí, říkají že on, jejich bezbožný učitel sestoupil s nebe jako anděl. Pavel jim ve své pýše v tom nebrání, nýbrž dokonce poslouchá jejich řeči. Jak říkají antiochijští občané, i kněží a diakoni, žijí ve společnosti dām. O těchto a ostatních neblahých prohrěscích on ví a všechno to přehlíží. Chce si je tím zavázat, aby ze strachu o sebe se neodvážili jej pro jeho slova a jednání vinit. K tomu je ještě zahrnuje bohatstvím. Proto je od žádostivých bohatství milován a obdivován.

Proč se o tom zmiňujeme? Víme, nejmilejší, že biskup a

duchovenstvo má být lidu vzorem ve všech dobrých skutcích. Také nám není neznámo, kolik vinou takových dam ze společnosti padlo nebo aspoň upadlo do ošklivého podezření. I kdyby Pavel nic ohavného nedělal, přece by se měl podezření, které vyplývá z takového chování, vyvarovat, aby nikoho nepohoršoval a nesváděl k napodobování. Jak takový má druhého kárat a varovat před častým stykem se ženami, aby jak je psáno (Sirach 25,23), se nestalo, že sice jednu ženu propustil, avšak dvě kvetoucí a pěkně urostlé má u sebe, které sebou vozí na svých cestách a s nimi hýří a opíjí se? Všichni v duchu bědují a naříkají, avšak nikdo se neodváží jej vinit ze strachu před jeho tyranskou mocí. Za něco takového, jak jsme dříve řekli, by měl být hnán k zodpovědnosti, kdyby ještě katolicky smýšlel a patřil ještě mezi nás. Když však tajemství naší víry zesměšnil a k tomu se ještě chlubil, že přestoupil k bezbožné herezi Artemona - proč bychom neměli jmenovat jeho otce? - myslíme si, že jej nemusíme hnát k zodpovědnosti".

Na konci dopisu uvádějí ještě toto: "Byli jsme nuceni tohoto tvrdošíjného odpůrce Boha vyloučit a na jeho místo v katolické církvi s Boží pomocí ustanovit jiného biskupa, totiž Domna, syna blaženého Demetrianu, který před Pavlem výborně řídil církev. Je to biskup, jaký má být. Dáváme vám to na vědomí, abyste mu napsali a přijali od něho doporučující dopis společenství. Pavel prý měl napsat Artemonovi a přívrženci Artemonovi mají prý s ním udržovat společenství:

Když Pavel současně se svou pravověrností ztratil i biskupský úřad, a řízení církve v Antiochii, jak bylo řečeno, převzal Domnus, Pavel nechtěl uvolnit biskupský byt. Celá tato záležitost byla tedy přednesena císaři Aurelianusovi, který spravedlivě rozhodl. Prikázal totiž předat dům těm, s kterými italská biskupové a římský biskup jsou v písemném styku. Tak tedy byl uvedený muž k své velké hanbě světskou mocí vyhnán z církve, Tak smýšlel o nás Aurelianus. Během své vlády se změnil a na radu jistých lidí začal nás pronásledovat. Již se o tom hodně mluví. Už už chtěl podepsat výnos proti nám, když zasáhla Boží spravedlnost, jako by ho vzala za ruku a zabránila mu vykonat svůj záměr.¹⁸ Všem velmi jasně tím ukázala, že knížata tohoto světa nic nezmohou proti Kristovým církvím, jestliže ochranná ruka Boží podle božského a nebeského měřítko to nepřipustí.

Po 16leté Aurelianově vládě nastoupil Probus a po jeho stejně dlouhé vládě nastoupil Carus¹⁹ se svými syny Carinem a Numerianem. Nevládli ani celé tři roky. Moc pak přešla na Diokleciana²⁰ a na ty, kteří byli spolu s ním přijati za spoluvladaře. Za těchto nastalo pronásledování, které jsme zažili, a s tím i boření kostelů. Krátce před tím se stal Felix nástupcem římského biskupa Dionysia, který 9 let zastával biskupskou službu.

31. TEHDY VZNIKLA HEREZE MANICHEJCŮ

V této době i Manes²¹ hodný svého jména přivedl na svět ďábelské kacířství odpovídající jeho jménu. Jistě satan bojující proti Bohu přivedl na světlo tohoto muže ke zkáze mnohých. Způsobem života, řečí a mravy byl to barbar. Od přirozenosti posedlý a zuřivý zařídil si podnik odpovídající jeho vlastnostem. Pokoušel se považovat se za Krista. Jednou z pýchy se vydával za Parakléta a svatého Ducha. Jindy zvolil si jako Kristus 12 učedníků za společníky svého novotářství. Své bezbožné věroučné články sbíral z různých dávno již zapomenutých bezbožných sekt, vše dal dohromady a pak jako smrtelný jed Persie rozšiřoval to po celé římské říši. Od té doby až ještě do dneška je bezbožné jméno manichejců všude rozšířeno. Takový je původ a obsah tohoto tak zvaného poznání (gnose), které vzniklo ve zmíněné době.

32. VÝZNAMNÍ CÍRKEVNÍ UČITELÉ NAŠÍ DOBY A KDO Z NICH ŽILI AŽ DO BOŘENÍ KOSTELŮ

V této době po Felixovi, který předsedal římské církvi 5 let, nastoupil Eutychianus. Nebyl ani celých 10 měsíců biskupem a biskupskou hodnost přenechal našemu současníkovi Gaiovi. Asi po 15 leté vládě stal se jeho nástupcem Marcellinus, který sám zažil pronásledování. V jejich době byl po Domnovi biskupem v Antiochii Timaios. Po něm nastoupil, pokud si pamatujeme, Cyrillus. Za jeho vedení jsme poznali kněze antiošské církve Dorothea jako mezi svými současníky velmi učeného muže. Velmi horlivě se zabýval svatými Písmy a naučil se hebrejštině, takže sám mohl číst hebrejské spisy. Byl výborným učitelem a velmi zběhlým v řeckých vědách. Od narození byl eunuchem. Pro tyto obzvláštní vlastnosti věnoval mu svou přízeň císař a pověřil ho dozorem nad barvírnou purpuru v Tyru. Ne náhodou jsme jej slyšeli vykládat v kostele Písmo svaté.

Po Cyrillovi se stal biskupem v Antiochii Tyranus. Za něho boření kostelů bylo v plném proudu. Křesťanské obce v Laodiceji řídil po Socratovi Eusebius rodem z Alexandrie. Podnět k jeho vystěhování z domoviny zavedla záležitost s Pavlem ze Samosaty. Když totiž přišel kvůli Pavlovi do Syrie, nedovolili mu tamní přátelé vrátit se domů. Mezi našimi současníky byl jedním z opravdových ctitelů Boha, jak lze lehko poznat z uvedených Dionysiových slov. Po něm byl biskupem Anatolius, výborný po výborném, jak se říká. Anatolius pocházel rovněž z Alexandrie a zaujímal svou učeností, řeckým vzděláním a filozofickými znalostmi bezpochyby první místo mezi učenými muži. Dokonale ovládal aritmetiku, geometrii, astronomii, dialektiku, fyziku a rétoriku. Proto prý jej i alexandrijští občané měli prosit, aby v jejich

městě zřídil školu aristotelovské filozofie. Mnoho se vypráví o jeho šlechtném jednání při obléhání Bruchia²² v Alexandrii. Všichni jej poctili tím, že jej přijali do nejvyššího kolegia města. Proto chci o něm jako příklad uvést toto: Když obleženým chyběli potraviny v takové míře, že hlad byl pro ně nesnesitelnějším než nepřátelé venku, přišel Anatolius s následujícím opatřením. Jedna část města byla v části římského vojska a tím byla osvobozena od obležení. V té byl Eusebius. Tehdy ještě nepřesídlil do Syrie. O jeho slávě a daleko proslaveném jeho jménu se doslechl římský vojevůdce. Anatolius podal Eusebiovi zprávu po poslu o počtu těch, kteří během obležení zemřeli hladem. Na to si Eusebius vyprosil u římského velitele jako obzvláštní milost, že těm, kteří by dobrovolně přešli od nepřítele, zajistí osobní svobodu. Uvědomil o tom Anatolia. Po této zprávě shromáždil Anatolius alexandrijský senát. Napřed všechny vyzval podat Římanům přátelskou ruku. Když však viděl, že jsou tímto návrhem pobouřeni, řekl: Jistě však, jak se domnívám, nebudete mít nic proti tomu, když vám poradím, abyste letité ženy, děti a starce, kterých je mnoho a nemohou nám pomoci, nechali bránou odejít, kam chtějí. Proč máme lidi, kteří by brzy byli vydáni na pospas smrti, zbytečně u sebe držet? K čemu máme hladem zbídačené mučit, když můžeme poskytnout nutné živobytí jen mužům a jinochům schopným hájit město? Když takovými důvody přesvědčil městskou radu, vstal a hlasoval pro to, aby všichni, kteří nejsou schopni pro vojenskou službu, muži i ženy, odešli z města. Kdyby zůstali, městu by nepomohli, neměli by žádnou naději na záchranu a musili by zemřít hladem. S tímto návrhem souhlasili všichni senátoři. Anatolius tak zachránil skorem všechny obležené. Rozhodnutí senátu neobsahovalo pouze rozhodnutí, že nejen křesťané a pak všichni ostatní obyvatelé města každého věku mohli uniknout. Bezpočet jiných v ženském oblečení mohli tajně vyjít z bran a odebrat se do římského tábora. Zde se Eusebius jako otec a lékař ujal vyčerpaných dlouhým obléháním a svou láskyplnou péčí jim znovu dodal sil. Církev v Laodiceji byla poctěna dvěma takovými bezprostředně za sebou následujícími pastýři. Božím řízením se totiž po této válce odebrali z Alexandrie do Syrie. Anatolius nenapsal mnoho knih. Přesto máme jich od něho tolik, že z nich můžeme poznat jeho učenost a bohaté znalosti. Zvláště uvádí své názory na slavení velikonoce. Nebude bez užitku zde něco z toho uvést.

33. ANATOLIIV VELIKONOČNÍ KÁNON

"Nuže, je novoluní v prvním roce prvního měsíce, který je počátkem celého 19letého cyklu. Podle egyptského kalendáře je to 26. den měsíce famenoth, podle macedonského 22. den

měsíce dystros a podle Římanů 11. kalendy dubnové. V uvedeném 26. dni měsíce fanemoth slunce nejen nevstoupilo do prvního znamení zvěrokruhu, ale čtvrtého dne (toho měsíce) se vrací na tutéž svou dráhu. V tomto znamení zvěrokruhu, v němž je rovnodennost, začíná první měsíc roku. Rovnodenností začíná měsíc, začíná zvěrokruh a je to začátek oběžné dráhy planet. Nejbliž předcházející měsíc, který je ve dvanáctém znamení zvěrokruhu, je posledním měsícem roku a koncem oběžné dráhy planet. Tím tvrdíme, že ti, kdo tento měsíc považují za první měsíc a od toho počítají 14. den, Paschy, se dopouštějí velkého omylu. Toto jsme si nevymysleli my. Již Židé to znali dávno před Kristem a velmi pečlivě to sledovali. Možno to poznat z míst u Philona, Josefa a Musaea. A nejen u těchto, nýbrž také u ještě starších spisovatelů, u obou Agathobulů zvaných učitelé, u velmi proslaveného Aristobula, jednoho ze sedmdesáti, kteří pro Ptolemaia Philadelfa a jeho otce přeložili božská Písma Hebreů, a který věnoval těmto králům komentáře k mojžíšskému Zákonu. Ti všichni při řešení této otázky v knize Exodus říkají, že všichni musí obětovat velikonočního beránka po jarní rovnodennosti uprostřed prvního měsíce. Tak by tomu bylo, kdyby slunce procházelo první částí sluneční dráhy, či jak někteří z nich říkají, prvním znaméním zvěrokruhu. Aristobulos však ještě dodává, že o velikonočním svátku nejen slunce, nýbrž i měsíc musí procházet znaméním rovnodennosti. Existují dvě rovnodennosti, jedna na jaře a druhá na podzim. Stojí přímo proti sobě, a den, kdy se obětuje velikonoční beránek, je stanoven na večer čtrnáctého měsíce. V té době slunce a měsíc stojí proti sobě, jak možno vidět při úplňku měsíce. Tedy při jarní rovnodennosti se zastaví slunce a při podzimní rovnodennosti měsíc.

Vím, že ještě mnohé jiné důkazy uvádějí, z části jsou však jen pravděpodobné důkazy, z části zcela oprávněné. Pokoušejí se tím vysvětlit, že Pascha a slavnost nekvašených chlebů musí být bezpodmínečně slaveny při jarní rovnodennosti. Nechám stranou množství důkazů, které sňaly roušku z mojžíšského Zákona a jako v zrcadle nám odhalují Krista, jeho utrpení a jeho učení. Ostatně i místa v Henochově knize dokazují, že u Hebreů první měsíc je kolem rovnodennosti."

Tento Anatolius nám zanechal také v deseti knihách vědecké pojednání o aritmetice a mnohé jiné spisy svědčící o jeho horlivosti a znalosti teologie. Biskup v palestinské Caesarei Theoteknus jej vysvětlil na biskupa. Chtěl jej totiž mít po své smrti nástupcem. Dokonce krátkou dobu byli oba představenými současně v téže křesťanské obci. Když však synoda svolaná proti Pavlovi povolala Anatolia do Antiochie, byl na své cestě městem Laodiceou, když právě Eusebius zemřel, tamními bratřími přinucen tam zůstat.

Po jeho smrti byl ustanoven biskupem tamní církve Štěpán. Byl posledním před pronásledováním. Štěpán byl sice pro své znalosti filozofie a řecké vzdělání všeobecně obdivován, avšak

pro víru neměl takové nadšení, jak se během pronásledování ukázalo. Při pronásledování se projevil spíše jako přetvářující se, zbabělý a bojácný člověk než jako pravý filozof. Přesto církev tím neměla zaniknout. Zachránce od samého Boha ustanovený biskup Theodotus ji znovu povznesl. Byl to muž, jehož činnost odpovídala jeho jménu i jeho biskupskému poslání. Výborně léčil jak lidské tělo tak i duši, miloval bližního, byl šlechetný, cítil s druhými a stejně tak byl ochoten pomoci těm, kteří to potřebovali. Byl také velmi zběhlý v teologii. Takovým byl Theodotus.

Po Theodotovi, který v palestinské Caesarei velmi horlivě konal biskupskou službu, nastoupil Agapitus. O něm víme, že mnoho pracoval, pečlivě se staral o svěřený mu lid a měl štědrú ruku pro všechny, zvláště pro chudé. V této době jsme poznali Pamphila, kněze tamní obce, velmi učeného muže, který i v životě byl pravým, filozofem. Vylíčení jeho charakteru a jeho zásad by vyžadovalo ne bezvýznamného díla. Ostatně ve svém spise, který o něm pojednává, jsem uvedl jednotlivosti z jeho života a ze školy jím založené, kolik bojů v době pronásledování při mnoha vyznáních víry protrpěl a konečně jsem se zmínil také o jeho mučednické koruně.

Pamphilus byl nejslavnější z těch, kteří zde žili. Z těch, kteří jsou nejbližší naší době, známe obzvláště dva vynikající muže: Pieria, kněze v Alexandrii, a biskupa obce v Pontu Maletia. Pierius pro svou velkou chudobu v životě, svými filozofickými znalostmi, svými pojednáními a výklady svatých Písem jakož i svou mimořádnou zběhlostí v kázání si získal velké jméno. Meletius, zvaný od učených "med z Attiky", odpovídal zcela ideálu všestranně vzdělaného učenice. Každý musil obdivovat jeho výmluvnost. Mohlo by se říci, že u něho to byl dar přírody. Kdo jej mohl v jeho obsáhlé znalosti a veliké učennosti předstihnout? Vždyť kdo jen jednou by se s ním chtěl měřit, musil by doznat, že Meletius je velmi zběhlý a znalý ve všech vědách.

I Neméně výborné byly i ctnosti v jeho životě. Takového jsme poznali během celých 7 let v Palestině, kde se v době pronásledování zdržoval.

Po smrti krátce před tím zmíněného biskupa Hymenaea stal se biskupem jerusalémské církve Zabadas. Zanedlouho však zemřel. Po něm nastoupil na apoštolský stolec, který je až do dneška zachován, Hermon, poslední biskup před pronásledováním za našich dnů. V Alexandrii po Maximovi, který po Dionysiově smrti řídil biskupský úřad 18 let, nastoupil Theonas. Za tohoto žil v Alexandrii spolu s Pieriem věhlasný kněz Achilles, kterému bylo svěřeno vedení katechetické školy. Více než ostatní ukazoval ve svém jednání vznešené plody filozofie a správnou povahu křesťanského jednání. Po 19leté Theonasově správě biskupství se stal jeho nástupcem v Alexandrii biskup Petr. Také tento během svého 12letého řízení církve se velmi proslavil. Před pronásledováním řídil církev

necele 3 roky. Pak se věnoval přísné askesi a při tom se zcela veřejně staral o dobro křesťanských obcí. Byl za to v devátém roce pronásledování sťat a ozdoben mučednickou korunou. Tím uzavíráme dějiny biskupů. Od narození našeho Spasitele až do boření kostelů obsahují 305 let. Nyní chceme písemnou cestou sdělit potomkům počet a způsob bojů těch, kteří za našich dnů statečně bojovali za víru.

Kniha VIII.

PŘEDMLUVA

V sedmi knihách jsem sledoval nástupce apoštolů. V této osmé knize považuji za nutné seznámit potomky s událostmi naší doby. Vyžadují si, abych je podrobně vylíčil. Nechť tedy naše vyprávění začne.

1. POMĚRY V NAŠÍ DOBĚ PŘED PRONÁSLEDOVÁNÍM

Je nad mé síly vylíčit přiměřeným způsobem, jaké vážnosti a svobody se těšilo u všech lidí - u Řeků i barbarů - před pronásledováním náboženství, které ohlásil vševládnoucí Bůh skrze Krista lidem. Jako důkaz toho by mohlo posloužit blahovlnné chování vládců vůči nám. Křesťany dokonce ustanovovali místodržícími v provinciích a z náklonnosti vůči jejich náboženství osvobozovali je od povinnosti obětovat bohům, které znepokojovala jejich svědomí. Co mám říci o císařských dvořanech a panovnících samých? Tito dovolovali svým dvořanům, jejich ženám, dětem a jejich otrokům svobodně slovem i skutkem vyznávat víru, aniž jim v tom bránili. Byli jim nakloněni více než ostatním služebníkům. Sem patřil Dorotheus,¹ kterého pro jeho oddanost a velkou víru si více vážili než úředníky a místodržící. Rovněž byli kvůli Božímu slovu velmi váženi Gorgonios² a s ním i jiní. A jaké úctě se těšili u všech civilních i vojenských úředníků biskupové jednotlivých křesťanských obcí. A kdo by mohl vylíčit nespočetné zástupy, které přijaly Kristovu víru, množství těch, kteří se účastnili bohoslužebných shromáždění, a rostoucí počet Božích domů? Již nestačily staré budovy a ve všech městech musily být stavěny zcela nové rozlehlé kostely. Pokud nebeská Boží ruka chránila svůj hodný lid, denně rostoucí a vzrůstající se církev nebudila žádnou závist nikdo na ni nesvolával demony ani se nikdo jí v tom úskočným způsobem nesnažil zabránit. Se stále a stále přibývajícím svobodou mizela však horlivost a přibývala vlažnost. Jedni

druhým záviděli, navzájem se pomlouvali a kdyby to bylo možné, bojovali by proti sobě mečem a kopím. Představení se postavili proti představeným, obec proti obci. Když pokrytectví a přetvářka dostoupila vrcholu, počal nás Boží soud poznenáhlu mírně navštěvovat. Před tím nás pronásledovali vojáci, avšak bohoslužebná shromáždění zůstala nedotčena. Nyní ve své lhostejnosti nepomyslíli jsme na to, že jsme dílem lásky a Božího milosrdenství. Jako někteří pohané jsme si mysleli, že se Bůh o nás nestará ani o nás nepečuje. Tím jsme hromadili hřích na hřích. Naši pastýři nedbajíce o to, co předpisuje víra, jeden druhému záviděli, hádali se mezi sebou, hrozili si, nenáviděli se, žili v nepřátelství a svou moc se snažili hájit tyranským způsobem.

Nyní podle výroku Jeremiáše "zahalil do temnot ve svém hněvu Pán dceru Sionu, srazil z nebe k zemi slávu Izraele a nemyslíl na podnož svých nohou ve dni svého hněvu, nýbrž potopil všechnu krásu Izraele a rozbořil všechno jeho okolí" (Nářky 2,1) a jako je předpovědno v žalmech (Ž 88,40), zrušil úmluvu se svým služebníkem, odsvětil až po základy jeho svatyni - rozbořením kostelů -, rozbořil všechno její okolí a zatřásl jejími základy. Davy lidu, kteří procházeli, plenily, svým sousedům se stal pro posměch. Bůh pozdvihl pravici jeho nepřátel, odňal pomoc svého meče a nestanul při nich v boji, neočistil jej a rozbil jeho trůn na zemi. Zkrátil dny jeho doby a ke všemu jej zavalil potupou.

2. ROZBOŘENÍ KOSTELŮ

Toto všechno se splnilo v naší době. Na vlastní oči jsme viděli, jak jsou strhávány Boží domy a do základu bořeny, jak božská a svatá Písma jsou na veřejných prostranstvích házena do ohně. Viděli jsme pastýře obcí, jak se zbaběle skrývají, jak je potupným způsobem zatýkají a vydávají na posměch nepříteli. Zde podle jedné předpovědi "Bůh vylil potupu na knížata, nechal je bloudit neschůdnou pouští a ne po cestách" (Š 106,40).

Nepovažuji za svůj úkol podrobně líčit jejich smutný osud, který je stihl. Také se mi nezdá za vhodné mluvit o jejich vzájemných sporech a přehmatech před pronásledováním a sdělovat je příštím generacím. Umínil jsem si nemluvit o tom víc, než co by mohlo sloužit k ospravedlnění Božího trestu. Nebudu se proto zmiňovat o těch, kteří při pronásledování upadli v pokušení zapřít víru, ani o těch, kteří úplně ztroskotali nebo utonuli v hlubinách příboje. Do svých Dějin vložím jen to, co by mohlo mít užitek především pro nás samé a pak i pro potomky. Přejdeme nyní ke krátkému popisu svatých bojů, které podstoupili svědkové božského náboženství.

Bylo to 19. roku vlády císaře Diokleciana³, když v měsíci

dystru, který se u Římanů nazývá březem, blízko svátku Utrpení našeho Spasitele byly všude vyvěšeny císařské edikty prikazující rozbořit do základů kostely a svaté knihy hodit do ohně. Dále ti, kteří zaujímali čestná postavení, měli jich ztratit a jejich podřízení úředníci, jestliže trvali na vyznání křesťanské víry, měli ztratit svobodu. To byl obsah prvního ediktu proti nám. Nedlouho na to se objevil jiný výnos, podle kterého všichni představení církví na všech místech měli být spoutáni a potom obvyklým způsobem přinuceni k obětování bohům.

3. BOJ MUČEDNÍKŮ ZA PRONÁSLEDOVÁNÍ.

Tehdy velmi mnoho přestavených vytrpělo hrozným způsobem strašná muka. Byl to vznešený boj. Velmi mnoho jiných se toho zhržilo a podlehli ihned při prvním náporu. Z ostatních byl každý jiným způsobem mučen. Jeden byl bičován, jiný trpěl na mučidlech pod kopyty koní. Zde právě někteří našli velmi krutou smrt. Jiní musili svůj boj bojovat jiným způsobem. Jeden byl násilím přivlečen, aby hříšně obětoval bohům. Kdyby obětoval, byl by ihned propuštěn. Jiný naproti tomu nejednou přišel až k oltáři, aniž se něčeho nečistého dotkl. Mohl však volně odejít, když někteří jen řekli, že obětoval a on k tomu mlčel. Jiný polomrtvý byl odhozen jako skutečně mrtvý. Jiný zase svázan na obou nohách byl odvečen daleko a pak počítán mezi ty, kteří obětovali. Jeden křičel a zapřísahal se, že se zdráhal obětovat. Jiný hlasitě doznal, že je křesťan a hrdě vyznával oblažující jméno Kristovo. Jiný zase tvrdošijně tvrdil, že neobětoval a nikdy že nebude obětovat. Vojáci ranami do úst se je snažili umlčet a ranami do obličeje je násilím odehnat. Nepřátelé víry velmi si dávali záležet na tom, aby aspoň zdánlivě dosáhli svého cíle. To se však jim u svatých mučedníků nepodařilo. Kdybychom chtěli podrobně to vylíčit, stačila by k tomu slova?

4. VÝZNAMNÍ MUČEDNÍCI

Bylo by možno uvést tisíce těch, kteří prokázali obdivuhodnou horlivost a to nejen, když vypuklo proti nám pronásledování, nýbrž ještě dříve, když byly klidné poměry. Kníže tohoto světa před krátkou dobou jako by procitl ze spánku po mezidobím klidu, které nastalo po Deciově a Valerianově pronásledování. Ještě neveřejně, skrytě sahal po církvi. Nevyhlásil nám všem ihned válku, nýbrž zaměřil se na ty, kteří sloužili ve vojsku. Věřil totiž kdyby tyto přemohl, že by se pak lehce zmocnil i ostatních. Tehdy bylo vidět, kolik vojáků odložilo vojenský život, aby nemusili zřeknout se víry v Stvořitele světa.

Ku příkladu před nedávnem vrchní velitel, nevím kdo to byl, začal s pronásledováním u vojáků. Se vsí rozhodností vyloučil křesťanské vojáky a dal jim na vybranou buď poslechnout příkazy císaře a tak zůstat a ponechat si hodnost, nebo v případě neuposlechnutí vše ztratit. Většina bojovníků za Kristovo království dala přednost vyznání Krista před zdánlivou lidskou slávou, a to bez rozmýšlení a váhání. Někteří pro své lpění na víře ztratili nejen hodnost, ale i život. Ten, který strojí úklady našemu náboženství, odvažoval se ještě s mírou a zřídka prolít krev některých. Asi se ještě děsil množství věřících a nechtěl začít najednou válku proti všem. Jakmile však vedl otevřený boj, bylo možno vidět ve všech městech a vesnicích tolik mučedníků, že je nemožné vyjádřit slovy jejich počet.

5. UDÁLOST V NIKOMEDII

V Nikomedii⁴ byl výnos proti církvím vyvěšen na navštěvovaném veřejném místě. Ihned na to jej strhl ne nějaký neznámý, nýbrž vysoce postavený muž.. Miloval Boha a ve své živé víře považoval výnos za nejvyšší bezbožný a zločinný a roztrhal jej na kousky. Tehdy byli v tomto městě právě dva císařové.⁵ První, starší byl Augustem a zaujímal mezi všemi první místo. Druhý zaujímal až čtvrté místo. Muž, který roztrhal výnos, se první v tomto městě vyznamenal. Ihned jej však stihl trest, který musil přirozeně následovat za tak smělý čin. Gachoval si však až do posledního dechu veselou mysl a klid.

6. CÍSAŘSKÉ DVORNÍ SLUŽEBNICTVO

Přede všemi, které pro statečné chování obdivovali i Řekové a barbaři, uvádějí nám dějiny té doby šlechtě Boží mučedníky Dorothea a ostatní císařské služebníky. Páni si jich velmi vážili a milovali je jako své vlastní děti. A přece pro svou víru musili trpět a zemřít obzvlášť vymyšleným způsobem smrti. Ve skutečnosti za to získali víc než jsou dočasné počty a blahobyt. Aby si moji čtenáři sami udělali obrázek o osudu ostatních, uvedu jen zakončení života jednoho z nich.

Jeden z nich byl v předtím uvedeném městě předveden před ony císaře. Bylo mu přikázáno, aby obětoval bohům. Když se rozhodně zdráhal, byl na příkaz vytažen nahý do výše a měl být tak dlouho bičován, až by povolil a proti své vůli poslechl příkaz. Vydržel to, aniž zakolísal. Byly mu již vidět kosti. Pak lili na jeho rozsekané tělo vinný ocet smíšený se solí. Když však nedbal ani těchto bolestí, byl položen na rozžhavený rošt. Zde s tím, co na něm ještě zbylo byl jako maso připravené k jídlu pomalu opékán, aby příliš rychle nezemřel. Ti, kteří jej položili

na rošt, nesměli jej dříve sejmout, dokud by se po takovém utrpení nepodřídil rozkazu. On však byl pevný a jako vítěz vypustil v mukách svou duši. Takové bylo mučednictví císařova komorníka, který byl opravdu hoden svého jména. Jmenoval se totiž Petr - skála. Také způsob smrti u ostatních byl neméně strašný. Nebudu je jmenovat, abych se tím příliš nezdržoval. Jen tolik chci poznamenat, že Dorotheus a Gorgonius současně s většinou jiných z císařského dvora po mnoha bojích skončili svůj život tím, že byli oběšeni. Dostali za svůj boj vítěznou cenu.

V téže době byl pro své vyznání Krista s'at i biskup tamní nikomedské církve Anthinus. S ním zemřelo mučednickou smrtí velmi mnoho mučedníků, poněvadž právě v těch dnech z neznámých příčin vypukl v císařském paláci v Nikomedii požár. Rozšířila se ve falešném podezření zpráva, že to způsobili naši. Proto na císařský rozkaz byli tamní křesťané oboj o pohlaví hromadně jednak s'ati, jednak upáleni. Jak se vypráví, muži i ženy v jakémsi nevyslovitelném nadšení, které jim bylo dáno z nebe, se vrhali do ohně. Jiný větší počet kati spoutali, přivedli na loď a shodili je do mořské hlubiny. Avšak i mrtvoly císařských služebníků, které byly s náležitou poctou pohřbeny, rozhodli se jejich domnělí páni vykopat a hodit do moře, aby je snad někdo, kdyby zůstali ve hrobech, podle jejich názoru nepovažoval za bohy a jako takové je neuctívali. Toto se stalo v Nikomedii na počátku pronásledování.

Nedlouho potom se snažili někteří v tak zvané arménské Meletině, jiní zase v Syrii strhnout na sebe císařskou moc. Na to vyšel císařský rozkaz všude představené křesťanských' obcí spoutat a uvěznit. Všude bylo velmi mnoho lidí uvězněno. Věznice jinak určené pro vrahy a hanobitele hrobů byly tehdy naplněny biskupy, kněžími, jáhny, lektory a exorcisty, takže pro ty, kteří byli odsouzeni pro nějaký zločin, nebylo už v nich místa. Po prvním výnosu následoval ještě další příkazující propustit uvězněné, kdyby obětovali, v případě odmítnutí krutě mučit. Kdo by mohl spočítat mučedníky, kteří v jednotlivých provinciích říše a zvláště v Africe, Mauretanii, Thébách a v Egyptě trpěli? Někteří se z Egypta odstěhovali do jiných měst a provincií a tam se vyznamenali jako mučedníci.

7. EGYPTĀNÉ, KTERÍ SE STALI MUČEDNÍKY VE FENICII

Ti, kteří se vyznamenali v Palestině, Tyru ve Fenicii, jsou mi známi. Kdo z těch, kteří je viděli, nežasl nad nesčetným bičováním, nad jejich statečností? Byli to obdivuhodní bojovníci za víru. Kdo by nežasl nad obdivuhodnou statečností těchto hrdinů v boji s krvelačnými šelmami s pantery medvědy, divočáky a býky, kteří byli poraněni rozpáleným železem? Sám

jsem byl při tom a viděl jsem tehdy, jak v nich působila Boží moc našeho Spasitele Ježíše Krista, jemuž svědčili. Vždyť po lidské krvi žíznící zvířata se neodvažovala delší dobu dotknout se těl Boha milujících mužů nebo se k nim přiblížit. Spíše se obrátila proti těm, kteří je dráždili. Svatí bojovníci tam stáli nazi a tleskáním, jak jim bylo přikázáno, se pokoušeli zvěř na sebe přivolat. Zvěř se jich však ani jednou nedotkla. Sice někdy se na ně vrhla, avšak i jakoby zadržována vyšší mocí zase couvala. To trvalo dlouho a lidé nad tím žasli. Když první zvíře neublížilo, poslali na téhož mučedníka druhé i třetí. Obdivuhodná byla statečnost těchto světců a neotřesitelná duševní síla přebývajících v křehkých tělech. Tak bylo vidět jinocha ještě dvacetiletého bez pout. Ruce měl vztažené do podoby kříže a nebojácně, klidně se upřímně modlil k Bohu. Nevzdálil se z místa kde stál ač medvědi a panteři na něj zuřivě doráželi a již skorem jeho tělo trhali. Nevím, jakou tajemnou božskou silou jim někdo zavřel tlamu a že se zase vrátili. Tak se choval tento. Jiné - bylo jich celkem pět - bylo možno vidět, jak byli předhozeni rozzuřenému býku. Býk vyhodil rohy do výše opodál stojící, rozdupal je, takže musili být polomrtví odnešeni, k svatým mučedníkům se však nepřiblížil, přesto že byl velmi rozzuřen. Dupal, rohy zdvyhal jednou sem podruhé tam, supěl vydrážděn žhavým železem. Boží prozřetelnost jej zadržela. Když jim nic neudělal, i byla vpuštěna jiná zvířata. Nakonec byli všichni po strašlivých útocích zvířat probodeni mečem a hrobem místo země se jim stalo moře.

8. MUČEDNÍCI V EGYPTĚ

I Takový byl boj Egyptanů, kteří v Tyru bojovali za víru. Avšak zaslouží si náš obdiv i ti Egyptané, kteří se stali mučedníky ve své vlastní vlasti. Vždyť zde nespočet mužů, žen a dětí obětovali svůj časný život za učení našeho Spasitele a zemřeli rozličnou smrtí. Jedni byli rozdíráni zelenými drápy, bičováni, nesčetnými způsoby mučení - již vyprávění o tom budí hrůzu - a potom odevzdáni plamenům. Jiní byli utopeni v moři. Jiní zase dobrovolně nabízeli svou šíji katům. Někteří umírali při mučení, jiní zemřeli hladem, jiní byli ukřižováni jiní mučeni na způsob zločinců nebo ještě krutějším způsobem. Byli totiž přibiti hlavou dolů a tak dlouho viseli, dokud nezemřeli na kříži hladem.

9. THÉBŠTÍ MUČEDNÍCI

Nelze ani vyličit, jaká muka vytrpěli mučedníci v Thébách.⁶ Místo železnými drápy jim drásali celé tělo ostrými střepy tak dlouho, až z nich vyprchal život. Ženy se svázanýma nohama byly strojem vytaženy do výše a nahé s nepokrytými těly hlavou dolů visely vysoko ve vzduchu. Byl to příšerný pohled na ně. Jiné zase byly přivázány na větve stromů a tak umíraly. Strojem si totiž přitáhli k sobě velmi silné větve, přivázali jednu nohu mučedníka k větvi a větev pak nechali vymrštit do původní polohy. To si vymyslili proto, aby údy mučedníků byly jedním rázem od sebe odtrženy. A toto se dělo ne několik málo dní nebo vůbec krátký čas, nýbrž nepřetržitě více let. Jednou jich bylo usmrceno více než 10, jindy zase více než 20. Někdy jich bylo ne méně než 30, ano tu a tam skorem 60, jindy zase 100 za den. Muži s ženami a dětmi byli zabíjeni různým způsobem. Já sám jsem viděl za svého pobytu v té krajině, kolik najednou v jednom dni jich bylo s'ato nebo upáleno. Soudcův meč byl již tupý a až k nepotřebě vylámán. Kati se musili střídat, jak byli unaveni.

Tehdy jsme také všude viděli obdivuhodnou statečnost, opravdu božskou sílu a veselou mysl u těch, kteří věřili v Pomazaného Božího. Vždyť sotva byl vynesena rozsudek nad jedněmi, hned jiní z různých stran spěchali k soudnímu tribunálu a hlásili se jako křesťané. Nedbali na utrpení a rozličné způsoby mučení. Bez obav svobodně se hlásili k náboženství vševládajícího Boha. Rozsudek smrti vyslechli s radostí a usmívající tváří, ano, dokonce pěli chvalo zpěvy Bohu a děkovali mu až do poslední chvíle.

Toto všechno je jistě hodno velkého obdivu. Ještě většího obdivu si zaslouží ti, kteří dali přednost pravému náboženství a víře v našeho Spasitele Pána Ježíše Krista před svým bohatstvím, urozeným původem, vysokými hodnostmi, před svou výmluvností a filozofickými znalostmi. K těm patřil Philoromus. Byl vysokým úředníkem, správcem císařských důchodů v Alexandrii, a vzhledem k svému vysokému postavení a své římské hodnosti v doprovodu vojáků vynášel rozsudky. Stejně i biskup thmuidské⁷ církve Phileas. Ke spokojenosti všech zastával vysoký úřad ve své vlasti a byl proslavený svými filozofickými znalostmi. Velký počet pokrevních příbuzných a jiných přátel, i muži ve vysokém postavení jej stále prosili, sám soudce napomínal aby měli slitování aspoň sami nad sebou brali ohled na své děti a ženu. Nedali se však žádným způsobem pohnout, aby z lásky k životu pohrdli příkázáními které dal náš Spasitel. S mužným smýšlením filozofa či spíše se zbožným, Bohu oddaným srdcem zůstali přes všechny hrozby a zlé nakládání soudce pevní a pak byli oba šťati.

10. UDÁLOSTI V ALEXANDRII PODLE ZPRÁVY MUČEDNÍKA PHILEA

O Phileovi jsme se zmínili, že také pro světské znalosti si získal velké jméno. Nyní bude svědčit sám o sobě, o svém charakteru, o mučení, která se v jeho době udála v Alexandrii. Jak jen to je možné, vylíčí to velmi přesně on sám.

Z dopisu Philea Thmuitům⁸

"Všechny tyto příklady, vzory a vznešené památníky jsou pro nás zapsány v božských svatých Písmech. Proto blažení mučedníci, kteří pozdvihovali oči svého ducha k vševládnoucímu Bohu, bez jakéhokoli rozmýšlení se rozhodli u nás pro smrt za náboženství a na tom neochvějně trvali. Byli přesvědčeni, že náš Pán Ježíš Kristus se stal kvůli nám člověkem proto, aby smazal všechny hříchy a aby nám dal prostředek ke vstupu do věčného života. "Nepokládal za lup být rovný Bohu, nýbrž sebe samého zmařil, přijal přirozenost nevolníka tím, že se stal podobným lidem a ve svém zevnějšku byl shledán jako člověk. Ponižil sebe samého, stav se poslušným až k smrti, a to k smrti kříže" (Filip. 2,6). Proto mučedníci nesoucí ve svém srdci Krista toužili po vyšších dobrech a proto podstoupili jakákoli muka a všechna myslitelná mučení ne jednou, nýbrž mnozí již i dvakrát. Vojáci jim hrozili nejen slovy, ale i skutky. Oni se však neodchýlili od svého rozhodnutí, poněvadž "dokonalá láska odhání každý strach" (1 J 4,18) . Která slova by mohla vyjádřit jejich odvahu, jejich mužnou statečnost při mučení? Vždyť každý, kdo chtěl, si mohl na nich vyzkoušet svou hrubost. Jedni byli pohlavkováni, jiní bičováni, jiní biti řemenem nebo provazem. Byla to hrozná podívaná na mučení plné zloby. S rukama svázanýma vzadu byli pověšeni na dřevo a byly jim vytaženy vnitřnosti. Kati pak na příkaz soudce oboustranně ostrým mečem probodávali celé tělo. Ne pouze jako u vrahů nohy, nýbrž i břicho, lýtka a tváře. Jiní byli ve sloupové síni pověšeni za jednu ruku a ponecháni vznášet se ve vzduchu. Natahování údů a kloubů působilo jim při tom bolest, která převyšovala všechny ostatní. Jiní byli přivázáni ke sloupům obličejem k sobě tak, že nohy se nedotýkaly země a váhou těla se pouta stále více napínala. Musili to vydržet ne pouze po tu dobu, kdy místodržící s nimi mluvil a projednával jejich věc, nýbrž skorem celý den. Jestliže se odebral k jinému, nechal u prvního několik svých úředníků je pozorovat, zda jeden či druhý se z bolesti nevzdává. Také přikázal bez milosrdenství přitáhnout pouta a pak, když některý již umíral, tělo odhodit a odvléci. Nesmí se prý brát na nás žádný ohled, nýbrž musí se prý na nás pohlížet, jako bychom již nebyli lidmi. Nepřátelé si vymysleli po bití další zkoušku. Někteří po mučení byli položeni na kládu a nataženi až ke čtvrtému otvoru. Kdo nemohli ležet rovně, poněvadž měli ještě

čerstvé rány po celém těle, musili ležet na břiše. jiní pro nadměrné bolesti po mučení leželi na zemi. Četnými stopami po mučení poskytovali strašnější pohled než mučení samo. Při takovémto zacházení někteří umírali již při mučení a svou statečností zahanbovali nepřítele. Jiní polomrtví byli hozeni do vězení, kde po několika dnech podlehli svým bolestem. Kdo se po ošetření znovu zotavili, stali se dlouhým pobytem ve vězení ještě statečnějšími. Když jim pak bylo přikázáno zvolit si buď obětovat a tím odporným způsobem získat svobodu a nerušeně dál žít nebo neobětovat a podstoupit trest smrti, bez rozmýšlení šli velmi ochotně na smrt. Věděli, že Písmo svaté nám připomíná "Kdo obětuje jiným bohům, bude vyhlazen" (Ex 22,20) a "Nesmíš mít žádného boha vedle mne" (Ex 20,3)." To jsou slova tohoto mučedníka, který stejně opravdově miloval Boha jako filozofii. Před svým rozsudkem -,byl ještě ve vězení - obrátil se na bratry své církve, aby je zpravil o svém postavení ve vězení. Současně však je napomenul, aby po jeho smrti se stále drželi Kristovy víry. Nač však stále mluvit o nových a nových zápasech bohumilých mučedníků na celém světě? Neútočilo se proti nim obvyklým způsobem, nýbrž jako by jim byla vypovězena válka.

11. UDÁLOSTI VE FRYGII

Ve Frygii obklíčili vojáci celé křesťany obývané město, naházeli je do ohně a upálili všechny muže, ženy a děti, kteří vydali svědectví všemohoucímu Bohu. Všichni obyvatelé města - sám císařský pokladník (curator), všichni úředníci, hodnostáři a všechen lid - přiznali, že jsou křesťany a proto že se neřídili příkazem obětovat bohům. Také jiný muž jménem Aductus pocházející z italské šlechty, s římskými hodnostmi byl ozdoben mučednickou korunou. Prošel všemi stupni císařských poct. Zastával úřad tak zvaného říšského nejvyššího kancléře a nejvyššího účetního. Krom toho přesně plnil své náboženské povinnosti a vyznamenal se svým vyznáním Božího Pomazaného. Svůj boj za víru podstoupil, když ještě zastával úřad hlavního účetního.

12. VELMI MNOHO MUŽŮ A ŽEN PODSTOUILO ROZLIČNÝ ZPŮSOB BOJE

Mám uvádět jména ostatních či vypočítávat množství mužů či líčit rozmanité utrpení obdivuhodných Kristových mučedníků? Někteří z nich byli sťati sekerou, jak se to stalo těm v Arabii. Jiným byly zlámány nohy, jako těm v Kappadocii. Jiní byli svázáni do kozelce, pověšeni a pod nimi zapálen ohniček, takže

se kouřem z hořícího dřeva dusili, jak jsem se dozvěděl o Mezopotamských. Jiným byly uřezány nos, uši, ruce a zmrzačeny ostatní části těla, jak se to stalo v Alexandrii. Mám znovu oživovat vzpomínky na ty v Antiochii, z nichž někteří byly pozvolna smaženi na roštu, aby jejich umírání déle trvalo? Jiní raději dali ruce do ohně, než aby se dotkli bezbožné oběti. Někteří, aby se vyhnuli zkoušce, dříve než byli zatčeni a než by padli do rukou nepřátel, sami se vrhali z poschodí svých domů, poněvadž smrt ve srovnání se zlobou bezbožných považovali za zisk.

V Antiochii žila jedna šlechtná a obdivuhodně krásná paní. Pro své bohatství, svůj původ a své dobré jméno byla všeobecně vážena. Svě děti, dvě kvetoucí krásné panny vychovávala podle zásad křesťanského náboženství. Ježto jí mnozí záviděli, snažili se všemožně vypátrat potají, co dělá. Brzy se dozvěděli, že se zdržuje s dcerami mimo město, a učinili vše, aby je přivedli zpět do Antiochie. Když poznala, že se dostaly do léčky vojáků a ocitly se v beznadějně situaci, vysvětlila dcerám, co jim hrozí od vojáků. Ze všeho nejhorší a nejnesnesitelnější je znásilnění a že dcery by o tom neměly ani slyšet. Dostane-li se duše do otroctví satana, pokračovala, je to horší než každá smrt. Jediným prostředkem proti tomu je utéci se k Pánu. Pak se společně rozhodly. Slušně se oblékly a poprosily právě uprostřed cesty hlídku, aby směly jít trochu stranou. Pak se vrhly do protékající tam řeky. Dvěma jiným pannám rovněž z Antiochie, sestřám, vznešeným rodem, bohatým, mladým, krásným, ale také s šlechtným srdcem, bohumilým, zbožným a obdivuhodně horlivým ve víře naproti tomu služebníci démonů přikázali vrhnout se do moře, jako by si země nezasloužila nosit takovou ozdobu. To se stalo v Antiochii.

Již hrozné je slyšet o utrpení mučedníků v Pontu. Některým bodali ostrými předměty pod nehty prstů. Jiným bylo v ohni roztavené žhavé olovo vlitó na záda, které pak propálilo zvlášť nutné části těla. Jiní musili snášet nepopsatelná muka, když je mučili na pohlavním ústrojí. Tito šlechtní a spravedliví soudcové, aby ukázali svou vynalézavost, si ve své horlivosti vymýšleli obzvláštní důkazy své moudrosti. Ano, jako by jim šlo o vítěznou cenu, snažili se závodit ve vynalézání stále nových způsobů mučení. Nakonec se musili vzdát naděje vystupňovat utrpení. Unavili se vražděním a přesytili se krveproléváním. Obrátili se tedy k poslednímu způsobu mučení. K tomu, co považovali za projev laskavosti. Chtěli budít dojem, jako by si už více nedovolili žádnou ukrutnost vůči nám. Nesluší se, říkali, poskvřňovat města krví občanů a šířit o dobré a mírné vládě císařů nehorší pověsti. Požehnání laskavé císařské moci že se musí rozšířit a v budoucnu že nikdo nemá být trestán smrtí. Laskavostí vládců že je tento trest vůči nám zrušen. Na to vyšel rozkaz vypíchat křesťanům oči a zchromit jim nohy. Toto byla jejich laskavost, to byl mírnější trest. Laskavostí bezbožných bylo množství lidu buď vypíchnuto pravé oko a pak

žhavým železem vypáleno nebo levá noha pod kolenem žhavým železem zchromena. Jejich počet nebylo vůbec možné zjistit. Pak byli odsouzeni do rudných dolů v provincii. Spíše k dalšímu mučení než k práci. Jiní podstoupili zase jiné boje. Nejsme schopni vypočítat všechno, co vytrpěli a slovy se nedá vylíčit jejich krásné chování. V těchto bojích se šlechtí Kristovi mučedníci vyznamenali před celým světem. Všude žasli nad jejich velkou odvahou. Na nich bylo jasně vidět nevýslovnou božskou moc našeho Spasitele. Uvádět každého jménem, to by trvalo dlouho, neřku-li bylo by to nemožné.

13. CÍRKEVNÍ PŘEDSTAVENÍ, KTEŘÍ PRAVOST SVÉHO NÁBOŽENSTVÍ DOSVĚDČILI SVOU KRVÍ

Mezi církevními představenými, kteří se stali v nejvýznamnějších městech mučedníky, musíme na prvním místě jmenovat Anthima. Byl biskupem v Nikomedii a byl s'at. Z antiochijských mučedníků budiž jmenován Lucianus, 10 muž svatého života a kněz tamní církve. V Nikomedii v přítomnosti císaře obhajoval nebeské království nejprve slovem, pak i skutkem. Mezi mučedníky ve Fénicii měli být nejvýznačnějšímu, Bohu ve všem oddanými pastýři stáde našeho Krista Pána Tyrannius, biskup církve v Tyru, kněz obce v Sidonu Zenobius a biskup církví kolem Emessy Silvanus. Tento poslední spolu s několika jinými byl v Emesse hozen dravé zvěři a tak byl přijat mezi mučedníky. Dva jiní v Antiochii oslavili Boží slovo svou pevností. Jeden biskup byl hozen do moře, druhý Zenobius výborný lékař statečně zemřel, když mu koně kopyty rozdupali boky. Mezi palestinskými mučedníky byl s'at spolu s 39 jinými biskup v městě Gaza Silvanus. Egypští biskupové Peleus a Nilus s ještě několika byli upáleni. Zde musíme vzpomenout krásnou ozdobu caesarijské církve Pamphila, nejvýznačnějšího muže naší doby. Jeho odvalu a jeho výborná díla jsem vylíčil na patřičném místě. Mezi těmi, kteří v Alexandrii, v celém Egyptě a v Thébách našli mučednickou smrt, nutno především jmenovat samého alexandrijského biskupa Petra, jednoho z nejlepších učitelů křesťanského náboženství. Mezi jeho kněžími byli dokonalými Kristovými mučedníky Faustus, Dios a Ammonius. K tomu nutno jmenovat Philea, Hesychia, Pochumia a Theodora, biskupy rozličných egyptských církví a nespočet jiných mužů, jejichž památka v církvích oněch míst ještě žije. Popsat a podrobně vylíčit osudy mužů, kteří bojovali na celém světě za božské náboženství, bych neměl já, nýbrž ti, kteří při tom byli. Pro příští pokolení uvedu aspoň v jiné knize boje, při kterých jsem byl přítomen. V této knize, poněvadž by to mohlo být pro čtenáře velmi užitečné, chci se zmínit o odvolání všeho, co bylo proti nám podniknuto, a o tom, co se

přihodilo na začátku pronásledování. Která slova by mohla dostatečně vyličit, kolik štěstí a dobrého požívala římská říše před válkou proti nám, kdy se panovníci chovali k nám přátelsky? Tehdy nejvyšší správcové říše slavili desetileté i dvacetileté jubileum nastoupení na trůn slavnostmi, hrami, veselými hostinami a jinými zábavami, poněvadž všude vládl hluboký mír. Den ze dne rostla jejich moc. Najednou však změnili své přátelské chování vůči nám a vypověděli nám nesmiřitelný boj. Ještě nebyl druhý rok tohoto pronásledování, když pro celou vládu se stalo něco, co téměř rozvrátilo stát. Panovníka totiž stihla vážná nemoc, která jej zbavila rozumu. V důsledku toho spolu s oním císařem, který byl druhým po něm, uchýlil se do soukromí¹¹. Sotva se to stalo, celá říše byla rozdělena na dvě části.¹² Byla to událost, která v celých dřívějších dějinách neměla příkladu.

Nedlouho na to zemřel císař Constantius přirozenou smrtí.¹³; Byť velmi mírné povahy, křesťanskému náboženství velmi nakloněn a vůči poddaným laskavý. Jako samovládce a Augustus zanechal vlastního syna Konstantina.¹⁴ Konstantius byl první, kterého pohané považovali za boha a kterému se po smrti dostalo jako císaři náležitých poct. Ze všech císařů byl nejmírnější a nejdobrotivější a také jediným mezi regenty našich dnů, který po celou dobu své vlády si zachoval chování odpovídající císařské důstojnosti. Byl velmi mírný a dobrotivý vůči všem a nikdy se neúčastnil boje proti nám. Za své vlády netrestal ctitele Boha ani jim neškodil, nebořil církevní budovy ani nic proti nám nepodnikal. Proto také zemřel velmi šťastnou a blaženou smrtí. Byl jediný, který jako skutečný císař zemřel v míru a slávě. Jeho nástupcem se stal jeho velmi rozumný a zbožný vlastní syn Konstantin.

Konstantin byl hned na počátku prohlášen svými vojáky nejvyšším císařem a Augustem. Již dlouho před tím jej za takového prohlásil Král králů, sám Bůh. Stejně jako otec byl nakloněn našemu náboženství. Takový tedy byl. Fotom po společném rozhodnutí vladařů byl jmenován samovládce a augustem Licinius.¹⁵ Toto velmi mrzelo Maximina, poněvadž tehdy jen on měl titul césara. Jako nanejvýš panovačný člověk strhl na sebe tuto hodnost a sám se prohlásil za Augusta, císaře. V této době zemřel velmi potupnou smrtí Maximianus,¹⁶ který se zřekl trůnu, ale znovu přijal purpur. Byl totiž přistižen, když zákeřným způsobem usiloval o Konstantinův život. Byl také prvním císařem, jemuž jako bezbožnému a nejvyš zločinnému člověku byly odňaty všechny pocty, jak jsou obrazy, sochy a podobné, co se dělá k poctě císařů.

14. CHARAKTER NEPŘÁTEL NÁBOŽENSTVÍ

Jeho syn Maxentius, který uchvátil moc v Římě, aby si naklonil lid, dělal, jako by byl velmi nakloněn naší víře. Aby vzbudil dojem, že ctí Boha a je mnohem laskavější a dobrotivější než dřívější vládci, přikázal svým poddaným zastavit pronásledování křesťanů. Ve skutečnosti nesplnil to, co od něho očekávali. Dopouštěl se všech možných špatností. Neštítel se žádného odporného činu a žádné výstřednosti, cizoložil a choval se nemravně. Rozváděl zákonité manželky svých manželů, zneuctíval je a pak je s nadávkami zase posílal zpět k jejich manželům. A toto potupné jednání si dovoloval ne na prostých a neznámých osobnostech, nýbrž obzvláště na významných římských senátorech.

Všichni, soukromé osoby, úředníci, vysocí i nízcí, se jej báli a těžce nesli jeho strašnou tyranii. Ačkoli se nebouřili a snaželi tvrdé otrocké jho, přece neunikli jeho krvežíznivé ukrutnosti. Jednou z bezvýznamného důvodu dal povraždit svou tělesnou stráž, pretoriány, římský lid. Bezpočet římského lidu ve městě bylo usmrceno, ne kopím a zbraněmi Skytů a barbarů. Nelze spočítat, kolik senátorů dal popravít, aby se zmocnil jejich majetku. Stovky jich pod všemožnými záminkami nechal usmrtit. Svým zločinům však nasadil korunu tím, že propadl kouzelnictví. Jednou nechal k magickým prohlídkám rozřezat břicho těhotným ženám, jindy vyřezat novorozeňatům vnitřnosti, jindy zase zabíjet starce. Také ustanovil tajuplné obřady k zapřísahání démonů a k odvrácení hrozící války. Pevně věřil, že tímto způsobem zvítězí. Netřeba mluvit o tom, jakým zločinným jednáním vykonával Maxentius tak dlouho v Římě násilnickou moc a zotročoval poddané. Ano, dokonce zavínil takovou bídu, jaké podle svědectví našich současníků nikdy v Římě nebylo.

Maximinus, tyran na východě, uzavřel společenství se svým bratrem v Římě. Velmi dlouho se to snažil utajit, ale nakonec byl odhalen a stihl jej zasloužený trest. Bylo ku podivu jak Maximus svou zlobou byl spřízněn s římským tyranem, jak si oba byli podobni. Ano, dokonce jej svou špatností předčil. Vrchní kouzelníci a mágové dostávali nejvyšší vyznamenání. Byl totiž velmi bázlivý a pověřčivý a byl mimořádně vděčný i za nepatrnou službu bohů a démonů. Bez věštby a výroku věštírny, abych se tak vyjádřil, ani prstem nehnul. Proto také krutěji a častěji nás pronásledoval než dřívější císařové. Ve všech městech přikázal stavět pohanské chrámy a dlouhou dobu rozpadající se opravit. Ustanovil také kněze bohů ve všech městech a vesnicích a nad každou provincií ustanovil velekněze, který se musil vyznat ve všech odvětvích státní správy. Tomu dal k ochraně čestnou vojenskou stráž. Všem kouzelníkům uděloval beze studu jako zbožným a bohy milovaným mužům místodržitelství a ta největší přednostní práva. Tím zatěžoval a utiskoval ne jedno město či okres. Na všech jemu podřízených provinciích vymáhal zlato, stříbro a nezměrné poklady tím, že vydával k tomu účelu přísná nařízení a s tím

související tresty. Majetným bral, co zdělili po svých předcích, svým pochlebovačům rozdával poklady a spoustu peněz. Zpíval a tak vášnivě pil, že v opilosti nebyl schopen ničeho rozumného. V opilosti dával rozkazy, kterých následujícího dne když byl střízlivý, zase litoval. V opíjení a hýření jej nikdo nesměl překonat. Úředníkům jako svým poddaným byl učitelem rouhání. Vojákům dovoloval hýřit. Představeným a vojenským velitelům nařídil, aby takřka jako jeho spolu tyrani okrádali poddané.

Proč se zmiňuji o hanebném a nemravném chování tohoto muže či proč vyprávím o množství těch, které zneužil? Nemohl projít žádným městem, aby nezneuctil ženy a nesvedl panny. Ve skutečnosti se mu to dařilo u všech, jen ne u křesťanů. Křesťané pohrdali tyranií člověka poněvadž neměli strach ze smrti. Muži byli upalováni, stínáni přibíjeny na kříž, předhazováni divoké zvěři, topeni v moři, byly jim utínány údy, byli páleni žhavým železem, vypichovány a vyloupávány jim byly oči, byli mrzačeni na celém těle, k tomu hlad, práce v dolech a okovy. Toto všechno chtěli pro víru snést než zneuctit pravého Boha uctíváním bohů. Ženy posilovány -učením božského Slova neměly menší odvalu než muži. Jedny trpěly totéž co muži a odnášely si tutéž vítěznou cenu za své ctnosti. Jiné, když byly vlečeny k zneuctění, raději volily smrt než zneuctění svého těla. Jedna jediná velmi vznešená a vážená křesťanka z Alexandrie svou pevností zvítězila nad smyslnou nevázanou vášní Maximinovou, ač ostatní ženy byly zneuctěny tyranem. Velmi vážená pro své bohatství, původ a vzdělání dala přednost cudnosti pře tím vším. Tyran se často o ni ucházel násilím, nemohl ji však zabít, ač byla ochotna zemřít. Vášeň zvítězila nad hněvem. Potrestal ji vyhnanstvím a ztrátou jejího majetku. Ale i velmi mnoho jiných žen, které nejednou musily slyšet hrozby místodržících, že budou zneuctěny, bylo mučeno, týráno a potrestáno smrtí. Zaslouží si náš velký obdiv. Avšak veliký obdiv si zaslouží ona paní, která v Římě byla opravdu nejšlechetnější a nejcudnější z těch žen, které se tamní tyran Maxentius chovající se jako Maximinus snažil zneuctit. Jak se totiž dozvěděla, že lidé, kteří tyranovi obstarávali takovéto obchody, byli v jejím domě,

! a její muž, římský prefekt ze strachu svolil, aby byla odvedena, vyprosila si - byla totiž křesťanka - malý odklad, aby se mohla nalíčit. Šla do svého pokoje a když viděla že je sama, probodla se mečem. Byla ihned mrtvá. Těm, kteří ji měli odvést, zanechala jen svou mrtvolu. Činem, který hovoří hlasitěji než slova, ukázala nejen nyní žijícím lidem, ale i příštím generacím, že ctnost křesťanů je neporazitelná a nezničitelná.

Tak vysoký stupeň špatnosti panoval tedy v jedné a téže době u dvou tyranů, z nichž jeden ovládal východ a druhý západ. Když by někdo chtěl vypátrat příčinu veškeré té bídy, kdo by váhal tvrdit, že z

tohoto pramenilo pronásledování nás, zvláště když skončilo tak velké matení lidských duší, až teprve tehdy když křesťané znovu dosáhli své křesťanské svobody?

15. CHOVÁNÍ POHANŮ

Během celého desetiletého pronásledování nepřestaly mezi nimi vzájemné podrazy a boje. Po moři se nedalo plout. Přišel-li někdo odkudsi na loď, musil se obávat, že bude mučen, týrán, že budou po něm dupat a že při mučení všeho druhu bude vyšetřován, zda nepřichází od nepřátel. Nakonec stejně zemřel na kříži nebo v ohni. Krom toho byly všude v pohotovosti štíty, pancíře, střely, oštěpy a ostatní válečné potřeby. V pohotovosti byly válečné lodi a k bitvě potřebné zbraně. Každý musil denně očekávat nepřátelský útok. K tomu se družil hlad a mor. Co bude nutné, řeknu o tom v daném čase.

16. ZLEPŠENÍ NAŠEHO POSTAVENÍ

Takové byly poměry za pronásledování. Boží milostí přestalo v desátém roce. Už právě po osmi letech začalo trochu polevovat. Jak totiž nebeská Boží milost znovu na nás pohlédla svým dobrotivým a milostivým okem, proti všemu očekáváním změnili své smýšlení i naši vládci a sice ti, kteří nám tehdy vypověděli válku. Odvolali své rozkazy, příznivými edikty a velmi mírnými nařízenými uhasili vysoko šlehající plameny pronásledování. Důvodem, jak by se dalo předpokládat, nebyl soucit a laskavost vladařů. Toho byli daleko. Vždyť od začátku pronásledování až k tomuto okamžiku se snažili denně si vymýšlet větší a větší utrpení pro nás. Jednou zde, jednou tam vymýšleli rozličné prostředky a cesty, jak nás trestat. Obrat v panovníkově jednání zřejmě způsobilo navštívení božské prozřetelnosti, která se znovu smířila s lidmi a obrátila proti původci utrpení a pronásledování všechen svůj hněv. Podle Božského soudu se to musilo stát. "Běda těm, skrze než přichází pohoršení", říká Písmo (Mt 18,7).

Maximiana stihl Boží trest. Stihl jeho tělo a pak i jeho duši. Náhle se kolem ohanbí objevil vřed a na to se otevřela hnisavá rána. To pak zachvátilo jeho vnitřnosti. Z rány vylézalo nesmírné množství červů a šířil se morový pach. Poněvadž již před svou nemocí příliš hodně jedl, byl mimořádně otlý. Nyní se začalo rozkládat. Těm, kteří se k němu přiblížili, naskýtal se nesnesitelně hrůzný pohled. Kteří lékaři nemohli snést nesnesitelný zápach, byli popraveni. Kteří nemohli nalézt pro otylou a nezachranitelnou lidskou masu žádný lék, byli bez milosrdenství popraveni.

17. CÍSAŘI ODVOLÁVAJÍ SVÁ NAŘÍZENÍ

Strašné utrpení, kterého se dopustil vůči křesťanům, probudilo v něm vědomí, že se dopustil zločinu. Začal zpytovat své svědomí a Bohu se vyznal ze svého provinění. Pak zavolal své nejbližší nejvyšší úředníky k sobě a nařídil jim, aby bez prodlení zastavili pronásledování křesťanů. Císařským výnosem nařizuje co nejrychleji znovu postavit křesťanské kostely aby v nich mohli křesťané konat obvyklé bohoslužby a aby se modlili za císaře. Po slovech následoval čin. Ve všech městech byl vyvěšen císařský výnos, kterým císař odvolával všechny příkazy vydané proti nám. Ten zněl takto:

"Galerius Valerius Maximianus, samovládce a císař, nepřekonatelný, Augustus, nejvyšší kněz, podmanitel Germánů, vítěz nad Egyptany, vítěz nad Thébskými, pětkrát vítězem nad Sarmaty, dvakrát nad Peršany, vítěz nad Karpy, šestkrát vítěz nad Armény, po dvacáté nositel tribunské moci, devatenáctkrát imperátorem, osmkrát konzulem, otec vlasti a prokonzul a imperátor a císař Flavius Valerius Konstantin, zbožný, šťastný, neporazitelný, Augustus, nejvyšší kněz, pětkrát nositel tribunské moci, pětkrát imperátor, konzul, otec vlasti a prokonzul, rovněž imperátor a císař Valerius Licinianus, zbožný, šťastný, nepřemožitelný Augustus, nejvyšší kněz, čtyřikrát nositel tribunské moci, třikrát imperátor, konzul, otec vlasti a prokonzul, posílají obyvatelům svých provincií svůj pozdrav.

Mezi nařízeními, které vydáváme k prospěchu a dobru státu, jsme se dříve rozhodli život Římanů zařídit podle starého zvyku a podle ústavy státu a dbát na to, aby křesťané kteří opustili náboženství svých předků, dospěli k lepšímu rozhodnutí. Bůhví z jakého důvodu se stali tak pošetilí domýšlivými, že se nebudou řídit starými ustanoveními - které snad vydali jejich vlastní předkové -, nýbrž, jak se právě stalo udělali si své zákony, kterými se řídili a v rozličných provinciích spojili různé národy v jednu obec. Když pak jsme vydali nařízení, aby se vrátili k ustanovením předků, mnozí se zalekli hrozícího nebezpečí, mnozí však pro své přesvědčení zemřeli různým způsobem smrti. Poněvadž vidíme, že většina setrvala při své pošetilosti, ani neprojevovala nebeským bohům patřičnou úctu, ani že křesťanské obřady nezanikly, proto vzhledem k naší dobrotivosti a našeho zvyku jsme se rozhodli prokázat všem lidem milost a ji rozšířit i na křesťany. Křesťané si mohou znovu stavět domy, ve kterých by se shromažďovali, avšak nesmějí nic podnikat proti ústavě státu. Zvláštním přípisem dáme soudcům na vědomí, jak mají jednat. Za tuto milost, kterou jim prokazujeme, mají se co nejvroucněji modlit k Bohu za nás, za stát a za své vlastní dobro, aby stát zůstal neporušen a oni mohli klidně žít ve svých domovech."

Tak tedy zněl výnos který; jak jen to bylo možné, jsem z latiny přeložil do řečtiny. Nyní je čas, abychom zaměřili svůj pohled na následující události.

Konec osmé knihy Církevních dějin.

V některých rukopisech je k osmé knize přidáno ještě toto: Původce výnosu byl po tomto prohlášení zbaven svých nemocí a zemřel. Říká se o něm že byl posledním původcem onoho strašného pronásledování. Vždyť dávno před ostatními císaři se snažil křesťany sloužící ve vojsku a především ty, kteří žili na jeho dvoře, násilím odvrátit od víry. Jedny zbavil vojenských hodností, jiným nedůstojným způsobem nadával, jiným zase hrozil smrtí. Nakonec své spoluvladaře popudil k všeobecnému pronásledování. Myslím, že bych neměl pomlčet o jejich konci. Čtyři vládci vládli nad římským imperiem. Dva věkem nejstarší a hodností na prvním místě se v době, kdy pronásledování netrvalo ještě celé dva roky, zřekli vlády a zbytek svého života strávili jako soukromé osoby. Prvního, který věkem i hodností zaujímal první místo, sklátila dlouho trvající těžká choroba. Druhý, který byl druhý po něm, se oběsil. Podle jakési věštby to měl být trest za jeho zločiny. Z dvou zbývajících, jak skončil ten poslední, kterého jsme poznali jako původce pronásledování, jsme se již zmínili. Dobrý a laskavý císař Konstantius, který byl hodnostně před předcházejícím, skončil svůj život šťastně. Vždyť během své vlády se choval, jak to odpovídalo jeho důstojnosti. Ke všem byl velmi dobrotivý a laskavý a nepodílel se na válce proti nám. Svě poddané křesťany chránil před příkořími a urážkami, nebořil církevní budovy, ani si nic nevymýšlel proti nám. On jediný zemřel jako skutečný císař v míru a slávě. Jeho nástupcem se stal jeho vlastní velmi moudrý a skromný syn Konstantin. Tento byl hned na počátku povolán vojáky za nejvyššího vladaře a Augusta. Jako horlivý napodobitel svého otce byl velmi nakloněn našemu náboženství. Tak skončili v různé době čtyři uvedení vládci. Jedině Konstantius, o kterém jsme se předtím zmínil, že vládl spolu ostatními, uveřejnil své prohlášení ve veřejně vyhlášeném výnosu.

Knih IX.

1. PŘEDSTÍRANÁ MAXIMINOVA LASKAVOST

Uvedený císařský výnos byl dán na vědomí všude v Asii a v přilehlých provinciích. Samovládci východu Maximinovi, nejbezbožnějšímu ze všech a tvrdému odpůrci náboženství

všemohoucího Boha se tento způsob vyhlášení výnosu nelíbil. Proto přikázal nejbližším svým úředníkům ne na základě zmíněného výnosu, nýbrž jen ústně, aby upustili od nátlaku na nás. Neodvážil se totiž odporovat rozkazu výše postavenému císaři, proto zatajil uvedený výnos a snažil se, aby nebyl oznámen v jemu podřízených provinciích. Naproti tomu ústně pověřil jemu nejbližší úředníky

I zastavit pronásledování. Tito pak sdělili obsah rozkazu písemně ostatním úředníkům. Tak Sabinus, který byl velitelem osobní císařovy stráže, oznámil místodržícím jednotlivých provincií vůli císaře latinsky psaným dopisem, jehož překlad zní takto:

„Již dlouho majestát našeho pána, nejvznešenějšího vladaře velmi usiloval vést všechny lidi k zbožnému a správnému životu, aby prokazovali povinnou úctu nesmrtelným bohům i ti, kteří zachovávají odlišné zvyky než jsou římské. Vzpurnost a tvrdošijnost některých lidí byla tak veliká, že ani rozumný a spravedlivý rozkaz jim nezabránil zřít se svého přesvědčení, ani je nezastrašil trest smrti. Poněvadž se takto řítili do nebezpečí, shledali naši nejmocnější páni vladaři, že není v souladu s jejich vznešenými úmysly, aby lidé kvůli tomu měli být vystaveni velkému nebezpečí. Proto nařídili mé oddanosti napsat Tvé opatrnosti, abys, jestliže křesťan bude přistižen, že zachovává své náboženství, jej nechal na pokoji a netrestal jej za to. Nedávej najevo, že za to může být potrestán. Zkušenost z dlouhé doby prokázala, že je žádným způsobem nelze pohnout k tomu, aby se zřekli takové zatvrzelosti. Tvá moudrost nechť napíše justičním úředníkům, úřadům a představeným měst, že jim příště nepřísluší zabývat se touto záležitostí.“

Na to místodržící provincií ve víře, že je tomu tak, oznámili císařovu vůli písemně všem úřadům a představeným jednotlivých obvodů. Císařův rozkaz splnili nejen na papíře, ale skutečně. Propustili všechny, kteří byli uvězněni pro křesťanskou víru, a dali jim svobodu. Stejně tak propustili i ty, kteří byli za trest posláni do dolů. Mýlně se domnívali, že je to skutečná císařova vůle. Sotva se to stalo, náhle jako světlo, které zasvitlo v temné noci, se v každém městě shromáždily křesťanské obce, bylo možno vidět četná shromáždění a v nich obvyklé bohoslužby. Nevěřící nad tím nemálo žasli. Velmi se divili nad tak velkou nečekanou změnou a hlasitě volali, že 8ůh křesťanů je velký a jediný pravý. Z našich, kteří v pronásledování statečně probojovali boj, se staly opět svobodné bytosti. Naproti tomu ti, kteří ve víře projevíli slabost a duchovně ztroskotali, usilovali o své uzdravení. Prosili ty, kteří byli silní ve víře, aby jim podali pomocnou ruku. Prosili Boha, aby byl k nim milostivý. Šlechtní bojovníci za víru, kteří byli osvobozeni od velkého utrpení v dolech, se vraceli domů. Vesele a radostně šli městy naplněni jakousi neuvěřitelnou radostí a důvěrou v Boha. Četné zástupy chválily Boha písněmi a žalmy na ulicích a veřejných prostranstvích. Ty, kteří krátce

před tím byli velmi krutým způsobem v řetězech a poutech vyhnáni ze svých domovů, bylo možno vidět, jak radostně se zase ujímají svého majetku. Ano, i ti, kteří nám dříve hrozili smrtí, při pohledu na toto zcela nečekané štěstí nám blahopřáli.

2. ZMĚNA SITUACE

Toto však tyran, nepřítel všeho krásného a velmi tvrdý protivník všeho dobrého, který, jak bylo řečeno, ovládl celý východ, nemohl déle snést. Po necelých šesti měsících, kdy tento stav trpěl, užil všech možných prostředků, aby porušil mír. Nejprve pod nějakou záminkou se snažil zarazit shromáždění na pohřebištích. Povolal k sobě deputaci, která byla proti nám. Prostřednictvím špatných lidí pohnul antiochijské občany, aby si od něho vyprosili mimořádně velké výhody za to, když v jejich městě nebude smět bydlet žádný křesťan. Jiným městům nařídil totéž. Původcem všeho toho byl v Antiochii Theoteknus. Byl to násilný špatný člověk a provozovat kouzla. Se jménem (pozn. Theoteknos - Boží dítě) neměl nic společného. Byl ve městě důchodním.

3. V ANTIOCHII BYLA ZNOVU POSTAVENA MODLA

Tento muž mnohokrát vystoupil proti nám a usiloval o to, aby nás vypátral jako nějaké zloděje ve skrýších. Vymýšlel si proti nám všechny možné pomluvy a obvinění a zavinil smrt velmi mnohých. Nakonec za všech možných kouzel a zaklínání postavil sochu Jupitera Filia. K jeho počtě konal nečistá zasvěcení, pošetilá mysteria, odporná očišťování a kouzla složená z jakýchsi věšeb. Dokonce před samým císařem. Tento člověk skutečně svým lichocením, které se vládci líbilo, poštvál d'ábla proti nám. Předstíral, že Bůh přikazuje vyhnat křesťany jako jeho nepřátele z města a okolí.

4. ROZHODNUTÍ MĚST PROTI KŘESŤANŮM

Když se Maximinovi jeho záměr podařil, začaly i ostatní městské úřady Maximinovi poddané jednat. K takovému jednání tajně pověřili místodržící provincií své poddané, poněvadž věděli, že se tím zalíbí císaři. Tyran také skutečně velmi ochotně připsal schválil jejich rozhodnutí, a tak vzplanulo znovu pronásledování. Ve městech byli ustanovováni pohanští kněží a Maximinus byl ustanoven veleknězem. Vybíral

si k tomu takové muže, kteří pro své výborné vedení státních úřadů byli velmi vážení. Tito byli ve službě bohům nejhornlivější. Krátce řečeno, mimořádný strach před vladařem a snaha zalíbit se mu umožňovala všem jeho poddaným jak rozkazujícím tak poslouchajícím, dovolit si proti nám všechno. Věřili, že se mu nejlépe odvděčí za jeho dobrodiní tím, když nás budou zabíjet a když si budou proti nám vymýšlet nové a nové intriky.

5. VYMYŠLENÉ SKUTKY PILÁTA (ACTA PILATI)

Vymyslili si Skutky Piláta; jednání Piláta s naším Spasitelem. Byly plny rouhání vůči Kristu. Na přání vladaře je rozeslali po celé říši s písemným příkazem, aby všude na venkově i ve městech se s nimi všichni seznámili. I učitelé místo obvyklých učebních předmětů je měli co nejhornlivěji předčítat a učit nazpaměť. Zatím co se toto dělo, vojenský velitel, u Římanů zvaný dux-vojevůdce, dal v Damašku ve Fénicii odvést několik žen se špatnou pověstí z ulice a pod hrozbou mučení jim přikázal vypovědět, že kdysi byly křesťankami a věděly o zločinech křesťanů, dokonce že v jejich Božích domech páchaly nemravnosti. A ještě jiné měly vypovědět, co by mohlo posloužit proti našemu náboženství. Tyto jejich výpovědi zapsal velitel do protokolu a sdělil je císaři. Ten teď přikázal, aby to bylo veřejně vyhlášeno na všech místech a ve městech.

6. MUČEDNÍCI TÉTO DOBY

Nedlouho potom si tento velitel sám vzal život. Pykal tak za svou zlobu. My jsme znovu musili do vyhnanství a místodržící všech provincií obnovili kruté pronásledování nás. Ano, někteří oslavovaní hlasatelé Božího slova byli po svém zatčení bez milosti odsouzeni k smrti. Z těch tří, kteří se veřejně přiznali že jsou křesťany, byli v Emise ve Fénicii předhozeni zvěři za potravu. Mezi nimi byl biskup Silvanus, letitý stařec, který plných 40 let spravoval biskupský stolec. V této době byl bez jakéhokoli důvodu zatčen a proti všemu očekávání náhle a bezdůvodně na Maximinův rozkaz sťat také představený alexandrijské církve Petr. Pro svůj ctnostný život a své znalosti svatých Písem byl obzvláštní ozdobou biskupů. S ním stejný osud stihl také mnoho jiných egyptských biskupů. Kněz antiochijské církve Lucianus, muž velmi přísného života s velkou znalostí posvátných věd, byl odvečen do Nikomedie, kde tehdy právě dlel Maximinus. V přítomnosti vladaře obhajoval svou víru a byl za to uvězněn a zabit. Ano v krátké době nám všechno krásné nenávidějící Maximinus připravil tak

strašné utrpení, že toto pronásledování nám připadalo daleko
strašnější než dřívější.

7. VÝNOS PROTI NÁM VYVĚŠEN NA SLOUPECH

Rozhodnutí měst jakož i císařské výnosy proti nám byly vyryty
na kovových sloupech a ty postaveny na veřejných
prostranstvích. To se ještě nikdy nestalo. Školní děti
dennodenně nevyslovovaly nic jiného než jméno Ježíše Krista a
Piláta a posměšná vymyšlená proti nám namířená Akta Pilátova.
Myslím si, že je vhodné uvést zde tento na sloupech uveřejněný
Maximinův výnos. Uvidíme velkohubou a drzou domýšlivost
tohoto Boha nenávidějícího muže, ale také všechno zlé
nenávidějící božskou spravedlnost, která vzápětí následovala. I
když pronásledován Boží spravedlností, přece nedlouho potom
vydal písemně nařízení proti nám. Jeho výnos zní doslovně
takto:

- Opis překladu výnosu, který po rozhodnutí měst proti nám
vydal, opsaný ze sloupu v Tyru -

"Konečně dřívější bezmocná odvaha lidského rozumu se
zmohla se sebe setřást všechnu zatemnělost a temnotu bludu,
který kdysi držel ne tak bezbožného jako nešťastného člověka
ve zkázonosné tmě nevědomosti, a dala mu poznat, že vše
spravují a řídí dobrotiví bozi. Nelze popsat jak bylo pro nás
radostné, příjemné a milé, že jste podali jasný důkaz vašeho
zbožného smýšlení vůči bohům. I dříve každý věděl, jak jste si
vážili a ctili nesmrtelné bohy. Svou víru jste projevovali ne
prázdnými nic neříkajícími slovy nýbrž obdivuhodnými činy.
Proto by se vaše město mělo plným právem nazývat sídlem
nesmrtelných bohů. Z mnoha příkladů vychází najevo, že vás
nesmrtelní bohové vyznamenali svou návštěvou. Hle, vaše
město, které kdysi zapomnělo na to, co pro ně bylo důležité a
zapomnělo prosit bohy, nyní poznalo, že se přívrženci onoho
prokletého bláznovství poznenáhlu zase rozmohli a začínají
svou činnost podobající se nic nešetřící doutnající hranici, která
znovu vzplane jasnými plameny. Bez ostychu jste se utekli k
naší zbožnosti jako k svému útočišti a prosili jste o pomoc a
ochranu. Těmto vašim spásonosným myšlenkám vzhledem k
vaší správné víře vyšel zřejmě vstříc nejvyšší a největší Zeus,
ochránce vašeho slavného města, který ochraňuje vaše vlastní
bohy, vaše děti a ženy, vaše stáda a vaše domy před neštěstím a
zkázou. On vdechl vašim duším tuto spásnou myšlenku. Jasně a
přímo vám ukázal, jak dobré, vznešené a spasitelné je ctít jej,
sloužit jemu a sloužit i nesmrtelným bohům. Vždyť kdo je tak
pošetilý a nerozumný, že nepoznává v tom láskyplnou
starostlivost bohů. Země se nezdráhá přijmout jí svěřená
semena a rolník nečeká zbytečně na úrodu. Nezuří na zemi
války. Lidé neumírají následkem sucha. Prudké větry nezdvíhají

moře do výše. Nečekaná bouře nepřináší zkázu. Živitelka matka země se nezvedá strašným zemětřesením, hory neotvírají své útroby. Jak každý ví, toto všechno a ještě mnoho jiného se dříve často stávalo. Toto všechno se stalo kvůli zkázonosnému a nicotnému bláznovství oněch bezbožných lidí v době, kdy tento blud ovládal jejich duše a kdy hanbou pokryl téměř celou obydlenou zemi." O něco dále tam stojí: "Pohleďte na osení na širých rovinách, jak bujně roste a jak se vlní klasy. Pohleďte na louky, jak jsou krásné jak zavlažovány deštěm nádherně kvetou. Pohleďte, jak obloha je opět klidná. Všichni by se měli z toho radovat. Vaší zbožností, vašimi obětmi a vaší úctou k bohům moc silného a mocného Marta se uklidnila. Všichni by se měli radovat z míru, že žijeme v klidu a jistotě. A všichni, kdo propadli onomu slepému bludu a nyní se ho zbavili a vrátili se k opravdu správnému názoru, měli by se nyní ještě více radovat, poněvadž jako by uchránění od nečekané vichřice či od těžké nemoci mohou v budoucnu žít klidným životem. Ti však, kdo se drží svého prokletého bláznovství, mají být podle vašeho přání vyhnáni z města a okolí daleko odtud, aby takto vašim chvályhodným úsilím bylo město zbaveno každého poskvrnění a bezbožnosti a podle vaší zděděné náklonnosti s náležitou úctou vykonávalo svatou službu nesmrtelným bohům. Abyste věděli, jak příjemná nám byla vaše návštěva a jak naše srdce je vám nakloněno, aniž jste o něco prosili, udělujeme vám velkou milost vyprosít si za toto své bohumilé smýšlení jakoukoli velkou milost, kterou si přejete. Učiňte to co nejdříve a budete odměněni. Bude vám bez okolků dána. Toto vaše město jako projev náklonnosti má být po všechny časy svědectvím vašeho zbožného smýšlení vůči nesmrtelným bohům a vašim synům a vnukům připomínat že jste byli odměněni naší dobrotivostí za vaše chování." Tento výnos vydaný proti nám byl zveřejněn v každé provincii. Z lidského hlediska vzal nám veškerou naději, takže podle známého božského výroku i vyvolení, kdyby to bylo možné, by se pohoršili. U většiny z nás již skorem zemřela naděje na pomoc. Když však ti, kteří měli na starosti uskutečnit zmíněný výnos a dokonce v některých provinciích byli ještě na cestě, náhle nám Bůh ochraňující svou církev poskytl svou nebeskou pomoc a zkroutil tyranovu zlobu.

8. UDÁLOSTI V DOBĚ; HLADU, MORU A VÁLKY

Obvyklé deště a průtrže mračen v zimní době ustaly. Nastal však nečekaný hlad, k tomu mor a ještě jiné nemoci. Mimo to řádila ještě jiná nemoc, totiž na těle se objevil vřed, který svým ohnivým vzhledem se nazývá antrax, carbunculus, žhavý uhel. Tato nemoc se poznenáhlu rozšířila po celém těle a pro postižené byla nebezpečná. Obzvlášť dlouho držela u očí a

oslepila velmi mnoho mužů, žen a dětí. Navíc tyran začal válku s Armény, kteří byli odedávna přáteli a spojenci Římanů. Protože tam byli křesťané a horlivě zachovávali své božské náboženství, pokoušel se tento nepřítel Boží přinutit je k obětování bohům a démonům. Tak si z přátel udělal nepřítele a ze spojenců protivníky. Toto všechno se stalo v jednu a touž dobu a pokouřilo drzou tyranovu vychloubačnost. Drze se totiž chlubil, že pro jeho horlivost vůči bohům a pronásledování nás nemůže v jeho době nastat žádný hlad ani mor ani válka. Tato utrpení v jedné a téže době vytvářela současně předeheru jeho úplnému zániku. Ve válce s Armény si i se svými legiemi nešťastně vedl. Obyvatele jemu podrobené z měst současně trýznil hlad a mor. Za jeden medimnus³ pšenice se platilo dokonce 2 500 attických drachem. Nespočet lidí ve městech a ještě více na více na venkově umíralo. Dokonce bylo třeba z daňových listin skorem úplně vyškrtnout venkovany, kterých bylo dříve v nich zapsáno velmi mnoho poněvadž rychle za sebou z nedostatku potravy a kvůli moru obyvatelé vymírali. Někteří bez váhání prodávali bohatším jen za trochu jídla to nejdražší, co měli. Jiní se poněnáhu zbavovali svého majetku a tím upadali do ještě větší bídy. Ano, někteří jedli i odpadky z jídel a jedovatá semena, což ohrožovalo jejich zdraví a přinášelo smrt. Některé urozené paní v různých městech přinuceny bídou šly až tak daleko, že šly žebrot na ulicích. Stud v jejich tvářích a jejich důstojné chování ukazovaly na jejich výchovu. Jiné se pohybovaly jako stíny srnčí a zápasíce se smrtí a neschopny vzpříma stát, padaly na zem. Ležíce na břichu úpěnlivě prosily o kousek chleba. Hladem umořené měly ještě v posledním tažení tolik sil k hlasitému nářku. Jiné asi bohatší se polekaly množství žebráků a když už velmi mnoho toho rozdaly, staly se nakonec bezohledně tvrdými. Vždyť musily očekávat, že i ony se brzy stanou žebráky. Na veřejných prostranstvích a v ulicích zůstávaly obnažené mrtvoly po mnoho dní nepohřbené. Byl to smutný pohled pro ty, kteří to viděli. Některé mrtvoly se staly pokrmem psů. Pak ti ještě žijící začali zabíjet psy ze strachu, že by je zuřiví psi mohli živě sežrat. Mor zachvacoval celé rodiny, které nemohl zničit hlad, poněvadž měli ještě zásoby potravin. Takto umíralo zcela náhle mnoho bohatých - místodržící, velitelé vojsk a tisíce jiných hodnostářů -, jako by je úmyslně hlad přenechal moru. Všude bylo plno nářku. Na ulicích, náměstích a silnicích nebylo nic jiného slyšet než pohřební písně za doprovodu fléten a rámus dvou o sebe narážejících předmětů. Takto táhla smrt s dvěma uvedenými zbraněmi, morem a hladem, do boje a v krátké době uchvátila celé rodiny. Dokonce dvě i tři mrtvoly bylo možno vidět současně vynášet z jednoho a téhož domu. To byla odměna za Maximinovo vychlouvání a za rozhodnutí měst proti nám. Všestranná ochota křesťanů pramenící ze zbožnosti se tehdy ukázala všem pohanům v nejkrásnějším světle. Vždyť oni jediní v tolika a v tak velkých útrapách prokazovali skutkem

svůj soucit a lásku k lidem. Jedni každý den ošetřovali nemocné a pohřbívali mrtvé. Těch bylo mnoho a nikdo se o ně nestaral. Jiní shromažďovali vyhladovělé z celého města na jedno místo a rozdělovali jim chléb. Když to vešlo všeobecně ve známost, velebili Boha křesťanů a doznávali, že křesťané jsou opravdu zbožní a bohabojní lidé, poněvadž to dokázali skutkem. Takovými případy dával veliký nebeský ochránce, Bůh křesťanů, jasně najevo svůj hněv a nevoli za všechna ta nezměrná utrpení, která nám pohané způsobili. Nám zase dal zazářit v plném lesku milostivý paprsek své starosti o nás a i jako ve tmě zcela nečekaně zasvitnout nám světlo pokoje. Tím bylo všem jasné, že Bůh sám řídí naše osudy. Čas od času sice navštěvuje rozličným utrpením a když pokáral, opět se projeví jako milostivý a milosrdný vůči těm, kteří v něho doufali.

9. ZÁNIK TYRANŮ A JEJICH POSLEDNÍ SLOVA PŘED JEJICH KONCEM.

Všemohoucí Bůh, Vládce nade vším a Vykupitel poslal proti oběma bezbožným tyranům bohumilé muže císaře Konstantina a Licinia. Konstantin, jak jsme se předtím zmínili, byl bohabojný muž, syn císaře, syn nejvyšší bohabojného a velmi rozumného otce. Licinius byl hodnostně druhý po něm. Oba byli moudří a zbožní. Oba jim vypověděli boj a Bůh s nimi bojoval. V Římě nade všechno očekávání svrhl Maxentia a Licinius nedlouho potom učinil tak vládcí východu Maximinovi. Maximinus, který tehdy ještě nebyl šílený, zemřel potupnou smrtí. Konstantinus, který hodnostně zaujímal v císařství první místo, ze soucitu k utlačovaným v Římě vytáhl proti Maxentiovi se vším vojskem, aby vrátil Římanům jejich dřívější svobodu. Upřímně prosil Boha nebes a jeho Slovo, Spasitele všech lidí Ježíše Krista o pomoc. Maxentius, který více spoléhal na kouzla než na oddanost svých poddanných, se neodvažoval vyjít z bran města. Nesčetné množství těžkooděnců a ostatního vojska mělo hájit okolí Říma, městečka a města v celé Itálii. Císař Konstantin v důvěře v Boží pomoc zaútočil na první, druhou a třetí bitevní linii a úplně je porazil. Pak postupoval stále hlouběji do Itálie a byl již zcela blízko Říma. Bůh, aby mu ušetřil boj s Římany, vyvedl tyrana jakoby spoutaného velmi daleko z bran města a učinil zázrak, o jakém se zmiňuje Písmo .svaté. Velmi mnozí jej považovali za vymyšlený, věřící za skutečný. Všichni, věřící i nevěřící, kteří tento zázrak viděli, viděli co se skutečně stalo. Jako totiž v Mojžíšově době, kdy hebrejský národ byl bohabojný, Bůh "vozy i vojsko faraonovo svrhl do moře a jeho na jednom voze sedící vybrané bojovníky utopil v Rudém moři a vlna je zakryla" (Ex 15,4) také tak padli Maxentius, jeho vojáci a tělesná stráž jako kámen do hlubiny. Před Boží mocí,

kteřá byla s Konstantinem, se Maxentius obrátily na útěk a chtěl uprchnout přes most, který sám ke své vlastní zkáze zbudoval přes řeku. Možno o něm právem říci: "Jámu vykopal a vyhloubil, ale sám do ní padl" (Ž 7,16); "Jeho zloba se vrátí na jeho vlastní hlavu" (Ž 7,16). Most přes řeku sestavený z člunů se náhle potopil i s lidmi tam se nacházejícími. Nejprve Maxentius pak i Maxentiova tělesná stráž. , Potopili se v nesmírných vodách jako olovo", předpovědělo Písmo svaté (Ex 15,10). Plným právem mohli zpívat ti, kteří s Boží pomocí zvítězili, co kdysi zpíval velký Boží služebník Mojžíš, který vedl svůj národ: "Zpívejme Hospodinu, neboť se slavně vyvýšil; koně a jezdce svrhl do moře. Hospodin je můj pomocník, ochránce a záchřana. Kdo je mezi bohy jako ty, Hospodine? Kdo je jako ty, tak velkolepý ve svatosti? Jsi chvályhodný divotvůrce" (Ex 15,1, 2,11). Tak podobně Konstantin, když v triumfálním průvodu vjížděl do Říma, opěvoval všemohoucího Boha, který mu propůjčil vítězství. Zde jej všichni přivítali, senát, rytíři a všechen římský lid s ženami i dětmi. S upřímnou radostí jej hlasitě vítali jako svého osvoboditele, zachránce a dobrodince. Konstantin ve své jistě vrozené úctě k Bohu nenechal se tímto provoláváním nijak svěst. Nezpychl takovými chvalořečmi, nýbrž z vděčnosti za Boží pomoc rozkázal, aby jeho soše postavené na jeho počest dali do ruky vítězné znamení Kristova umučení. Sochu se spásonosným znamením kříže v ruce pak postavili na nejnavštěvovanějším náměstí ve městě. Na podstavec sochy dal Konstantin vysekat latinský nápis: "Tímto spásonosným znamením, které je pravým znamením statečnosti, jsem vaše město zachránil a osvobodil ze jha tyřana, senátu a římskému lidu znovu vrátil se svobodou dřívější důstojnost a lesk." Konstantin a s ním císař Licinius, který tehdy ještě nezměnil své smýšlení a nebyl ještě šílený, se snažili zavděčit se Bohu jako příčině svého štěstí a oba svorně vydali společně úplný obsáhly zákon ve prospěch křesťanů. Také Maximinovi, který tehdy ještě ovládal východní provincie a předstířal přátelství, podali zprávu o zázřaku, který učinil Bůh, o vítězství nad tyřanem a také o samotném zákonu. Ten však jako tyřan z těchto zpráv velmi zesmutněl. Přece však jen chtěl vzbudit dojem, že je s nimi zajedno, ale také neměl odvahu ze strachu před těmi, kteří byli kolem něho, přípis zatajit. Proto jako by z vlastního popudu napřed poslal podřízeným místodržícím následující dopis ve prospěch křesťanů. V něm v lživé přetvářce tvrdil o sobě věci, které nikdy nevykonal.

V překlady opis dopisu samovládce Maximina

"Jovius Maximinus Augustus Sabinovi.

Tvé vznešenosti a všem lidem je podle mého názoru známo, že naši páni rodiče Dioklecian a Maximianus, když téměř všichni lidé opustili službu bohům a připojili se ke křesťanům, dali plně odůvodněný rozkaz aby lidé, kteří odpadli od služby nesmrtelným bohům, byli veřejně potrestáni a pokáráni a znovu tak přivedeni uctívat

je bohy. Když šťastným osudem jsem přišel ponejprv na východ a poznal, že na mnoha místech je velmi mnoho lidí, kteří by mohli být státu užiteční, ale z dříve uvedeného důvodu měli být od soudců poslání do vyhnanství, přikázal jsem každému soudci nepostupovat v budoucnu násilně proti obyvatelům provincie, nýbrž laskavostí a napomenutím je pohnout ke službě bohům. Soudci jednali podle mého rozkazu, a proto nikdo víc nebyl vyhnán z východních provincií, ani s ním nebylo násilně jednáno. Právě toto mírné jednání vůči nim však způsobilo, že znovu sloužili bohům. Když jsem v uplynulém roce přišel do Nikomedie a tam pobýval, občané tohoto města mi ukázali obrazy bohů a stále mne prosili, aby křesťanům nebylo dovoleno žít v jejich

I vlasti. Když jsem se dozvěděl, že v oněch krajinách žije velmi mnoho lidí tohoto náboženství, odpověděl jsem jim, že bych rád vyhověl jejich prosbě, avšak vidím, že prosba nevychází ode všech. Každý sám že se musí rozhodnout, zda chce setrvat v této pověře či zda chce uznat bohy. Nicméně jsem se cítil zavázán obyvatelům Nikomedie i ostatních měst, která mne velmi důrazně prosila, aby ani jeden křesťan nesměl bydlet v jejich městě, jim milostivě odpovědět. Vždyť všichni císařové jednali stejně. Líbilo se to i bohům, jejichž pomocí je chráněno lidstvo a zachováván pořádek ve státě. Proto i já jsem se rozhodl vyhovět takové prosbě, kterou vznesli ku prospěchu bohů.

Již dříve jsem Tvé vznešenosti napsal a nařídil, aby se s obyvateli provincie, kteří si chtějí toto náboženství podržet, nezacházelo tvrdě, nýbrž laskavě a mírně a vojáci i jiní aby jim nenadávali a špatně s nimi nejednali, nýbrž laskavým napomenutím je pohnuli k uctívání bohů. Považoval jsem za vhodné Vaši vznešenost tímto dopisem na to upozornit. Jestliže se pak někdo z vlastního popudu rozhodne sloužit bohům, je třeba laskavě jej přijmout. Pakliže se však rozhodne setrvat ve svém náboženství, to ponechávám na něm. Podle tohoto rozkazu se musí nyní Vaše vznešenost řídit. Nikdo nesmí naše obyvatele urážet a s nimi špatně zacházet. Jak bylo předtím podotknuto, sluší se naše obyvatele laskavým napomenutím přivést zpět ke službě bohům. Aby se o tomto rozkazu dozvěděli všichni obyvatelé, postaráš se o uveřejnění našeho rozkazu."

Poněvadž Maximinus již dříve, aby se zalíbil, ukázal své vrtkavé a neupřímné smýšlení, byl tento rozkaz nyní považován za nehodnověrný. Rozkaz vydal jen z přinucení, ne však z upřímného smýšlení. Proto se nikdo z našich neodvažoval

veřejně konat bohoslužebné shromáždění či veřejně projevit svou víru, poněvadž o něčem takovém se v přípise nemluvalo. Přípis jen prikazoval nás chránit před urážkami, nevyzýval nás však pořádat bohoslužebné shromáždění, stavět kostely či konat jen obyčejné bohoslužby. A přece ochránci pokoje a úcty k Bohu, Konstantin a Licinius, to dovolili výnosy a zákonem všem svým poddaným. Kdyby bezbožného Maximina nestihl trest a nakonec nezlomil jeho vůli, rozhodně by neustoupil.

10. VÍTĚZSTVÍ BOHUMILÉHO CÍSAŘE

Co k tomu Maximina donutilo, bylo toto: Přidělená část říše byla pro něho příliš veliká. Z nedostatku císaři tak nutného rozumu spravoval tuto část říše špatně a k tomu byl nadmíru ješitný. Ke svým spoluvladařům, kteří jej rodem, chováním, vzděláním, důstojností, rozumem a, co je hlavní, mravností a úctou k pravému Bohu předčili, se choval velmi zpupně. Dával si ty nejvyšší tituly a hodnosti. Později jeho ješitnost vyústila v šílenství. Porušil smlouvu, kterou uzavřel s Liciniem, a vypověděl mu nesmiřitelný boj. V krátkém čase nastal všeobecný, zmatek. Města žila ve strachu. Pak s velkým počtem vojska vytáhl do bitvy proti Liciniovi. Pyšně spoléhal na pomoc démonů, které pokládal za bohy, a na velký počet válečníků. V boji zůstal bez Boží pomoci a Licinius zvítězil pomocí toho, který jediný je Bohem všech. Maximinus nejprve ztratil své legie, na které spoléhal, pak jej opustila i jeho tělesná stráž a přešla k vítězi. Na to zbabělec spěšně odhodil jemu nepatřící císařské hodnosti a vmísil se malomyslně, nestatečně a ne jako voják mezi dav. Pak odtud uprchl. Aby se zachránil, skrýval se ve vesnicích a na jiných místech a jen stěží unikl protivníkovi. Svým činem ukázal na pravdivost a hodnověrnost božského výroku "Nezvíteží král početným vojskem ani silák se nezachrání svou velikou udatností; zklame kůň, když jde o vítězství, nezachrání se svou velikou silou; hle, Hospodinovo oko bdí nad těmi, kdo se ho bojí, nad těmi, kdo doufají v jeho milost, aby jejich duše vyrval ze smrti" (2 32,16,18). Pokryt hanbou vrátil se tyran do svých zemí. Tam ve své zuřivosti nechal kněze a proroky kdysi jím uctívaných bohů a jejichž věštbami povzbuzen začal válku a chtěl je zabít jako kejklíře a podvodníky a k tomu ještě jako zrádce jeho štěstí. Pak vzdal Bohu křesťanů čest a vydal zákon, který křesťanům zaručoval plnou a neomezenou svobodu. Brzy na to však zemřel strašnou smrtí. Jím vydaný zákon zní takto:

- opis tyranem vydaného výnosu ve prospěch křesťanů přeložený z latiny do řečtiny

"Samovládce a císař Gaius Valerius Maximinus, vítěz nad Germány a Sarmaty, zbožný, šťastný, nepřemožitelný Augustus.

Neustále myslíme na blaho svých poddaných v provinciích a rádi jim poskytujeme všechno, co vyžaduje zájem všech a co slouží k obecnému prospěchu, co je k dobru státu a co si přeje každý jednotlivec. To je podle našeho názoru všem známo a věříme, že je si toho každý vědom. Již před nějakou dobou jsme se dozvěděli, že pod záminkou rozkazu našich nejvyšších rodičů Diokleciana a Maximiana

byla úplně zrušena shromáždění křesťanů. Shledali jsme také, že úředníci utlačují a okrádají naše poddané, o které se velmi pečlivě staráme, a že se to dále rozmáhá, takže křesťané přišli o svůj majetek. Proto jsme v uplynulém roce napsali a rozkázali místodržícím provincií toto: Jestliže někdo z této sekty chce žít podle svého náboženství, může bez překážek setrvat ve svém úmyslu a nikdo jej nesmí obtěžovat ani klást mu překážky a každý se beze strachu může rozhodnout, jak chce. Ani nyní nemohlo nám být utajeno, že někteří soudci se náležitě neřídili našimi nařízeními a tím vzbudili u poddaných nedůvěru vůči našim příkazům, dokonce pojali myšlenku

! připojit se k jejich náboženství. Aby do budoucna odpadly podezřívání, nedůvěra a strach, rozhodli jsme se uveřejnit tento výnos. Tím má být všem jasné, že těm, kteří chtějí následovat tuto sektu a toto náboženství, je tímto našim milostivým dovolením povoleno, jak si kdo přeje a jak je zvyklý žít podle tohoto náboženství. Také je jim dovoleno znovu si stavět své Boží domy. Aby se naše milost ještě více projevila, vydali jsme ještě toto nařízení: Jestliže křesťané měli dříve některé domy a pozemky v právoplatném vlastnictví a tyto podle rozkazu našich otců propadly státu nebo se staly vlastnictvím města, ať všechen tento majetek podle našeho příkazu je koupí či darováním znovu vrácen dřívějšímu majiteli, křesťanům. Tím nechť každý pozná naši dobrotivou starostlivost."

Toto jsou nařízení samovládce, která ani za necelý rok následovala po výnosu uveřejněném na železných sloupech.

Tedy ad téhož muže. v jehož očích jsme krátce předtím vyhlíželi jako bezbožní, bezectní lidé a škůdci lidského pokolení, takže jsme nesměli bydlet nejen v malých městech nýbrž ani na venkově či poušti, byla nyní vydána nařízení ve prospěch křesťanů. Těm, kteří ještě nedávno před očima tyrana nacházeli konec svého života v ohni okovech, u dravé zvěře a ptáků a kteří jako bezcenní a bezbožní lidé vytrpěli všechny druhy trestů, mučení a smrt, těm je nyní od téhož tyrana dovoleno hlásit se k svému náboženství a stavět kostely. Ano, dokonce jim přiznává veřejně užívat svého práva.

Když Maximinus učinil tento ústupek, zemřel náhle sražen Božím bičem v druhé bitvě.⁴ Právě kvůli tomuto ústupku za to vytrpěl méně, než si zasloužil. Přece však, jak je tomu u vojenských velitelů, kteří umírají slavnou smrtí za čest a za své příslušníky beze strachu v boji, takto Maximinův život neskončil. Když totiž jeho vojsko stálo v poli připraveno k boji, on zůstal doma a skrýval se. Zde jej jako hříšného nepřítele

Božího stihl patřičný trest. Boží bič jej náhle šlehal po celém těle. Ve strašných bolestech a mukách se válel po zemi. Málem že nezemřel hladu. Maso na jeho těle mu odpadávalo a Bohem seslaný neviditelný oheň jej šířal. Jeho dřívější podoba zmizela a po dlouhé nemoci zůstala jen jakási kostra. Proto také přítomní považovali jeho tělo jen za hrob jeho duše, která v mrtvém a zcela zetleném těle byla pohřbena. Žárem pronikajícím až k marku kostí mu vystoupily oči z důlků, takže úplně oslepl. Ale ještě teď byl v něm život, i když prosil Pána, aby poslal na něho smrt. Nakonec ještě přiznal, že je to zasloužený trest za strašné jednání s křesťany, a pak vypustil duši.

11. ZÁNİK OSTATNÍCH NEPŘÁTEL KŘESŤANSKÉHO NÁBOŽENSTVÍ

Když Maximinus, který jediný, ale také nejhorší ze všech nepřátel křesťanského náboženství ještě zůstal, takto zakončil svůj život, milostí vševládnoucího Boha byly budovány od základů nové kostely. K počtě všemohoucího Boha Kristovo učení znovu zazářilo a získalo větší svobodu než dříve. Bezbožné nepřátele křesťanského náboženství naproti tomu stihla velká hanba. Nejdřív sám Maximinus byl od vladařů prohlášen za nepřítele státu a v uveřejněných výnosech byl uváděn jako nejbezbožnější nejzlořečenější tyran. Všechny obrazy jeho a jeho dětí vyvěšené ve všech městech na jeho počest byly jednak shozeny na zem a zničeny, jednak obličejy na obraze přemalovány černou barvou až k nepoznání. Stejným způsobem byly také k jeho počtě postavené sochy sraženy a rozbity a pro všechny, kteří se chtěli posmívat a nadávat, byly předmětem posměchu. Potom byly i ostatním nepřátelům náboženství odňaty všechny jejich počty a přívrženci Maximina, kteří, aby se mu zalichotili, nejvíce řádili proti našemu náboženství a proto se jim od něho dostávalo hojných poct, byli pobiti. Mezi ně patřil Peuketios, velmi vážený muž a Maximinův důvěrný přítel. Dvakrát či třikrát jej Maximinus učinil konzulem a ministrem financí. Stejně tak i Kulkianos. Zastával rovněž nejvyšší státní úřady a proslavil se nesčetnými popravami křesťanů v Egyptě. A další jiní, kteří byli oporou Maximinovy tyranie. Božská spravedlnost žádala trest i pro Theotekna. Nezapomněla na jeho zacházení s křesťany. Jako by se na něho štěstí usmálo, když dal v Antiochii postavit sochu modly. Maximinus jej ustanovil místodržícím. Když pak Licinius přišel do Antiochie, dal pochyťat kouzelníky a proroky a kněze oné sochy dal mučit. Chtěl se tak dozvědět, jakým způsobem podváděli. Na mučení nezatajovali pravdu. Přiznali, že mysterie jsou podvodem vymyšleným Theoteknem. Nad všemi vyslovil Licinius zasloužený trest. Po velkém mučení

potrestal smrtí nejdřív Theotekna a pak i jeho spoluúčastníky. Po nich i Maximinovy děti, které Maximinus poctil císařskou hodností a dal jim postavit sochy a obrazy. Konečně týž velmi potupný osud jako předtím uvedené stihl i tyranovy příbuzné, kteří ve své nadměrné pýše se rozhodli utiskovat všechny lidi. Nepoučili se, ani nepoznali ani nepochopili ono napomenutí Písma svatého: "Nespoléhejte na knížata, na člověka, u něhož není spásy; když vyjde jeho dech, vrací se do své půdy. tehdy zhatí všechny jeho plány" (Ž 145,2,3).

Když nyní byli takto bezbožní odstraněni s cesty, měli Konstantinus a Licinius moc jim patřící pevně ve svých rukou. Pamětliví dobrodiní uděleného jim Bohem, vyvarovali se každé nenávisti vůči Bohu a svou lásku k ctnostem, k Bohu, svou úctou a vděčností vůči Bohu projevíli zákony vydanými ve prospěch křesťanů.

Kniha X.

1. BOHEM DAROVANÝ KLID

Bohu, vládci a králi vesmíru a v největší míře i Vykupiteli a zachránci našich duší Ježíši Kristu, skrze nějž prosíme, aby nás osvobodil ode všech vnějších bouří, patří dík za všechno. Kéž stále zachová pevný a neotřesitelný trvalý mír.

Velmi vznešený Pauline,1 poněvadž jsem na tvé přání zařadil i tuto desátou knihu k předcházejícím knihám Církevních dějin, chci ti věnovat i tuto knihu. Abych j tak řekl, bude pečeti za celým dílem. Z dobrého důvodu uvedu zde také plným znění slavnostní řeč při příležitosti znovu postavení kostela, kterou jsem měl v Tyru. I Uposlechl jsem rozkaz božského Ducha "Zpívejte Hospodinu píseň novou, neboť učinil podivuhodné věci. Vítězství je dílem jeho pravice, jeho svatého ramene; Hospodin uvedl ve známost svou spásu, před zraky pohanů zjevil svou spravedlnost" (Ž. 1,2). Dovol, abychom nyní podle tohoto výroku zazpívali novou píseň. Vždyť po oněch událostech, na které je hrůza pohledět a těžké o nich vyprávět, byli jsme hodni vidět a oslavit, co si mnoho opravdu spravedlivých lidí a Božích mučedníků před námi přálo vidět a neviděli, slyšet a neslyšeli. Avšak ti před námi dostali rychle vytoužená dobra. Jsou v nebi a v ráji požívají božských radostí. Přiznáváme, že i to co prožíváme, je víc než si zasloužíme, a žasneme nad milostí toho, který nám daroval takový dar. Obdivujeme a náležitě si toho vážíme. Dosvědčujeme pravdivost předpovědi Písma svatého: , Pojd'te, pozorujte Boží skutky, které učinil k úžasu země; tlumí války až po samé hranice země, láme luky, přeráží oštěpy a štíty pálí ohněm" (Ž 45,9,10). Toto se v naší době jasně splnilo. Proto chceme v

radostné náladě pokračovat ve svém vyprávění. Udaným způsobem bylo celé pokolení Božích nepřátel vyhubeno. Zmizelo s očí tak rychle, že se i tady splnil božský výrok "Viděl jsem zpupného bezbožníka, vypínal se jako košatý libanonský cedr; přešel jsem - hle, už ho nebylo, hledal jsem ho - a nenašel" (Ž 36,35,36). Jasný, teplý, bezmračný den zazářil nyní paprsky ! nebeského světla Kristovým církvím po celé zemi. Avšak i ti, kteří stáli mimo naše společenství, mohli s námi, i když ne stejně tedy aspoň částečně, se těšit z dober darovaných Bohem.

2. ZNOVUBUDOVÁNÍ KOSTELŮ

Všichni byli nyní zbaveni skličujícího panství tyranů. Zbavení dřívějších útrap každý svým způsobem vyznával, že ochráncem zbožných je jedině pravý Bůh. Zvláště byl s námi, kteří jsme svou naději vložili do Božího Pomazaného. Nevýslovná vnitřní radost a jakýsi druh nebeské radosti zářily z našich tváří, když jsme viděli, že všechna před nedávnem bezbožností tyranů zbořená místa jako by po smrtelném pádu ožila. Znovu byly chrámy stavěny od základů až do úžasné výšky a byly ještě krásnější než ty předtím zbořené. Ano, i nejvyšší páni se sami snažili četnými ve prospěch křesťanů vydanými zákony zvýšit a rozmnožit velikou Bohem nám prokazovanou milost. Biskupové dostávali od císaře osobní listy a s nimi hodnosti, dary a peníze. Nebylo by nevhodné včlenit tyto přípisy do našich Dějin jako posvátné památky, aby se o tom dozvěděla příští pokolení.

3. SVĚCENÍ KOSTELŮ NA VŠECH MÍSTECH

Viděli jsme, po čem jsme toužili. Ve všech městech se konaly slavnosti a světily se nové kostely. Při této příležitosti se shromažďovali biskupové a z dalekých a cizích krajin proudili lidé k slavnostem. Lidé rozličných národností se k sobě chovali přátelsky a jednota těchto údů Kristova těla vytvářela harmonický celek. Nyní se splnila prorocká předpověď, která tajemným způsobem předpovídala, že "kosti ke kostím, nohy k nohám se připojovaly" (Ezech. 37,7), a co ještě toto prorocké místo nejasně předpovídalo. Byla to síla Ducha Svatého, která pronikala všemi údy, jednota srdce a jedna mysl všech, tatáž radostná víra a jeden chvalozpěv zazníval ze všech úst. Církevní představení konali krásné obřady. Krásná byla i svatá služba kněží, krásné byly i velice vznešené církevní obřady. Bylo zde slyšet žalmy a ostatní Bohem dané zpěvy, tam zase bylo vidět tajemné bohoslužebné úkony. Také se konala tajuplná slavnost

utrpení Spasitele. K tomu velké množství lidí každého věku a pohlaví děkovalo upřímně a radostnými pocity Bohu, dárci všeho dobrého. Také každý z přítomných biskupů měl slavnostní řeč a jak mohl nejlépe se snažil vyzdvihnout slavnost.

4. SLAVNOSTNÍ ŘEČ

Při církevní slavnosti měl také muž průměrného nadání řeč před velmi mnoha přítomnými biskupy, kteří jej tiše a uctivě poslouchali. Obrátil se zvláště k jednomu z nich,² k Bohu velmi milému biskupu, jehož úsilím byl v Tyru vybudován nejkrásnější a nejvznešenější chrám z celé Fenicie. Řeč zní takto:

- slavnostní řeč při zbudování kostelů věnovaná biskupu v Tyru Paulinovi "Boží přítel a kněz, oblečení do dlouhého posvátného taláru (podérés), ozdobení čestnou nebeskou korunou, pomazání božským olejem a oděni kněžským rouchem Ducha Svatého, a ty, vznešená ozdobto tohoto nového svatého chrámu, od Boha sice ozdoben stařeckou moudrostí učinil jsi v mladické síle velkolepé dílo. Od Boha, jemuž vše patří, obdržel jsi výjimečnou poctu postavit a obnovit Kristu, jeho jednorozenému a prvorozenému Slovu i jeho svaté bohumilé nevěště tento pozemský příbytek. Mohl bych tě nyní nazvat novým Besaleelem, stavitelem Božího stánku, či Šalamounem, králem nového daleko vznešenějšího Jeruzaléma, či novým Zorobabelem, který jsi Božímu chrámu dal mnohem větší krásu než jaký byl dříve,

i vy ovečky svatého stáda Kristova, dome pro znamenité řeči, školo skromnosti, ctihodní a bohumilí zbožní posluchači! Již dávno jsme věděli prostřednictvím čtení z Písma svatého o úžasných Božích znameních a obdivuhodných dobrodiních, která lidem prokazuje Bůh. Směli jsme zpívat k Bohu se vznášející chvalozpěvy a směli říci: "Bože, slýchali jsme na vlastní uši, naši otcové nám vyprávěli, cos vykonal za jejich časů v pradávných dobách" (Ž 43,2). Avšak nyní poznáváme mocnou ruku a nebeskou pravici našeho předobrotivého Boha a Krále králů ne pouze tím, že o tom slyšíme, nýbrž my vidíme ve skutečnosti na vlastní oči hodnověrnost a pravdivost oné staré zprávy. Proto můžeme velmi hlasitě zazpívat další vítěznou píseň "Jak jsme to slýchali, tak jsme to viděli v městě Hospodina zástupů, v městě našeho Boha" (Ž 47,9). Které jiné to je město než právě toto nově zřízené a Bohem postavené, kostel živého Boha, sloup a opora pravdy? I zde platí "Slavné věci o tobě vyprávějí, město Boží" (Ž 86,3). Poněvadž nás všemohoucí Bůh milostí svého Jednorozeného v něm shromáždil, nechť každý povoláný řekne: "Zaradoval jsem se, když mi řekli: Do domu Hospodinova půjdeme" (Ž 121,1) a

"Hospodine, miluji tvůj dům, místo, kde přebývá tvá krása" (~ 25,8). Velebme Boha nejen každý sám pro sebe, nýbrž všichni najednou volejme: "Hospodin je veliký, velmi je chvály hodný v městě našeho Boha, na jeho svaté hoře" (Ž 47,1). Opravdu je velký. Velký. vysoký, dlouhý je i jeho dům a odpovídá kráse lidských synů. Veliký je Pán, který činí zázraky. Veliký, který tvoří velké, nevyzpytatelné, krásné a užitečné, a toho je bezpočet. Veliký je který mění čas i hodiny, který krále dosazuje i sesazuje, chudáka pozdvihuje z prachu a ze smetiště povyšuje chudého (~ 112,7). "Mocné sesadil s trůnu a povýšil ponížené, lačné nasýtil dobrými věcmi a bohaté propustil s prázdnu" (L,k 1,52). Nejen věřícím, ale i nevěřícím potvrdil pravdu toho, co se kdysi stalo, On, divotvůrce, který činí velké věci, Pán všeho, Stvořitel celého světa, všemocný, nejvyšší dobrý, jeden a jediný Bůh. Neustále zpívejme novu píseň tomu, který "sám učinil velké věci, neboť jeho milosrdenství je věčné; On potřel veliké krále a zabil mocné krále, neboť jeho milosrdenství je věčné; On si vzpomněl na nás v našem ponížení a vysvobodil nás od všech protivníků" (Ž 135,4,17,23,24).

Nepřestávejme velebit Otce všech! Velebme i druhého původce našeho štěstí, původce poznání našeho Boha, učitele pravého náboženství, hubitele hříšníků, který zahubil tyrana, zlepšil poměry, totiž Ježíše, který nás vysvobodil z naší bídy. Vždyť on jako jediný, předobry Syn předobrého Otce velmi ochotně vzal na sebe naši velmi pokaženou přirozenost a jak zkušený lékař se snaží zachránit nemocného. Dotýká se ošklivého, má soucit s cizí bolestí a nás, kteří jsme nebyli pouze nemocní, ani jsme neměli strašné vředy a otevřené rány, ale už jsme byli mezi mrtvými, vysvobodil svou smrtí z propasti smrti. Žádný nebeský duch neměl tolik moci, aby vykoupil tolik lidí, aniž by mu to uškodilo. On se ujal naší strašné bídy, On snášel naše utrpení, On vzal na sebe tresty za naše hříchy. Nás, kteří jsme nebyli jen napolo mrtví, nýbrž byli už v hrobě a zapáchali jsme, tehdy i nyní svou láskyplnou starostlivostí znovu a zcela proti našemu očekávání zachránil a učinil nás účastníky na plnosti dober svého Otce, On, dárce života, dárce světla, náš velký lékař, Král a Pán, Kristus, Pomazaný Boha. Když celé lidské pokolení svedeno zločinnými démony a Boha nenávidějícími duchy bylo pohřbeno do temné noci a hluboké tmy, tehdy roztavil jednou pro vždy svým jedinečným příchodem pevná pouta našich hříchů jako vosk, který se roztaví paprsky slunce. Nad takovou velkou milostí a dobrodiním skorem pukl nenávidný démon, který nenávidí všechno dobré a miluje všechno špatné, a vytáhl proti nám s celou svou smrtonosnou mocí. Nejprve jako vzteklý pes, který zuby chytá po něm házené kameny a svůj vztek si vylévá na neživé hmotě, obrátil svůj zvířecí hněv na kameny modliteben, na neživou hmotu budovy, aby tak, jak si myslil, zničil i církev. Pak jeho strašný sykot a jeho hadí zpěv zazněl v hrozbách bezbožných tyranů,

jindy zase utrhačných nařízení bezbožných tyranů. Plival svůj smrtonosný jed, otrávil jím zasažené duše a téměř je usmrtil smrtonosnými oběťmi k počtě mrtvých model. Nakonec pošťval divou zvěř a obludy v lidské podobě proti nám.

Po této zkoušce, ve které velmi stateční bojovníci Božího království prokázali svou vytrvalost a statečnost, anděl veliké rady, velký Boží vojevůdce vyhledal a zničil nyní své nepřátele a odpůrce tak rychle, že se zdálo, jako by jejich jméno tu nikdy nebylo. Své přátele a přívržence však povýšil nejen nad lidi, nýbrž dokonce i nad nebeské mocnosti, nad slunce, měsíc a hvězdy, nad celé nebe a zemi a nad všechno pomýšlení.

Nejvyšší vladaři u vědomí své důstojnosti Božím dobrodiním jim prokázané plivali do tváře mrtvým modlám, opovrhovali bezbožnými zvyky při uctívání démonů, vysmáli se starému od otců zděděnému bludu a uznali jednoho jediného Boha, svého a všech lidí dobrodince. Vyznávají Krista jako Božího Syna a Krále všech, nazývají jej na sloupech Spasitelem a na těchto sloupech píší o jeho činech a vítězství nad bezbožnými ve světovládném městě velkými písmeny na věčnou památku.

Náš Spasitel Ježíš Kristus, jediný věčný, je tedy také od nejvyšších osobností na zemi uznán ne jako obyčejný od lidí pocházející král, nýbrž jako pravý Syn nejvyššího Boha a jako Bůh je vzýván v modlitbách. Plným právem. Vždyť který král dosáhl takové slávy, že všichni lidé na zemi jej chválí a o něm mluví? Který král dal tak spravedlivé a tak moudré zákony, že je znají všichni lidé od jednoho konce země ke druhému? Kdo přeměnil svými mírnými a laskavými zákony hrubé mravy barbarských národů? Kdo, ač celá staletí byli všichni proti němu, ukázal tak nadlidskou sílu, která den ze dne více mohutní a má stále mladickou sílu? Kdo dal vzniknout lidu, který předtím nebyl znám ani jménem, ne v nějakém odlehlém koutu země, nýbrž po celém světě, kde svítí slunce? Kdo opatřil své bojovníky zbraněmi zbožnosti, že jejich duše v bojích s odpůrci se ukázaly tvrdšími než diamant? Který král po své smrti má takovou moc, že vítězí nad nepřítelem a obsazuje vesnice, města Řeků a barbarů i s jejich paláci a skvostnými chrámy? Nejsou ku příkladu krásné ozdoby a dary v tomto chrámu důkazem velkolepé, úžasné a obdivuhodné vlády našeho Spasitele? Vždyť i nyní "řekl a stalo se, přikázal a bylo učiněno" (Ž 32,9). Kdo by mohl odporovat vůli vševládnoucího, prikazujícího Slova, které je Bohem?

Kdybychom chtěli toto vysvětlit a zamyslit se nad tím, bylo by třeba vlastní přednášky. Stejně je tomu, kdybychom chtěli ukázat, jak horliví byli ti, kteří pracovali na této stavbě, a jak si toho váží ten, kterého oslavujeme jako Boha. Bůh v nás vidí živý chrám. Prohlíží si dům zbudovaný ze živých pevných kamenů, jehož dobrý a jistý základ tvoří apoštolové a proroci a jehož základním kamenem je sám Ježíš Kristus. Toho zavrhl nejen špatní stavitelé starého již neexistujícího chrámu, ale i nynější špatní stavitelé. Avšak Otec tehdy jako nyní učinil

Ježíše Krista základním kamenem naší společné církve. Jestliže nyní někdo vidí tento živý chrám živého Boha, jímž jste vy - tím myslím svatyni důstojnou Boha, kam lidé nevidí, tu opravdovou velesvatyni - kdo se odváží chovat se povýšenecky? Kdo jiný však může svým zrakem proniknout do onoho svatého tajemství než sám velký velekněz, kterému jedinému je dovoleno poznat tajemství každé rozumem obdařené duše? Přece snad je to dopřáno i druhému na druhém místě po Kristu, totiž učiteli tohoto zástupu, kterého nejvyšší velekněz jako druhého po sobě ozdobil kněžstvím, pastýří vašeho Božího stáde. Toho volbou a rozhodnutím Otce dostal váš lid za svého představeného. Toho také ustanovil za svého tlumočníka, za nového Arona či Melchisedecha. Je obrazem Božího Syna a bude jím pomocí vaší modlitby i nadále. Tomu nechť je dovoleno po onom prvním a nejvyšším veleknězi, i když ne jako prvnímu, přece jako druhému pohlédnout do vašich duší. Mnohaletým cvičením naučil vás všechny svou horlivou starostlivostí ukázněnosti a víře. On je více než každý jiný schopen složit pravdě odpovídající účty z toho, co s Boží pomocí vykonal.

Náš první a nejvyšší Velekněz říká: "Cokoli vidí činit Otce, to činí podobně i Syn" (J 5,19). Tento - Paulinus - rovně hledí nezakalenýma očima na prvního svého učitele. Uvažuje o všem, co činí jeho pravzor a snaží se pokud možno podobat se mu. Nijak nestojí za oním Beselem, kterého Bůh si zvolil za budovatele onoho svatostánku podle nebeského vzoru a proto jej k tomu obdařil moudrostí, rozumem a zručností v každém umění. Tak i tento náš Paulinus nesl v sobě obraz Krista, Slovo, Moudrost, Světlo. Nelze popsat s jakou dovedností, s jakou bohatou a marnotratnou rukou ducha, s jakou štědrostí vás všech, když jste se velmi horlivě velkolepými příspěvky jakéhokoli druhu účastnili na této stavbě, postavil tento vznešený viditelný chrám nejvyššího Boha podle vzoru onoho vznešeného neviditelného chrámu. Především je třeba uvést, že přes úklady nepřátel a přesto že místo bylo znečištěno, se nevzdal. Nenechal se odradit zlobou těch, kteří na tom měli vinu, ačkoli si mohl při velkém počtu míst ve městě zvolit nějaké jiné, čímž by si usnadnil práci a zbavil se mnohých těžkostí. Nejprve se dal do práce sám. Pak horlivě povzbuzoval lidi, shromáždil velké množství lidí a dal se do prvního boje. Považoval totiž za vhodné, aby právě tento kostel, na který zaútočili nepřátelé, který dříve tolik trpěl, zakusil s námi i před námi tatáž pronásledování a jako matka ztratil své děti, měl účast na velkém daru Všemohoucího.

Když velký pastýř zahnal divou zvěř, vlky a strašné šelmy všeho druhu a, jak říká svaté Písmo, rozbil Ivům tlamu, chtěl potom, aby se děti znovu sešli na jednom místě. Znovu postavil ovčinec. Zahanbil tak pomstychtivého nepřítele a ve vši nahotě ukázal Bohu nepřátelské jeho chování. Není již viditelných nepřátel Boha. Krátký čas naháněli strach a nyní sami dostali

strach. Stihl je spravedlivý trest. Sebe, své rodiny, přátele přivedli do záhuby. Předpovědi napsané ve svatých Písmech se splnily. Vedle jiných pravd říká totiž Boží slovo o nich i toto: "Bezbožní tasí meč, napínají svůj luk, aby sklátili ubožáka a chudáka, aby povraždili ty, kdo žijí správně; meč jim však vnikne do vlastního srdce a jejich luky se zlámou (Ž 36,14,15); zanikla jejich památka (Ž 9,6,7)". V neštěstí "křičeli o pomoc, ale nikdo jim nepomáhal; volali k Hospodinu, ale neslyšel je (Ž 17,42); zhroutili se a padli, my však stojíme a vytrváme (Ž 19,9)". Také to, co je předpověděno slovy "Pane, ve tvém městě zničíš jejich obrazy" (Ž 72,20?), se před zraky všech stalo skutkem.

Tak tedy skončili ti, kteří zahájili boj proti Bohu. Kostel považovaný za opuštěný a zničený vidíme, že je dokončen. Prorok Izaiáš to předpověděl těmito slovy: "Poušť, suchopár se rozveselí, rozjásá se pustina a rozkveté kvítím; dodejte síly ochablým rukám, pevnosti klesajícím kolenům. Potěšujte se, malověrní, buďte silní, nebojte se. Hle, váš Bůh přichází s pomstou, on sám přijde a spasí nás. Vždyť na poušti vytrysknou prameny, v žíznivé zemi se otevře propast, bezvodá země se promění v potok a prameny v žíznivou zemi" (Iz 35,1n). Toto proroctví je ve svatých Písmech. Nyní jsme je nejen slyšeli, ale také zažili jeho splnění. Vždyť tato vyschlá pustina, oloupený a bezmocný kostel, "jehož dveře jsou jako v lese rozbíjeny sekerami, širočinou a kladivem, jehož knihy zničili, svatyni zapálili, až do základů znesvětili příbytek tvého jména (Ž 73,6,7); všichni, kdo žli kolem, jej trhali; předtím strhli jeho ohradu, pustošil ji divočák z lesa a zvěř z pouště se tu pásla (Ž 79,13,14) - se nyní podle vůle Krista jeho podivuhodnou mocí stal podobným lilii. Avšak i tehdejší dopuštění se stalo na pokyn Kristova spravedlivého Otce. "Koho Pán miluje, toho kárá, neštěstím stíhá každého, koho přijímá za syna" (Žid. 12,6). Po nutné, ale přiměřené zkoušce přišel z nebe příkaz, aby se znovu kostel zaradoval. Rozkvetl jako lilie a šíří na všechny lidi božskou vůni. Podle slov Písma vytryskl na poušti pramen. Ve spásonosné koupeli jsme se zrodili Bohu. Nyní to, co krátce před tím bylo pouští, se stalo rybníkem a na žíznivou zemi se rozlil pramen živé vody. Ruce dříve znavené zesílily pravdou, a toto dílo zde je výmluvným důkazem síly těchto rukou. Avšak i unavená klesající kolena dostala novou sílu. Jdou za poznáním Boha, chvátají ke stádu, které patří nejvyšší dobrotivému Pastýři. Dokonce ani ty, kteří hrozbami tyranů v duši zcela otupěli, nenechalo spásonosné slovo bez péče. Léčilo je milující starostlivostí a vybízelo je k přijetí božské útěchy těmito slovy: "Těšte se, malověrní, buďte silní a nebojte se" (Iz 35,41.)

Náš nový výtečný Zorobabel svým bystrým rozumem poznal, že podle božího proroctví musí se účastnit na těchto dobrech. Proto po těžké porobě a hrozném zpusťování nenechal tyto trosky bez povšimnutí. Napřed usmířil modlitbami Boha Otce a svým spolubojovníkem a společníkem učinil toho, který jediný

vstal z mrtvých. Pak znovu postavil rozpadlý kostel, očistil a zbavil jej plevele. Dal mu nový šat, ne jak vypadal dřívě, aby tak splnil, co poznal z božských předpovědí, v nichž se říká: "Vznešenost tohoto domu bude větší než byla dřívě" (Aggeus 2,10).

Pro kostel vytýčil větší prostor a obehnal jej zdí, aby tak vytvořil velmi bezpečnou hradbu. Pak dal vybudovat velkou vysokou předsíň sloupovou tak, aby tam mohly pronikat sluneční paprsky. Tím umožnil těm, kteří byli daleko od svatyně, dobře vidět, co se v chrámu děje. Chtěl také takto upoutat pozornost daleko stojících od naší víry na předsíň. Kdo šel kolem, musil být dojat pohledem na nynější velkolepé dílo, které vyrostlo z dřívějších rozvalin. Doufal také, že to mnohé pohne k tomu, aby vstoupili dovnitř. Kdo přišel k branám, nesmí vstoupit do svatyně s neumytýma a nečistýma nohama. Proto mezi prvními schody a vlastním chrámem ponechal velmi velký prostor, který ozdobil do čtverce postaveným podloubím spočívajícím na sloupech. Prostor mezi sloupy uzavřel nevysokou dřevěnou mříží. Střed prostoru nechal však otevřený, aby bylo vidět k nebi a aby tam mohly dopadat sluneční paprsky. Zde postavil znamení svaté očisty tím, že proti chrámu postavil mísy s pramenitou vodou, které poskytovaly vstupujícím do vnitřní uzavřené svatyně dostatek vody k očištění. Tento první prostor, kam se vstupuje, je ozobou celé stavby. Pro ty, kteří mají být uvedeni do křesťanství, slouží jako shromaždiště.

Přece však ještě více než na dosud vylíčené zaujme pohled na vchod do chrámové lodi. Zde totiž nechal zbudovat proti východu jako již u přední předsíně tři brány na jedné a téže straně a sice tak, že prostřední brána převyšuje obě velikostí i šířkou. Ozdobil ji krásnými obrazy a sochami a dal jí jako královně dva průvodce. Po obou stranách celého chrámu dal vybudovat stejný počet sloupových síní (stoa) jako tomu je u podloubí a nad nimi, aby dovnitř dopadalo více světla, okna. Ta ozdobil velmi umělecky vyřezávanými ozdobami ze dřeva. Královský dům však vyzdobil ještě bohatěji a krásněji. Zde nehleděl na peníze.

Považuji zde za zbytečné popisovat délku i šířku domu a slovy líčit nádheru, a nepopsatelnou velikost, úžasný pohled na práci, na výšku k nebi se tyčící a nad tím položené drahocenné libanonské cedry, o nichž se Písmo nezapomnělo zmínit, když říká: "Budou se radovat stromy Hospodina a libanonské cedry, které zasadil" (Ž 103.11). Proč se mám nyní šířeji zmiňovat o tak moudrém a uměleckém uspořádání stavby a o mimořádné kráse jednotlivých částí, když oči ani nedovolují poslouchat? Když takto dokončil chrám, opatřil jej čestnými sedadly pro představené, pak řadou lavic pro shromážděné kleriky a uprostřed postavil obětní oltář. Aby až sem nemohli přicházet lidé, obehnal tento prostor dřevěnou mříží velmi umělecky vypracovanou. Pohled na toto vše budí obdiv. Nezapomněl ani

na podlahu. Vyzdobil ji mramorem. Pak svou pozornost zaměřil ještě na vnější chrám. Po obou stranách přistavěl kryté haly a velké umělecky stavěné místnosti, které s basilikou tvořily jeden celek a byly spojeny se vchody do střední lodi. Toto dal postavit budovatel Božího chrámu, náš tak milovaný Šalamoun pro ty, kteří potřebují ještě očistění a pokropení vodou a Duchem Svatým. Předtím uvedené proroctví nebyla pouhá slova, nýbrž stala se skutkem. Vždyť tento chrám je vznešenější a větší než ten dřívější. Když totiž Pastýř a Pán církve pro církev zemřel a po svém utrpení tělo, které kvůli ní učinil viditelným, proměnil v krásné a vznešené, osvobodil od porušení a přivedl k nesmrtelnosti, bylo přiměřené a nutné, aby také církev měla účast na Spasitelových dobrodincích. Dostala velká přislíbení, přece však touží, aby při vzkříšení trvale dostala věčnost se zástupy andělů světla v Božím království s dobrodincem a Spasitelem Ježíšem Kristem. Kdysi vdova opuštěná je již v přítomné době z Boží milosti, jak říká prorok, těmito květy a stala se opravdu lilií. Oblékla šat nevěsty a věnec krásy posadila na svou hlavu. Slyšme její vlastní slova, kterými ji radostně oslovuje Izaiáš a hlasitě děkuje Bohu, jejímu Králi: "Velmi se veselím z Hospodina, neboť mne oděl rouchem spásy, zahalil mne pláštěm spravedlnosti, jak nevěstu mne ozdobil šperky. Jako země dává vzrůst tomu, co klíčí, a jako zahrada dává vzklíčit tomu, co bylo zaseto, tak Panovník Hospodin dá vzklíčit spravedlnosti a chvále přede všemi národy" (Iz 61,10,11). Takto nyní jása. Jak jí však nebeský ženich Ježíš Kristus odpovídá, slyš! "Neboj se, když se ti posmívají; nebuď smutná, že jsi byla potupena; zapomeneš na dlouhotrvající hanbu a nevzpomeneš si na potupné vdovství. Vždyť ne jako opuštěnou a malomyslnou ženu tě Pán povolal a ne jako ženu od mládí nenáviděnou. Tvůj Bůh řekl: Na maličký okamžik jsem tě opustil a ve velkém slitování se nad tebou slituji. V návalu rozlícení skryl jsem před tebou na okamžik svou tvář, avšak ve věčném milosrdenství se nad tebou slituji, praví Hospodin, tvůj Vykupitel" (Iz 54,4-8). "Probud' se, probud', která jsi pila z Hospodinovy ruky pohár jeho rozhořčení. Žádné z tvých dětí, které jsi porodila, tě netěšilo, žádné neuchopilo tvou ruku. Hle, vzal jsem z rukou kalich zkázy, pohár mého rozhořčení, už nikdy z něho nebudeš pít. Vložím jej do rukou těm, kteří tě sužovali a ponižovali (Iz. 51,17-23). Probud' se, probud', oděj se silou, oděj se vznešeností. Setřes prach a povstaň. Povstaň, sraz pouta na své šíji (Iz 52,1,2). Rozhlédni se kolem a pohleď na své shromážděné děti. Hle, shromáždily se a přišly k tobě. Jako živ jsem, praví Hospodin, jimi všemi se okrášlíš jako okrasou, ozdobíš se jimi jako nevěsta. Tvé trosky a tvá zpustošená města, tvá pobořená země ti teď budou příliš těsné pro množství obyvatel, až odtáhnou ti, kdo tě hubili, Opět ti budou říkat synové, které jsi ztratila: Toto místo je mi těsné! Dej mi prostor, ať mám kde sídlit. A v srdci si řekneš: Kdo mi zplodil tyto

syny? Byla jsem bez dětí, bez manžela; kdo je vychoval? Zůstala jsem zcela sama, kde se tito vzali? (Iz 49,18-21)". Toto předpověděl Izaiáš. Toto již dávno bylo uloženo ve svatých Písmech, a my si můžeme ověřit pravdivost těchto slov skutky. Ženich, Slovo toto řekl své nevěstě, svaté a vznešené církvi a tomuto chrámu. I tento náš ženich, Paulinus, podal spolu s vámi pomocnou ruku chrámu, který jako mrtvola ležel bez lidské pomoci. Na pokyn všemohoucího Boha skrze viditelnou moc Ježíše Krista jej znovu postavil a ozdobil jej tak, jak se to dozvěděl z popisu svatého proroctví.

Pro ty, kteří zaměřují svůj pohled jen na vnější vzhled, je toto dílo sice velkým ne však dost úžasným zázrakem.

Obdivuhodnější než tento zázrak jsou pravzory chrámu, jeho duchovní předobrazy a vzory důstojné Boha. Myslím tím obnovu Božího chrámu v lidských duších. Ten stvořil sám Boží Syn k svému obrazu. Ve všem, v každém vztahu učinil jej podobným Bohu. Obdařil jej nepomíjivou přirozeností, nehmotnou, rozumem obdařenou a od každé hmoty oproštěnou duší. Jí dal z ničeho její bytí a připravil si ji pro sebe a svého Otce jako nevěstu a svatý chrám. Sám to říká. "Budu přebývat a procházet mezi vámi a budu vám Bohem a vy budete mým lidem" (Lev. 26,12).

Byla to dokonale čistá duše. Byla od počátku tak stvořena, aby v sobě nesla obraz božského Slova. Později závistí a žárlivostí špatnosti oddaného démona začala ze svého svobodného rozhodnutí milovat smyslnost a špatnost. Bůh se proto od ní odvrátil. Nyní zbavenou svého ochránce jí bylo možno bez námahy lapit a vydat úkladům těch, kteří jí dlouho záviděli. Úklady neviditelných protivníků a nepřátel tak nešťastně klesla, že z jejích ctností nezůstal kámen na kameni. Zbavena všeho přirozeného poznání Boha jako mrtvá ležela na zemi. Duši, která byla stvořena k Božímu obrazu, nezpustošil divoký vepř, ale zkázonosný démon a duchovní zvíře. Jako hořícími loučemi své zloby zapálili duši vášněmi. Boží svatyni hodili do ohně a Boží stánek na zemi znesvětili. Pohřbili ji do země a vzali jí veškerou naději n: záchranu.

Také církev byla potrestána za své hříchy. Její ochránce, božské spásonosné Slovo z podnětu laskavého Otce jí znovu obnovilo. Napřed si Slovo získalo srdce nejvyšších vládců a s pomocí těchto bohumilých mužů očistilo svět od bezbožných, zkázu přinášejících lidí a Boha strašně nenávidějících tyranů. Pak jí dalo velmi známé muže, kteří se mu již dávno zasvětili k dlouholeté kněžské službě. Slovo je chránilo v každé bouři nesnázi svým ochranným pláštěm a jako poctu udělilo jim vznešené dary Ducha Svatého. Prostřednictvím těchto mužů hlásáním božských přikázání jakoby motykami a rýči očišťovalo duše, které ještě před krátkou dobou byly pošpiněny a plny plevele a špíny v důsledku císařských příkazů. A když očistilo a ozdobilo vaše duše, předalo je pak tomuto velmi moudrému a bohumilému vůdci, který podle všeobecného

presvědčení dobře zná smýšlení jemu svěřených duší a od prvního dne až do dneška, abych se tak vyjádřil, nepřestal na nich stavět. Vždyť do každého z vás vkládá lesklé ryzí stříbro, jindy zase drahé kameny. Takto se znovu splňuje svaté a tajemné proroctví "Hle, vsadím do tebe drahokamy, za základ ti dám safiry, cimbuří ti udělám rubínové, brány berylové a celé obezdění z drahokamů; všichni tvoji synové budou Hospodinovými učedníky, hojnost pokoje zjednám tvým synům; a spravedlnost budeš budovat" (Iz 54,11-14). Jednal spravedlivě. Sílu a schopnost všeho lidu rozděloval, jak bylo třeba. Jedněm přidělil jen vnější práce na chrámu, totiž poznávat pravou víru. Sem patří značně velký počet těch, kteří by ještě nemohli postavit mohutnější stavbu. Druhým přidělil vchody do chrámu a pověřil je stát u bran a uvádět vstupující do chrámu. Ty nikoli nevhodně by bylo možno nazvat předsíní chrámu. Jiné postavil ke sloupům vnějšího čtverhranného dvora, když jim vysvětloval prostý smysl čtyř evangelií. Jiným vykázal místo zcela blízko po obou stranách královské stavby (basiliky). Totiž těm, kteří sice byli katechumeny a byli pokročilí ve víře, avšak ještě nemohli vidět nejtajnější Boží tajemství, na které se těšili věřící. Z nich vybral ty, kteří božskou koupelí křtu budou jako zlato očištěni. Jiné staví ke sloupům, které jsou krásnější než ty vnější, aby je poučil o hlubším tajemném smyslu Písma. Jiné přivádí ke světlu pronikajícímu do chrámu. Celý chrám ozdobil jedním velkým vestibulem určeným ke klanění se Králi všech, jednomu Bohu, Kristu a Duchu Svatému spolu s mocným Otcem. I jinak celou budovou poukázal na krásu a světlo pravdy v její nejplnější vznešenosti.

Kromě toho vybral odevšad živé, silné a pevné kameny duší a ze všech postavil královský dům, který září jak uvnitř tak i zvenku. Vždyť nejen duše a duch, nýbrž i jejich tělo bylo ozdobeno květem čistoty a zdrženlivosti. V této svatyni jsou trůn a nesčetné lavice a sedadla. Ve všech duších jsou totiž uloženy dary Ducha Svatého, jaké bylo vidět u přesvatých apoštolů, když rozdělené jazyky jako oheň spočinuly na každém z nich V nejvyšším představeném právem přebývá sám Kristus, v těch, kteří jsou po něm jako druzí přebývá v takové míře, v jaké má každý účast na moci Krista a Ducha Svatého. Sedadly možno rozumět ty duše, které jsou svěřeny andělům do ochrany. Co jiného by mohl představovat vznešený, velký a jediný oltář než nejčistší duši nejvyššího velekněze všech a přímo svatostánek (velesvatyni)? Po pravici stojí nejvyšší Velekněz všech, sám Ježíš, jednorozený Boží. Přijímá vonící kaditelnici a nekrvavou duchovní oběť modlitby a s radostnou tváří a se vztaženými rukama ji přináší svému nebeskému Oci, Bohu celého světa. On jej první prosí a On jediný vzdává Oci důstojnou poctu. Potom prosí, aby nám všem byl milostiv a stále milostivě nakloněn.

Takový je chrám, který zbuďoval po celé zemi Stvořitel světa,

Slovo. Je duchovním obrazem toho, co zbudoval na druhé straně nebeské klenby. Všechno tvorstvo a všechny rozumné bytosti na zemi mají tak uctívat a vzývat Otce. Nikdo ze smrtelníků nebude moci důstojně oslavit onu nadnebeskou krajinu a v ní nacházející se vzory toho, co zde vidíme, onen nebeský Jeruzalém, nebeskou horu Sion, nadpozemský stát živého Boha, kterého nesčetné zástupy andělů a církev prvorozených, zapsaných v nebeské knize oslavují jako svého Stvořitele a Pána světa místo nás posvátnými a nám nepochopitelnými chvalozpěvy. Vždyť "ani oko nevidělo ani ucho neslyšelo a na lidské srdce nevstoupilo, co Bůh připravil těm, kteří jej milují" (1 K 2,9).

Poněvadž přece jen se nám dostalo nyní částečně těchto dober, proto všichni, muži, ženy, děti, malí, velcí nepřestávejme svým srdcem a duší velebit původce takového štěstí. "Odpouští nám hříchy, léčí naše provinění, vykupuje náš život ze záhuby, věncí milostí a slitováním, dobrem uklidňuje naše touhy, nejedná podle našich hříchů ani podle našich vin nám neodplácí; vždyť jako je vzdálen východ od západu, tak vzdaluje od nás naše nepravosti; jako se smilovává otec nad syny, tak se smilovává Hospodin nad těmi, kdo se ho bojí" (Ž 102,3,4,10,12,13).

Toto si i pro budoucnost uchovejme v živé paměti. Mějme stále před očima původce dnešní slavnosti. Ve dne v noci, v každou hodinu a, abych se tak vyjádřil, až do posledního dechu.

Milujeme jej a uctíváme jej co nejúprimněji. A nyní povstaňme 'a hlasitě a upřímně prosme, aby nás až do konce uchoval ve svém ovčinci, chránil nás a daroval nám svůj stálý pokoj po všechny časy v Kristu Ježíši, našem Pánu, s nímž mu budiž čest na věky. Amen."

5. OPISY CÍSAŘSKÝCH NAŘÍZENÍ

Nyní chceme uvést i nařízení císařů Konstantina a Licinia přeložená z latiny.

Opis císařských nařízeních přeložený z latiny

Již dříve jsme došli k přesvědčení nebránit náboženské svobodě, nýbrž každému podle jeho názoru a vůle dovolit svobodně vykonávat náboženské úkony. Dali jsme příkaz, že každý, jmenovitě i křesťané, si smí podržet víru jím svobodně zvoleného náboženství. Poněvadž každý reskript, kterým bylo uděleno toto dovolení, byl spojen s rozličnými podmínkami, bránilo to potom asi mnohým vyznávat své náboženství. Když jsme my, já císař Konstantin a já císař Licinius, potom šťastně přišli do Milána a dosáhli všeho, čeho bylo třeba ke spokojenosti a k prospěchu státu, mezi jinými všeobecně užitečnými nařízeními či spíše přede všemi těmito jsme po dobré úvaze považovali za dobré vydat nařízení vztahující se na službu a uctívání božství, že totiž my křesťanům i všem jiným

dáváme svobodou volbu zvolit si náboženství. jaké chtějí, aby božství či kterákoli nebeská bytost mohly nám i všem poddaným být milostivé nakloněny.

Po dobrém uvážení a s nejlepším úmyslem jsme se rozhodli, že nyní musí být vydáno takové rozhodnutí, které by nikomu neodpíralo svobodné si zvolit křesťanské náboženství a je vykonávat. Každý se má svobodně rozhodnout, komu má dát své srdce a které sám považuje za nejvhodnější, aby nám mohlo božství prokazovat svou starostlivost a přízeň. Považovali jsme za nutné tuto naši vůli ihned písemně oznámit, aby podmínky obsažené -v dopise Tvé výsosti (pozn.: pretoriánskému prefektu? byly zrušeny a všechno, co se jevilo jako tvrdé a odporující naší mírnosti, bylo odstraněno a aby nyní každý svobodně, veřejně a bez jakéhokoli obtěžování mohl svou víru vyznávat. Rozhodli jsme se to Tvé starostlivosti zevrubně sdělit, abys věděl, že jsme dali křesťanům svobodné a neomezené dovolení k výkonu jejich náboženství, Poněvadž je nyní toto křesťanům dovoleno bez omezení, nechť Tvá výsost z toho poznává, že tím je i jiným dána svoboda přijmout a vykonávat náboženství, které se jim líbí. Odpovídá to klidu v naší době, aby měl každý svobodu volit si božství a uctívat je, které chce. Toto jsme učinili v úmyslu, aby to nebudilo dojem, jako bychom chtěli způsob Boží úcty a služby Bohu v něčem ovlivňovat.

Co se týče křesťanů, nařizujeme kromě toho ještě, aby místa, kde se dříve shromažďovali - třeba jsme Tvé výsosti dříve jinak nařídili - kdo si je koupil od naší pokladny či od někoho jiného, těmto křesťanům bezplatně, bez jakéhokoli nároku na náhradu, bez váhání a bez vytáček vrátil. A jestliže někdo tato místa za Tvého dozoru ať je křesťanskému společenství bezodkladně ihned vráceno. či dostali darem, žádají-li nějakou náhradu od naší milosti, mohou se obrátit na místodržícího dotyčné provincie, aby tak i oni poznali naši ohleduplnost. Toto všechno za Tvého dozoru ať je křesťanskému společenství bezodkladně ihned vráceno. A poněvadž tito křesťané, jak je známo, mají ve svém držení nejen ona místa, kde se zhromažďovali, nýbrž ještě i jiná místa, která nejsou majetkem jednotlivce, nýbrž v právo planém držení celého společenství, totiž všech křesťanů, vydej příkaz, aby na základě předtím uvedeného zákona bylo to ihned uvedeným křesťanům bez jakéhokoli váhání vráceno. To znamená: Aby to bylo vráceno jejich společenství a jejich shromažďovacím místům. Přece však při dodržení dříve zmíněného nařízení všichni, kteří ona místa, jak bylo předtím uvedeno, bezplatně vrátili, mohou od naší dobroty očekávat odškodnění. Aby náš příkaz by! co nejrychleji splněn a také. aby naší milostí všude zavládl klid, musíš při tom všem s všemožnou horlivostí zastupovat zájmy zmíněného společenství křesťanů. Tímto jednáním zůstane s námi po všechn čas Boží pomoc, kterou jsme zakusili při mnoha příležitostech. Aby však obsah tohoto námi vydaného

výnosu byl všude znám, je nutné, aby tento náš přípis byl spolu s Tvým nařízením všude veřejně vyvěšen a nikdo tak nemohl naše milostivé nařízení zatajovat.

Opis jiného císařského nařízení: Toto dobrodiní bylo uděleno jen katolické církvi

Buď námi pozdraven, vysoce vážený Anuline! Při naší dobrotě se držíme zvyku, vysoce vážený Anuline³, nezkracovat co právě patří jinému, nýbrž vracet to. Proto přikazujeme po přijetí tohoto přípisu svolat shromáždění, aby všechno, co patřilo katolické církvi křesťanů v jednotlivých městech a také na jiných místech a je nyní v držení občanů či jiných osob, bylo co nejdříve vráceno jejich kostelům. Je naší vůlí, aby to, co dříve vlastnili, bylo jim po právu vráceno. Tvoje výsost nyní vidí, že tento náš rozkaz není dvojsmyslný. Postarej se proto, aby všechno, zahrady, domy či co právoplatně těmto církvím patřilo, jim bylo co možno rychle vráceno. Kéž bychom se mohli dozvědět, že jsi náš příkaz přesně splnil. Buď zdrav, námi vysoce vážený a milovaný Anuline!

Opis přípisu, ve kterém císař přikazuje biskupům svolat synodu kvůli zachování jednoty a svornosti v církevních obcích

Konstantin Augustus římskému biskupu Miltiadovi a Markovi⁴! Od osvěceného prokonzula v Africe Anulina jsme dostali četné přípisy, z nichž vysvítá, že afričtí biskupové obvinili biskupa v Kartágu Caeciliana z různých věcí.⁵ Je mi velmi nepříjemné, že v této velmi obydlené zemi, která nám byla Boží prozřetelností dobrovolně svěřena, se lid rozdělil ve dva tábory, že většina se kloní na špatnou stranu a že sami biskupové jsou rozděleni. Rozhodl jsem se, aby Caecilianus s deseti biskupy, kteří jej asi obviňovali, a s deseti jemu nakloněnými biskupy připlul do Říma a tam před vašimi kolegy Reticiem, Maternem a Maximem⁶, které jsem kvůli tomu povolal do Říma, aby mohl být vyslechnut, jak to vyžaduje zákon. Abyste se mohli dokonale seznámit s celou touto záležitostí, poslal jsem vašim výše uvedeným kolegům mně poslané Anulinovy přípisy současně s mým přípisem. Až je Vaše důstojnost přečte, necht' uváží, jakým způsobem spornou věc možno co nejpečlivěji přešetřit, a pak ať spravedlivě rozhodne. Vaší pozornosti jistě neušlo, jak si vážím katolické církve a jak si přeju, aby nikde nenastal rozkol a neshody. Moc všemohoucího Boha necht' vás, velmi vážený, dlouho chrání.⁷

Opis přípisu, ve kterém císař nařizuje svolat druhou synodu k odstranění všech sporů mezi biskupy.

Konstantin Augustus Chrestovi, biskupu v Syrakusách. Sice již dříve, když se někteří ve zlém úmyslu snažili odloučit se od svatého náboženství, od nebeské moci a katolického učení, jsem s úmyslem ukončit podobné spory vydal příkaz, aby byli zavoláni někteří biskupové z Oalíe a z Afriky obě tamní neustále velmi znesvářené strany, aby v přítomnosti římského biskupa bylo zavedeno podrobné vyšetřování a tak ta záležitost aby mohla být vyřízena. Nicméně někteří jako vždy, aniž by myslili na vlastní dobro a povinnou úctu ke svaté víře, ještě nyní nepřestávají ve svých nepřátelských výpadech a nechtějí se s vyneseným rozhodnutím spokojit. Tvrdili totiž, že jen několika málo biskupům se líbí rozhodnutí a že bez podrobného prošetření všech otázek si velmi rychle pospíšili s rozsudkem. Následek toho je, že ti, kteří by měli žít se svorností a bratrské lásce, se navzájem ošklivým či spíše odporným způsobem obviňují, a těm, kteří stojí mimo svaté náboženství, dávají příležitost k posměchu. Proto jsem považoval za svou povinnost postarat se, aby to, co mělo být již vyneseným rozhodnutím ukončeno, aspoň nyní v přítomnosti mnohých mohlo být vyřízeno.

Proto jsme vydali příkaz, aby se velký počet biskupů z rozličných míst sešel k prvnímu srpnu v městě Arelate.⁸ Tobě jsme napsali, abys byl k určenému termínu v uvedeném městě. Vezmi sebou dva muže druhé hodnosti,⁹ které si sám vybereš, a k vaší obsluze si můžeš vzít tři služebníky. Peníze na cestu si vyzdvihni u váženého sicilského správce Latroniana. Kéž by Tvou rozvážností, jasným a jednomyslným rozhodnutím tam shromážděných spor, který směšnou hašteřivostí stran ještě trvá, po vyslechnutí obou sporných stran, kterým jsme přikázali přijít, byl konečně v zájmu náboženství, víry a bratrské lásky odstraněn. Nechť Tě všemohoucí Bůh dlouhá léta uchová ve zdraví!

6. ZÁLEŽITOST TÝKAJÍCÍ SE KŘESŤANŮ

Opis přípisu, kterým císař daruje církvím peníze

Konstantin Augustus Caecilianovi, biskupu v Kartagu. Rozhodl jsem se jistým významným služebníkem pravého a velmi svatého katolického náboženství ve všech afrických a v obou Mauretaniích přispět na zaplacení jejich nutných výdajů. Proto jsem oznámil přípisem velmi váženému pokladníkovi v Africe Ursovi, aby Tvé ctihodnosti vyplatil 3 000 měšců peněz. Až zmíněnou peněžitou částku přijmeš, postarej se, aby tyto peníze byly podle krátkého přípisu zasláného tobě Hosiem¹⁰ všem rozděleny. Kdybys však poznal, že k plnému důkazu mé starostlivosti vůči vám všem v tomto ohledu něco chybí, bez váhání požádej správce našeho majetku, Heraklida co považuješ

za nutné. Ústně jsem mu také přikázal, kdyby Tvá ctihodnost žádala nějaké peníze, aby je bez váhání vyplatil. Dozvěděl jsem se, že ne dosti uvážliví lidé chtějí podvodným způsobem odvést lid od svaté katolické církve. Věz, že jsem ústně přikázal prokonzulovi Anulinovi a zástupci místodržícího Patriciovi, aby mezi jinými věnovali náležitou pozornost i tomuto, a kdyby to byla pravda, aby to nepřehlíželi. Jestliže zpozoruješ, že takovíto lidé setrvávají ve své pomatenosti, bez váhání se obrať na výše uvedené soudce a pověř je, aby, jak jsem jim ústně přikázal, je potrestali. Božství velkého Boha kěž tě zachovává po mnoho let!

7. OSVOBOZENÍ KLERIKŮ OD VEŘEJNÝCH ÚŘADŮ A BŘEMEN

Opis přípisu, ve kterém císař Konstantin přikazuje, aby představení církví byli osvobozeni od veřejných služeb.

Bud' pozdraven námi velmi vážený Anuline!
Z mnoha případů vysvítá, že opovrhování náboženstvím, ve kterém úcta k nejvyššímu majestátu je na prvním místě, je pro stát velkým nebezpečím. Naproti tomu jeho zákonné uznání a ochrana jeho přineslo římskému jménu velmi velké požehnání a lidem božskou milostí přineslo obzvláštní blahobyť. Proto jsem, vysoce vážený Anuline, považoval za dobré, aby muži, kteří s náležitou horlivostí věnují se službě božského náboženství, dostali za svou službu odpovídající odměnu. Je to má vůle, aby všichni v tobě svěřené provincii, kteří zasvětili své služby svatému náboženství katolické církve, jíž předsedá Caecilianus - říká se jim klerici - byli osvobozeni ode všech veřejných služeb provždycky. Nemají tak být nějakými nepořádky či svatokrádežnými případy odváděni od služby. Bohu, nýbrž mají se řídit svými vlastními předpisy bez zatěžování jinými břemeny. Vždyť z toho, že horlivě slouží nejvyššímu Bohu má podle mého názoru stát velký prospěch.
Bud' zdrav, můj vysoce vážený a velmi milovaný Anuline

8. LICINIOVA ŠPATNOST A JEHO KONEC

Tolik darů nám poskytla božská nebeská milost příchodem našeho Spasitele a tolik darů bylo dáno všem lidem mírem, který prožíváme. Radostně jsme slavili své slavnosti. Ďábel, který ve své závisti nenávidí dobro a miluje špatnost, nemohl snést pohled na takovou podívanou. Nešťastný osud dříve uvedeného tyрана dost nepoučil Licinia jednat skromně a moudře. Vždyť ač se mu v jeho říši dobře vedlo, ač měl

nejvyšší hodnost po velkém císaři Konstantinovi - byl jeho švagrem a byl s ním ve velmi vznešeném příbuzenském svazku 11 -, přece zapomněl Konstantina napodobovat v dobrém. Naproti tomu horlivě napodoboval bezbožné tyrany v jejich podlosti. Raději se řídil zásadami těch, jejichž strašný konec viděl na vlastní oči, než setrvat v přátelské lásce nejlepšího knížete. Ze zájmu k svému velkému dobrodinci vypověděl mu válku. Nedbal při tom na příbuzenské vztahy, nemyslel na přísahu, na krev, na smlouvy. Konstantin jako nejvyšší dobrotivý císař mu dával najevo svou náklonnost. Nezdral se navázat s ním příbuzenské svazky a neodepřel Liciniově

I čestný sňatek se svou sestrou, nýbrž dal mu účast na staré šlechtě a na své staré císařské krvi. Jako švagr a spolucísař přiznal mu právo účastnit se na řízení celé říše a dovolil mu vládnout nad nemalou částí římských provincií než měl sám. Licinius jednal opačně. Denně přemýšlel, co by podnikl proti lepšímu. Denně vymýšlel různé druhy úkladů, aby za dobré se odplatil zlým. Zpočátku se snažil své útoky utajovat a předstíral přátelství. Doufal, že častou lstí a podvodem dosáhne svého účelu. Avšak Bůh byl přítelem, opatrovníkem a ochráncem Konstantinovým. Vynesl na světlo všechny v tajnosti proti Konstantinovi připravované úklady, aby

by tak Licinia zahanbil. Mocná zbraň Boží bázně má dost sil, aby odrazila nepřátele a ochránila dobro. Jí chráněn unikl bohumilý císař lstivým nástrahám bezbožníka. Když Licinius viděl, že mu nevyjdou tajné plány tak, jak by si přál, poněvadž

Bůh odhalil neupřímné chování vůči milovanému císaři, a že déle to nemůže skrývat vypověděl Konstantinovi válku. Když se však rozhodl válčit s Konstantinem, rozhodl se tím válčit i s Bohem, poněvadž věděl, že jej Konstantin ctí. V tichosti začal bojovat proti ctitelům Boha, kteří podléhali jeho moci, ač nijak neškodili jeho říši. Zaslépila jej jeho vrozená špatnost.

Nepomyslel na ty, kteří před tím pronásledovali křesťany, ani na ty, které stihl trest. Rozhodl se, aniž vše rozumně zvážil či proto že zešílel, vypovědět válku ochránci Konstantina místo tomu, kterého Bůh chránil. Nejprve vyhnal ze svého dvora všechny křesťany, čímž se nešťastník připravil o modlitbu kterou se za něho i za všechny lidi podle starého zvyku modlili k Bohu. Pak vydal rozkaz, aby byli ve městě propuštěni z vojenské služby a zbaveni hodností vojáci, kteří by nechtěli obětovat bohům. To však nebylo nic proti tomu, co následovalo. Proč mám uvádět všechno, co činil tento Boha nenávidějící člověk a co on, který lpěl na zákonech, vymýšlel proti zákonům? Vydal přece zákon, že nikdo nesmí přinášet uvězněným jídlo do vězení, že nikdo se nesmí smilovávat nad těmi, kteří v poutech hynuli hladem. To znamená, že nikdo neměl být dobrý a nikdo neměl mít soucit s bližním. Byl to zřejmě velmi bezohledný a krutý zákon, který vylučoval každou přirozenou laskavost. K tomuto zákonu byl připojen i trest, že ty, kteří projevíli soucit, stihne stejný osud

jako ty, kteří si zasloužili soucitu, a že ti, kteří nešťastníkům prokázali nějakou laskavou službu, budou uvrženi do vězení a stejně potrestáni. Tak zněla Liciniova nařízení.

Proč mám dále vypočítávat jeho zaváděné novoty co se týče sňatků či mrtvých? Novoty, kterými se odvážil odstranit staré, výborné a moudré zákony Římanů a naproti tomu zaváděl barbarské, kruté a opravdu nezákonné a protizákonné zákony? Krom toho vymyslel nespočet daní. Vymáhali zlato a stříbro, znovu vyměřoval pole v neprospěch jemu poddaného lidu. Vymáhal hanebné daně i od lidí z venkova, kteří již nežili, ale dávno byli mrtví. Proč mám vypočítávat vypovídání ze země, která tento lidi nenávidějící člověk uvalil na úplně nevinné? Proč mám mluvit o zatýkání mužů různého stavu a postavení, kterým bral mladé ženy a dával je na pospas ohavných vášní odporným služebníků? Proč vyprávět, s kolika ženami a pannami on, muž velmi starý, souložil a ukájel bezuzdné chťiče svého srdce? Proč, opakuji, proč mám toto všechno zevrubně vyprávět, když přemíra jeho posledního jednání byla taková, že dřívější jeho činy připadaly oproti nim nepatrné, a skorem ničím?

Nakonec ve svém šílenství se obrátil i proti biskupům. Jako služebníky všemohoucího Boha považoval je za nepřítel svých plánů a svého jednání. Ze strachu před mocnějším Konstantinem sice proti nim nevystupoval otevřeně, ale jednal tajně a lstivě. Takto nejvýznamnější z nich odstranil z cesty lstivostí místodržících. Druh a způsob, jak je nechal zabít, bylo zcela nové a neslýchané. Co dělal v Amasei a v ostatních pontských městech, to překračuje všechnu míru ukrutnosti. Boží kostely tam nechal srovnat se zemí, jednat uzavřít, aby tam nikdo jako obyčejně nešel a neprokázal Bohu povinnou úctu. Ve svém špatném svědomí nevěřil, že by se tam někdo za něho modlil, nýbrž byl přesvědčen, že Boha prosíme jen za svého milovaného císaře. Proto obrátil svou zuřivost proti nám. I patolízalové mezi místodržícími, aby se bezbožníkovi zalíbili, si usmyslili potrestat biskupy jako obyčejné zločince. Muži, kteří se nedopustili ničeho špatného, byli bez uvedení důvodu odvedeni a jako vrazi potrestáni. Jiní zemřeli zcela novým způsobem smrti. Rozsekali jim mečem tělo na kusy a po této nelidské, nejvyšší kruté scéně je hodili do moře za potravu rybám.

Pak začal znovu útěk bohumilých mužů. Opět Boží služebníci utíkali do polí, samot, roklí a do hor. Poněvadž bezbožnému tyranu toto vyšlo, pojal úmysl pronásledovat všechny křesťany. Nic by nezlomilo jeho vůli, nic by mu nebránilo dosáhnout svého cíle, kdyby Bůh, ochránce svých duší rychle nezakročil proti tomu, co chtěl učinit, a kdyby svého služebníka nenechal jako velkou hvězdu ve tmě nejtemnější noci zazařit jako zachránce, když jej jako by na zdvižených svých rukách přivedl do těchto krajín.

9. KONSTANTINOVŮ VÍTĚZSTVÍ A ČEHO SE DOSTALO PODDANÝM ŘÍMSKÉ ŘÍŠE.

Konstantinovi daroval Bůh s nebes jako plně zaslouženou odměnu za jeho zbožnost vítězství nad bezbožnými a zloducha spolu s jeho všemi poradci a přáteli přivedl ke Konstantinovým nohám. Jako totiž Licinus ve svém šílenství usiloval proti Konstantinovi o to nejhorší, bohumilý císař zase se rozhodl, že již déle to nesmí trpět. Věděl si rady. Spojil přísnost spravedlivého s laskavostí a rozhodl se přijít na pomoc potupeným, kteří byli pod tyranovým jhem. Odstranil několik zloduchů, aby zachránil velkou část lidstva. Dříve se totiž řídil laskavostí a měl soucit s tím, který si soucitu nezasloužil. To však Liciniovi nepomohlo. Nezanechal své zloby, ale naopak vystupňoval svou zuřivost vůči svým poddaným. Nešťastníkům, kteří byli tak strašně souženi, nezůstávala žádná naděje na záchranu. Proto nyní Ochránce dobrých spojil nenávist proti zlému s láskou k dobrému, vytáhl v doprovodu svého syna Krispa, 12 velmi laskavého knížete proti Liciniovi a podal všem, kteří byli blízko záhuby, pomocnou ruku. Potom oba, otec i syn, obklíčili Božího nepřítele vojskem a za pomoci a vedení vše řídícího Boha a Božího Syna, Vykupitele všech lidí lehce zvítězili.¹³ Bůh jim rád pomáhal.

Tak tedy ti, kteří ještě včera a předevírem zabíjeli a hrozili, rychle a dřív než by se kdo nadál zanikli. Ano, ani jejich jména nebylo vzpomenuáno a jejich obrazy a četné pomníky stihla zasloužená potupa. Co Licinius viděl na vlastní oči u dřívějších bezbožných tyranů, toho se mu teď stejnou mírou dostalo. Když se ani nepoučil, ani trest druhých jej nepřivedl k rozumu a naopak šel touž cestou jako oni, plným právem se proto ocitl v těžké propasti. Tak skončil Licinius. Velký vítěz a po všech stránkách velmi ctnostný Konstantin se svým Bohu velmi milým a otci velmi podobným synem knížetem Krispem dostal pod svou moc svůj Orient a znovu, jak tomu bylo dříve, sjednotil římskou říši. Všechny země od východu slunce až po nejzazší západ, od severu k jihu, pokojnou cestou podřídil své moci.

Se všech lidí nyní spadl strach před těmi, kteří je tehdy utiskovali. Lidé to oslavovali se vši slavnostní nádherou. Všude zavládla radost. Ti, kteří byli dříve bití, se nyní jeden na druhého usmívali. Slavnostními zpěvy a hymny velebili křesťané ve městech i na venkově především vše řídícího Boha a pak i zbožného císaře a jeho I bohumilé syny. Vzpomínka na staré utrpení zmizela, zapomenuto bylo i na bezbožné jednání. Žili přítomným štěstím a s radostnou nadějí hleděli do budoucnosti. Všude byly vyvěšovány výnosy vítězného císaře dýchající laskavostí jakož i zákony dokazující jeho dobrotivost a jeho opravdovou bázeň

před Bohem.

I Tak tedy skončila moc tyranů. Proto Konstantinovi a jeho synům plným právem I patří mocná říše a netřeba jim ji závidět. Vymazali bezbožnost dřívějších vládců a plně si vědomi dober, která jim Bůh prokazoval, viditelným způsobem dávali najevo svou lásku ke ctnostem a k Bohu i zbožnost a vděčnost božské bytosti.

S Boží pomocí dokončeny v 10 knihách Církevní dějiny Eusebia Pamphila.